بۇلاق

AltunOq

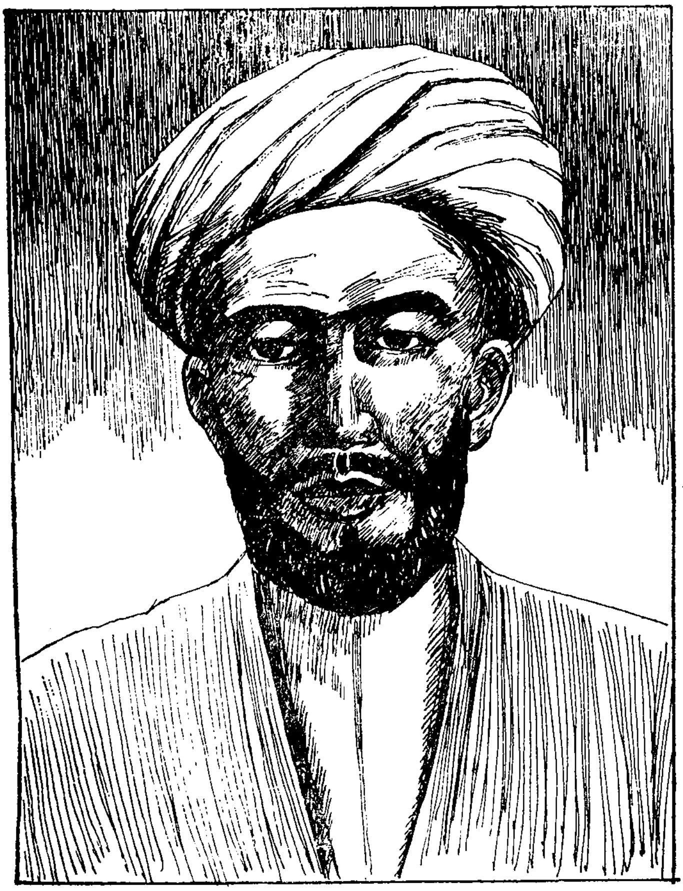

ئۇيغۇر شائىرى موللا بىلال بىن موللا يۇسۇپ ئوغلى
(1899 — 1823 - يىللار)

AltunOq

بۇلاق

ئۇيغۇر كىلاسسىك ئەدەبىياتى ۋە ئېغىز ئەدەبىياتى مەجمۇئەسى

(ئومۇمى 9 - سان)

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى
1983 - يىل ئۈرۈمچى

بۇلاق
(ئومۇمى 9 - سان)
•
شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى تۈزدى ۋە نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى شەھەر ئازاتلىق كوچا 306 №)
شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسىدىن تارقىتىلدى
شىنجاڭ شىنخۇا باسما زاۋۇدىدا بېسىلدى
فورماتى: 1092 × 787 مىللىمېتىر 1/16
باسما تاۋىقى: 18 قىستۇرما ۋارىقى: 1
1983 - يىل 1 - ئاي 1 - نەشرى
1983 - يىل 8 - ئاي 1 - بېسىلىشى
كىتاپ نومۇرى: M10098·734
تىراژى: 1—12,300
باھاسى: 1.00 يۈەن

مۇندەرىجە

مەنتىقۇتتەيىر (داۋامى) .... ئەلشىر ناۋايى 1

نەشرگە تەييارلىغۇچى: ئابدۇرېھىم توختى

جاھاننامە .... ئايازبېك قۇشچى 92

نەشرگە تەييارلىغۇچىلار: توختى ئابىخان، ئابلىمىت ھاجى

غەزەلىيات .... موللا بىلال بىن موللا يۈسۈپ ئوغلى 149

نەشرگە تەييارلىغۇچى: مەھەممەت تۇرسۇن باھاۋىدىن

«دىۋان خەستە» دىن پارچىلار 210

نەشرگە تەييارلىغۇچى: نىمەتۇللا ئەبەيدۇللا

خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىدىن

ئىككى داستان 231

نەشرگە تەييارلىغۇچى: ئايشەم ئەخمەت

شاھزادە پەررۇخ 238

نەشرگە تەييارلىغۇچى: ئابدۇرېھىم ئىسمايىل

ئۇيغۇر خەلق ماقال - تەمسىللىرىدىن 284

ئەلىشىر ناۋائىي

(بېشى مەجمۇئەنىڭ 1982 - يىل 3 - سانىدا)

نەشرگە تەييارلىغۇچى: ئابدۇرېھىم توختى

ھېكايەت پادىشازادە

(پادىشا ئوغلىنىڭ ھېكايىسى)

پادىشاھى بار ئىدى گەردۇن جاناپ،
مەخرەنى ـــ گەنج سۇپەھ دەك بى ھىساپ،
(ئاسمان قەدىرلىك بىر پادىشا بار ئىدى، ئۇنىڭ غەزنىسى ئۇنىڭ ئەسكەرلىرىگە ئوخشاشلا كۆپ ئىدى.)

بار ئىدى ئۇل شەھنىڭ بىر زىبا ئوغۇل،
بولغۇدەك شاھلەر ئانىڭ ئالدىدا قۇل.
(ئۇ پادىشانىڭ، پادىشالار ئۇنىڭغا قۇل بولغىدەك بىر گۈزەل ئوغلى بار ئىدى.)

مېھىر، خاۋەر ھۆسنى ئارا شەرمەندەسى،
كۆيى تۇپراغى ئارا ئەفكەندەسى.
(ئاي بىلەن كۈن ئۇنىڭ گۈزەللىكىگە نىسبەتەن شەرمەندە بولاتتى، ئۇنىڭ يولىنىڭ تۇپرىقىدا يەرگە يىقىلاتتى.)

سەرۋەنىڭ نەخلى قەدىغە سايەدەك،
ئاي ئۇزارى مېھرىغە پىدايەدەك.
(سۆۋادان تىرەكنىڭ كۆچەتلىرى ئۇنىڭ بوي قەددىغە سايەدەك ئىدى، ئاينىڭ ھۆسنى - جامالى قۇياشقا زىننەت بولغاندەك ئۇنىڭغا زىننەت ئىدى.)

AltunOq

هەم قۇياشدەك ھۇسىن ئارا ئاپاق گىر،
هەم قەمەردەك ئۇڭ بىلە گىردون سەرىر.
(ئۇ شاھزادە گۈزەللىكتە قۇياشقا ئوخشاش پۈتۈن ئالەمنى ئىگەللەيتتى، هەم ئايغا ئوخشاش يۈزى بىلەن قاراڭغۇ كېچىنى يورۇتۇپ پەلەكنى ئايلىناتتى.)

كۈزى بىر باقماقىنە ئالەمنى بۇزۇپ،
ئىشق ئىلىگە ئۈزگە ئالەم كۈرگۈزۈپ.
(ئۇنىڭ كوزى بىر قاراش بىلەن ئالەمنى بۇزاتتى، ئىشق ئىلىگە باشقا جاھاننى كورسىتەتتى.)

جان ئېلىپ لەئلى تەكەللۇم ئەيلەسە،
جان بېرىپ لېكىن تەبەسسۇم ئەيلەسە.
(سوزلىسە لەۋلىرى جاننى ئالاتتى، كۈلسە ئولگەنلەرگە جان بېرەتتى.)

ئاشىقى شەيداسى ئانىڭ ئالەمى،
ئالەم ئەھلى قەتلىدىن كورمەي غېمى.
(پۈتۈن دۇنيا ئۇنىڭ ئاشىقى ئىدى، ئالەم خەلقى ئۇنىڭ ئولتۇرۇۋېتىشىدىن غەم يېمەيتتى.)

كاپىرو ئەسرۇك كوزى سالىپ مەدام،
دىنو - ئىمان ئەھلى ئىچرە قەتلى ئام.
(ئۇنىڭ كاپىرانە كوزى دىنو - ئىمان ئەھلى ئىچىدە ئومۇمى قىرغىنچىلىق پەيدا قىلاتتى.)

ئوت يالىن دەك رەخشى هەر يانكىم سۇرۇپ،
ئول چاقىن بىرلە جاھاننى كويدۇرۇپ.
(ئۇ ئېتىنى چاقماق ئوتىدەك هەر تەرەپكە يۈگۈرتۈپ يۈرەتتى، ئوتىنىڭ ئۇچقۇن - لىرى بىلەن دۇنيانى كۈيدۈرەتتى.)

ئالەم ئەھلى ۋالەۋۇ - شەيدا ئاڭا،
لىك مۇفرىت ناز ئىستىغنا ئاڭا.
(دۇنيا خەلقى ئۇنىڭغا ئاشىقى شەيدا ئىدى، لېكىن ئۇنىڭدا ناز ھەددىدىن زىيادە ئىدى.)

كوز ئۇچىدىن خەلق سارى چۇن باقىپ،
زۇلىم تېغىدىن تۇمەن مىڭ قان ئاقىپ.
(خەلققە كوزىنىڭ ئۇچىدا قاراپ قوياتتى، زۇلۇم قىلىچى بىلەن تۇمەن مىڭ ئادەمنىڭ قېنىنى ئېقىتاتتى.)

ئۇلسەلەر ئاپاق ئىلى پەرۋاسى يوق،
بەلكى ئەيلەپ قەتلى، ئىستىغناسى يوق.
(ئالەم خەلقى ئۇلسە پەرۋاسى يوق ئىدى، بەلكى ئالەم خەلقىنى ئۇلتۇرزۇۋېتىپمۇ چاتىقى يوق يۈرۈۋېرەتتى.)

كويىدا يول تاپمايىن پەيكى نەسىم،
ئاندا ئەسمەكدىن يېتىپ جانغا بسىم.
(ئۇنىڭ يولىدا خۇشاللىق شامىلىمۇ يول تاپالمايتتى، ئۇ يەردىن ئۆتۇشتىن قورقاتتى.)

گۈلشەنى سارى ئىسە ئالماي شامال،
كىم تاپىپ ھەر بەرگى گۈلدىن گۈشمال.
(ئۇنىڭ گۈلشەنىگە شامال سوقالمايتتى، چۈنكى شامال ئۇنىڭ گۈلشىنىدىن ئۆتسە گۈلنىڭ ھەربىر يوپۇرمىقىدىن كاچات يەيتتى.)

بىر كۈن ئول سەھراغا سۈردى ئاتلانىب،
يانغانى سەھرا قاراسىن ئايلانىب.
(ئۇ شاھزادە بىر كۈنى سەھرانى ئايلىنىپ كەلمەكچى بولۇپ ئاتلىنىپ چىقتى.)

يۈز تۈمەن مەجنۇن ئىدى دەشت ئۈزرە زار،
بارچە ئىشقى شىددەتىدىن بىقارار.
(دەشتى ـ سەھرادا ئىشقىنىڭ شىددىتىدىن بىقارار بولغان تۈمەن ـ تۈمەن مەجنۇن زارلاپ يۈرەتتى.)

لىك ئانىڭ سارى باقارغا زەھرە يوق،
ئۆزگە ئول جانىب نەزەردىن بەھرە يوق.
(لېكىن شاھزادىغا قاراشقا تاقەت قىلالمايتتى، شاھزادىغا قارىماي باشقىغا قاراش ـ تىنمۇ ئۇلار بەھرە ئالالمايتتى.)

ۋەسلىغە تالىپ ۋەلى ياخشى ـ يامان،
تاپماغى لېكىن كىشىگە يوق گۇمان.
(بارلىق ياخشى ـ يامان كىشىلەر ئۇنىڭ جامالىنى كۆرۈشكە تەلەپكار ئىدى، لېكىن ئۇنىڭ ۋىسالىنى تاپماق مۇمكىن ئەمەس ئىدى.)

ناگاھان شەھزادە ئى پۇرسەخەندە پەر
سالدى ئول سەھرادىكى ئەلگە نەزەر.
(ئۇ بەختىيار شاھزادە تاسادىپى سەھرادىكى ئەلگە نەزەر سالدى.)

كوزى چۇشتى ئىككى زارى خەستەغە،
ئىشىق زەنجىرى ئىلە ۋابەستەغە.
(ئۇ ئىشىق زەنجىرى بىلەن باغلىنىپ قالغان ئىككى بىچارىنى كورۇپ قالدى.)

هوكىم چاۋۇشلارغا قىلدىكىم يۇرۇك،
ئول ئىككى دىۋانەۋوشنى كەلتۇرۇك.
(يىنىدىكى مۇهاپىزەتچىلىرىگە بۇيرۇق قىلىپ، بېرىڭلار! ئۇ ئىككى دىۋانىنى ئېلىپ كېلىڭلار! دىدى.)

سۇردى چۇن دەۋلەت سارا سارى سەمەند،
يولىدا هازىر بۇ ئىككى مۇستەمەند.
(شاهزادە دولەت سارىيى تەرىپىگە ئات سالدى، بۇ ئىككى مۇهتاج ئاشىقنى ئوردىغا ئېلىپ كەلدى.)

ئول بىررىن مەهبۇسى زىندان ئەيلەدى،
بۇ بىررىن ئالىدا سەگبان ئەيلەدى.
(ئۇنىڭ بىرىنى زىندانغا سالدى، يەنە بىرىنى ئىت بېقىشقا قويدى.)

ئول بولۇپ بەندى لەر ئىچرە پاي بەند،
بۇ بولۇپ زەنجىرلەرغە موستەمەند.
(ئۇلارنىڭ بىرى زىنداندا زەنجىرلەندى، بىرى زەنجىرلەنگەن ئىتلارنىڭ هالىدىن خەۋەر ئالدى.)

بۇ بەلىيەتدە ئىدىلار مۇددىتى،
تارتار ئىردىلار بۇ ياڭلىغ شىددەتى.
(بۇلار مۇشۇ ئەهۋالدا قېلىپ، بىر مەزگىل قاتتىق جاپا تارتتى.)

دەرمەندى ئەيلىدى بىر كۇن سۇئال،
كىم نىدۇر سىزگە بۇ مىهنەت ئىچرە هال.
(بىر كۇنى بىر دەرتمەن ئۇلاردىن: بۇ جاپالار ئىچىدە ئەهۋالىڭلار قانداق بولۇ-ۋاتىدۇ؟ — دەپ سورىدى.)

بۇ دىدى مىهنەت دىگەن قايسى بولۇر،
كام راهەتتۇر مەشەققەت نى بولۇر.
(ئۇلارنىڭ بىرسى ئېيتتىكى: جاپا دىگەن، مۇشەققەت دىگەن نىمە ئۇ؟ مەقسەتنىڭ ئوزى راهەت ئەمەسمۇ؟)

مەن كى ئىشقى كوڭلۇم ئىچرە تۇتقالى،
رازى ئىبردىم كويىدا ئىت بولغالى.
(كوڭلۇمدە ئۇنىڭ ئىشقى ئىسورۇن تۇتقاندىن بۇيان، ئۇنىڭ مەھەللىسىدە ئىت بولۇشقا رازى بولۇپ كەلگەن ئىدىم.)

گەرچە ئىتلارگە مۇلازىم بولمىشەم،
لىك ئۇل خەيل ئۈزرە هاكىم بولمىشەم.
(گەرچە ئىتلارغا خىزمەتكار بولسامۇ، ئىوزەمنى ئۇ ئىتلارغا هاكىم بولدۇم، دەپ قارايمەن.)

ئۇل دىدىكىم، ئىشق ئىبتىپ كوڭلۇمگە زور،
رازى ئىبردىمكى ماقامىم بولسا گور.
(يەنە بىرى دىدىكى: ئىشق مېنىڭ كوڭلۇمگە زوراۋانلىق قىلىپ كەلگەن ئىدى، شۇڭا، ئورنۇم گور بولسىمۇ مەيلى، دەپ كەلگەن ئىدىم.)

گەرچە هالا بەند ئارا مەن ئۇستۇۋار،
ۋەسلىدىن كوڭلۇم ئىبرۇر ئۇمىدىۋار.
(گەرچە هازىر زىنداندا تۇرۇۋاتسامۇ، ئۇنىڭ ۋىسالىغا يېتىشتىن ئۇمىتۋارمەن.)

بۇ هىكايەتلەرنى شاهى مەه جەبىن،
ئىشتۇر ئىبردى نەهان ئەيلەپ كەمىن.
(بۇ سوزلەرنى ئاي پىشانىلىق پادىشاه بىر چەتتە يوشۇرۇنۇپ تۇرۇپ ئاڭلىدى.)

چۇن تەلەبدە بويلە سادىق ئىدىلار،
ئىشق تۇرىدا مۇۋاپىق ئىدىلار.
(ئۇلار ئۆز تەلەپلىرىگە سادىق ئىدى، ئىشق ئەخلاقىدا مۇۋاپىق ئىدى.)

مۇنبەسىت بولدى شەهى خۇرشىد ۋەش،
كوڭلىگە سوزلەر بىغايەت كەلدى خوش.
(قۇياشقا ئوخشاش پادىشا خوشال بولدى، بۇ سوزلەر ئۇنىڭ كوڭلىگە ئىنتايىن خۇش كەلدى.)

پەھەم چۇن قىلدى بۇ ئىخلاس ئەيلەدى،
ئۇل ئىكاۋنى مەهرەمى خاس ئەيلەدى.
(پادىشا ئۇلارنىڭ مۇنداق ئىخلاس - ساداقىتىنى پەملىدى. ئۇ ئىككىسىنى ئىوزىگە مەخسۇس خىزمەتكار قىلدى.)

چۈن تەلەبدە سىدىقدىن ئېردى ئەسەر،
ئاقىۋەت بۇ نەۋئى تاپدىلار سەمەر.
(ئۇلار تەلەپتە ساداقەتلىك بولغاچقا، ئاقىۋەت شۇنداق ئۇنۇمگە ئېرىشتى.)

ئىشق ۋادىسىنىڭ سۈپىتى

چۈن تەلەپ ۋادىسىنى قىلدىڭ تامام،
قويغۇڭ ئول دەم ئىشق ۋادىسىغا كام.
(تەلەپ ۋادىسىنى بېسىپ ئۆتكەندىن كېيىن، ئىشق ۋادىسىغا قەدەم قويىسەن.)

ئىشق كەلدى مەشئەلى كىتى پۇرۇز،
دىمە مەشئەل شۇئلەئى ئاپاق سۇز.
(ئىشق جاھاننى يورىتىدىغان مەشئەل چىراقدۇر، مەشئەل ئەمەس، بەلكى ئالەمنى كويدۇرگۈچى بىر ئۇچقۇندۇر.)

ئىشق ئوتى ھەر خەسغە دەرخور بولماغاي،
ئوتغە لايىق جۇز سەمەندەر ئولماغاي.
(ئىشق ئوتى ھەممە خەسكە لايىق بولۇۋەرمەيدۇ، ئوتقىمۇ سەمەندەردىن باشقىسى لايىق كەلمەيدۇ.)

ئىشق ئارا پاك قەلەندەرلىك كېرەك،
شۇئلە بەھرىدە سەمەندەرلىك كېرەك.
(ئىشق ئىچىدە پاك قەلەندەرلىك كېرەك، ئىشق ئوتى ئۇچقۇنلىرى دېڭىزىدا سەمەندەرلىك كېرەك.)

كۆيمەك ئىشىدۇر ئاشىقى دىۋانەغە،
شۇئلە ئىچرە ئۆيلەكىم پەرۋانەغە.
(پەرۋانە چىراقنىڭ شولىسىدا كويگەندەك، ئاشىقلارنىڭ ئىشىمۇ كۆيمەكلىكتۇر.)

دىمە رەئنالەر ئىشى پەرزانەلىق،
كۆپەلەك ھەددى ئەمەس پەرۋانەلىق.
(گۈزەللەرنىڭ ئىشى ئۇلۇغلۇق بولمايدۇ، چۈنكى كېپىنەك پەرۋانە بولالمايدۇ.)

جىلۋا ئەيلەر كۆپەلەك گۈللەر ئۇزا،
تېپىللەرغە ھۆسنى زىبىن كورگۈزا.
(كېپىنەك گۈل ئارىسىدا جىلۋە قىلىپ، بالىلارغا ئۆزىنىڭ گۈزەللىك بىزەكلىرىنى كورسىتىدۇ.)

AltunOq

قايسى پەشمن كسۆەتى دىۋانەدەك؟
شۇئلەغە ئورماق ئوزىن پەرۋانەدەك.

(جەندە كىيگەن كشلا دىۋانە بولامدۇ؟ پەرۋانىدەك ئوزىنى ئوتقا ئۇرالامدۇ؟)

كۇپىلەكدە گەرچە بولغاي رەڭگى بال،
بولماغاي پەرۋانە يەڭلىغ سوز هال.

(كپىنەكنىڭ قاناتلىرى رەڭمۇ - رەڭ بولسىمۇ، لىكن ئۇ پەرۋانەدەك ئوزىنى ئوتقا ئۇرۇپ ۋۇجۇدىنى كويدۇرەلمەيدۇ.)

بارچە قوشنىڭ ئاتى بۇلبۇل بولمادى،
تا ئەزەلدىن ئشىق ئارا گۇل بولمادى.

(ئەزەلدىن ئشىق ئچىدە كۇل بولمىغانلىغى ئوچۇن، هەممە قۇشنىڭ ئىتى بۇلبۇل بولۇۋەرمىدى.)

كۇيمگەن ئشىق ئچرە ئەرمەس پاكباز،
ئاشىق ئەرمەس چۇنكى ئەرمەس جان گوداز.

(ئشىق ئوتىدا كويمگەنلەر پاك ئەمەس، جىنىنى ئشىق ئوتىدا ئورتىمگەن كشى ئاشىق ئەمەس.)

شاد ئرۇر ئشىق ئەهلى ئورتەنمەك بىلە،
بولماغاي بۇ شىۋە ئۇرگەنمەك بىلە.

(ئاشقلار ئورتىنىش بىلەن خۇش بولىدۇ، ئاشقلىقنى بىراۋدىن ئۇگىنىپ ئالغىلى بولمايدۇ.)

ئشىق ئلىنىڭ ئوتى كەلدى خانە سۇز،
ئۇيلەكىم ئەژدەر دەمى ۋەيرانە سوز.

(ئەجدىهارنىڭ نەپسى ۋەيرانىلەرنى كويدۇرگەندەك، ئشىق ئەهلىنىڭ ئوتىمۇ خانە - دانلارنى كويدۇرىدۇ.)

فەرد ئمەس ئۇششاق كوڭلى ئاه دىن،
نى چىقار جۇز دۇد ئاتەش گاه دىن.

(مورا ئىستىن خالى بولمىغاندەك، ئاشقلارنىڭ كوڭلىمۇ ئاهتىن خالى بولمايدۇ.)

ئالەم ئۇرتەر ئشقىدىن توشكەن يالىن،
سۇزناك ئەتكەن هاۋادىن دۇر چاقىن.

(ئشقتىن پەيدا بولغان يالقۇن ئالەمنى ئورتەيدۇ، بۇ يالقۇن ئاسماندىن چۇشكەن چاقماقتىن كوتۇرىلىدۇ.)

ئىشىق ئوتىدىن ئاشىقى پاك ئۆرتانۇر،
بەرق دىن ئانداغكى خاشاك ئۆرتانۇر.
(چاقماق ئوتىدىن ئوت ـ خەشەكلەر كويىسە، ئىشىق ئوتىدىن پاك ئاشىقلار كويىدۇ.)

دىمە ئاشىق كوڭلىنى ئاتەش زەدە،
كىم ئانى ئىشىق ئەيلەمىش ئاتەش كەدە.
(ئاشىقنىڭ كوڭلىنى ئوت كويدۇرۇپتۇ دىمىگىن، ئىشىق ئۇنى ئاشۇنداق ئاتەشپەرەس ـ لەرنىڭ ئوتخانىسىغا ئايلاندۇرۇپ قويغان.)

گەر تۇشەر ئاتەشكەدە ئىچرە كىشى،
نى بولا ئالغاي جۇز ئۆرتەنمەك ئىشى.
(ئوتخانىغا چۈشۈپ كەتكەن ئىكەن، كىشىنىڭ ھالى كويمەكتىن باشقا يەنە نىمە بولىدۇ؟)

كىمسە بولدى ئىشىق ئارا توشكەندە ئوت،
ئوتغە نىكىم تۇشتى بولدى ئول بۇ ئوت.
(ئوتقا نىملا چۈشسە ئوتقا ئايلانغىنىدەك، ئىشىققا دۇچار بولغانلىكى كىشى ئوت بولۇپ يانامدۇ؟)

ئىشىق ئوتى كىم سارىغا كىم ئايلانۇر،
كىم چۇشەر ئوت دۇۋەسىغە، ئۆرتەنۇر.
(ئىشىق ئوتى كىم تەرەپكە قاراپ ئايلانسا، ئۇ ئوت دوۋىسىگە چۈشۈپ كەتكەن كىشىدەك كويۈشكە باشلايدۇ.)

ئىشىق سەرگەردانى ئەمەسدۇرلار ئويۇن،
كىم ئىرۇر جىسمىغە ئوت تۇشكەن قويۇن.
(ئىشىقنىڭ سەرگەردانى بولۇش ئويۇن ئەمەستۇر، چۈنكى ئاشىق ۋۇجۇدىغا ئوت چۈشكەن ئارامسىز قويۇنغا ئوخشايدۇ.)

ئىشىق ئارا لازىم دۇرۇر ئۆرتانمەك ئوق،
ئىشىق ئارا كويمەكدىن ئوزگە چارە يوق.
(ئىشىق ئىچىدە ئۆرتەنمەك كېرەك. ئىشىقتا كويۈشتىن باشقا چارە يوق.)

ئىشىق ئەۋجىدىن قايادىم چۇشتى بەرق،
جاننى ئەيلەر شۇئلە سەيلابىدا غەرق.
(ئىشىق ئاسمىنىدىن قەيەرگە چاقماق چۈشسە، شۇئلە سەيلابى بىلەن شۇ يەردىكى جاننى غەرق قىلىدۇ.)

ئىشىق بەرقى خانۇ ـ ماننى كۇيدۇرۇر،
خانۇ ـ مان يوقكىم جاهاننى كۇيدۇرۇر.
(ئىشىق چاقمىغى خانۇ ـ مانلارنى كويدۇرىدۇ، خانۇ ـ مانلارنىلا ئەمەس، بەلكى پۈتۈن جاهاننىمۇ كويدۇرىدۇ.)

تەركى جان ئاشىقغە ۋەرزىش ئاڭلاغىل،
يار ئۈچۈن ئولمەك كەمىن ئىش ئاڭلاغىل.
(چۈشەنگىنكى، ئاشىققا يارى ئۈچۈن جاندىن كەچمەكلىك ناھايىتى ئوڭاي ۋە ئەر ـ زىمەس بىر ئىشتۇر.)

ھىكايەت

ئىسمەئى ھەج سارى ئىردى رەھ نەۋەرر،
كوردى بىر مەنزىل ئارا ئەشجار ۋەرر.
(ئىسمەئى ھەجگە كېتىۋېتىپ بىر جايدا بىر قىزىل گۈل دەرىخىنى كوردى.)

سەبزە بىرلە گۈل ئارا بىر چەشمە سۇ،
غۇلغۇلى ھەيۋان سۇيىدىن نوكتەگۇ.
(يېشىل مايسىلار ۋە گۈللۈكلەر ئارا ئېقىۋاتقان بىر بۇلاق سۇيىنىڭ شىلدىرلىشىدىن ئابۇ ھاياتنىڭ سىرلىرى ئاڭلىناتتى.)

رەۋشەنو ـ پاكىزە ئاشىق ھالى دەك،
ئارىغ ئانىڭ دىدەئى گىريانىدەك.
(بۇلاق سۇيى ئاشىقنىڭ ھالىدەك روشەن ۋە ئاشىقنىڭ كوزىدىن ئاققان يېشىدەك پاكىز ئىدى.)

ئىسمەئى ئول سۇ ياقاسىدا دەمى،
ئولتۇرۇپ يۇردى زەمرىدىن غەمى.
(ئىسمەئى ئۇ سۇ ياقىسىدا بىردەم ئولتۇرۇپ كوڭلىدىكى غەم ـ قايغۇنى يۇيدى.)

تەبئ ئول مەنزىلدە كورگەچ ئىنتئاش،
كوردى چەشمە باشىدە بىر تاختە تاش.
(ئۇ مەنزىلدە كوڭلى ئېچىلىپ قالدى، بۇلاقنىڭ بېشىدا بىر تاش تاختىنى كوردى.)

ئاندا يازىلغانكى ئەي ئەھلى ھىجاز،
چارەسىن ئانىڭ چۇ بىلگەيسەن بۇراز.
(تاش تاختىغا: ئەي ھىجاز ئەھلى، ئۇنىڭ چارىسىنى سىر بىلگىن، دەپ يېزىلغان ئىدى.)

كىمسە بولسا ئىشىق زارى نەيلەسۇن،
بولماسا سەبرى - قارارى نەيلەسۇن.
(ھەركىمكى ئاشىغى زار بولسا، ئۇنىڭ سەۋرى قارارى بولمىسا قانداق قىلىدۇ؟)

ئىسمەئى چەكتى قەلەم بىرلە دوۋات،
يازدى ئول تەھرىرىنىڭ ئاستىدا پات.
(ئىسمەئى دۇۋەت قەلەم ئېلىپ كېلىپ، ئۇ خەتنىڭ ئاستىغا دەرھال مۇنداق دەپ يازدى:)

كىم بۇ ۋەرتە ئىچرە بولسا پاكلىق،
قىلماسۇن پاش ئىتكالى بى باكلىق.
(كىمكى بۇ ئىشىق گىرداۋىدا پاك بولسا، ئىشىق سىرىنى پاش قىلىشتەك ھاياسىز -
لىقنى قىلمىسۇن.)

سوز جاۋابىن بۇيلەچۇن ئىنشار ئەيلەدى،
مەنزىلىدىن رىھلەت ئاغاز ئەيلەدى.
(ئىسمەئى بۇ سوزنىڭ جاۋاۋىنى مۇنداق يېزىپ قويۇپ ئۇ مەنزىلدىن يۇرۇپ كەتتى.)

تاڭلاسى ئەيلەپ يانا ئول يان گۇزەر،
ئول پۇتۇلگەن تاشغە سالدى نەزەر.
(ئىسمەئى ئەتىسى يەنە شۇ بۇلاق تەرەپكە ئۆتۇپ تاشقا نەزەر سالدى.)

كوردىكىم ئول خەتكە سۇرمىشىدۇر قەلەم،
بورناغى كاتىب يانا سىزمىش رەقەم.
(ئىسمەئى كوردىكى، ئىلگىرىكى كاتىپ ئۇ تاش تاختىدىكى خەتكە قەلەم سۇرۇپ
يەنە خەت يېزىپ قويۇپتۇ.)

كىم ئەگەر ئول ئاشىقى ئازۇردە جان،
بولسە، پاك تۇتسا ئىشقىن ھەم ناھان.
("ئەگەر كىمكى جېنى دەرت چەككەن ئاشىق بولسا، ئوز ئىشقىنى پاكىز ھەم
مەخپى تۇتسا")

لىك ئول شەۋق مۇھەببەت شىددەتى،
تىز ئولۇپ تاق ئولسە ئانىڭ تاقىتى.
(لېكىن مۇھەببەتنىڭ شەۋقى ئاتتىق بولۇپ مەخپى تۇتۇشقا تاقىتى بولسا.)

ۋەسىل بولسا ئېھتىياجى نەيلەسون،
تاپماسا بۇ ئىش ئىلاجى نەيلەسون.
(ئۇنىڭ نەلەپ - ئېھتىياجى ۋەسىل بولۇپ ئۇنى تاپالمىسا، قانداق قىلسۇن؟)

ئىسمەئى كورگەچ بۇ موھالىك رازنى،
تارتتىلار كىلكى پوسۇن پەرۋازنى.
(ئىسمەئى بۇ ھالاكەتلىك سىرنى كورۇپ يەنە سىھىرلىك قەلىمىنى دەۋرەتتى.)

يازدىكىم ئول ناتوۋانى دەردمەند،
كىم ئاڭا ئىشىق ئىچرە يازدىم بۇيلە پەند.
(مەن ئۇ، دەتمەن ئاشىققا شۇنداق نەسىھەت يازدىمكى:)

تاپماسا ئول پەند بىرلە ئىختىساس،
ئولسۇن ئىشىق ئوتىدىن بولسۇن خالاس.
(بۇ نەسىھەتتىن خاس بەھرە ئالالمىسا، ئۇ، ئولۇپ ئىشىق ئوتىدىن خالاس تاپسۇن.)

ناسھى بى رەھىم بۇ مۇھالىك جاۋاپ،
يازىپ ئوتتى چەشمەدىن ئەيلەپ شىتاپ.
(رەھىمسىز نەسىھەتچى بۇ ھالاكەتلىك جاۋاپنى يېزىپ بۇلاق يېنىدىن ئالدىراپ كېتىپ قالدى.)

بىر كۇن ئەيلەپ ئول ناۋاھىدا ھىيەل،
تاڭلاسى ئول يان يانا سۇردى جەمەل.
(بىر كۇن شۇ ئەتراپتا يۇرۇپ يەنە شۇ بۇلاقنىڭ يېنىغا توگىسىنى مىنىپ كەلدى.)

كىم يانا ئاشىق جاۋابىن ئاڭلاغاي،
بىدىلى غايىپ خىتابىن ئاڭلاغاي.
(يەنە ئاشىقنىڭ جاۋاۋىنى ئاڭلاپ باقماقچى بولدى، ئوزىنى كورسەتمىگەن كوڭلى ۋەيرانىنىڭ خىتاۋىنى ئاڭلىماقچى بولدى.)

كوردى ئول چەشمە باشىدا بىدىلى،
ئىشىق ئىچىندە ئومرىدىن بى ھاسىلى.
(بۇلاقنىڭ بېشىدا بىر كوڭلى ۋەيران ئاشىقنى، ئىشىق ئىچىدە ئومرىدىن ھىچ بەھرىمەن بولالمىغان بىچارىنى كوردى.)

ئاشكارا پەيكەرىدىن زارلىغ،
رەڭگ ۋەسپى دىن ئايان بىمارلىغ.
(ئۇنىڭ تۇرقىدىن ناھايىتى ئېچىنىشلىق ئىدى، رەڭگى ـ روھىدىن كېسەللىك بىلىنىپ تۇراتتى.)

AltunOq

خەلق كوڭلىن بۇزغۇدەك ھالى ئانىڭ،
ئال بولۇپ ئىشق ئىچرە ئەشكالى ئانىڭ.

(ئىشق ئىچىدە ئۇنىڭ كورۇنۇشى سارغايغان، ئۇنىڭ ئەھۋالى كىشىنىڭ كوڭلىنى بۇزاتتى.)

باشىن ئول تاش ئوزرە ئول ياڭلىغ ئورۇپ،
كىم ئىككىسىدىن بىر-بىرىدىن سىندۇرۇپ.

(ئۇ بېشىنى شۇ تاشقا ئۇرۇپ تاشنى سۇندۇرغان، ئوزىنىڭ بېشىمۇ يېرىلغان ئىدى.)

چەشمە سۇيىن قانى ئەيلەپ لالەگۇن،
سۇ سارى تاش ئۇستىدىن باشى نىگۇن.

(ئۇنىڭدىن ئاققان قان بۇلاقنىڭ سۇيىنى قىپ قىزىل قىلىۋەتكەن، ئۇنىڭ بېشى تاشتىن سۇ تەرەپكە ساڭگىلىغان.)

ئول نەسىھەت كىم ئاڭا ناسىھ پىتىپ،
بىدىل ئول سوز بىرلە تەركى جان ئېتىپ.

(يۇقۇرقى نەسىھەتنى ئۇنىڭغا نەسىھەتچى يازغان ئىدى، كوڭلى ۋەيران ئاشىق ئۇ سوز بىلەن جېنىدىن كەچتى.)

جاننى ھىجران شىددەتىدىن قوتقارىپ،
ئىشق ئارا گويا يېتىپ ئوزدىن بارىپ.

(ئۇ، جاننى ھىجراننىڭ شىددەتىدىن قۇتقازدى. ئىشق ئارىسىدا گوياكى مەقسىدىگە يەتتى، ئوزلىگىدىن قۇتۇلدى.)

ئىسمەئى كورگەچ بۇ ھالى بولئەجەپ،
كوڭلىگە سانجىلدى يوز نىش تەئەب.

(ئىسمەئى بۇ ئەجەپلىنەرلىك ھالنى كورۇپ يۇرىگىگە يۇز جاپا نەشتىرى سانجىلدى.)

تون نى چاك ئەيلەپ ئامامە تاشلادى،
بىدىلى مەقتۇلغا ماتەم باشلادى.

(كىيىملىرىنى يىرتىپ تاشلاپ، سەللىسىنى چورۇۋېتىپ، كوڭلى ۋەيران ئاشىققا ماتەم بىلدۇردى.)

ھال كورمەيدۇر ئىدى مۇندىن قاتىغ،
نەۋھە بىرلە يىغلىدى ئاچچىق-ئاچىغ.

(ئۇ، بۇنىڭدىن قاتتىغراق بىر ھالنى كورمىگەن ئىدى، شۇڭا ئاچچىق-ئاچچىق ئوكسۇپ يىغلىدى.)

كوڭلىن ئول ئىش ئەسرۇ مەھزۇن ئەيلەدى،
چاك ئېتىپ يەر، ئانى مەرپۇن ئەيلەدى.
(ئۇنىڭ كوڭلى ئاجايىپ غەمناك بولدى، يەرنى كولاپ ئاشقنى دەپىن قىلدى.)

چۇن شەھىد ئېردى ھىلاك بولغان بەدەن،
جىسمىغە قانلىق لىباس ئولدى كىپەن.
(ئۇ شەھىد بولغان ئىدى، شۇڭا قانلىق كىيىمى ئۇنىڭغا كىپەن بولدى.)

پانىيا، ئىشىق ئىچرە پانى بۇيلە بول،
بولماسا سەبرۇ-شەكىبىڭ بىرلە بول.
(ئەي پانى، (ناۋايى) ئاشقلىق يولىدا مانا شۇنداق فانى بول، مۇنداق فانى بول-
مىساڭ سەبىر-تەھەممۇل بىلەن بولغىل.)

كىمگە بۇ ئولمەك نەسىپ ئېتسە خۇدا،
يۈز تومەن جان بۇيلە ئولمەككە پىدا.
(مانا مۇشۇنداق ئولۇشنى خۇدا كىمگە نەسىپ قىلسا، ئۇنداق ئولگەنگە يۈز تۈمەن-
مىڭ جان پىدا بولسۇن.)

مەئرىپەت ۋادىسىنىڭ سۈپىتى

مەئرىپەت ۋادىسىنى سەن سوكرە بىل،
دەشت بى پايانلىغىن نەززارە قىل.
(مەئرىپەت ۋادىسىنى سەن كېيىن بىلگىل، ئۇنىڭ پايانسىز دەشت باياۋانلىغىغا
كوز سال.)

كىمكى بۇ ۋادىغا بولدى مۇتتەسىپ،
تاپتى ئاندا ھاللارنى موختەلىپ.
(كىمكى بۇ ۋادىغا كىرسە ئەھلى مەئرىپەتلىك بىلەن سۈپەتلەنسە، ئۇ ۋادىدا تۈر-
لۈك ھالەتلەرنى تاپىدۇ.)

ۋادىئىمدۇر يۈز تۈمەنىڭ ئاندا يول،
ئول بۇ بىر كەلمەي ئۇنىڭدەك كىم بۇ ئول.
(بۇ، شۇنداق ۋادىدۇركى ئۇنىڭدە يۈز تۈمەنىڭ يول بار. ئۇ يولى بۇنىڭ بىلەن
بىرلەشمەيدۇ، بۇ يولى — ئۇ يولى بىر كەلمەيدۇ.)

ئىختىلافى "جۇز" ئىلە "كۇل" مۇندادۇر،
كىم تەرەققى تەنەززۇل مۇندادۇر.

(بولۇنۇش ئايرىملىق بىلەن بىرلىك ئومۇملۇقنىڭ قارىمۇ-قارشىلىغى بۇ ۋادىدا بار.
چۈنكى بۇ يولدا تەرەققى قىلىش بىلەن تۈشۈپ كېتىش-پەسىيىشىمۇ بار.)

يۈز تۈمەن رەھرەۋ كورەرسەن بى قارار،
ھەر بىرى بىر يولنى ئەيلەپ ئىختىيار.
(يۈز تۈمەن سالىكنى كورسەن، ئۇلار توختاۋسىز ماڭىدۇ، ئۇلارنىڭ ھەر بىرى بىر
يولنى ئىختىيار قىلغان.)

ئۆز بارور يولىغا ھەر بىر مۇفتەخەر،
ئۆزنى ئەيلەپ ئۆز يولىغە موختەسەر.
(بۇ يولدا يۈرگۈچىلەرنىڭ ھەر بىرى ئۆز يولىنىڭ يېقىن، قىسقا ھەم توغرىلىغى
بىلەن پەخىرلىنىدۇ.)

بۇ ئانى تۈتماي موسەللەم ئول مۈنى،
ھەر بىر ئۆزدىن ئۆزگە كورمەي، ئول دۈنى.
(ئۇ يولۇچىلار بىر بىرىگە تەن بەرمەيدۇ، ھەر بىرى ئۆزىدىن باشقىنى كورمەيدۇ.)

پەشە ئەندازە نەۋەرد پىل ھەم،
پەشە ئاندا تايىر جىبرەئىل ھەم.
(ئۇ ۋادىدا پاشىمۇ قەھرىمانلىق قىلىپ پىلنى تاشلاپ كېتىدۇ، پاشا ئۇ يولدا ئۇچسا
جىبرئىل ھەم ئۇچىدۇ.)

موسا، پرئەۋن ئاندا راھ رەۋ،
بىل يىقىن كىم بىردەك ئىرمەس بۇ ئىكاۋ.
(ئۇ ۋادىدا مۇسامۇ ماڭىدۇ، پىرئەۋنىمۇ ماڭىدۇ، لېكىن بۇ ئىككىسى بىر بىرىگە
ئوخشىمايدۇ.)

مەھدىيو-دەججالغا يول مەزھەبى،
لىك تەڭ بولماي مەسخى مەركەبى.
(ئىمام مەھدىنىڭمۇ كېتىۋاتقان يولى بار، دەججالنىڭمۇ كېتىۋاتقان يولى بار.
لېكىن يول يۈرۈشتە مىنگەن ئۇلاغلىرىنىڭ شەكلى ئوخشاش ئەمەس.)

ئەھمەدۇ، بۇ جەھىل ئىشىپ ئاندا زۇھور،
بۇ تۈشۈپ زولمەتغە، ئول غەرق نۇر.
(بۇ ۋادىدا، مۇھەممەت ئەلەيھىسالامۇ، ئەبۇ جەھىلمۇ ئاشكارىلىنىدۇ، ئەبۇ جەھىل
زۇلمەتكە پاتقان بولسا، مۇھەممەت ئەلەيھىسالام نۇرغا چومگەن.)

دەئب ئاندا سەيىر ئىتىپ ياخشى ـ يامان،
موئمىن ئاندا سالىك ۋە كاپىر هامان.
(ئۇ ۋادىدا ياخشىلىق ۋە يامان، ئەخلاق ـ ئادەتلەر بار. موممنمۇ، كاپىرمۇ بۇ يول ـ لاردا ماڭىدۇ.)

"لات" "لاسىن" دەير ئىلى ئەيلەپ پاناھ،
كەئبە ئەهلى لىك "لائىلاھ ئىللەللاھ".
(بۇتخانىدىكىلەر لات (بۇت) دىن پاناھ تىلىسە، مۇسۇلمانىلار بىر خۇدادىن باشىقا خۇدا يوق دەيدۇ.)

كۇپىر ئەهلى لاتنى ئىلاھ دىبان،
لىك ئىسلام ئەهلى ئىللەللاھ دىبان.
(ئىمانسىزلەر بۇتنى خۇدا دىسە، مۇسۇلمانلار خۇدانى بىر دەيدۇ.)

مۇختەلىپ بولماي نە بولسۇن ئاندا ئىش،
چۇن بۇ يەڭلىغ مۇختەلىپ بولدى رەۋىش.
(ئۇ يەردە ئىشلار قارىمۇ ـ قارشى بولماي قانداق بولىدۇ، چۇنكى ئۇ يولىنىڭ رە ـ ۋىشى مۇنداق قارىمۇ ـ قارشى ئەمەسمۇ؟)

بۇنداق ئەيتىبدۇر نەبىي راهبەر،
كىم ئولوسغە هەق سارى بولسە سەپەر.
(پەيغەمبىرىمىز مۇهەممەت ئەلەيهسسالام مۇنداق دەپتۇ: خەلق هەق تەقىپكىە ماڭ ـ دىغان بولسا،)

ئىستەسەڭ يول كەسرەتىغە ئەدۋەهەر،
خەلق ئەنفاسى بىلەن تەڭ بىل ئەدەر.
(يولنىڭ كوپلىگىگە ئەدەر ۋە چەك ـ چېگرا ئىزلىسەڭ، تەڭ ئەدەر بار، يەنى خالا ـ يىقنىڭ تىنىغى باراۋىرىدا سان ۋە چەك مەۋجۇت.)

هەم بارى دۇردى ئىمەس هەم بارچە ساپ،
بەس زوروردۇر ئولوسغە ئىختىلاپ.
(ئۇ يولنىڭ هەممىسى دۇغ (پاسكىنا) ئەمەس هەم هەممىسىمۇ ساپ ئەمەس، شۇڭا خەلق ئارىسىدا ئىختىلاپلار بار.)

بۇ مەهەلدە گەر گادادۇر گەر مۇلۇك،
هەر بىر ئۇزگە يول بىلە ئەيلەر سۇلۇك.
(بۇ جايدا مەيلى قەلەندەر، مەيلى پادىشالار بولسۇن، هەر بىرى باشقا بىر يول بىلەن مېڭىشىدۇ.)

نەپس چۈن بولدى مەھەللى ئىختىلال،
لازىم ئۇلدى مۇندا ئەۋساپ كامال.
(نەپس ئىختىلاپىنىڭ مەنبەى بولغاچقا بۇ يەردە كامالەتنى سۈپەتلەش لازىم بولدى.)

مۇندا سالىك كە تاپاۋوت بولدى پاش،
ئاگا مىھراب، موگا بۇت بولدى قاش.
(بۇ يەردە يۈرگۈچىلەردە پەرق بارلىغى ئاشكارا بولدى، ئۇنىڭغا مەسجىد مىھرابى نېسىپ بولسا، بۇنىڭغا بۇتقا چوقۇنۇش نىسىپ بولدى.)

بولدى ئۇز ئىرپانى ھەركىمگە سۈپەت،
كوپ تاپاۋوت قىلدى مۇندا مەئرىپەت.
(ھەر كىمنىڭ تونۇشى ئۇزىگە سۈپەت بولۇپ مەئرىپەت (بىلىش)دە ناھايىتى زور پەرقلەر بولدى.)

ھەر كىشى ئۇز تۇرىدە ئىستەپ كامال،
قىلدى ۋادى تەي قىلورغە ئىشتىغال.
(ۋە ھەر كىشى ئۇز رەۋىشچە كامالەت ئىزلەپ بۇ ۋادىنى كېسىپ ئوتۇشكە كىرىشتى.)

گەر سولوك ئەتۋارىدا قەغيىر ئىدى،
مەقسەدى لېكىن بارىنىڭ بىر ئىدى.
(ئەگەر يول يۈرۈشتىكى رەۋىشلىرىدا باشقىچە بولسىمۇ، لېكىن ھەممىسىنىڭ مەقسە-دى بىر ئىدى.)

يول ئەگەر ئەگرى ئىدى يا ئېردى تۈز،
يا يىراق، ياخۇد يېقىن كورگۈزدى يۈز.
(ئەگرى بولسۇن، تۈز بولسۇن، يىراق بولسۇن، يېقىن بولسۇن، بۇلارغا يول كورۇندى.)

بەزى ئۇلدى، بەزى ئۇتتى يول ئارا،
بەزى ئاۋارە بولۇپ ھەر قەۋل ئارا.
(يول ئۈستىدە بەزىلىرى ئۇلدى، بەزىلىرى ئوتۇپ كەتتى، بەزىلىرى ھەر خىل سوزلەر بىلەن ئاۋارە بولۇپ قالدى.)

بولمىدى بۇ يولنى چۈن قەتئ ئىتمەگەن،
بولمىدى مەقسەدغە داغى يەتمىگەن.
(بۇ يوللارنى بېسىپ ئوتمىگەن ھەم مېڭىپ مەقسەدكە يەتمىگەن كىشىلەر يوق.)

AltunOq

مەئرىپەت خورشىدى چون قىلدى تۇلۇئ،
ھەركىم ئۆز مەقسىدىغە ئەيلەپ روجۇئ.
(مەئرىپەتنىڭ قۇياشى تۇغۇپ ھەر كىم ئۆز مەقسىدىگە قايتتى.)

ئۆز سولوكىغە ناتائىج ئىستەدى،
قىلماق ئۆز نەقدىنى رائىج ئىستەدى.
(ھەركىم ئۆز يولىغا نەتىجە ئىزلىدى، ھەر كىم ئۆز يولىنى ئوتكۇزۇش چارى-
سىنى ئىستىدى.)

چۇنكى پەرتەۋ سالدى ئول پاكىزە نۇر،
بولدى ھەر كىمنىڭ كامالىغە زۇھور.
(چۇنكى، ئۇ مەئرىپەتنىڭ پاكىز نۇرى شوئىلە سېلىپ، ھەركىشىنىڭ كامالىغە
يېتىش يولىنى ئاشكارە قىلىپ بەردى.)

تاپدىلار ھەر كىمكى چوكمىش ئىردى رەنج،
ئۆز سولوكى رەنج نىڭ خوردىدە گەنج.
(ھەر كىمكى قانچىلىك جاپا چەككەن بولسا ئۆز يولىنىڭ جاپاسى لايىقىدا خەزىنە
تاپتى.)

چون سولوك ئىچرە كوپ ئېردى ئىختىلاپ،
كوبراكى دۇرد ئېردى، لېكىن ئازى ساپ.
(چۇنكى، يوللاردا كوپ ئىختىلاپ بولۇپ، ئۇ يوللارنىڭ تولىسى قاراڭغۇ تۇمانلىق،
ئازراقى يورۇق ئىدى.)

كىم رەۋىشدە ساپ ئېردى مەشرەبى،
بار ئېردى ئول تابىئى شەرئى نەربى.
(كىمنىڭ رەۋىشىدا مەي ئىچكەن ئورنى سۇلۇكى ساپ بولسا، ئۇ پەيغەمبىرىمىزنىڭ
شەرئىتىگە ئەگەشكەن كىشى ئىدى.)

بەس مۇناسىبدۇر ئىشت بۇ ماجرا،
نەقىل مۇنداق دۇركى ھىندىستان ئارا.
(بۇ ماجراغا مۇناسىپ بىر ھىكايە بار، ئىشتكىل!، رىۋايەتتە ئېيتىلىشىچە بۇ ۋەقە
ھىندىستاندا بولۇپ ئۆتكەن ئىدى.)

ھىكايەت تەمسىل

تۇشتىلار بىر نەۋگە ئىلە ئەھلى بەسىر،
يا مۇساپىرلىق بىلە، ياخود ئەسىر.
(بىر مۇنچە كوزى قارىغو كىشىلەر مۇساپىر بولۇپ ياكى ئەسىر بولۇپ ھىندىستانغا كېلىپ قالدى.)

سوڭرەكىم بەردى ئۇلارغا رۇزىگار،
مەسكەن مەئۇلارى ئىچرە قارار.
(كېيىن ئۇلارغا زامان تۇرار جاي-ئوي، تۇرمۇش بەردى.)

بىر كىشى سوردى كۆرۈپ سىزلارچو پىل؟
دىدىلار ھادى دىدى ئانى دەلىل.
(بىر كىشى ئۇلاردىن پىل توغرىلىق سوز سورىدى، ئۇلار بىرىنىڭ يولباشچىسىز پىلنى ئۇستاز، توغرا باشلىغۇچى دىگەن ئىدى دىدى.)

چۇن ئۇلار كورمەيدۇ ئېردىلار ئانى،
ياخشى ھەم سورمايدۇر ئېردىلار ئانى.
(چۇنكى ئۇلار پىلنى كورمىگەن ھەم پىل توغرىسىدا ياخشىراق سوراپمۇ باقمىغان ئىدى.)

ھەر بىرى بىر ئونەۋغە سۇرتۇپ ئىلىك،
ھاسىل ئەيلەپ ئېردىلار ئاندىن بىلىك.
(ئۇلارنىڭ ھەر بىرى پىلنىڭ بىر ئەزاسىنى قولى بىلەن سىلاپ تۇتۇپ، ئۇنىڭدىن مەلۇم چۇشەنچە ھاسىل قىلغان ئىدى.)

قوللاردىن مەس ئەيلەگەن دىدى سىتون،
قارنىن ئەتكەن مەس دىدىكىم بى سىتون.
(پىلنىڭ پۇتلىرىنى سىلىغان بىرى پىل دىگەن تۈۋرۈككە ئوخشاش نەرسە ئىكەن دىدى، ئۇنىڭ قوسىغىنى سىلىغان بىرى تۈۋرۈكسىز نەرسە دىدى.)

ئول بىرىكىم مەسسى خۇرتوم ئەيلەدى،
ئەژدەھا ئەندامى مەلۇم ئەيلەدى.
(پىلنىڭ خۇرتۇمىنى سىلىغان بىرى ئەجدىھاغا ئوخشايدىكەن، دىدى.)

ئول بىرىكىم قىشلىرىن قىلدى بايان،
دىدىكىم ئىككى سوڭەك بولدى ئايان.
(يەنە بىرى پىلنىڭ چىشلىرىنى سوزلەپ ئىككى پارچە سوڭەك ئىكەن، دىدى.)

قۇيرۇغىدىن ئۇلكى كورگۇزدى خەبەر،
دىدى بىر ئەفئى ئاسىلمىشدۇر مەگەر.
(يەنە بىرى پىلىنىڭ قۇيرۇغى توغرىسىدا خەۋەر بېرىپ، ئېسىلىپ تۇرغان بىر زەھەرلىك ئىلان ئىكەن، دىدى.)

باشىغا ئول بىركى سۇرتۇپ ئېردى قول،
بەرقىيانىڭ تومشۇغى شەرھ ئەتتى يول.
(پىلىنىڭ بېشىنى سىلىغان بىرى "بەرقىيا"نىڭ تۇمشۇغىكەن، دىدى.)

ئۇلكى يەتكۇزدى قۇلاقىغە ئاۋۇج،
دىدى تەھرىك ئىچرە ئىككى يەلپۇگۇچ.
(پىلىنىڭ قۇلىغىنى سىلاپ كورگەن بىرى ھەركەتلىنىپ تۇرغان ئىككى يەلپۇگۇچ ئىكەن، دىدى.)

بارچەسى "ئۇقىيا" سوزىدىن سوز دىدى،
گەرچە ئول سوز بارچەسى ۋاقەئ ئىدى.
(ھەممىسى كورنىڭ پەرەز قىلغان سوزىنى سوزلىدى، گەرچە ئۇلارنىڭ دىگەنلىرىنىڭ ھەممىسى بار نەرسىلەر ئىدى.)

لىك نۇقسان ئېردى تەقرىر ئىچرە كوپ،
يوق ئىدى تەرتىپ - تەدبىر ئىچرە كوپ.
(لېكىن سوزلەنگەن سوزلەردە كوپ نۇقسانلار بار بولۇپ، تەرتىپسىز ۋە تەدبىرسىز سوزلەر ئىدى.)

چۇن ھەكمى كاملى ھىندۇ نەژاد،
پىل يەگلىغ شىۋەسىدە ئۇستاد.
(پىل توغرىسىدىكى بىلىمگە ئۇستاد، ھىندى نەسللىك بىر كامىل پەيلاسوپ:)

بولدى ئول تەقرىرلارگە مۇستەمىئ،
نەقىل قىلغانلارغا بولغاي مۇمتەنىئ،
(پىلنى تەرىپلىگۇچىلەرنىڭ سوزىگە دەخىل بولمىسۇن دەپ، ئۇلارنىڭ سوزىنى قۇلاق سېلىپ ئاڭلىدى.)

دىدى ھەربىر ئۇنچە ۋاقىپ ئېردىلا،
پىل ھالىدىن نىشانى بەردىلار.
(ھەر بىرى پىلنى ئوزىنىڭ چۇشىنىشىچە چۇشەندۇرۇشتى، پىلنىڭ ئەھۋالىدىن بىردىن نىشان بېرىشتى.)

هەر بىرىنىڭ سوزىگە ئىرىدى خىلاف،
گەر جىدەل قىلدىلار ئىرىدىلار مائاف.
(ئۇلارنىڭ بىرىنىڭ سوزى يەنە بىرىگە زىت بولۇپ، سوز تالىشىپ جىدەل ـ ماجرا قىلىشسا ئەپۇ قىلىشقا تېگىشلىك ئىدى.)

هەربىرى ئوز بىلگانىدىن دىدى سوز،
سالمىغان ئىردى بىرى پىل ئۇزرە كوز.
(بۇلارنىڭ هىچقايىسىسى پىلنى كورمىگەن، لېكىن هەر بىرى ئوزى بىلگىنىچە سوزلىدى.)

لىك جەم ئولغاندا بۇ بارچە سۇپەت،
پىلغە هاسىلدۇر ئولدەم مەئرىپەت.

(لېكىن ئۇلار دىيىشكەن هەممە سۇپەتلەرنى يىققاندا پىلنىڭ شەكلىنىڭ قانداقلىغىنى بىلىش هاسىل بولاتتى.)

كامىلى بىناغە چۇن ئىردى يىقىن،
بى تەخەللۇپ دىدى بارى سوزى چىن.
(هىلىقى دانا پەيلاسوپقا پىلنىڭ ئەهۋالى ئېنىق ئىدى، دەرهال بۇلارنىڭ هەممىسىنىڭ سوزى راست دىدى.)

ئىستىغنا ۋادىسىنىڭ سۇپىتى
(ئوزىنى بى هاجەت ـ ئۇستۇن نازلىق تۇتۇش ۋادىسىنىڭ سۇپىتى)

ۋادى ئاندىن سوڭرە ئىستىغنادۇر ئول.
ئاندا تەڭ ئەئلا ئەگەر ئەرنا دۇرۇر.
(مەرىپەت ۋادىسىدىن كېيىن ئىستىغنا (بى هاجەتلىك) ۋادىسى يولۇڭدا ئۇچرايدۇ،
ئۇ ۋادىدا ئەلا بىلەن توۋەنلەر ئوخشاش.)

هەردەم ئىستىغنا يىلى بولغاندا تىز،
سالبان ئاپاق ئارا يۇز رۇستىخىز.
(هەر قاچان ئىستىغنا شامىلى سوققاندا، دۇنياغا قىيامەت قوزغىلاڭلىرى قوپۇرۇپ ئېتىدۇ.)

ياغىپ ئىستىغنا ساهابىدىن ياغنى،
يۇز تۇمەن ئالەمنى سۇ ئىلتور ساغىن.
(ئىستىغنا بۇلۇتىدىن يامغۇر ياققاندا، يۇز تۇمەن ئالەمنى سەل ئېقىتىپ كېتىدۇ.)

يەتتە دەريا ئاندا بىر قەترە مەتەر،
يەتتە كوك خەشخاش چاغلىق مۇختەسەر.
(ئۇنىڭ ئالدىدا يەتتە دەريا بىر تامچە يامغۇر، يەتتە قات ئاسمان بىر تال ئەپيۇن ئۇرۇغى چاغلىقتۇر.)
يەتتە دەۋزەخ ئاندا بىر ئۇچقۇن كىبى،
سەككىز ئۇچماخ ئاندا بىر شۇرۇپ كىبى.

(ئۇ ۋادىدا يەتتە دەۋزەخ بىر ئۇچقۇنچە بولۇپ سەككىز جەننەت بىر تامچە شەبنەمچىدۇر.)

مۇرلارغە تۇئمە ئاندا بارچە شىر،
پاشەسى پىل ئوۋلاماقغە بەس دەلىر.
(ئۇ ۋادىدا پۇتۇن شىرلار چۇمۇللارگە تۇئمە (تاماق) بولىدۇ، ئۇنىڭ پاشىسى پىلنى ئوۋلاشقا يۇرەكلىكتۇر).

يەتتە كىشۋەر ئۇزرە شاھى قەھرىمان،
بىر گادا ئاندا ھامانۇ - ئول ھامان.
(ئۇ ۋادىدا يەتتە ئىقلىمنىڭ قەھرىمان پادىشاسى بىلەن بىر قەلەندەر گاداي تەڭدۇر.)

تىغ قاتىل تارتىبان يۇز مىڭ چىرىك
كوزگە كەلمەي ئانچە قاقمىچە ئىرىك.
(يۇز مىڭ ئەسكەر تىغ تارتىپ قوراللىنىپ كەلسە كوزگە ئىلمايدۇ، ئۇنىڭ ئالدىدا بىر قاقۇمچە① كورۇنىدۇ.)

ئەژدەھاكى كوكنى چەككەي دەم بىلە،
ئاندا يەكسان رىشتەئى مەريەم بىلە.
(ئاسماننى دەم تارتىدىغان ئەجدىھار ئۇندا مەريەمنىڭ بىر تال يىپى بىلەن ئوخشاش بولىدۇ).
بولدى بىر خەيىل مالائىك بىر تەرەپ،
تاكى ئادەم كەلدى بىر تاج شەرەپ.
(ئادەم ئەلەيھىسسالام ئۇلۇغلۇق تاجىنى كەيگىچە پەرىشتىلەر گۇروھى بىر تەرەپ بولمىدىمۇ؟)

بولدى يۇز مىڭ جىسىم ئىلە بىگانە روھ،
تاكى كىشتىبانلىق ئايىن قىلدى نۇھ.
(ھەزرىتى نۇھ ئەلەيھىسسالام كىمچىلىك قائىدىسىنى پەيدا قىلغۇچىلىك، نەچچە يۇز مىڭ تەن (ئادەم) جېنىدىنمۇ ئايرىلمىدىمۇ؟)

يۇز تۇمەن نەمرۇننى پىشە زەلىل،
قىلدى تا ئۇتنى چىچەك مىھرى خەلىل.

① قاقۇم — تىرىسى غايەت ئاق، يۇمشاق بىر كىچىك ھايۋان.

AltunOq

(ئىبراھىم خەلىلۇللاھنىڭ مۇھەببىتىدىن ئوت گۈلزارلىققا ئايلانغانغا قەدەر، يۈز تۈمەن نەمرۇد بىر پاشادەك خارلانمىدىمۇ؟)

بولدى يۈزمىڭ تىپل نىڭ قانى ھەدەر،
تا كەلىمۇللاھ بولدى تاجۋەر.

(موسا ئەلەيھىسسالام كەلىمۇللاھلىق تاجىنى كەيگەنگە قەدەر، يۈزمىڭ بوۋاق بالىنىڭ قېنى بىكار توكۈلمىدىمۇ؟)

باغلىدى زۇننار يۈزمىڭ ئەھلىدىن،
تا مەسىخ ئەنفاسىدىن جان تاپتى تىيىن.

(ئەيسا ئەلەيھىسسالامنىڭ نەپەسىدىن يۈزمىڭلىغان جانلار تىنجىغانغە قەدەر، يۈز مىڭلىغان دىن ئەھلى بوينىغا زۇننار (بۇت كىرىست) ئېسىپ يۈرمىدىمۇ؟)

توكتى يۈز مىڭ قان بۇ زالىم كۆھنە دەير،
تا مۇھەممەد قىلدى بىر تۈن ئەرشىنى سەير.

مۇھەممەت ئەلەيھىسسالام بىر كېچىدە مىئراجغا چىققانغە قەدەر بۇ زالىم كونا دۇنيا يۈز مىڭلىغان ئىنسانىنىڭ قېنىنى توكمىدىمۇ؟)

مۇندا يەكسان كەلدى يوقۇ بار ھەم،
ئەھلى دىن ۋە زۇمرەئى كۈپپار ھەم.

(بۇ ۋادىدا بار بىلەن يوق، دىن ئەھلى بىلەن دىنسىزلەر ئوخشاش بولۇپ كەلگەن.)

مىنىڭ يىل ئاز زوھھاك ئولۇستىن توكتى قان،
تامەسىھ ئولگەنى بەدەنگە بەردى جان.

(زوھ ھاك ناملىق پادىشا مىڭ يىل خەلقنىڭ قېنىنى توكۇپ ئەيسا ئەلەيھىسسالام ئولگەن بەدەنگە جان بەرگەنگە قەدەر، زوھھاك① مىڭ يىلغا يېقىن خەلقنىڭ قېنىنى توككەن ئەمەسمۇ؟)

ياكى بوختەننەسىر قىلدى زۇلۇم كىن،
ياكى نوشىرۋانغە ئەدل ئولدى قەرىن.

(يا بوختەننەسىر خەلققە زۇلۇم ياغدۇرۇپ دۈشمەنلىك قىلغان بولسا، نوشىرۋان، ئادالەت ئورناتقان ئەمەسمۇ؟)

ئىككىسىنىڭ مۇندا بىردۇر ھوكمى بىل،
كەل بۇ ئىستىغنا سارى نەززارە قىل.

بۇ ئىستىغنا تەرەپكە قارىساڭ يۇقۇرقى ئىككىسى (زوھھاك، نوشىرۋان) ھوكۇمرانلىقى ئىران زېمىنىدا ئوخشاش ئەمەسمىدى؟)

① زوھھاك — مىلادىدىن ئىلگىرى ئىراندا ھوكۇمرانلىق قىلغان بىر زالىم قانخور پادىشا.

یۇز تۇمەن خورشىد ئەگەر بولسە ئەدەم،
بولدى ساغىن چەرخدىن بىر زەررە كەم.
یۇز تۇمەن قۇياش ئەگەر یوقىلىپ كەتسە، پەلەكتىن بىر زەررە كىمىگەندەكلا بولىدۇ.)

یەرگە سىڭسە یۇز تۇمەن بەھىر ئەمىق،
قەترەئى ئۇكسۇلدى تۇتغىل ئەي رەپىق.
(یۇز تۇمەن چوڭقۇر دېڭىز یەرگە سىڭىپ كەتسە، بىر تامچە سۇ كېمىيىپ قاپتۇ
دەپ پەرەز قىلغىل ئەي یولداش!)

كويسە گەر یۇزمىڭ تۇمەن پەرى - ھورى،
كويدى توت بىر پاشەنىڭ سىنغان پەرى.
(ئەگەر یۇز مىڭ تۇمەن ھۇر - پەرى ئوتتا كويۇپ كەتسە، بىر پاشىنىڭ قانىتىنىڭ
سۇنغان قانىتى كويۇپتۇ دەپ پەرەز قىل!)

یەل ساۋۇر سابو توققوز ئەپلاكنى،
دەم ئوچوردى ئاڭلاغىل خاشاك نى.
(بوران چىقىپ توققوز پەلەكنى ئۇچۇرۇپ كەتسە، بىر پۇلەش بىلەن قۇرۇق غازاڭنى
ئۇچۇرۇپ كەتكەنلىكتۇر.)

قاپ دەك یـوز تاغنىڭ یوق بولماغىن،
یەر یۇزىدىن بىر قوم ئوكسولدى ساغىن.
(كوھى قاپتەك یۇز تاغنىڭ یوقىلىپ كېتىشىنى یەر یۇزىدىن بىر تال قۇمنىڭ كېمىيىپ
قالغىنىغا باراۋەر دەپ بىلگىل.)

سىدرە شاخى بىرلە تۇبا بولسە یوق،
ئۇكسۇدى توت پاشەدىن بىر ياپراق ئوق.
("سىدرە" ۋە "تۇبا" دەرەخلىرىنىڭ یوقىلىپ كېتىشى پاشىنىڭ بىر تال قانىتىنىڭ
یوقىلىپ كېتىشى دىگىل.)

ئاندا تەڭ كۇر، گۇمرەھۇ ــ ئاگاھنى،
دەير كويى بىلە بەیتۇللاھ نى.
(ئۇ ۋادىدا ئازغانلار بىلەن توغرا یولدا ماڭغانلارنى بەیتۇللا بىلەن بۇتخانىنى تەڭ
كورگىل.)

بىر تۇرۇر گەر كەئبە بىرلە بۇت كەدە،
بولسەلار ــ مەئمور یا ئاتەش زەدە.
(ئۇ ۋادىدا كەئبە بىلەن بۇتخانا، ئاۋاتجاي ئوتتا كويۇپ كەتكەن یەر ئوخشاشدۇر.)

مىڭ ياشا يىل تاڭلا تۇغقان ياش چە،
چەرخ ئەزەم دانە ۋە خەشخاش چە.
(ئۇنىڭ ئالدىدا مىڭ ياشقا كىرگەن پىل، ئەتە يېڭى تۇغۇلغان بالىسى بىلەن بۇيۇك ئاسمان ئەپيۇنىنىڭ ئۇرۇغىچە.)

كۇپىر ئىلى دىن دىنغەچۇ مىقداردۇر،
مۇنىدا ئىش سالىك گە بەك دىشۋاردۇر.
(كۇپىر ئەھلىنىڭ دىن ئەھلىگە نىسبەتەن مىقدارى — سانى (كاپىرلىق، دىندارلىق) مەسىلىسى بۇ يولنى كېسىپ ئۆتكەن سالىكغە بەك دىشۋاردۇر.)

ھېكايەت

ئىككى شىترەنج ئويناغۇچى ئۇستاد،
ئەرسەئى شىترەنج غە ئەيلەپ كوشاد.
(ئىككى شاخمات ئۇستىسى شاخمات تاختىسىغا شاخمات ئۇرۇقلىرىنى يايدى.)

ئىككى جانىبدىن بولۇپ ئارام گىر،
تۇكدىلار ئورتادا شىترەنجى كبىر.
(ئىككى تەرەپ ئۇرۇقلىرىنى تىزىپ بولغاندىن كېيىن ئۇلار ئارىسىدا چوڭ شاخماتۋازلىق باشلاندى.)

ھەر تەرەپتىن بىر شەھ ئولدى ئاشكار،
بارچە ئايىنى سۇپاھى شاھۋار.
(ھەر ئىككى تەرەپتىن بىردىن شاھ ھەم شاھ ئەسكەرلىرى ئۆزىنى كورسەتتى، يەنى شاخماتتا ھەر ئىككى تەرەپنىڭ كۈچى بىر بىرىگە تاقابىل تەڭ ئىدى.)

ھەر بىرىگە بىر ۋەزىز راست كام،
يەنە بىر پەرزىن ۋە لېكىن كەج خىرام.
(ھەر تەرەپكە بىردىن ۋەزىر كام ئىدى، يەنە بىردىن فەرزىن كېرەك ئىدى، لېكىن ۋەزىر فەرزىن كام ئىدى.)

ئول ئىكاۋدىن بىرى رۇم ئىلىگە شاھ،
يەنە بىر زەنگ ئەھلىغە كىشۋەر پاناھ.
(ئۇ ئىككى شاھنىڭ بىرى رۇمنىڭ شاھى، يەنە بىرى ھەبىشىستاننىڭ شاھى ئىدى.)

ئوستاد ئول شاھ ئىلە خەيلىن بىرىپ،
سەپلىرىغە زىن ئارايىش بىرىپ.

(شاخمات ئۇستىسى شاھ بىلەن ئەسكەرلىرىنى چىرايلىق قىلىپ سەپكە تىزدى، ھەر تەرەپ ئۆز سەپلىرىنى چىرايلىق زىننەتلىدى.)

كىنەۋەرلەر ئات سالىپ مەيدان ئارا،
لەئىپ لەر زاھىر قىلىپ جەۋلان ئارا.
(بىر بىرىگە قارشى ھەر ئىككى تەرەپ مەيداندا ئات ئوينىتىپ جەۋلان قىلىپ ئو-يۇنلىرىنى كورسىتىشتى.)

ھەم توزوپ مەيدان رەزم ھەم ھىسار،
بولسە مەغلوپ ئىتكالى ئوليان فىرار.
(ھەم ئۇرۇش - جەڭ مەيدانلىرىنى، سىپىل قورغانلىرىنى تۈزەتتى، مەغلۇپ بولسا قا-چىدىغان تەرەپلىرىنىمۇ بەلگىلىدى.)

سەپلەر ئىچرە پىل ئىلە زەراپە ھەم،
رۇخ بىلە، دەببانە ۋە كىشاپە ھەم.
(سەپنىڭ ئىچىدە پىل، زىراپە، رۇخ، دەببابە (ئىپىق) ۋە كەششاپەلەر بار ئىدى.)

ھەرپ ئەھلى ھەم ئورۇش رەسمىن تۈزۈپ،
كوپ ئويون ھەم بىر بىرىگە كورگۈزۈپ.
(جەڭچىلار ئۇرۇش رەسمىيەتلىرىنى ھازىرلاپ، بىر بىرىگە كوپ ئويۇنلارنى كورسىتىشتى.)

قايسى بىر ھەم ئوز سوپاھىن بەركىتىپ،
بوزغىلى ئول بىرسى تەدبىر ئىتىپ.
(قايسى بىر تەرەپ ئەسكەرلىرىنى بىر جايغا ئورۇنلاشتۇرماقچى بولسا، قارشى تەرەپ ئۇنى بۇزۇۋېتىشنىڭ تەدبىرىنى قىلاتتى.)

ئورتادا زاھىر بولور ئەئجوبەلەر،
بەلكى بى ھەد يوزلىنىپ مەنسوبەلەر.
(ئورتىدا ئاجايىپ قىزىق ۋەقەلەر بولاتتى، بەلكى كوپ قىچىش ۋە قوغلاشلار يۈز بېرەتتى.)

مۇندا كوب گۇرد سوپاھ سالا - ھەم،
زاھىر ئەيلەپ لەئىب ھەم پەيكار ھەم.
(بۇ يەردە پالۋانلار ۋە ئەسكەر باشلىقلىرى جەڭگىۋارلىق ئويۇن ھونەرلىرىنى كورسىتىشەتتى.)

ئىمتىداد ئانچە تاپىب بۇ رەزمگاھ،
كى چىرىك تارتىپ ئۇرۇشغاي ئىككى شاھ.
(جەڭ مەيدانىدىكى ئۇرۇش ئۇزۇنغا سوزۇلدى، ئىككى شاھ ئەسكەر تارتىپ ئۇرۇشتى.)

بەلكى كوبرەك ھەم ئوتوپ ئاندىن زامان،
كىم ئۇرۇشقاي ئىككى شاھ قەھرىمان.
(بەلكى ئۇزۇن زامان ۋاقىت ئوتكەندىن كېيىن، ئىككى قەھرىمان شاھ ئۇرۇشقا چۈشتى.)

مونچە ئايىنى سۇپاھى كەررۇ - پەر،
قەلئە مەيدان، جەۋلان، مەقەر.
(جەڭگىۋارلارنىڭ شۇنچە تەنتەنە، ھەشەمەتلىرى، قورغان، مەيدان، ئات چېپىشلار تۇرار جايلار،)

ھەم بەرانغار، ھەم جۋانغاركىن شىكال،
ھەم يانا ھىراۋولدا بۇ ھال.
(ھەم ئوڭ قول، ھەم سول قول ئەسكىرى سەپلىرى، دۇشمەنلىشىش ئالامەتلىرى، ھەم قاراۋۇل - ئالدىنقى چارلاش قىسملىرى،)

ھەر سۇپەك - بىك ئوغلى ئالدە يۇرۇپ،
ئاندىن ئول ئوزگە ئىشگە يەتكۇرۇپ.
(ھەر بىر ھەربى ئەمەلدار - بەگ ئوغۇللىرى قوشۇننىڭ ئالدىدا ماڭاتتى، ئۇنىڭدىن كېيىن ئۇلار باشقىلارنى ئايرىم ئىشقا ئۇرۇنلاشتۇراتتى.)

رەزم كىم مەيدانى قەتئ ئولغاچ تامام،
ئوز ئاتاسىغە بولۇپ قايىم - ماقام.
(جەڭ تامام بولۇش بىلەن ئوغۇللار ئوز ئاتاسى ئالدىغا بېرىپ ئاتلىرىغا ئىز باسار بولاتتى.)

ھەم ياياقو - ھەم ياراقدىن رەھ نەۋەرد،
كىم مۇسائە بولسە چەرخ تىزگەرد.
(پىيادە ھەم ئاتلىق يول يۇرگۇچىلەر، تېز ئايلىنىدىغان پەلەك (زامان) يار بەرسە،)

چۈنكى مەيدان دەشتىنى رەپئ ئەيلگەي،
بىر چىرىك نى يالغۇز ئول دەفئ ئەيلگەي.
(مەيداننى كوتىرىۋېتىدۇ. بىر ئەسكەرنى يوقىتىدۇ، جەڭ مەيدانى دەشتىنى يۇقۇرى كوتىرىپ، شوھرەت قازىنىپ، پۈتۈن بىر قوشۇننى يالغۇز ئوزى يوقاتتى.)

AltunOq

ئانچە ئايىندىن تولا بۇ رەزمگاھ،
كىم ئۇرۇشتا ئىككى شاھى كىنەخۋاھ.
(مۇنداق رەسىم - يوسۇنلاردىن تولغان ئۇرۇش مەيدانى، دۈشمەنلەشكەن ئىككى
پادىشانىڭ ئۇرۇشىدا.)

ھەر بىرىدە يۈز تۈمەن نەۋخۋاستە،
بولمىغاي مۇنداق ماساپ ئاراستە.
(ھەر بىرىدە يۈز تۈمەن ياش يىگىتلار بار ئىدى، ھېچقاچان مۇنداق جەڭ جاھاندا
بولمىغان ئىدى.)

ھەم ئىشىدە مۇنچە ئايىن ئولماغاي،
ھەم ئىلىدە مۇنچە نەسرىن ئولماغاي.
(ھەم ئۇلارنىڭ ئىشىدە مۇنچە قائىدە - ئىنتىزام بولمىغان ئىدى، ھەم يۇرتىدا مۇز -
چىلار پۇراقلىق گۈللەر بولمىغانتى.)

مۇنچە بۇنيادو - ماساپو - كىن، رەزم،
چون ئويۇنچى يىغماقىنى قىلدى ئەزم.
(شۇنچە ئاساسلار، تۈزۈلگەن جەڭ سەپلىرى، مەيدانغا جەڭ ئويۇنچىلىرىنى يىغماقچى بولدى.)

ئەرسەنىڭ بىر گوشەسىدىن يوقكى ھېچ،
تارتىبان بوزغاچ بۇ مەجمۇئ بولدى ھېچ.
(شاخمات تاختىسىنىڭ بىر بولۈكىدىن بىر قانچە ئۇرۇقىنى بۇزۇش بىلەن پۈتۈن تۈ -
زۈلمە بىكار بولۇپ كەتتى.)

نى قالۇر ئول رەزم ئىلەكىن دىن ئەسەر،
گۈي يوقدەك بولغۇسى زىرو - زەبەر.
(ئۇ، جەڭ بىلەن دۈشمەنلىشىشلەردىن نىمە ئەسەر قالسۇن؟.... مەيداندىن يوقالغان
توپتەك ھەممىسى ئاستىن - ئۈستۈن بولۇپ كەتتى.)

مۇنچە مەزكۇر بولغان ئايىنى رۇسۇم،
رەزم تەربىيەتىدە بىر ياندىن ھۇجۇم.
(يۇقۇرىدا دېيىلگەن شۇنچە رەسمىيەت ۋە قائىدىلەر جەڭدە قوللىنىلىدىغان بىر ياندىن
ھۇجۇم قىلىشلار.)

ھېچ ئولور ئولنەۋئىكىم ئەھلى رەقىق،
ئانچە زاھىر ئەيلەسە پىكرى ئەمىق.
(ئەتىقىق قىلغۇچىلار چوڭقۇرراق ئويلانسا، ئاشۇنداق بىكار بولۇپ كېتىدۇ.)

ھېچ لىكدىن ئۆزگە تاپماس بىر پەشسىز،
ئويلەكىم بىر ھۆببە يۈز ياشار كەنىز.
(خۇددى يۈز ياشلىق چۆرى ئۆزىگە دوست تاپالمىغاندەك، يوقلىپ كېتمىشتىن باشقا ھېچنەرسە تاپالمايدۇ.)

باغلابان بىرپارە يۈز دە پېش كەم،
ئوتقا ئانى تاشلا يالغاي شودا ھەم.
(ئۇنى بىر پارچە ئۈزۈن، قىسقا لاتىغا ئوراپ، ئوتقا ياكى سۇغا تاشلىۋەتكىلى بولىدۇ.)

چون تەزەلزول توشتى ئول بۇنيادغە،
نى تاپاۋوت ئەيلەگەي ئوستادغە.
(چۈنكى ئۇ شاخماتنىڭ تۈزۈلمىسى ھالاكەتكە ئۇچرىغانلىقتىن، شاخمات ئۇستىسىنىڭ ماھىرلىقىغا نىمە پەرق بولسۇن؟)

چون خەرىتە ئىچرە باغلاندى بارى،
شەھ قۇيى دۇر يا پىيادە يۇقۇرى.
(چۈنكى ئۇنىڭدىكى بار يوقى شاخمات خەرىتىسىنىڭ ئىچىگە باغلانغان ئىدى، شاھ توۋەن بولسۇن ياكى پىيادىلەر يۇقۇرى بولۇپ كەتسۇن،)

ئول ھەم ئىستىغنادىن ئاسارى دۇرۇر،
بەلكى ئاندىن بىرنە مودارى دۇرۇر.
(بۇلار ھەم ئىستىغنانىڭ تەسىرى بەلكى ئىستىغنانىڭ بىر نامايەندىسىدۇر.)

چۈن بۇ تەمسىلى سارى نەززارە قىل،
ئەسلى ئىستىغنانى يۈزمىڭ مونچە بىل.
(بۇ تەمسىلگە دىققەت بىلەن قاراپ باق، ئەسلى ئىستىغنانىڭ بۇ ئىستىغنادىن نەچچە يۈز مىڭ ئارتۇقلىغىنى بىلىسەن.)

چۈن بۇ مەئنى سارى بولدۇڭ رەھ شۇناس،
بارچە ئىشنى ئەيلەگىل مۇندىن قىياس.
(مەئنا تەرەپكە مېڭىشنى بىلدىڭ، ھەممە ئىشنى يۇقۇرقى ئىشلاردىن قىياس قىلغىل.)

تەۋھىد ۋادىسىنىڭ سۈپىتى

ۋادەئى تەۋھىد ئاندىن سوڭرە بىل،
پەرد ئولۇپ تەجرىد ئاندىن سوڭرە بىل.
(ئىستىغنا ۋادىسىدىن كېيىن تەۋھىد ۋادىسىنى بىلىشىڭ لازىم، ئاۋال ئۆزىدىن بىگانە بولۇپ ھەممىدىن ئۈزۈلۈپ ئاندىن باشقا كىشىلەردىن، يامان ئىشلاردىن بىگانە بولۇشنى بىلىش كېرەك.)

چۇن بۇ ۋادى سارى سەيرىلك قويدى كام،
پەرد يەكتالىخ ساڭا بولدى ماقام.
(بۇ ۋادىغا قەدەم قويۇشۇڭ بىلەن يالغۇزلۇق ۋە يىگانىلىق سىنىڭ جايىڭ بولىدۇ.)

چۇن بۇ ۋادىغە ناھايات تاپتى سەير،
موندا بىر يىل يۈز تۈمەن مىڭ بولسا تەير.
(بۇ ۋادىنىڭ سەيرىنى (يولىنى) ئاخىرلاشتۇرسا، بۇ ۋادىدا قۇش ئۇچۇشىدا
ئۇچسا بىر يىل يۈز تۈمەن يىلغە تەڭ بولىدۇ.)

بارچەغە كامى ھاۋا تەجرىد ئولور،
بارچەغە لەھنى ھاۋا تەپرىد ئولور.
(ھەممىگە يالغۇزلۇق ـ يىگانىلىقنىڭ، ئوزىدىن ئۇزۇلۇشنىڭ ھاۋاسى مەقسەت بولىدۇ.
ھەممىگە يىگانىلىقنىڭ، ھەممىدىن ئۇزۇلۇشنىڭ ئىشقى چۇشىدۇ.)

بۇ رەۋىشلارغە چۇ يەتتى ئول كەشىش،
بارچەغە بىرلىكدە كىم بولماقدۇر ئىش.
(ئۇ، ئوزىگە تارتىش بۇ رەۋىشلارغە يەتكەندە، ھەممىگە بىرلىكتە ("تەۋھىد")
ماقامىدا ئىش كورۇش مۇمكىن بولىدۇ.)

بىردە بىردىن ھاسىل ئولدى بىر ئەدەر،
يوق خىرەرغە موندا دەم ئورماقغە ھەر.
("بىر" دە "بىر" دىن بىر ئەدەد "بىر" ھاسىل بولدى، ئەقىل ـ ئىدراكىغە بۇ
"بىر" ھەققىدە سوزلەشكە ھەد يوق.)

چۇن سىنىڭ ھالىڭغە تۇشتى بۇيلە پىچ،
بىلكى ئىرمىش بىردىن ئوزگە بارچە ھىچ.
(سىنىڭ ھالىڭغىمۇ شۇنداق تۇگۇن چۇشتى، بىلگىنكى "بىر" دىن بولەك ھەممىسى
ھىچ (يوق) دۇر.)

بىر يول، بىر كوز بەردى بىر بىلە،
مەيل قىلما مۇندىن ئىككى لىك بىلە.
(ساڭا ئۇ بىر يول بەردى، بىر كوز بەردى. ئىككىلىك بىلەن باشقىغا مەيلى قىلما.)

ئىككى لىك بۇ يولدا ئەھۋەل لىك دۇرۇر،
سىررى ۋەھدەتدىن مۇئەتتەل لىك دۇرۇر.
(بۇ يولدا ئىككىلىك ئەلەسلىك (بىرنى 2 كورىدىغان) لىق بولۇپ "ۋەھدەت" (بىر ـ
لىك) سىررىدىن بوش بىكار ـ كىرەكسىزلىكتۇر.)

ھىكايەت

بولدى چۇن مەنسۇر تەۋھىدى دۇرۇست،
كىم ئەنەلھەق ئىردى ئەلپازىغا ھۇست.
(مەنسۇر ھەللاجىنىڭ تەۋھىدى دۇرۇست بولغان ئىدى. ئۇنىڭ تىلىغا "ئەنەلھەق"
("مەن ھەق") دىگەن سوز كەلدى.)

كۇب نەسىھەت قىلدىلار ئەرباب‌دىن،
كىم بۇ ئىرمەس شۇەئى ئەھلى يەقىن.
(ئۇنىڭغا دىن ئەرباپلىرى كوپ نەسىھەت قىلىپ، تەڭرى ھوزۇرىغا يول تاپقانـلار-
نىڭ رەۋىشى بۇ ئەمەس، دىدى.)

كۇپ سۇلۇك ئەھلىغە كەشپ ئۇلدى بۇ ھال،
ھەم ئەدەپ ئاسرابدۇرۇر ھەم ئىئتىدال.
(كوپ سولوك ئەھلىگە بۇ ئەھۋال يۇز بەرگەن، ئۇلار ئەدەپ ھەم نورمال (ئەۋ-
سەت) ھالنى ساقلىغان.)

سەن داغى بۇ دەئۋانى ئىزھار ئەيلەمە،
نەپسنى موستەۋجىبى دار ئەيلەمە.
(سەن بۇ خىل دەۋانى ئارىغا چىقارما، ئوز ۋۇجۇدۇڭنى دارغا تارتىلىشقا تەييـار-
لىما، دىيىشتى.)

مەستراق چۇن توشمىش ئىردى جام ئاڭا،
يوق ئىدى بۇ نەغمەدىن ئارام ئاڭا.
(بۇ ھەقتە ئۇنىڭ جامـى توشۇپ، مەسـلىكتىن ئۇنىڭغـا ئارام يوق ئىـدى. ئۇ،
مەنسۇر ھەللاجىنىڭ ئىچكەن ئىشق جامى ئۇنى ئىغىر مەس قىلغان ئىدى، ئۇ بۇ خىل
موزىكا ئويناش (ئەنەلھەق) سازىنى چېلىشتىن ئارام تاپمىدى.)

ئاڭا بىر كۇن ۋاقە ئىردى تۇرپە ھال،
ھەردەم ئىلتۇر ئىردى ئانى بۇ خىيال.
(بىر كۇنى مەنـسۇر ھەللاجىغـا ئاجـايىپ بىر ھـالەت يۇز بەردى، ئۇ ھالەتتىكـى
خىيالى ھەر نەپەستە ئۇزىگە تارتاتتى.)

كىم رەسۇلۇللاھغە بولغاچ ماقام،
كىم بۇراقنى ئەيلەدى گەردۇن خىرام.
(ئاللانىڭ رەسۇلى — مۇھەممەت ئەلەيھىسالامغا ئىراج ماقامى مۇيەسسەر بولغاچ، ئۇ
بۇراقنى پەلەككە چاپتۇردى.)

يەتتى بىرلىك گەۋھەرىدىن تاج ئاڭا،
بولدى ۋەھدەت پايەسى مىئراج ئاڭا.

(بىرلىكنىڭ گوھەرىدىن تاج كەيدى. "بىرلىك" (بىرلىشىپ كېتىش) نىڭ مەر-تەۋىسى رۇسۇلۇللاھغا مىئراج بولدى.)

قابە قەۋسەيىن ئەۋجىن ھاسىل ئەيلەدى،
"لى مەئەللاھ" قۇربى ۋاسىل ئەيلەدى.

(ئۇ قابە قەۋسەيىن ماقامىنى ھاسىل قىلدى "ماڭا ئاللاھ بىلەن مەخسۇس بىرلىك چاغلىرى بار" دىگەن يېقىنلىقىقا يېتىپ باردى.)

بىر خىتاپ ئولغاندا تەڭرىدىن نەسىپ،
كىم نىكىم كامىڭدۇر ئىستە ئەي ھەبىب.

(خۇدا تەرەپتىن، ئەي دوستۇم نىمە مەقسىدىڭ بولسا تىلە! دىگەن خىتاپ نېسىپ بولدى.)

تەڭرى لۇتپى ئۇزرە خاھىن ئىستەدى،
ئاسى ئۇممەتنىڭ گوناھىن ئىستەدى.

(مۇھەممەت ئەلەيھىسالام تەڭرىنىڭ مەرھەمىتىگە ئۇزرە خالىق بايان قىلىپ ئۇممەتنىڭ گۇناھىنى كەچۇرۇشنى تىلىدى.)

ئانچە بەزلى غالىپ لۇتپى ئەمىم،
ئانچە لۇتپى مۇپرىتى خۇلقى كەرىم.

(شۇنچە ئۇستۇن سېخىلىق، ئومۇمى رەھىمەت "شۇنچە چەكسىز لۇتب — مەرھەمەت گۈزەل ئەخلاق،)

باۋۇ جۇدىكىم ھەق ئېيتقاي ئىلتىماس،
ئىستەگىل دەپ لوتىپ قىلغاي بى قىياس.

(تەڭرى ھەزرىتى مۇھەممەت ئەلەيھىسالامدىن ئىلتىماس قىلغان تۇرۇپ، تەلەپلىرىڭنى تىلە دەپ مۇنداق قىياسدىن تاشقىرى مەرھەمەت قىلغان ئەمەسمۇ؟)

ئاسى ئۇممەت جۇرمىن ئەتكۇنچە تەلەپ،
ئىلتىماس ئىستەر ئىدى شاھى ئەرەپ.

(ئۇ مۇھەممەت ئەلەيھىسالام گۇناھكار ئۇممەتىنىڭ گۇناھىنى كەچۇرۇشنى تەلەپ قىلغىچە، يەنە تەڭرىدىن ئەپۇ ئىلتىماس قىلاتتى.)

كىم ئەزەلدىن تا ئەبەد ھەر كىمگە يول،
ئەگرى بارمىش بارچەنىڭ غەففارى ئول.

AltunOq

(ئەزەلدىن ئەبەت هەر كىمنىڭ يولى ئەگرى بولۇپ، هەممىنىڭ گۇناهىنى مەغپىرەت قىلغۇچى ئۇ تەڭرىدۇر.)

رەهمەت ئېتكىل بارچەغە ئىسيان بىلە،
جۇرمىدىن كەچ بارچەنىڭ، غۇپران بىلە.
(ئەي نەگرى گۇناهكارلارغا رەهىم قىلىپ، هەممىنىڭ گۇناهىنى مەغپىرىتىڭ بىلەن كەچۇرگىل دىدى.)

نى ئۇچۇن ئول مەئدەنى سىدقۇ ـ ساپا،
قىلدى ئىركىن مۇنچە بىرلە ئىكتىپا.
(ئۇ راستلىقنىڭ ۋە ساپلىقنىڭ كانى بولغان موهەممەت ئەلەيهىسالام نىمە ئۇچۇن ئۇممەتنىڭ گۇناهىنى مەغپىرەت قىلىشنى تەلەپ قىلىپ، باشقىنى دىمەي كىپايەلانغاندۇ؟! دىگەن خىياللارنى قىلدى.)

باش ئۇرۇپ كوڭلىدىن ئانىڭ بۇ خىيال،
دەمبەدەم ئەيلەر ئىدى بۇ قىل ـ قال.
(مەنسۇر هەللاجىنىڭ كوڭلىدىن بۇ خىيال ئۇرلەپ هەر نەپەستە بۇ سوزلەرنى سوز- لەيتتى.)

ئانى بۇ ئەندىشە پامال ئەيلەبان،
ئەجزۇ هەيرەت ئىلكىدە لال ئەيلابان.
(ئۇنى بۇ ئوي ـ ئەندىشە چىرمىۋىلىپ، هەيرانلىق ئىلكىدە ئۇنى قالايمىقان سوز- لەيدىغان گاچا قىلىپ قويدى.)

كىم رەسۇلۇللا ئاڭا بولدى ئايان،
مۇشكۇل هەللىن بۇ نەۋئ ئەتتى بايان.
(شۇ چاغ رەسۇلۇللا ئۇنىڭغا ئايان بولۇپ، ئۇنىڭ مۇشكۇللىرىنى هەل قىلىش يولىنى مۇنداق بايان قىلدى:)

كي فوزۇل ئايۋاندا ئولتۇرغۇچى،
لاپ ۋەهدەت دىن "ئەنەلهەق" ئۇرغۇچى.
(ئەي ئوزىنى بىلمەسلىكنىڭ ئايۋاندا ئولتۇرغان، "ۋەهدەت" (بىرلىشىپ كىتىش) توغرىسىدا "ئەنەلهەق" دەپ لاپ ئۇرغۇچى.)

بىلمەدىڭ كىم بۇ سۇپەت ئالى بۇرۇج،
كىم مەن ئەيلەپ ئېردىم ئول ئاخشام ئۇرۇج.
(بىلمىدىڭكى، بۇ سۇپەتلىك ئالى مەرتىۋىگە مەن ئول بىر ئاخشام (كېچە) چىققان ئىدىم.)

ئاندا مەنلىكنىڭ خىيالى يوق ئىدى،
بەلكى لەپزى ئېھتىمالى يوق ئىدى.
(ئۇ يەردە "مەن" لىكنىڭ خىيالى، بەلكى مۇنداق سوزنىڭ بولۇش ئېھتىمالىمۇ يوق ئىدى.)

ئىلتىگان ھەم ئېردى باشلانغان ھەم ئول،
ئىستاگان ھەم ئول، باغىشلاغان ھەم ئول.
(مېنى مىئراجىغا ئېلىپ بارغان، باشلىغان ھەم ئۇ ئىدى، مېنى ئىستىگەن (سۈيگەن) ھەم ئۇ، ئۇممەت گۇناھىنى كەچۈرگەن ھەم ئۇ ئىدى.)

سەن ئەجەپ كوتە نەزەرلىك ئەيلەدىڭ،
بۇيلە يەردە بى بەسەرلىك ئەيلەدىڭ.
(سەن ئەجەپ نەزىرىڭ قىسقىلىق قىلدىڭ؟ مۇنداق ئورۇندا كورلۇق قىلدىڭ؟)

كىم ئانىڭدەك ۋادىئى تەۋھىد ئارا،
گولشەنى تەجرىد ئىلە تەفرىد ئارا.
(شۇنداق تەۋھىد ۋادىسىدا ئوزەڭنى ھەممىدىن ئايرىشتا، يەككە - يېگانىلىق گۇلشەنىدە،)

ھەملەئى قىلدىڭ كى مەن، سەن لىككە يول،
بۇ ئىككى لىك ۋەسپىدىن پاك ئېردى ئول.
(شۇنداق ھۇجۇم قىلدىڭكى "مەن" "سەن"لىككە يول ئاچتىڭ، سېنىڭ "مەن" "سەن" دىگەن سۈپەتلىرىڭدىن ئۇ پاك ئىدى؟)

ئول ئىدى دىگان ئوزى، بەرگان ئوزى،
بەزل ئارا ساچقان ئوزى، تەرگەن ئوزى.
(ئۇ دىگەنمۇ ئوزى ئىدى، بەرگەنمۇ ئوزى ئىدى. بەخش قىلىپ چېچىۋەتكەنمۇ ئوزى، ئۇنى تېرىۋالغانمۇ ئوزى ئىدى.)

ئول رەقەم پاك ئېردى "مەن" لىك رەڭگىدىن،
نەغمەسى پەرد ئىككى لىك ئاھەڭگىدىن.
(ئۇ خەت "مەن" دىگەن رەڭدىن پاك، ئۇنىڭ نەغمىسى ئىككىلىك ئاھاڭدىن بىگانە - يات ئىدى.)

ئاندا "مەن" "سەنلىك" تەخەييۇل ئەيلاگان،
"ئىككى لىك" نەقشىن تەئەققول ئەيلاگان.
(ئۇنىڭدا "مەن"، "سەن" لىكنى خىيال قىلغان، ئىككىلىك شەكلىنى ئەقىلغە كەلتۈرگەن.)

غەير ئەھۋەللىك ئىمەسدۇر بىل ئانى،
خاتىرىڭدا مەھۇ زايىل قىل مۇنى.
(كوزى توغرا كورمەيدىغان ئەلەس باشقا نەرسە ئەمەس، بۇنى بىلىۋال، ئۇنداق نەرسنى خاتىرىڭدىن ئوچۇرۋۇەت.)

ھەيرەت ۋادىسىنىڭ سۇپىتى
(ھەيرانلىق ۋادىسىنىڭ سۇپىتى)

ۋادى تەۋھىد قەتئ ئېتكان زامان،
ۋادى ھەيرەت كۇرۇنۇر بى گومان.
(تەۋھىد ۋادىسىنى بىسىپ ئوتكەندىن كېيىن، ھەيرەت ۋادىسى گۇمانسىز چوقۇم كورۇندۇ.)

بىر نەپەس يەتمەي كىشى باشىغا تىغ،
باش ئۇرار مىڭ ئاھ ئىلە يۈز مىڭ دەرىغ.
(بۇ ۋادىدا ھەر بىر نەپەستە كىشىنىڭ بېشىغا ئاھ ـ دەردىنىڭ مىڭلىغان بالا تېغى ئۇرۇلىدۇ.)

ھەيرەت ئەيلەر تىلنى گۇنك ۋە لال ھەم،
ئەقل زايىل ھۇشنى پامال ھەم.
(ھەيرەت تىلنى گاچا ـ كېكەچ، ئەقىل ھۇشنى دەپسەندە قىلىدۇ.)

كېچە ۋە كۈندۈزگە باقسا ھەرنىچە،
ئاڭلاماس كوندوزمودور ياخود كېچە.
(كېچە بىلەن كۈندۈزگە شۇنچە سىنچىلاپ قارىساڭ، كېچىمۇ ـ كۈندۈزمۇ بىلەلـ مەيسەن.)

يوقنى بىلمەس، بارنى ھەم ئاڭلاماس،
نە بۇلارنى تاڭلار ۋە نە تاڭلاماس.
(يوقنىمۇ بىلمەيدۇ، بارنىمۇ بىلمەيدۇ، نە بۇنى ئاڭلىسۇن؟ ۋە نە ئۇنى، ھەممىنى ئاڭلىيالمايدۇ.)

ھەرنىڭگە كىم سالسا كوز ھەيران بولۇر،
بۇيلە ھەيرانلىقتا سەرگەردان بولۇر.
(نىمگە كوز سالسا ھەيران بولىدۇ، مۇنداق ھەيرانلىقتا سەرگەردان بولىدۇ.)

موندا چون قويدى قەدەم ئەھلى رەۋىش،
ئاڭا ھەيرانلىقدىن ئۆزگە بولماس ئىش.
(بۇ ۋادىغا ئەھلى رەۋىش قەدەم قويسا، ئۇنىڭغا ھەيرانلىقتىن باشقا ئىش بول-
مايدۇ.)

ھەرنى كەسىپ ئەيلەپ ئىدى تەۋھىد ئارا،
ۋادى تەفرىد ئىلە تەجرىد ئارا.
("تەۋھىد" (بىرلىشىپ كېتىش) دىن نىمىنى كەسىپ قىلغان بولسا، ئۇزىدىن ئاي-
رىلىش باشقىلاردىن ئۈزۈلۈشتە.)

بارچەسى ئاندىن بولۇر مەھۋى ئەدەم،
يوقكى ھاسىل قىلغىلى كىم ئوزنى ھەم.
(ھەممىسى ئۇنىڭدىن يوقىلىپ (ئوچۇرۇلۇپ) ياق! ئوزىنى تېپىۋالغىلى ھەم بول-
مايدۇ.)

سورسالار كىم بارمو سەن يا يوقمۇ سەن،
ھىچ قايسى يا ئىككىسى ئوقمو سەن.
(ئۇنىڭدىن سەن بارمۇ- يوقمۇ؟ دەپ سورسا، سەن بۇ يولدىكىلەرنىڭ قايسىسى،
ياكى ئىككىسى سەنمۇ دىسە:)

بىرا ئالماس ھىچ قايسىدىن جاۋاپ،
بار يوقلۇققا قىلا ئالماس خىتاپ.
(ھىچقايسىغا جاۋاپ بىرەلمەيدۇ. بار- يوقلۇق توغرىسىدا سورىغۇچىغا خىتاپ قىلال-
مايدۇ.)

ئورتادا يا بىر تەرەپ يا تاشقارى،
جەركەدە ياخۇد كېيىن يا ئىلگارى.
(ئوزىنىڭ ئورتىدا ياكى بىر تەرەپتە ياكى تاشقىرىدا تۇرغانلىغىنى، قاتاردا ياكى
كېيىن تۇرغانلىغىنى بىلمەيدۇ.)

ھىچ قايسى ئوزىنى بىلمەس يەقىن،
ھەيرەت ئەيلەر ئانى خارىج بارچەدىن.
(ھىچ قايسى ئوزىنىڭ بار يوقلۇغىنى جەزم بىلەلمەيدۇ. چۈنكى ھەيرەت ئۇنى
ھەممىدىن تاشقىرى چىقىرىۋەتكەن.)

فانى ئېركانىنى ۋە باقىلىقنى ھەم،
مەست ئېركانىنى ساقىلىقنى ھەم.

(يوقالغانلىقنى ياكى مەڭگۈلۈكنى، ئۆزىنىڭ مەسلىگىنى ياكى ساقىي (مەي قۇيـ
غۇچى) ئىكەنلىگىنى بىلمەيدۇ.)

ئۆزى مەۋجودىنىڭ ـ مەئرومىن داغى،
زاتى نىڭ مەجھۇل مەئلومىن داغى.

(بار نەرسىنىڭ ئېنىقلىغى ۋە مۇجمەللىكىنىمۇ بىلمەيدۇ، ئۆزىنىڭ مەۋجۇدىيەت
ھۆجەيرىسىدە بارلىقنى، يوقلۇغىنى تېخى ۋۇجۇدىنىڭ جاھانغا كەلگەنلىگىنى — نەدە ئىكەنـ
لىگىنى ھەم بىلمەيدۇ.)

باقسا ھەريان ھەيرەتىن ئەپزىن تاپار،
ئۆزنى ھەيرەت ئىچرە دىگەرگۈن تاپار.

(قايان قارسا ھەيرانلىقى ئارتىپ، ئۆزىنى شۇ ھەيرەت ئىچىدە باشقا رەڭدە
تاپىدۇ.)

دەركى ئاشىق ئىركانىمنى تاڭلامان،
كىمگە ئىركاننى ۋە لېكىن ئاڭلامان.

(ئۇ: دەيدۇكى، ئاشىق ئىكەنلىگىنىمۇ بىلەلمەيمەن، كىمگە ئاشىق بولغانلىغىنىمۇ
بىلمەيمەن.)

ياقىبان ھەرزەررەغە زەرراتىدىن،
ھەيرەت ئەيلەر نەفى، يا ئىسبات دىن.

(زەررەلەردىن بىر زەرەرغە قاراپ، ئۇنى ئىنكار قىلىشىدىن ياكى ئىسپاتلاشتىنمۇ
ھەيران بولىدۇ.)

بۇ ماقام ئىچرە ئېرور ئەسرۇ ئەجەپ،
بىر تۈگەنەي مىڭ كىلور ئەسرو ئەجەپ.

(بۇ ماقام، ماقاملارغىچە تولىمۇ ئاجايىپدۇر، بىرى تۈگمەي تۈرۈپلا يەنە مىڭلىغان
ئاجايىپلار ئالدىڭغا كېلىدۇ.)

ھــــكــايــەت

بار ئىدى بىر خوسرۇۋى ئاپاق گىر،
خەدەمى دور گاھى يۈز ساھىب سەرىر.

(دۇنيانى ئۆزىگە بويسۇندۇرغان بىر پادىشا بار ئىدى. ئۇنىڭ يۈزلىگەن تەخت
سەلتەنەت ئىگىلىرى بولغان خادىملىرى بار ئىدى.)

AltunOq

مۇلكى ئانىڭ قىرۋاندىن قىرۋان،
قىرۋان تاقىرۋان ھوكمى راۋان.
(ئۇنىڭ مەملىكىتى كۈن چىقىشتىن، كۈن پېتىشقىچە بولغان يەرلەر ئىدى. ئۇنىڭ
ھوكمى شۇ كۈن چىقىشتىن كۈن پېتىشقىچە يۈرەتتى.)

پەردەدە ئېردى نەھان بىر گەۋھەرى،
ھۇسنى نىڭ شەرمەندەسى ھورۇ پەرى.
(ئۇنىڭ پەردە ئىچىدە يوشۇرۇن بىر گەۋھەرى (قىزى) بار ئىدى، ئۇنىڭ ھوسنى-
جامالىدىن ھور ۋە پەرىلەر خىجالەت بولاتتى.)

خوبلۇق بوستانى ئىچرە سەرۇ ناز،
قايىسى نەخلى ناز سەرۋ سەر پەرەز.
(ئۇ گۈزەللىك بوستانىنىڭ نازۇك سۇۋادان كوچىتى ئىدى، سۇۋادانىنىڭ نازۇك
كوچەتلىرى ئىچىدە ھەممىدىن ئۇستۈن ئىدى.)

جان شەبىستانىدا شەمئى دىلپەزىر،
شەمئى يوقكىم مەشئەلى مىھرى مۇرىز.
(جان باغچىسىدا كوكۈلنى يورۇتىدىغان نۇرلۇق چىراق يوق ئىدى.)

ئەينى ناز ئىچرە بالايى جان كوزى،
كورمەگەن ئانداق بالا دەۋران كوزى.
(ئۇنىڭ كوزى ناز ئىچىدە جانغا تەككەن بالا ئىدى، ئۇنىڭدەك بالانى دەۋرلەرنىڭ
كوزى كورمىگەن ئىدى.)

زولىپ، خال پىتنەدىن ئەنبەر پەشان،
پىتنە ئول ياڭلىغ كىشى بەرمەي نىشان.
(ئۇنىڭ چېچى يۈزىدىكى مېڭى پىتنەدىن ئەنبەر چاچاتتى. ئەمما پىتنىمۇ كىشىگە
مۇنداق نىشان بېرەلمەيتتى.)

ئارىزىدە لەئل ئەنپاسى پەسە،
ئىتتەسال ئەيلەپ قۇياش بىرلە مەسە.
(ئۇنىڭ يۈزىدە ياقۇت، سوزلىرى پاساھەتلىك (گۈزەل)، گوياكى ئۇنىڭ جامالى
ئەلەيھىسالام قۇياش بىلەن تۇتاشقاندەك ئىدى.)

ۋەسىل ئومىدىدە ساھىپ جاھلار،
بەلكى ساھىپ تەخت ئالى جاھلار.

(مەنسەپ ۋە مەرتىۋىلىك كىشىلەر بەلكى يۇقۇرى مەرتىۋىلىك تەخىت ئىگىلىرى ئۇنىڭ ۋەسلىنىڭ ئۈمىدىدە ئىدى.)

كىمسەگە بولماي مۇيەسسەر— بۇ مۇراد،
كىم كۆڭۈل قىلغاي ئانىڭ ۋەسلىغە شاد.

(ئەمما ھېچكىشىگە ئۇنىڭ ۋىسالىغا يېتىش مۇيەسسەر بولمىغان، ھېچ-كىمنىڭ كۆڭلى ئۇنىڭ ۋەسلى بىلەن شاد بولمىغانتى.)

ئول ھەم ئەل مەھرەملىغىن قىلماي ھەۋەس،
ئىككى ياندىن قەتئ ئولۇپ بولتە مەس.

(ئول نازىنىن ھەم ھېچ كىشىنىڭ مەھرەمى (رەپىقەسى) بولۇشنى ھەۋەس قىلمايتتى. ئىككى تەرەپتىن ئۇنىڭ ۋەسلىنى ئىستىگۈچىلەرنىڭ ۋە نازىنىنىنىڭ مۇنىداق ئۈمىدى ئۈزۈلۈپ قالغان ئىدى.)

يەئنى ئولكىم بولسە دەۋران ئىچرە تاق،
جۇپت ئاڭا نى نەۋئ توشكانى ئىتتىپاق.

(ئۇ نازىنىن شۇ دەۋردە يەككە-يىگانە بىرلا گۈزەل بولسا، ئۇنىڭغا قانداق كىشى جۇپ بولالايدۇ.)

دەئبى بۇ ياڭلىغ ئىدى جارى ئانىڭ،
ئەل بولا ئالماي خەرىدارى ئانىڭ.

(ئۇنىڭ ھېچكىشى بىلەن ۋەسىل بولماسلىق خاھىشى بولسا، خەلقلەر ئۇنىڭ خېرىدا-رى بولالامدۇ؟)

ئىتتىپاقا بىر كىچە توش كوردى ئول،
پەيكەرى كىم تاقەتىغە ئۇردى يول.

(تاسادىپى بىر كېچە ئۇ نازىنىن بىر چۈش كوردى، بىر ھەيكەل سۇرەت (جامال-شەكلى) ئۇنىڭ تاقىتىغە يول تاپتى، ئۆزىگە مەپتۇن قىلدى.)

روھدىن بولغان موجەسسەم پەيكەرى،
ھوسن ئەۋجى ئۆزرە مىھرى خاۋەرى.

(ئۇ سۇرەت روھدىن تەركىپ تاپقان ئىدى، ئۇ گۈزەللىكنىڭ يۇقۇرى دەرىجىسىدە شەرقتىن چىقىپ ئورلەۋاتقان قۇياش ئىدى.)

سەفھەئى ھوسنىدە موشك ئاجىز خەت،
خالى ئول ياڭلىغ كى خەت ئۆزرە نوقەت.

(ئۇنىڭ ھۆسنىنىڭ سەھىپىلىرىدە ئىپار ئارىلاشقان سىزىقلار بار ئىدى. ئۇنىڭ يۈزىدىكى مېڭى ئىپاردا يېزىلغان خەتكە قويۇلغان چېكىت ئىدى. يەنى سۈرەت شۇنداق گۈزەل ئىدىكى، بۇرۇتلىرى ئەمدى خەت تارتقان يۈزىدە مېڭى بار يىگىت ئىدى.)

سەرۋىدەك سەركەشلىك ۋە رەئنالىقى،
گۈل كېبى نازۇكلىق رەئنالىقى.
(ئۇ، يىگىت سۈۋادان تىرەكتەك تىك - كېبىر بىلەن تۇراتتى ۋە شۇنداق تۇرۇقلۇق گۈلگە ئوخشاش نازۇك ئىدى.)

بۇچىراغى مېھىر، ئول بەددى مۇنىر،
ئىككىسى بىر تەخت ئۈزە ئارام گىر.
(بۇ قۇياش چىرىغى بولسا، ئۇ يىگىت ئون تۆت كۈنلۈك تولۇن ئاي ئىدى، ئىككىسى بىر تەخت ئۈستىدە ئارام ئالاتتى.)

دەمبەدەم نوش ئەيلەبان جامى ۋىسال،
بىرى بىرىسىدىن ئېلىپ كامى ۋىسال.
(بۇلار ھەر نەپەستە ۋەسلى جامىدىن مەي ئىچىپ بىر بىرىدىن ۋىسال مەقسىدىنى ئالاتتى.)

چون بۇ ئويقۇدىن كوز ئاچتى گول ئۇزار،
ئىفش ئېردى كوڭلىدىن سەبرۇ - قارار.
(گۈل يۈزلۈك نازىنىن ئۇيقۇدىن كوز ئاچتى. ئۇنىڭ كوڭلىدىن سەبىر - قارارى كېتىپ قالغان ئىدى.)

ئارتا ئېردى دەمبەدەم شەيدالىقى،
بولغۇدەك ئېردى ئايان رەسۋالىقى.
(بارا - بارا ئاشىقى شەيدالىقى ئارتىپ، رەسۋالىقى ئاشكارا بولغىدەك ئىدى.)

ھەر زامان ئول توشنى ئەيلەپ ئارزۇ،
كوزدىن ئىلتىپ ئېردى لىك ئويقۇنى سۇ.
(ئۇ ھەر زامان چۈشىدە كورگەن گۈزەلنى ئارزۇ قىلاتتى، كوزىدىن ئاققان سۇ (ياش) ئۇنىڭ ئۇيقۇسىنى ئېلىپ كېتەتتى.)

كوڭلىدىن ئاسايىش كامى كىتىپ،
ھەم كېچە، ھەم كۈندۈز ئارامى كىتىپ.
(ئۇنىڭ كوڭلىدىن ئارام - راھەت كەتتى، ھەم كېچە، ھەم كۈندۈز ئارام ئالالمىدى.)

بىر كۆن ئارتىپ ھىجىر دەردىدىن ەالال،
چىقتى ئالەم قەسىر ئۇزە ئاشۇپتە ھال.
(بىر كۆنى ھىجىر-پىراق دەردىدىن بى ئارام بولۇپ، پەرىشان ھالدا جاھان سارايى ئۇستىگە چىقتى.)

بىر تەرەپ باقىپ كوڭۇل تەسكىنىغە،
يول تىلەپ سەبرو شەتىپ ئايىنىغە.
(كوڭلىنى تىنجىتىش ئۇچۇن سەۋرى تاقەتكە يول ئىزلەپ بىر تەرەپكە قارىدى.)

ناگاھان كوز سالدى تارتىپ دور ئاھ،
ھەر تەرەپكىم بەزم تۇزۇش ئىردى شاھ.
(تاسادىپىلار، ئاھ-ھەسرەتتىن تۇمان چىقىرىپ، بىر تەرەپكە قارىدى. پادىشا ئۇ يەردە بەزمە تۇزگەن ئىدى.)

تۇشىدە كورگەن كىمسەگە تۇشتى كوزى،
ئاھ ئۇرۇپ ئوز ھالىدىن باردى ئوزى.
(ئۇ يەردە چۇشىدە كورگەن كىشىگە كوزى چۇشتى، ئاھ ئۇرۇپ ھۇشىدىن كېتىپ قالدى.)

نەۋجۇۋانى ئىردى شەھ خۇدامىدىن،
دەھرىنىڭ سەرپىتنەئى ئەييامىدىن.
(ئۇ ئاتىسىنىڭ خادىملىرىدىن بىر يىگىت بولۇپ، شۇ زامانىنىڭ گۇزەللىرىنىڭ سەردارى ئىدى.)

ئول داغى كوز سالدى چۇن بۇ تەرەپ،
ئىشىق ئوتىغا تاپتى كوڭلىنى ھەدەپ.
(ئۇ يىگىتمۇ بۇ تەرەپكە كوز سالدى، ئوز كوڭلىنى ئىشىق مۇھەببىتىنىڭ ئوتىغا نىشان قىلدى.)

تۇشتى ئاشۇب ئۇيلە جانى زارىغە،
كىم، ئەسەر قىلدى تەن ۋە ئەفكارىغە.
(ئۇنىڭ زارلىنىپ، بى ئارام بولۇپ تۇرغان جىنىغا ۋە ۋۇجۇدىغا پىكىر-خىياللىرىغا بۇ پىتنە تەسىر قىلدى.)

كوڭلى مولكى ئىچرە سالدى قوزغالان،
جانى قەسدىغە ياپۇشتى قوزغالان.
(كوڭۇل مەملىكىتىگە قوزغىلاڭ سىلىپ، ئۇ قوزغىلاڭ جانىنىڭ قەسىمگە يېپىشتى.)

ئۆتتى ئاخشامغىچە ئەھۋالى ئىرىك،
نە ئۈلۈك تاپىپ ئۆزىنى نە تىرىك.
(شۇ كۈنى ئاخشامغىچە ئۇنىڭ ئەھۋالى قاتتىق ئۆتتى، يىگىت ئۆزىنىڭ ئۆلۈكلۈگىنى ياكى تىرىكلىگىنى بىلەلمىدى.)

ھوش، سەبرى قالمىدى ئۆز ھالىدا،
ئۆزى ھەم باردى ئۆلار دونبالىدا.
(يىگىتنىڭ ھالىدا سەۋىر - ھوش قالمىدى. ئۆزى ھەم سەۋىرسىزلىك، ھوشسىزلىقنىڭ ئارقىسىدىن كېتىپ قالدى.)

تۈن ساۋادى يەرگە بولغاچ پەردەپوش،
زاھىر ئەتتى پەردىدىن يۈزمىڭ خوروش.
(تۈن قاراڭغۇلۇغى يەرگە پەردە ياپقاندا، پەردە ئىچىدىن يۈزمىڭ نالە - زارى ئاڭلاندى.)

تاڭغە تىكرو ھالىتى ئەپغان ئىدى،
ئاھ ئەشكى ئۆيلەكىم توپان ئىدى.
(تاڭ ئاتقىچە ھالى يىغا بىلەن ئۆتتى، كوز ياشلىرى توپان سۇيىدەك ئاقاتتى.)

تاڭ قۇشى قىلغاچ سەھەر سىرىنى پاش،
تۈن كىچە ئۇرماق ئىدى باغرىغە تاش.
(تاڭ قۇشى (خوراز) چىللاپ سەھەرنىڭ سىرىنى پاش قىلىش بىلەن تۈن كېچىنىڭ باغرىغا تاش ئۇرۇلدى—تاڭ ئاتتى.)

ئىككى ياندىن بويلە سەۋدا سالدى ئىشق،
ئىككى كىشۋەر ئىچرە يەغما سالدى ئىشق.
(ئىشق مۇھەببەت ئىككى تەرەپتىن ئىشق بۇ خىل سەۋدالارنى سالدى. گوياكى ئىككى مەملىكەتكە ئىشق تالان - تاراج سالدى.)

نەۋ جەۋان ئىشق ئىچرە گەرچە زار ئىدى،
كوپ پوسۇن بىرلە ئۆزىن ئاسرار ئىدى.
(يىگىت گەرچە ئىشق ئىچىدە شۇنچە زارلانسىمۇ، ناھايىتى كوپ ھىللە بىلەن ئۆزىنى ساقلايتتى.)

لىك مەھۋەش بى قارار ئېردى بەسى،
ئىشق دىن زارۇ - نازار ئېردى بەسى.
(لېكىن ئاي يۈزلۈك قىز تولىمۇ بى قارار ئىدى. ئىشقتىن تولىمۇ زارلىناتتى، جۇدەپ كەتكەن ئىدى.)

کوردی بارغۇدەك ئىلكىدىن ئىختىيار،
ئىشىق رەسۋالىققا تۇتقۇدەك قەرار.
(ئۇ ئىختىيارى قولىدىن كېتىپ قېلىشىنى ئىشىق ئۇنى رەسۋالىققا تارتىپ بارىدىغان-
لىقىنى کوردی.)

قىلدى چون بىچارەلىق بى ھەد زەھور،
چارە جولۇق شىۋەسىن کوردی زەرۇر.
(چەكسىز بىچارىلىق ئۇزىنى كورسىتىشكە باشلىدى، بۇ ھالدا چارە ئىزلەشنى زورۇر
تاپتى.)

ئوتتى ئىخىپا ئەيلەمەكتىن چون ئىشى،
دەردىكىم يوق چارە تاپىلماس كىشى.
(ئۇنىڭ ئىشى يوشۇرۇشتىن ئوتۇپ كەتتى. بۇ ئىشتا كىشى تېپىلمىسا چارە يوق
دەردى.)

بار ئىدى ئىككى مۇۋاپىق مەھرەمى،
شادلىق بىرلە غەم ئىچرە ھەمدەمى.
(قىزنىڭ خوشاللىغىدا، غەم-قايغۇسىدا ھەمنەپەس سىرداش بولىدىغان ئىككى مۇۋا-
پىق مەھرىمى بار ئىدى.)

چارەگەرلىكدە موقەررەر ھەربىرى،
ساھىر، شوخ پۇسۇنگەر ھەربىرى.
(ئۇلارنىڭ بىرى چارە تېپىشتا ماھىر ئىدى، گوياكى سېھىرگەر، شوخ ھىلىگەر ئىدى.)

مەكىر ئەفسۇن غايىتى غە يەتكۇچى،
پاشە بىرلە پىلنى جۇپت ئەتكۇچى.
(مىكىر ھىلىنىڭ ئىنتىھاسىغا يەتكەن ئىدى، پاشا بىلەن پىلنى جۇپ قىلىشقا قادىر
ئىدى.)

ئويلەكىم پاشا ئوزىن كورمەي كىچىك،
پىل ئوزىن تاپماي ئۇلۇغراق جۇسسەلىك.
(ئۇلارنىڭ تەدبىرى شۇ دەرىجىدە ئىدىكى، پاشا ئوزىنى كىچىك كورمەي، پىل ئوزد-
نى چوڭ گەۋدىلىك كورمەي جۇپ بولۇشۇپ قالاتتى.)

ھەربىرىگە يۇز-ئەفسۇن پەرىپ،
ئىشىق بىرلە جەمئ قىلغۇنچە شەكىپ.

(ئۇلارنىڭ ھەربىرىگە يۈز خىل ھىلە - مىكىر چارىلەرنى ئىشلىتىپ، ئىشىق بىلەن سەبىرنى بىر يەرگە ئەپكىلەتتى.)

با ۋۇجۇدى بۇ بىرى خوش نەغمەدۇر،
چالغۇچى ۋە چەككۇچى بۇ بىر سۇرۇر.

(مەھرەمنىڭ بىرى گۈزەل - ماھىر مۇزىكانت ئىدى، يەنە بىرى ھەم چالغۇچى ۋە ناخونلاپ چالىدىغان سازلارنىمۇ چالغۇچى ۋە ناخشىچى ئىدى.)

چون مۇۋافىق تاپىب ئول سازۇ - ناۋا،
زۇھرە بورجىدىن قەلىب ئىتمەك ھاۋا.

(ساز ۋە نەغمە بىر - بىرى بىلەن ماسلىشىپ، زوھرە يۇلتۇزى دائىرە بۇرجىدىن ئىشقنى يوتكىۋەتمەكچى بولدى.)

بۇ بىرى سازى ئۇنىدىن جان ئېلىپ،
نەغمەدىن ئول بىر بەدەنغە جان سالىپ.

(ئۇنىڭ بىرى سازى ئاۋازىدىن جاننى ئالسا، يەنە بىرىنىڭ نەغمىسى بەدەنگە جان كىرگۈزەتتى.)

بۇ چالىپ ساز ئول بىرى چەككەي خۇرۇش،
تەرك ھۇش ئەيلەپ ئىشتكەچ ئەھلى ھۇش.

(بىرى ساز چالسا، يەنە بىرى ناخشا ئېيتسا، ھۇشيار كىشىلەر ئاڭلاپ ھۇشىدىن كېتەتتى.)

ماھۇۋشىغە بۇيلە يەتكەچ شىددىتى،
ئول ئىكاۋنى ئىستەپ ئەتتى خىلۋەتى.

(ئاي يۈزلۈك قىزغا مۇنداق قاتتىق تەسىر قىلغاچ، ئۇ ئىككى مەھرەم سىرداش قىزنى چاقىرىپ، بىر خىلۋەت - خالى ئورۇندا سوزلەشتى.)

دىدى ھالىن يىغلاباپ ئاچچىغ - ئاچچىغ،
كىم نىچوك ئىشىق ئەيلەمىش ھالىن قاتتىغ.

(قىز ئوز ئەھۋالىنى ئاچچىق - ئاچچىق يىغا بىلەن سوزلىدى. ئىشىق ئۇنىڭ ھالىنى قانداق بىر قاتتىق ھالغا چۈشۈرۈپ قويغانلىغىنى سوزلەپ بەردى.)

تۇشىدە كورگەن ئانى مەھزۇن قىلغانىدىن،
كورگەن ئويغاقلىقدا مەجنۇن قىلغانىدىن.

(چۈشىدە كورگەن يىگىتنىڭ ئۇنى قايغۇغا پاتۇرغانلىغىنى، ئويغاق ھالەتتە كورگەندە مەجنۇن قىلىپ قويغانلىغىنى،)

ئول يىگىت ئىشقىدە زار ئولغاننى ھەم،
ۋالە ۋە بى ئىختىيار ئولغاننى ھەم.
(ئول يىگىتنىڭ ئىشقىدا زار بولغانلىغى، ئاشىقى بىقارار ۋە بى ئىختىيار بولغانلىغىنى،)

دەپكى سىز ئىككى رەپىقى دىلىناۋاز؛
شىددەتىمغە بولمىغايسىز چارە ساز.
(سىز ئىككىڭىز مېنىڭ كوڭلۇمنى ئالغۇچى دوستۇم، قاتتىق ھالىمغا چارە قىلماسىز-
لەر؟ دىدى.)

خارغادىم ئىشىق ئارا كۆل قىلغۇسى،
پەيكەرىمنى بو ئوتۇم كۆل قىلغۇسى.
(غەم - قايغۇلىرىم ئىشىق ۋادىسىدا مېنى ئورتەپ كۆل قىلغۇسى، ۋۇجۇدۇمنى بۇ ئوتۇم
كويدۇرۇپ كۆل قىلغۇسى.)

كويمە كىمدىن ھىچ غەم يوقدۇر ماڭا،
ئولمە كىمدىن ھىچ ئەلەم يوقدۇر ماڭا.
(كويۇشۇمدىن ماڭا ھىچ غەم يوق، ئولۇشىمدىن ماڭا ھىچ دەرت - ئەلەم يوق.)

لىك ناموس ئولتۇرۇر كىم كۆپ گىزاب،
زاھىر ئەيلەپ مەن ئۇرۇپ تەڤۋادا لاپ.
(لېكىن نومۇس كىشىنى ئولتۇرىدۇ، مەن تەقۋا توغرىسىدا كوپ سوزلەرنى قىلاتتىم.)

ھەم ئاتام ناموسىدىن بى ھال مەن،
كىم، ئانىڭ شەرھىدە كوڭگ، لال مەن.
(ئاتامدىن نومۇس قىلىپ تېخى ھالسىز مەن، ئىشىق ھەققىدە چۈشەنچە بېرىشتىن
گاچا ۋە كىكەچمەن.)

كىم، نىچوك شاھى پەلەك مىقدار ئېرور،
روزگارىغە بۇ ئىش كوپ ئار ئېرور.
(چۈنكى ئاتام ئاسمان قەدىرلىك شاھتۇر، ئۇنىڭ ھاياتى — دەۋرىگە بۇ ئىش كوپ نو-
مۇستۇر.)

يۈز مىنىڭدەك ئولسە ئاندىن باك يوق،
ئۇيلەكىم دەريادا بىر خاشاك يوق.
(مەندەكنىڭ نەچچە يۈزى ئولسە ھىچ گەپ ئەمەس. ئۇ دەريادا بىرخەس يوق
بولغانچىلىك ئىش.)

شىدەتنى بى نامۇسلۇققا تاقىتىم،
يوق ئۇچۇن بۇ ئىشدا ئارتار شىددەتىم.
(شاھ ئاتامنى نومۇستا قالدۇرۇشقا تاقىتىم يوق بولغانلىغى ئۈچۈن، بۇ ئىشتا شىددەتىم بارا ـ بارا ئارتىپ كېتىۋاتىدۇ.)

مەن دىدىم ھالىمنى ئەمدى سىر بىلىك،
ئۆلتۈرۈك يا خود ئىلاجىمنى قىلىڭ.
(دوست ـ سىرداشلىرىم، مېنىڭ بۇ ھالىمنى سىر (مەخپى ھال) دەپ بىلىپ، مېنى ئۆلتۈرۈڭلار ياكى بىر ئىلاجىمنى قىلىڭلار!)

توسان ئىردىم ئىشقدىن بولدۇم زەبۇن،
ئاجىز ئولدۇم گەرچە بار ئىردىم ھەرون.
(ھېچ قانداق ئىش كورمىگەن توسان ـ ئەركى ئىدىم، ئىشق شىددىتىدىن مەغلۇپ بولدۇم، گەرچە مەن سەركەشى ـ باشباشتاق ئىدىم، ئىشق ھۇجۇمىدىن ئاجىز بولدۇم.)

خاتىرى ناشادىمە رەھىم ئەيلىگىز،
نالەئى پەريادىمە رەھىم ئەيلىگىز.
(قايغۇلۇق كوڭلۇمگە، نالە ـ پەريادلىرىمغا رەھىم قىلىڭلار.)

چۇن يېتىشتى ئول ئىكاۋىگە ندا،
دىدىلار ئالىڭدا جان ئەيلەي پىدا.
(ئۇ ئىككى مەھرەم سوزىنىڭ تېگىگە يەتتى، ئالدىڭدا جېنىمىز پىدا! دېيىشتى.)

ئەيلەلى بىر چارەكىم ئول نازىنىن،
ئانداق ئولغاي ساڭا مەئنوس قەرىن.
(بىز بىر چارە قىلايلىكى، ئۇ نازىنىن يىگىت ساڭا مېھرىۋان ـ ئۇلپەت، يېقىن بولسۇن.)

كىم بۇ ئىشنى ھېچ ئادەم بىلمىگاي،
قايسى ئادەم ئول پەرى ھەم بىلمىگاي.
(بۇ ئىشنى ھېچ ئادەم، ھەتتا ئۇ يىگىت ھەم بىلمىسۇن.)

سەن ـ شەكىبا بول، ۋەلى بىرنىچە كۇن،
ھەردەم ئاھۇ نالە بىرلە چەكمە ئۇن.
(سەن بىر نەچچە كۇن سەۋىر قىلىپ نالە ـ پەرياد چەكمە.)

چۇن مۇرادىڭ ئىشقا ئىخپادۇر بەسى،
بىزگە بۇ ئىخپا تەمەتادۇر بەسى.

(سىنىڭ مەقسىدىڭ بۇ ئىشتا مەخپىيلىكنى چىڭ ساقلاش، بىزگىمۇ بۇ مەخپىيەتلىكنى مەخپى تۇتۇش كوپ ئارزۇدۇر.)

ۋەسلىغە چۇن بولدى ئۇمىدى ھوسول،
ماھۇەش سەبۇ شەكىپ ئەيلەپ قەبول.
(ۋەسلىغە ئۇمىت ھاسىل بولدى، گۇزەل قىز سەۋىر تەھەممولغا كوندى.)

ئىككى دانەغە تەئەممول بولدى ئىش،
تۇزدىلار مەتلوپ ئىلە بارىش ـ كىلىش.
(ئىككى دانا بۇ ئىشنى ئورۇنلاشقا ئارزۇمەند بولۇپ، يىگىت بىلەن بېرىش كېلىش ئورناتتى.)

ئول يىگىت كە ئۇزنى ئەيلەپ ئاشىنا،
ئىشقىدىن كوڭلىدە تاپتىلار پانا.
(ئۇ يىگىتكە بۇ ئىككى دانا قىز ئۇزىنى دوست قىلىۋالدى، ئىشقىدىن كوڭلىدە ئارام تاپتى.)

ئانچە زاھىر قىلدىلا مەكرو ـ پەرىپ،
كىم ئۇلارغە سەيد بولدى ئول غەرىپ.
(قانچە ھىلە ۋە نەيرەڭلەر بىلەن ئۇ يىگىت ئۇلارنىڭ دامىغا چۈشتى.)

بۇ بىرى بولدى ئانا، بۇ بىر سىڭىل،
دىدىلار چارەڭنى بىزدىن ئاڭلاغىل.
(ئىككى مەھرەم بىرى ئانا، بىرى سىڭىل بولۇپ، ئىشنىڭ چارىسىنى بىزدىن ئاڭلا! دىيىشتى.)

گەرچە ئەھۋالىڭنى قىلماس سەن ئايان،
لىك بىلدوك كىم نىدىن سەن ناتوۋان.
(گەرچە ئەھۋالىڭنى، نىمە ئۇچۇن ئاجىز ـ بىچارە بولۇپ قالغانلىغىڭنى ئاشكارىلىمايسەن لېكىن شۇنداقتىمۇ بىز بىلدۇقكى نىمە ئۇچۇن ئاجىز ـ ناتاۋان؟!)

ئىشىق كوڭلۇڭ مولكىن ئەتمىش پايمال،
ھىجرىگە بىزدىن دۇر ئۇمىدى ۋىسال.
(ئىشىق كوڭلۇڭنى ئاياغ ـ ئاستى قىلىپتۇ، ۋىسالنىڭ ئۇمىدى بىزدىن كېلىدۇ، دىدى.)

ئول يىگىت بۇ نۇكتەدىن خوپسەند ئولۇپ،
جاندىن ئول ئىككى گە ھاجەتمەند بولۇپ.
(يىگىت جېنى بىلەن بۇ ئىككىيلەنگە ھاجەتمەن بولدى، ئۇلارنىڭ سوزلىرىدىن خۇر ـ سەن بولدى.)

AltunOq

نىكىم ئۇل ئىككى دىسە پەرمان بىلە،
بۇ بىرى ئەيلەپ ئىتائەت جان بىلە.
(ئۇ ئىككىيلەن نىمە دىسە، يىگىت پۈتۈن جېنى بىلەن ئۇنى قىلدىغان بولدى.)

كاردانلار تىز ئىتىپ بازار شەيد،
قىلدىلا ئۇل تۇرپە قۇشنى ئۇيلە سەيد.
(ئىش بىلەرمەنلەر ھىلە-مىكىرنىڭ بازىرىنى قىزىتتى. ئۇ ئاجايىپ شوخ قۇشنى مۇشۇنداق ئوۋلىدى.)

كىم، دىگاچكىم قوى بىزنىڭ مەنزىلغە كام،
ناتوۋان ئەزم ئەتتى ئۇل يان شادكام.
(ئۇلار، بىزنىڭ جايىمىزغا قەدەم قويىسىڭىز، دېيىشى بىلەن، ئاشىق يىگىت خوشال بو-لۇپ ئۇ تەرەپكە باردى.)

تۈزدىلار شاھانە بەزمى دىپەرىز،
بادە ئىچتى ئىشق ئارا بولغان ئەسىر.
(شاھانە كوڭۈللۈك بەزمە تۈزۈپ، ئىشىق ئىچىدە ئەسىر بولغان يىگىت ئۇلار بىلەن مەي ئىچتى.)

چۈن قەدەھ كەيپىيىتى بولدى ئايان،
ئەيلە ئىدىلار ھىكايەتلار بايان.
(مەينىڭ تەسىرى ئۆزىنى كورسىتىپ، ھىكايىلارنى سوزلىشەتتى.)

ئىشق، ئاشىقلىق ئوتىنىڭ دوددىن،
ۋىسال ئىلە ھىجران زىيانى سۇددىن.
(ئىشىق ئوتىنىڭ تۈتۈنلىرى ۋىسال بىلەن ھىجراننىڭ، كورۇشۇش بىلەن ئايرىلىشنىڭ، خوشاللىغى ۋە ئازاپلىرىدىن،)

ئاشنا سۇزلار، مۇرەغغەپ رازلەر،
ئانچە شەرھ ئەتتىلار ئۇل دەمسازلار.
(دوستانە سوزلەر، كىشىنى ئۆزىگە تارتىدىغان سىرلارنى بايان قىلىشتى.)

بۇيلە سوزلاردە تۇتۇپ جامى مۇراد،
نامۇراد ئاندىن تاپىپ كامى موراد.
(مۇنداق سوزلەرنى سوزلىشىشتە بىر بىرىگە مەقسەت قەدەھلىرىنى تۇتۇشتى. نا-مۇراد بۇ قەدەھتىن مەقسەت-مۇرادىنى تېپىشتى.)

مەي بىلە ئۇل نۇكتەلاردىن نەۋجىۋان،
ئىشق ئارا ئۇلنەۋئ بولدى ناتوۋان.
(يىگىت مەي بىلەن ھەم چوڭقۇر مەنىلىك سوزلەر بىلەن ئىشىق ئىچىدە شۇنداق بىتاقەت بولدىكى،)

كىم ئاڭا يۈزلەندى كۈنگ ۋە لاللىق،
ھەر زامان ئۆز ھالىدىن بى ھاللىق.
(ئۇنىڭغا كىكەچ، گاچىلىق، بىھۇشلۇق يۈزلەندى، تۈرۈپ-تۈرۈپلا ئۆز ھالىتىدىن كېتىپ ھالسىزلىناتتى.)

بۇ مەھەلدە چەكتىلار بى ھەد سۇرۇر،
چالىبان ھوش ئالغۇچى ئۇل نەغمەدۇر.
(شۇ يەردە كىشىنىڭ ھۇشىنى ئالىدىغان نەغمە-ناۋالار قىلىندى، قىزلار ناھايىتى كوپ ناخشىلارنى ئېيتتى.)

ناتىۋان ئۇل نەۋئ قىلدى تەركى ھۇش،
كىم، دىگاي سەن ھۇش بەزمى قىلدى نۇش.
(ئاشىق بىچارە يىگىت ھۇشىدىن كەتتى. ياق، يىگىت ھۇش بەزمىدە مەي نۇش قىلدى دىگەيسەن.)

تۈن قاراڭغۇ ئېردى بىخۇدلۇق ھەرىپ،
كامرانلىق ئەيلەپ ئۇل ئىككى زەرىپ.
(تۈن قاراڭغۇ ئىدى، ھۇشسىزلىق ئۇلارغا دۇشمەنلىك قىلاتتى. ئۇ، ئىككى چېچەن قىز مەقسەتنى ئورۇنلىدى:)

ئىشق دە بولماي سۇست، ئەيلەپ جىددى جەھد،
ھازىر ئەتتىلار راۋان بىر تۈرپە مەھد.
(ئىشتا بوشاڭلىق، سۇسلۇق قىلماي جىددى جەھەت قىلىپ تىرىشىپ، ئاجايىپ بىر بوشۇك ھازىرلىدى.)

ئانى مەھد ئىچرە سالىپ ئەيلەپ شىتاپ،
كام ئورارىدا زاھىر ئەيلەپ ئىزتىراپ.
(يىگىتنى بوشۇككە سېلىپ ناھايىتى ئالدىراپ ئۇ جايدىن ئېلىپ كەتتى.)

ماھۋەش بەزمىغە ھازىر قىلدىلار،
سەرۋى گۇلخە ۋەسل زاھىر قىلدىلار.

(يىگىتنى گۈزەل قىزنىڭ بەزمىگە ھازىر قىلىپ، سەرۋى قامەتلىك گۈلگە ئۇنىڭ ۋەسلىنى (كەلگەنلىگىنى) بىلدۈردى.)

ئاندا خود ئامادە ئەسبابى تەرەپ،
مونتەزىر خىلۋەتتە ماھى نۇش لەپ.
(ئۇ يەردە كوڭۇل ئېچىشنىڭ بارلىق لاۋازىمەتلىكلىرى تەييارلانغان، ئاي يۈزلۈك، شىرىن لەب بىر خىلۋەت ئورۇندا كۈتۈپ تۇراتتى.)

كىم يېتوردىلار ئول ئىككى چارەگەر،
مەھد ئارا بىر سەرۋ قەدرى سىم بەر.
(ھىلقى ئىش بىلىدىغان ئىككى قىز بوشۇكتە سەرۋى بويلۇق، كۈمۈش بەدەنلىك يىگىتنى كەلتۈردى.)

ماھۋوشنى تەخت ئارا ياتقۇزدىلار،
ئاينى خۇرشىدغە تاپشۇردىلار.
(ئۇ ئاي يۈزلۈكنى تەختكە ياتقۇزۇپ، ئاينى كۈنگە تاپشۇردى.)

ماھۋوش ۋەسل ئىچرە بولغاچ كامياپ،
دىددىكىم كەجكولغا ئۇردىلار گۈلاپ.
(گۈزەل قىز مەشۇقى بىلەن كورۇشۇش مەقسىدىگە يېتىپ، يىگىت يۈزىگە گۈلاپ (گۈل سۈيى) چېچىڭلار! دىدى.)

ھۇشىمىزغە ئەترەچۇن تاپتى مەشام،
كوز ئاچىپ كوردى بەشت ئايىن ماقام.
(گۈلاپ چېچىش بىلەن يىگىتنىڭ دىمىغىغا خۇشپۇراقلىق يېتىپ، كوزىنى ئېچىپ بېھىشكە ئوخشاش ئاجايىپ بىر جاينى كوردى.)

يانىدا ئول غەيرىتى هورۇ پەرى،
كوڭلىنى زار ئەيلەگەن مەھ پەيكەرى.
(يېنىدا هور پەرى كۈندەشلىك قىلىدىغان ئىككى قىز، يىگىتنىڭ كوڭلىنى زار قىلغان ئاي يۈزلۈك قىز تۇراتتى...)

قوپۇپ ئولتۇردى ئەجەپ ھالەت بىلە،
باقتى ھەريان يۈز تۈمەن ھەيرەت بىلە.
(ئاجايىپ بىر ھالەت بىلەن ئورنىدىن تۇرۇپ، يۈز تۈمەن ھەيرانلىق بىلەن ھەر يانغا قارىدى.)

ئاستىدا كوردى بۈيۈك شاھانە تەخت،
يانىدا مۇنسى شەھ، پۇرخەندە بەخت.
(ئاستىدا بۈيۈك شاھانە تەختنى، يېنىدا شاھنىڭ سۈيۈملۈك بەختلىك قىزىنى كوردى.)

دىدى يارەپ: كىم نى ھال ئىكەن بۇ ھال،
تۇشمۇ ئويغاقلىقمۇ ئېركەن، يا خىيال.
(ئەي تەڭرى! بۇ، ئوڭۇممۇ-چۈشۈممۇ، يا خىيالمۇ؟ دىدى.)

بەردى مەھۋەش لۇتىپ ئىلە تەسكىن ئاڭا،
كۈرگۈزۈپ كامى ۋىسال ئايىن ئاڭا.
(نازىنىن يومشاقلىق بىلەن ئۇنىڭغا تەسكىن بېرىپ، ۋىسال ئارزۇسىنىڭ يوسۇنلىرىنى كورسەتتى.)

كىم تۇش ئېرمەس ئېردى، نى تاپ ھۇش،
شۈكىر ئىتىپ قىل ئەمدى جامى ۋەسل نۇش.
(بۇ چۈش ئەمەس، ھۇشسىزلىقمۇ ئەمەس، شۈكرى قىلىپ ئەمدى ۋەسل مەينى ئىچ، دىدى.)

ئىستابان ئىچتى پەرى بىر جام نى،
سوڭرە ئاڭا تۇتتى مەي كۇلفام نى.
(قىز بىر قەدەھ قۇيدۇرۇپ ئىچىۋەتتى. ئوزى ئىچكەندىن كېيىن يىگىتكە گۇل رەڭ-لىك (قىزىل) مەيدىن قەدەھ تۇتتى.)

ساقىيى گۇل خەد ئۇزارى ھۇللە پۇش،
ھوشسىزغە چۈن ئۇچۇردى ئانچە قوش.
(گۇل يۈزلۈك يىپەك كىيىملىك ساقى، ھۇشسىز يىگىتكە قوش-قوشلاپ قەدەھ سۇندى.)

جامى مەي ئۇردى ھىجاب ئوتىغا سۇ،
بى ھىجاب ئولدى تەرىقى گۇپتۇ-گۇ.
(مەي قەدەھلىرى ئوتتۇرىدىكى پەردە هايا ئوتىغا سۇ سەپتى، گەپ-سوزلەر پەر-دىسىز سوزلەندى.)

ئاشقى مەجنۇن، مەئشقۇقى ھەزىن،
بولدىلار ئىشرەت ئويىدە ھەمنەشىن.
(مەجنۇن ئاشىق بىلەن، غەمكىن مەشۇق ئەيشى-ئىشرەت ئويىدە بىللە ئولتۇرۇشتى.)

ئانداغ ئۇلدى بىرلىك ئايىنى راۋا،
كىم ئىككى لىك ئۇرتادىن بولدى ھاۋا.
(بىرلىك يوسۇنى شۇنداق ئۇبدان بولدىكى، ئىككىلىك ئوتتۇرىدىن ھاۋاغا كوتىرىلىپ كەتتى، يەنى ئاشىقنىڭ ئايرىلىپ تۇرۇش، مەشۇق ئايرىلىپ بىر ھالدا تۇرغان ئىككىلىك يوقالدى.)

ھەر تەرەب كىم بولغاي ئىمكانى ھەۋەس،
بىر بىرىدىن تاپتى ئىككى ھەمنەپەس.
(ئىككى ھەمنەپەس ئارزۇ ئىمكانى بولغاننى بىر بىرىدىن تېپىشتى.)

بى تەھاشا ئۇيلە ئايىنى ۋىغاق،
كىم ئانىڭ شەرھى ئەدەددىن زور يىراق.
(ھىچ تارتىنىش بولمىغان شۇنداق مۇھەببەت، بىرلىك يۈز بەردى ئۇنى بايان قىلىش مۇلچەردىن يىراق.)

ھەم يىگىت موشتاق ھەم مۇھتاج قىز،
يۈزگە يۈز قويۇپ ئېغىز ئۇزرە ئېغىز.
(يىگىت ھەم مۇشتاق (ئارزۇ مەند) قىز ھەم مۇھتاج يۈزگە يۈز قويۇلغان، ئېغىزغا ئېغىز قويۇلغان...)

ئۇزگەنى مۇندىن قىياس ئەتمەك بولۇر،
غايەت ئىمكانىغا يەتمەك بولۇر.
(باشقا ئىشلارنى يۇقۇرقى ئىشتىن قىياس قىلىشقا بولىدۇ. قىلىشقا بولىدىغان ئىشلار- نىڭ ئاخىرىغا بۇ ھالەتتىن يەتكىلى بولىدۇ.)

تا سەھەر بۇ نەۋئى ئىدى ئەيشى نەشات،
ئىككى ياندىن بى تاھاشا ئىنبىسات.
(تا سەھەرگىچە ھەر ئىككى تەرەپ تارتىنىشسىز ئىچىلىپ- يېيىلىپ كەيپى- ساپا سۈردى.)

سۇبھى چۇن ئەيالەرگە تۇن رازىنى پاش،
بولدى بىر مۇشكى ئۇزە كاپىر پاش.
(سۇبھى يورۇپ تۈننىڭ سىرىنى پاش قىلماقچى بولدى، قارا ئىپار ئۇستىگە ئاق كافۇر چېچىلدى -- تاڭ ئاتتى.)

مەي داغى زاھىر قىلىپ بىھەد سۇرۇر،
ئىلتىپ ئىردى بەزم ئەھلىدىن شۇئۇر.

Altunoq

(مەي چەكسىز خۇشاللىق ئاشكارىلاپ، بۇ كېچىلىك بەزىم ئەھلىدىن ھۇشىنى ئېلىپ كەتكەن ئىدى.)

كىم ئول ئىككى پەردە پوش پەردە "دەر"،
بولدىلار ئول پەردە ئىچرە نەغمەگەر.
(ھىلىقى ئىككى سىر يوشۇرغۇچى، پەردىنى يىرتقۇچى قىز، ئۇ پەردە ئىچىدە (كېچىلىك بەزىمدە) مۇزىكا چالاتتى.)

بەزم ئەلىدىن غارەتى ھۇش ئەتتىلار،
ئول يىگىتنى ئۇيلە مەدھوش ئەتتىلار.
(بەزمە ئەھلىدىن ئەقلى-ھۇشىنى تالان-تاراج قىلدى، ئۇ يىگىتنى ھەم باشقىلارغا ئوخشاشلا بىھۇش قىلدى.)

كىم يىقىلدى زۇئپ ئانى بى ھال ئەتىپ،
غەش بىلە ئىدراكى ھالىدىن كىتىپ.
(ئاجىزلىق ئۇ يىگىتنى ھالسىزلاندۇرغانلىقتىن يىقىلىپ قالدى، ئەقلى-ھۇشى ئاينىپ ھالىدىن كەتتى.)

چارەگەرلەرغە بۇ ئىش چۇن بەردى دەست،
مەھد ئارا بىدىل نى ئەيلەپ پاي بەست.
(ھىلىقى ئىككى تەدبىرچى قىز ھۇشسىز يىگىتنى بوشۇككە بولەپ پۇتلىرىنى تاڭدى.)

نەقىل قىلدىلار ھەمۇل كاشانەغە،
ئاشقى غەمخارەنى غەمخانەغە.
(بالدۇرقى ئۇزىنىڭ ئويىگە يوتكەپ كەلدى، غەم-قايغۇلۇق ئاشىقنى غەم ئويىگە ئېلىپ باردى.)

مەستلىك ئۇيقۇسىدىن بولغاچ پاراغ،
تاڭ يېلىدىن ھالىغە كەلدى دىماغ.
(مەستلىك ئۇيقۇسىدىن ئويغانغان چاغدا، تاڭ شامىلى ئۇنىڭغا كۇچ بېغىشلاپ ھالىغا كەلدى.)

كوز ئاچىپ بىدىل تەئەممۇل ئەيلەدى،
ئوتكەن ئەھۋالىن تەخەييۇل ئەيلەدى.
(ھۇشىدىن كەتكەن يىگىت كوزىنى ئېچىپ ھىلىقى بەزىمنى ئەسلىدى، بەزىمدە ئوتكەن ئەھۋالنى خىيال قىلدى.)

ئاھ ئۇرۇپ چىقتى دىماغىدىن تۈتۈن،
تاش ئىلە قويمادى ئەزاسىن پۈتۈن.
(ئاھ ئۇرۇپ دىمىغىدىن تۈتۈن چىقتى، ئۆز-ئۆزىنى تاش بىلەن ئۇرۇپ ئەزالىرىنى ساق قويمىدى.)

ئۆز-ئۆزى بىرلە قىلىپ كوپ ماجرا،
ئەيلەدى كوزىگە ئالەمنى قارا.
(ئۆز-ئۆزى بىلەن جىدەللىشىپ، پۈتۈن دۇنيا ئۇنىڭغا قاپ-قاراڭغۇ كورۈندى.)

نەۋھە تۈزدى ئەشىك ئەنجۇم رىزئىلە،
باشلىدى ئاشۇپ رۇستاخىز ئىلە.
(يۇلتۇزدەك ياشلىرىنى ئېقتىپ يىغلاپ، ھەيرانلىق، ئاراميزلىق بىلەن پاراكەندە بولدى.)

ۋەسىل بەزمىنى چۈن خىيال ئەيلەر ئىدى،
نالەئى مەجنۇن مىسال ئەيلەر ئىدى.
(مەشۇقى بىلەن كورۇشكەندە، بەزمنى خىيال قىلىپ مەجنۇنلاردەك نالە قىلاتتى.)

دەر ئىدى يارەپنى تەدبىر ئەيلەيىن،
كىمگە ئۆز ھالىمنى تەقرىر ئەيلەيىن.
(ۋە ئېيتار ئىدىكى، ئەي خۇدا نىمە چارە قىلاي، ھالىمنى كىمگە ئېيتاي!)

گەر دىسەم خامۇش ئولاي تاقەتمۇ بار،
ئۆزنى زەبت ئەيلەي دىسەم قۇۋۋەتمۇ بار.
(شۈك تۇراي دىسەم تاقىتىمۇ بارمۇ؟ ئوزەمنى تۇتۇۋالاي دىسەم قۇدرىتىم بارمۇ؟)

ھالەتىم مەخپى توتاي يا پاش ئىتەي،
سوز دىيىن يا تىك تۇراي، بىلمام نىتەي.
(ھالىمنى يوشۇرايمۇ ياكى پاش قىلايمۇ؟ سوزلەيمۇ ياكى جىم تۇرايمۇ؟ نىمە قىلىشىمنى بىلمەيمەن.)

گەر دىسەم ئەيتاي، قانى پايان ئاڭا؟
دەرگە مىڭ بىرنى يوق ئىمكان ماڭا.
(ئەگەر ئەھۋالىمنى ئېيتاي دىسەم ئۇنى تۈگىتەلەيمەنمۇ؟ مىڭدىن بىرنى سوزلەشكە ماڭا ئىمكان يوق.)

گەر نە ھال توتماغلىغىن قىلسام خىيال،
يوقتۇرۇر جان ئىلتورۇرگە ئىھتىمال.
(ئەگەر يوشۇراي دەپ خىيال قىلسام، جاننى ئېلىپ كېتىش ئېھتىمالى بار.)

ئەيلەر ئېردى بۇيلە غەۋغا ۋە قۇرۇش،
نى تىندەرۇھ، نى مەغزىدە هۇش.
(شۇنداق غەۋغا ۋە دات-پەرىيات قىلاتتى، تېنىدە جان بولسۇن، نە مېڭىسىدە هۇش بولسۇن؟)

هەيرەتى هەر لەھزە قەسدى جان ئېتىپ،
ئەلنى ئانىڭ هالىغا هەيران ئېتىپ.
(ئۇنىڭ هەيرانلىغى هەر نەپەستە جانغا قەست قىلاتتى، خەلقلەر ئۇنىڭ هالىغا هەيران قالاتتى.)

هەر كىشى ئۇز هالىدىن سوردى خەبەر،
تاپمادى ئانىڭ جاۋابىدىن ئەسەر.
(ئۇنىڭدىن هالىڭ قانداق دەپ سورىغان كىشى ئۇنىڭدىن جاۋاپ ئالالمايتتى.)

مۇنچە زاهىد ئەيلەدىكىم سورماغىز،
كويىگەنىم بەس دۇر، يانا كويدۇرماغىز.
(مۇشۇنچىلىك سوزلەتتىكى ئەمدى سورىماڭلار، مۇشۇ كويگىنىم يېتەر، يەنە كويدۇرمەڭلار!)

هالىتىم شەرھى ئىمەس تەقرىر ئىشى،
بىلماس ئانى ئاندا تاپىلماس كىشى.
(مېنىڭ ئەھۋالىمنى بايان قىلغىلى بولمايدۇ، ئۇنى شۇ يەردە بولمىغان كىشى بىلمەيدۇ...)

مەنمۇ ئىدىم يارەب ئۇل ئىقبال ئىلە،
ۋەسل بەزمىدە ئۇل ئىستىقبال ئىلە.
(ئەي تەڭرى، ئاشۇ ئىقبال—بەختكە ئېرىشكەن مەن ئىدىممۇ؟ ۋسال بەزمىدە ئۇ ئىستىقبالغا ئىگە بولغان مەن ئىدىممۇ؟)

شەرھ قىلماق ئىستەر ئېرسەم گەر ئانى،
كىمسە، نى نەۋئ ئەيلەگەي جاۋەر ئانى.
(ئەگەر ئۇ مەشۇقنى، هالىنى بايان قىلاي دىسەم، كىم ئۇنىڭغا ئىشىنەر....)

هەيرەتىم جانىمنى ئورتەر نەيلەيىن،
جىسىم ۋەيرانىمنى ئورتەر نەيلەيىن.
(قانداق قىلاي هەيرانلىغىم جېنىمنى هەم ۋەيران بولغان جىسمىمنى ئورتەۋاتىدۇ.)

ۋەھدەتى ۋەسل ئىچرە ئۇل ياڭلىغ مۇرار،
ئۇل سۈپەت مەشوق بىرلە ئىتتىھار.

(ۋەسل ئىچىدە مۇيەسسەر بولغان "ۋەھـدەت" (بىرلىـك) مۇنـداق مۇرات بىغشلىسا، مەشۇق بىلەن مۇنداق بىرلەشمەك يۈز بەرسە.)

سوڭرە ھىجراندىن بۇ ياڭلىغ شىددەتىم،
ھەيرەت ئۇزرە-ھەيرەت ئۇزرە ھەيرەتىم.

(ئايرىلغاندىن كېيىن مۇنداق شىددەت دۇچكەلسە، ھەيرانلىق ئۈستىگە ھەيـرانـلىق، ھەيرانلىغىم ئۈستىگە ھەيرانلىغىمدۇر.)

ھالەتىدۇر ئۇسرو بى پايان ئەجەب،
كىمسەگە قىلماي مۇنى بارى نەسىپ.

(بۇ ھـال تولـمۇ پايانسىز ئەجـەب ھالـدۇر. كـورگەنـلا كىشـىگە بۇ ھـال نەسـىپ بولمايدۇ.)

دەر شەرھى ھالات بەزى ئەز ئەھۋالى مـوسەننىس
(ئاپتور (ناۋايى) نىڭ بەزى ئەھۋالى توغرىسىدا)

پاندىيا سالدىڭ يانا تەرھى ئەجەب.
ئەيلەدىڭ قوشلار تىلىن شەرھ ئەجەب.

(ئەي پانى (ناۋايى) يەنە ئاجايىپ، يېڭى بىر بىنانى قۇردۇڭ، قۇشـلارنىڭ تىـلىنى ئاجايىپ بايان قىلدىڭ.)

بىر سۈلايمان نەبى ئېردىكى ئۇل،
تاپىب ئېردى قوشلار ئەلپازىغا يول.

(بىرلا سۈلايمان پەيغەمبەر قۇشلارنىڭ تىلىنى بىلىشكە يول تاپقان ئىدى.)

ئاندىن ئاسىپ① ئاڭلىدى تەلىم ئاڭا،
كىمسەگە بىلدۈرمىدى تەپھىم ئاڭا.

(سۈلايمان پەيغەمبەرنىڭ ۋەزىرى ئاسىپ سۈلايماندىن قۇشلار تىلىنى ئۈگـىنىپ، ئۇنى ھىچكىمگە بىلدۈرمىدى.)

① ئاسىپ — سۈلايمان پەيغەمبەرنىڭ باش ۋەزىرى بۈيۈك ئالىم ئاسىپ ئىبنى بۇرخىيا.

ئۇل ئىكاۋدىن ئۇزگەلەرگە يەتمىدى،
كىمسەگە چۈن يەتمىدى پەھىم ئەتمىدى.
(سۇلايمان پەيغەمبەر بىلەن ئاسپىدىن باشقا كىشىگە قۇشلار تىلىنى بىلىش نىسىپ بولمىدى. نىسىپ بولمىغانلار پەھىم قىلالمىدى.)

تا ـ نىچە مىڭ يىل سۇ پەھرى تىزگەرد،
جىددۇ جەھد بىلە بولۇپ گىتى نەۋەرد.
(تېز چوگىلەيدىغان پەلەك نەچچە مىڭ يىل، جىد ـ جەھد ئالدىراشلىق بىلەن ئالەمنى ئايلىنىپ،)

زاھىر ئەتتى بىر ھۇمايدىن فال قۇش،
تېز سەيرۇ ـ تېز نۇتقۇ ـ تېز ھۇش.
(تېز ئۇچىدىغان، تېز سوزلەيدىغان، ئەقلى ئۇتكۇر، ھۇشيار بىر مۇبارەك بەختىيار بىر قۇشنى دۇنياغا يارىتىپ ئاشكارا قىلدى.)

قايسى قۇش؟ قافى پانا ئەنقاسى ئۇل،
جۇملە قۇشلار تىلىدە داناسى ئۇل.
(ئۇ، قايسى قۇش ئىدى؟ ئۇ: "فانى" لىق تېغىنىڭ سۇەۇرۇغى ئىدى، بارلىق قۇشلارنىڭ تىلىدا دانا دەپ ئاتالغان قۇش شۇ ئىدى.)

مۇرشىدى ئەتۋار قۇتبى ئەۋلىيا،
كوڭلىدە شەمئى ھىدايەتتىن زىيا.
(ئەۋلىيالارنىڭ قۇتبىسى، ئۇستاز خۇسۇسىيەتلىك كوڭلىدە ھىدايەت ــ توغرا يول چىرىغىنىڭ نۇرى بار.)

كەشپ ئەسرارى ھاقايىقدا پەرىد،
نوتقىدىن ئەھلى ھەقىقەت موستەپىد.
(ھەقىقەتنىڭ سىرلىرىنى كەشپ ئېتىشتە يىگانە، ئۇنىڭ سوزلىرىدىن ھەقىقەت ئەھلى پايدىلىنىلغان.)

ئەھلى ئىرپان سالىكى ئەتۋارى ئۇل،
مەئرىپەت بازارىنىڭ ئەتتارى ئۇل.
(مەرىپەت ئەھلىنىڭ سالىك خۇسۇسىيەتلىكى، مەرىپەت بازىرىنىڭ ئەترە ساتقۇچىسى.)

چۈن بۇ گۇلشەن ئىچرە كىم قىلدى زوھور،
كۈي ئاندىن نوتق ئورگاندى تۈيور.
(بۇ مەرىپەت گۇلشەنىدە ئۇزىنى ئاشكارىلىدى، قۇشلار ئۇنىڭدىن سوز ئۇگەندى.)

AltunOq

قۇش تىلى بىرلە تەكەللۇم قىلماغى،
ئارتۇق ئاسىپدىن، سولەيماندىن داغى.
(ئۇنىڭ قۇش تىلى بىلەن سۆز قىلىشى ئاسىپ بىلەن سۇلايماندىنمۇ ئارتۇقراق.)

كىم، ئۇلار كىم ئاڭلادىلار بۇ ماقال،
لىك ئەلگە قىلمادى نەفئ ئىنتىقال.
(چۈنكى ئۇلار قۇش تىلىنى بىلدى، لېكىن ئەلگە مەنپەئەت يەتكۈزمىدى.)

بارچەنىڭ گويا بۇ نۇتقىن ئاڭلىدى،
"مەنتىقۇتتەيىر" ئاشكارا ئەيلىدى.
(ھەممە ئەلنىڭ گوياكى ئۇلار قۇش تىلىنى بىلىپ ئەلگە مەنپەئەت يەتكۈزمىدى، دىگەن سوزىنى ئاڭلاپ "قۇشلار تىلى"نى مەيدانغا چىقاردى.)

بۇ تىل ئەلپازى كەماھى ئەيلەبان،
شەرھ ئەسرارى ئىلاھى ئەيلەبان.
(مۇشۇ تىلنىڭ تەلەپپۇزلىرىنى مۇكەممەللەشتۈرۈپ، خۇدانىڭ سىرلىرىنى شەرھلىدى.)

نۇكتە دەپ ئەنجام ئىلە ئاغازدىن،
ئانچە گەۋھەر ساچتى گەنجى رازدىن.
(باشلىنىش ۋە ئاخىرلىشىشىدا مەنىلىك سوزلەر بىلەن سىرلار غەزنىسىدىن نۇرغۇن گوھەرلەرنى چاچتى.)

كىم، زامان ھۇسنى تولا قىلدى گۇھەر،
تاپدىلار ئاندىن زامان ئەھلى سەمەر.
(كى زامانىنى گۈزەللەشتۈرۈپ گەۋھەرگە تولدۇردى، ئۇنىڭدىن زامانە كىشىلىرى مېۋە يىدى.)

گەنجدىن چۈنكى ئېچىلدى بۇ تىلىسم،
ھەر گاداغا بۇ گوھەردىن يەتدى قىسم.
(چۈنكى غەزنىدىن بۇ تىلىسم ئېچىلىپ، ھەر بىر گادايغا شۇ گوھەردىن نېسىۋە تەگدى.)

نەفئىنى ئام ئەيلەدى خۇرشىددەك،
جامدىن ئوردى سالا جەمشىددەك.
(ئۇ، قۇياشتەك ھەممىگە ئاممىۋى نەپئى بەردى. ئۇنىڭ جامدىن (مەي پىيالىسىدىن) جەمشىدنىڭ جامىدىن چىققان ئاۋازدەك ئاۋاز چىقتى.)

هەركىم ئىردى تەشنەلەپ نوش ئەيلەدى،
سوز دىمەكدىن تىلنى خامۇش ئەيلەدى.
(كىمكى تەشنا ئىدى، ئۇ جامىدىن مەي ئىچتى، ئۇنىڭ جامىدىن مەي ئىچىپ سوز-لەشتىن تىلنى توختاتتى.)

قۇش تىلى بىرلە هامان ئەيلاپ كالام،
تۇتى گۇيادەك ئەيلاپ خاس-ئام.
(ئۇ ئاممىغا قۇش تىلى بىلەن سوزلىدى، سوزلەيدىغان تۇتىدەك هەممىگە سوز قىلدى.)

پارسى ئايىن ئۇلوسى پەهىم ئەتتىلار،
بارچە پەهمى دىققەتىغە يەتتىلار.
(ئۇنى پارسى تىللىق خەلق چۇشىنىپ، بارلىق پەهىم، ئىنچىكە تەرەپلىرىگە يەتتى.)

غەير خەيل سادە ئەتراكى پەقىر،
كىم، ئۇلاردەكىم دۇر ئىدراك كەسىر.
(باشقا خەلقلەر، كەمتەر، ساددا تۇركلەركى، ئۇلارنىڭ پەمى كەملىك قىلامتى؟ — ياق، ئۇلارنىڭ ئەقلى ئىدراكى كوپ ئىدى.)

قۇشدىن ئىرماس خالى ئاز كوپنىڭ ئىلى،
لىك پەهىم ئىرمەس بىرىگە قۇش تىلى.
(ئۇلارنىڭ يۇرتلىرى قوشدىن خالى بولمىسىمۇ ئەمما قۇشنىڭ تىلىنى بىلمەيتتى.)

قۇش تىلىن موشكوللىرىنى ئىرشاد ئىتىپ،
ئول تەكەللۇمدا مىنى ئوستاد ئىتىپ.
(قۇش تىلىنىڭ مۇشكۇللىرىنى ئۇگىتىپ ۋە قۇش تىلىدا سوزلەشكە مىنى ئۇستاز قىلدى.)

چۇن ماڭا ئەتتار دۇككانىدىن ئىش،
شەككەرۇ قەن ئىردى ئالماق يازۇ قىش.
(چۇنكى مىنىڭ ئىشىم ياز ۋە قىش شەيىخ ئەتتارنىڭ دۇكىنىدىن قەن-شىكەر ئىلىش ئىدى.)

ئەككە تۇتى ياڭلىغ ئول دوككاندا پەن،
بار ئىدى بولماق ماڭا سەكەرۇ شكەن.
(ئۇ دوكاندىكى ئىشىم تۇتى قۇشقا ئوخشاش شىكەر يىمەك ۋە شىكەر تەرمەك ئىدى.)

قۇش تىلى بىرلە ماڭا نىكىم خىتاپ،
قىلسا، تۇتى نىڭ بىرور ئىردىم جاۋاپ.
(ئەگەر ماڭا قۇش تىلى بىلەن خىتاپ قىلسا، ئۇنىڭغا تۇتىنىڭ جاۋاۋىنى بىرەر ئىدىم. قۇشلارنىڭ تىلى ھەققىدە ماڭا خىتاپ قىلسا، تۇتىغا ئوخشاش چۇشەنمەي تۇرۇپ جاۋاپ بېرەتتىم.)

بەلكى رۇھى قودسىنىڭ گويا قۇشى،
ئەرش ياغىدىن كېلىپ كوڭلۇم تۇشى.
(بەلكى پاك روھنىڭ قۇشى ئەرش تەرەپتىن كوڭلۇمگە ئۇزۇق يەتكۇزدى.)

چۇنكى تاپتىم ئول كالام ئىچرە كامال،
تۇركى ئەلپازى ئىلە سۇردۇم ماقال.
(چۇنكى ئۇ سوزلەردىن (پەرىدىدىن ئەتتارنىڭ قۇش تىلىدىكى سوزلىرىدىن) كامال تېپىپ بۇ مەنتىقۇتتەيرنى تۇرك تىلى بىلەن يازدىم.)

نەغمەلا تۇركانە ساز ئەتتىم ئوكۇش،
مەستلىكدە ئويلەكىم قۇش نەغمە قۇش.
(تۇركلەرچە ساددا گۇزەل نەغمىلەرنى تۇزدۇم. بەلكى مەسلىكتە بىر ئاۋازنى قوش تەكرارلايدىغان قۇشنىڭ سايرىشىدەك سايرىغاندىمەن.)

قايسى قۇش بۇلبۇلكى مىڭ داستانى بار،
ھەر بىر ئول داستاندا يۇز ئەپغانى بار.
(قايسى قۇش، بۇلبۇلنىڭ مىڭ داستانى بولىدىكەن، ھەر بىر داستاندا نۇرغۇن دەرت-پىغانلىرى بار.)

لىك ئول داستانلارى گۇل شەۋقىدىن،
ناله ۋە ئەپغانلىرى گۇل شەۋقىدىن.
(لېكىن ئۇنىڭ داستانلىرى ھەم دەرت - پىغانلىرى گۇلنىڭ شەۋقىدىندۇر.)

مەن، مەن ئول بۇلبۇلكى مىڭ ئەپغان ئارا،
ھەر قايان لەھندە بىر داستان ئارا.
(مەن، شۇنداق بۇلبۇلكى مىڭلىغان پىغانلىرىم ئىچىدە، ھەر بىر ئاۋازىمدا بىر داستان بار.)

كىم ئاڭا ھەر خارىج ئەلھانلىق تۇيۇر،
چەكسە ئەفغان، تاپمىغاي ئاندىن قۇسۇر.
(مېنىڭ ئاۋازىمنىڭ تېشىدا سايرايدىغان (مېنىڭ ئاۋازىمغا چۇشەنمەيدىغان) قۇشلار پىغان چەكسە، مېنىڭ ئاۋازىمدىن قۇسۇر تاپماسمۇ؟)

شەيخ روھىدىن يىتىشتى بۇ مەدەد،
كىم بۇ بۇلبۇل لەھنى بولدى بى ئەدەد.
(ئۇستاز شەيخنىڭ روھىدىن ماڭا بۇ مەدەت يىتىشكەچ، مىنىڭ نەغمەم ھىساپسىز بولدى.)

بۇ تاناسوپ غا نەزەر سالغان كىشى،
كوپ ئاڭا ئوخشاش تاپار قەقنۇس ئىشى.
(بۇ سىلىشتۇرۇشقا نەزەر سالغان كىشى، قەقنۇس قۇشىنىڭ ئىشىغا ئوخشاش كوپ پەرق تاپالايدۇ.)

ھىكايىتى قەقنۇس
(قەقنۇس ھىكايىسى)

بار ئىدى قەقنۇس دىگەن بىر تۇرپە تەير،
ھىند مولكىدە ئاڭا ئارامى سەير.
(ھىند مەملىكىتىدە قەقنۇس دىگەن ئاجايىپ بىر قۇش بولۇپ، ئارام تىپىپ سەير قىلاتتى.)

شەكلى مەتبۇئ توۋانا پەيكەرى،
ئۇزگە نەقش ۋە رەڭ بىرلە ھەر پەرى.
(ئۇ قۇشنىڭ شەكلى - تۇرقى يىقىملىق ۋە ئۇزى كۇچلۇك، ھەربىر قانىتى رەڭگا - رەڭ، گۇزەل نەقشدار ئىدى.)

بولئەجەپ ھەيئەت ئىلە مىنقار ئاڭا،
نەقبەلەر مىنقار ئارا، بىسيار ئاڭا.
(بۇ قۇش مۇنداق ئاجايىپ شەكىللىك بولۇشى بىلەن تومشۇغىدا ناھايىتى كوپ نەقبەرلەر (توشۇكلەر) بار ئىدى.)

چون چىكىب دىلكەش ناۋايى جان پازا،
پەھىم ئولۇپ ھەر نەقبەسىدىن يۇز ناۋا.
(ئۇ قۇش ناۋا قىلسا ھەر توشۇكتىن يۇز نەغمە ئاڭلىناتتى.)

بىشەئى كىم ئول نەشىمىن ئەيلەمىش،
بىر ياغاچ باشنى مەئمەن ئەيلەمىش.
(ئۇنىڭ، جاڭگالدا بىر دەرەخنىڭ بىشىدا ئۇۋىسى بار ئىدى.)

نەقبەلەردىن هەر زامان قىلسا خورۇش،
ئەيلەبان ئانى ئىشتىكان تەرك هۇش.
(هەر قاچان ئۇ قۇش تۇمشۇغىدىكى توشۇكلىرىدىن ئاۋاز چىقارسا، ئۇنى ئاڭلىغانلار هۇشىنى يوقىتىپ قوياتتى.)

جۇپتى بولماس هىچ قۇش پەيۋەندى هەم،
هىچ تەير ئولماس ئانىڭ مانەندى هەم.
(ئۇنىڭ جۇپتى هەم بالىسىمۇ بولمايتتى. هىچقانداق قۇش ئۇنىڭغا ئوخشاشمايتتى.)

فەيلىسۇفى قىلدى ئول ياندىن گوزەر،
ئونلارى كەلدى قولاقىغە مەگەر.
(شۇ يەردىن بىر پەيلاسوپ (ئالىم) ئوتكەن ئىدى، پەيلاسوپنىڭ قۇلىغىغا ئۇ قۇشنىڭ ئاۋازى كىردى.)

موختەلىپ تاپتى سادايى شۇەسىن،
قىلدى ئاندىن ۋەزئ موسقا پەنىن.
(پەيلاسوپ ئۇ قۇشنىڭ ئاۋازى خىلمۇ-خىللىقىنى ئاڭلاپ، شۇ قۇشنىڭ ئاۋازىدىن مۇزىكا ئىلمىنى ئىجات قىلدى.)

بىشەدە ئومرى بولۇر ئىرمىش ئۇزۇن،
ئومرىدە شۇغلى ئۇنىڭ يىغماق ئوتۇن.
(ئۇ قۇشنىڭ ئومرى ئۇزۇن بولۇپ، ئومۇر بويى جاڭگاللاردا ئوتۇن توپلىماق بىلەن مەشغۇل بولىدىكەن.)

ئول ئوتۇندىن خاهى هۇل، خاهى قۇرۇق،
چۇنكى بولدى خىرمىنى بى هەر ئولۇق.
(هول ۋە قۇرۇق ئوتۇنلاردىن ناهايىتى چوڭ خامان ياسايدىكەن.)

ئومىر پايانىدا ئول مەسكەن ئۇزە،
نەچچە يىل جەم ئەيلىگەن خىرمان ئۇزە.
(بۇ چاغدا ئومۇر بويى توپلىغان ئوتۇن دوۋىسىنىڭ ئۇستىدە،)

تارتار ئىرمىش نەغمە تەير خۇش ناۋا،
پەس هەزىن ئاۋاز ئىلە دىلكەش ناۋا.
(بۇ خۇش ئاۋاز قۇش نەغمە قىلىپ، غەمكىن ئاۋاز بىلەن دىلنى ئوزىگە تارتىدىغان ناۋا قىلىدىكەن.)

AltunOq

ئول سۇپەتكىم ھەم ۋوھۇشۇ ـ ھەم تۇيۇر،
جەم ئولور ئىرمىش ئىشتىكاچ ئول سۇرۇر.
(بۇ خۇش ناۋا ئاۋازنى ئاڭلىغان ۋەھشى جان ـ جانىۋارلار ھەم قۇشلار شۇ يەرگە توپلىنىدىكەن.)

شۇە نەيدىن ئول گۇرۇھى دەرد ناك،
زۇئىپ ئەيلەپ كوپ بولۇر ئىرمىش ھىلاك.
(قەقنۇسىنىڭ تۇمشۇغىدىن چىققان ئاۋازىدىن ئۇ دەرتلىكلەر، ناھايىتى ئاجىزلىشىپ ھالاك بولىدىكەن.)

چۇن ناۋاسىغا يېتىشتى ئىنتىھا،
سوڭرە تارتىب بىر ئەجەپ ئوتلۇق ناۋا.
(ئۇنىڭ ناۋاسى ئاخىرقى چېكىگە يەتكەندە، ئۇ يەنىمۇ ئاجايىپراق ئوتلۇق بىر ناۋا تارتىش بىلەن،)

سالۇر ئىرمىش ئول ئۇلۇغ خامانغا ئوت،
ساكىن ئولغان مەنزىل ـ مەسكەنغە ئوت.
(شۇ چوڭ ئوتۇن دوۋىسىگە يەنى قەقنۇسنىڭ تۇرغان ماكانىغا ئوت تۇتىشىدىكەن.)

ئوت ئەلەم تارتار ئىمىش ئەپلاكغە،
بەرق چۇشكەندەك خەس ـ خاشاكغە.
(ئۇ ئوت، قۇرۇق ئوت چۆپلەرگە چاقماق چۈشكەندەك ئاسمانغا بايراق تارتىپ كوتىرىلىدىكەن.)

ئول ئوتۇن يانغاندىن ئول قۇش ھەم يانىپ،
پەرلارى ياپراقلاردەك ئورتانىپ.
(قەقنۇسنىڭ ئوزى، قانات قۇيرۇقلىرى شۇ ئوتتا ياپراقلاردەك ئورتىنىپ،)

ھەم ئوزى ھەم ئول ئوتۇنلار كۇل بولۇپ،
يۇز تۇمەن جۇزۋى ئول كويەردىن گۇل بولۇپ.
(قەقنۇسنىڭ ئوزى ھەم ئوتۇنلار كويۇپ كۇل بولۇپ، يۇز تۇمەنلىگەن باشقا نەرسىلەر شۇ كويۇشىدىن گۇل بولۇپ ئېچىلىدىكەن.)

چۇنكىم ئول كۇللار ئوكۇلدى تاغچە،
مەخپى بولمىش كۇلدە بىر قەقنۇس بەچچە.
(چۇنكى ئو كۇللەر گۇل بولۇپ كۇلۇپ تۇرىدىكەن، تاغدەك دوۋىلەنگەن، كۇللەر ئىچىدە بىر قەقنۇسنىڭ بالىسى يوشۇرۇنۇپ قالىدىكەن.)

تەبرىنىپ كۆلدىن چىقىپ تەسكىن بىلە،
پەر چىقارىپ زىنەتى تەزيىن بىلە.
(ئۇ ئاستا ـ ئاستا مىدىرلاپ كۆلدىن چىقىش بىلەن، ناھايىتى چىرايلىق قانات چىقىرىدىكەن.)

چۇن ھاۋا ئەيلەپ كۆرۈپ ئول بىشەنى،
جەزم ئېتىپ ئوتۇن يىغار ئەندىشەنى.
(كۆلدىن چىققان قەقنۇس بالىسى ھەۋەسلىنىپ، ئۇ جاڭگالنى كورۇپ. ئوتۇن يىغىش ئوي ـ پىكرىنى جەزمىلەشتۈرىدىكەن.)

ئۆمرىدە ئول داغى جەمئ ئەيلەپ ئوتۇن،
ئول ئىش ئەسناسىدە تارتىپ دىلكەش ئۈن.
(ئۇ ھەم ئۆمۈر بويى ئوتۇن يىغىپ، ھەم يىغىش جەريانىدا دىلكەش ناۋا چىر ـ كىدىكەن.)

چۇن ئاڭا ھەم يەتسە پايانغا ياش،
ئول داغى ئەيلەپ ئاتا قىلغاننى پاش.
(ئۇنىڭ ئۆمرى ئاخىرىغا يەتكەندە، ئۇ ھەم ئاتىسى قىلغان ئىشنى قىلىدىكەن.)

شەيخ گۇيا كەلدى ئول ئەۋالقى تەير،
كىم ناۋا ئىچرە قىلىپ ئۆمرىدە سەير.
(شەيخ فەرىدىدىن ئەتتار گۇياكى ئاۋالقى قەقنۇس بولۇپ دۇنياغا كەلدى، ناۋاسى پۈتۈن ئۆمرى بويىچە ئاڭلاندى.)

چەكتى ئانچە لەھن ئىلە دىلكەش ناۋا،
كىم، ساغىنغاي ۋەھشى، تەير ئەيلەپ ھاۋا.
(شەيخ دىللارنى ئۆزىگە تارتىدىغان ئاۋاز بىلەن ناۋا چەكتى، ۋەھشى جانىۋارلار، قۇشلار ئۇنى سېغىنىپ ياد قىلسۇن، دىدى.)

بارچە ئول موھلىك ناۋادىن ئۆلدىلار،
خىرمىنى ساھىب كىبى كۆل بولدىلار.
(قۇشلار ئول ھالاك ئەتكۈچى ناۋادىن تەسىرلىنىپ ئۆلدى، ئوتۇن خامىنى ئىگىسى (قەقنۇس) غا ئوخشاش ئۆز ئوتىدا كويۇپ كۆل بولدى.)

بەلكى ئول كۆلدىن ئەخكەردەك چىقىپ،
بەلكى ئەخكەردىن سەمەندەردەك چىقىپ.
(ئۇ كۆلنىڭ ئارىسىدىن چوغدەك، چوغدىن سەمەندەردەك چىقتى.)

گۇلشەنی دەۋران ئارا هەر نەۋئی قۇش،
يوقكی يالغۇز تەير بەس بەلكم ۋۇهروش.
(دەۋران گۇلشەندىكی هەرخىل قۇشلارلا ئەمەس، بەلكی جانلىق ياۋايی هايۋانلارمۇ.)

يۇز ناۋا زاهىر قىلىپ مىنقارىدىن،
بارچە هەقنىڭ ياشۇرۇن ئەسرارىدىن.
(تۇمشۇقلىرىدىن يۇز خىل ناۋا چىقىرىپ، هەقىنىڭ يوشۇرۇن سىرلىرىنى ئاشكارا قىلىدۇ.)

ئۇزىگە، خىرمانغا داغی ئوت ئۇرۇپ،
هەم ئۇزىن هەم ئۇزگەلەرنی كويدۇرۇپ.
(ئۇزىگە، خاماندا ئوت يېقىپ، هەم ئوزىنی، هەم باشقىلارنی كويدۇرىدۇ.)

مەن دىمانكىم ئول ئاتادۇر بۇ ئوغۇل،
ئول شەهی ئالی سۇپەت، مەن بەندە - قۇل.
(مەن، ئۇ، ئاتا، بۇ ئوغۇل دىمەيمەن، ئۇ ئالی سۇپەتلىك شاه، مەن ئۇنىڭ بەندە قۇلی.)

كىم بۇ ئوتقا ئول كويۇپ ئالدی نەفەس،
بارىچە ئالەمغە ئول ئوت سالدی بەس.
(كىم بۇ ئوتتا ئوزی كويۇپ بىر نەپەس ئېلىشی بىلەن، پۇتۇن ئالەمگە ئوت تۇتاشتۇردی.)

سوڭرە ئاندىن كىمسە تاپماي مەنچە سوز،
بۇيلە مۇهرىق شوئلەئی كىتی پوروز.
(ئۇنىڭدىن كېيىن مۇنداق جاهاننی يورۇتۇپ كويدۇرگۇچی، يالقۇنلۇق ئوتتا هىچكىشی مېنىڭچە كويمىدی.)

قۇش تىلىدىن شۇئلەلەر زاهىر قىلىپ،
هەم ئوزەم هەم ئۇل كۇل ئولماقنی بىلىپ.
(قۇش تىلىدىن يالقۇنلارنی ئاشكارا قىلدىم، هەم ئوزەمنی كۇل قىلىشنی هەم باشقىلارنی كۇل قىلىشنی بىلىپ قىلدىم.)

هەر نىكىم كوردۇم ئاتامدىن روزگار،
هەم ئاڭا بولدی ماڭا ئامرزگار.
(هەر نەرسەكی زامان ئاتامىدىن كوردۇم، ئۇ هەم ئۇنىڭغا ۋە هەم ماڭا نىجاتىكار — قۇتقۇلدۇرغۇچی بولدی.)

ئۆرتادىم ئالەمنى ئىلنى ئوزنى هەم،
قوش تىلىدىن ئۆزگە قىلماي سوزنى هەم.
(قۇش تىلىدىن باشقا سوز قىلماي، ئوزەمنى ۋە پۈتۈن ئالەمنى كويدۈردۈم.)

بۇدۇر ئۆمىدىمكى، بۇ سوزنى فانا،
بارىچە كويگەنگە باقا بەرگەي يانا.
(ئۈمىدىم شۇكى، مېنىڭ بۇ سوزلىرىمنى "فانا" (يوقىلىش) بارلىق كويىگەنلەرگە "باقا" (مەڭگۈلۈك) قىلغاي.)

مۇناجات
(تەلەپ)

ئەي خالايىق تالىبى مەتلوبى سەن،
هەم مۇهەببەت ئەهلىنىڭ مەهبۇبى سەن.
(ئەي خۇدا تەلەبكار خالايىقنىڭ مەتلۇبى (تەلەب قىلىدىغىنى) سەن هەم مۇهەببەت ئەهلىنىڭ مەهبۇبى (ياخشى كورىدىغىنى) سەن.)

ئىككى دۇنيادىن لارى تالىبلارىڭ،
غەير سەندىن موختەلىف راغىبلارىڭ.
(ئەهلى ئىمان ۋە كۇفىردىن ئىبارەت ئىككى دۇنياغا بولۇنۇپ تۇرغان تەلەپكارلىرىڭ، سەندىن بولەكگە تۈرلۈك شەكىل ئىلەن رىغبەت قىلغۇچىلىرىڭ،)

سەندىن ئايرو گەر مەلەكدور گەر پەرى،
تالىب ئولماقغە كىرەك قىلماس گەرى.
(ئەگەر پەرىشتە بولسۇن ياكى پەرى بولسۇن، سەندىن ئايرىلىشقا تەلەپكار بولمايدۇ، سەندىن باشقىنى كېرەك قىلىشقا رىغبەت ۋە خاهىش قىلمايدۇ.)

جەننەتۇ، كەۋسەر ۋە گەر تۇبا ۋە هور،
ئىستاماك سەنسىز تەلەبدىن دۇر قوسۇر.
(سەن سىز تۇرۇپ جەننەت كەۋسەر تۇبا (جەننەتتىكى دەرەخ) ۋە هور قىزلارنى تەلەپ قىلىش تەلەپدىكى قۇسۇرلۇق بولىدۇ.)

جان كوڭلۇمنى ئوزەڭگە تالىپ ئەت،
دەرد ئىلە ئىشقىڭغە شەۋقوم غالىپ ئەت.
(ئەي تەڭرىم، جېنىمنى، قەلبىمنى، ئوزەڭنى تەلەپ قىلغۇچى قىلغىن، ساڭا بولغان ئىشتىياق ۋە ئىشق مۇهەببىتىمنى كوچلۇك قىلغىن.)

هەم تەلەب زەۋقىنى ۋاسىل قىل ماڭا،
هەم تىلەب تاپماقىنى هاسىل قىل ماڭا.
(هەم تەلەپ قىلىش زەۋقىنى ماڭا يەتكۈزگىل، هەم تىلەپ تاپماقىنى ماڭا هاسىل قىلغىن.)

"ماسىۋەللاھ" خاتىرىمدىن سەلب قىل،
ئاندا زىكرىڭنى هۇزۇرى قەلب قىل.
(ئۆزەڭدىن باشقىنى كوڭلۈمدىن يوقاتقىن، سىنى ياد ئېتىشىنى قەلبىمنىڭ هوزۇرى قىلغىن.)

هىكايەت بەرسە بىلى تەمسىل
(مەسەل يولى بىلەن هىكايەت)

كەئبە ئەزمى قىلدى بىر تالىب مورىد،
كوردى بەستام ئىچرە ئانى بايەزىد.
(تەلەپكار بىر مۇرىد كەئبەگە بارماق بولۇپ يولغا چىقتى. ئۇنى بايەزىد بەستامى "بەستام" دىگەن جايدا كوردى.)

شەيخ غە چونكىم موشەررەپ بولدى ئول،
قوپتى داغى كەئبە سارى تۇتتى يول.
(ئۇ بايەزىدنى كورۇشكە موشەررەپ بولۇپ، يەنە كەئبە تەرەپكە قاراپ ماڭدى.)

چون مويەسسەر بولدى هەج ئول خام غە،
قايتىبان يەتتى يەنە بەستام غە.
(ئۇ پىشمىغا مورىدقا هەج تاۋاپ قىلىش مۇيەسسەر بولدى، قايتىپ بەستامغا يەنە كەلدى.)

سالىكى فازىل قىلىب ئەرزى نىياز،
بولدى مۇرشىد خىزمىتىگە سەرپەراز.
(بۇ پەزىلەت ئىگىسى مورىد ئۆز هاجەتلىرىنى بىلدۈرۈپ، بايەزىدنىڭ خىزمىتىگە موشەررەپ بولدى.)

شەيخ ئۇنى كورگەچ دىدى ئەي رەھ نەۋەرد،
ۋەسل ئىستاپ ۋادى يۇ ـ دەرگەھ نەۋەرد.
(شەيخ بايەزىد ئۇنىڭغا: ئەي يوللارنى كەزگۈچى، مەهبۇب ۋىسالىنى ئىزلەپ چوللەرنى، كەزگۈچى:)

Altunoq

بىر نىشان دەي سىزگە بەيتۇللاھدىن،
بۇ سوز ئۇلغاچ مورىشدى ئاگاھدىن.
(سىزگە بەيتۇلـلاھدىن بىر نىـشان دەپ بېرەي: بۇ سوز دانا مۇرىشردپىر، تەرىپىدىن سوزلەندى:)

دىدى كورگەن ئۆي بەسى ئالى ئىدى،
ئۆي ئىگەسىدىن دىلى خالى ئىدى.
(بايەزىد مۇنداق دىدى: كورگەن ئۆي ناھايـىتى ئالى بولۇپ، لېكىن ئۆيـىنىڭ ئىگىـسىدىن ئۆيىنى ئىزلەپ بارغۇچىنىڭ دىلى خالى ئىدى.)

دىدى ئول ھاجىغا شەيىخ باخەبەر،
كەئى تەلەپدىن تاپمىغان ئەسلا خەبەر.
(خەۋەردار شەيىخ بايەزىد ھاجىغا دىدىكى، ئەي تەلەپدىن ئەسلا خەۋىرى يوق كىشى،)

ئۆيدە ساھىپ، يولدا ئىردى ھەمرەھىڭ،
ھەر قەدەم ئۇرغان يولۇڭدىن ئاگەھىڭ.
(ئۆيدە ساڭا ئىگە بولغان زات يولدا ھەمرايىڭ ئىدى، ھەر قەدەم باسقان يـولۇڭدىن ئاگاھ ئىدىڭ.)

سەندە يوق ئىردى بۇ دولەتتىن شۇئۇر،
تالىپ ئىردىڭ لىك سەئيىڭدە قۇسۇر.
(سەندە بۇخىل دولەتنى ھىس قىلىش يوق ئىدى، سەن تەلەپكار بولساڭمۇ ئىـجـتىـھادىڭ كەم، تىرىشىشلىرىڭدا يېتەرسىزلىك بار ئىدى، دىدى.)

بۇ تەلەدە كامىل ئىت يارەپ مېنى،
قىلمىغىل مەتلوبىدىن غاپىل مېنى.
(ئەي خۇدا مېنى تولۇق بىر تەلەپكار قىلغىن، ئارزۇ تەلەپتىن مېنى غاپىل قىلغىن.)

ئىستارىمدا كىم قىلۇر ھەمراھلىق،
بەرگىل ئول ھەمراھدىن ئاگاھلىق.
(تەلەپ ئىـستەكلىرىـمدە ماڭا كىم ھەمراھلىق قىلسا، ماڭا شۇ ھەمراھدىن ئاگاھـلىق بەرگىن، تەلەپ ـ ئىستەك يولىدىكى ھەمراھىمدىن غافىل قىلمىغىن، ئۇنى مەن بىلىۋالاي.)

مۇناجات

ئەي كوڭۇلنى ئىشقىدىن روشەن قىلىپ،
ھىجىر خارىستانىنى گۇلشەن قىلىپ.
(ئەي ئىشقىدىن كوڭۇلنى روشەن قىلغۇچى جۇدالىق چولىنى گۇلشەن قىلغۇچى،)

ئىشقىڭ ئوتىدىن ياروق ئېردى قۇياش،
كىم، تولۇپ بولدى ئۇلاردىن نۇر پاش.
(ئىشقىڭ ئوتىدىن قۇياش نۇرلانغان ئىدى، كى ئۇ قۇياش ئالەمنى نۇرغا تولدۇرۇپ نۇر ئاشكارا بولدى.)

بەرق ئىشقىڭ سالىبان جانلارغا ئوت،
شۇئلەسى ئابارۇ-ۋەيرانلارغە ئوت.
(ئىشقىڭنىڭ چاقمىغى جانلارغا ئوت سېلىپ، ئۇنىڭ شۇئلەسى ئاۋات جايلارغا ۋە ۋەيرانلارغا ئوت سالدى.)

ئەختەردۇر ئىشقىڭ ئەمما تابناك،
گەۋھەردۇر تىز ئىشقىڭ ئوسرو پاك.
(سېنىڭ ئىشقىڭ بىر يۇلتۇزدۇركى، ئۇ ناھايىتى ھارارەتلىك، ئىشقىڭ بىر گوھەردۇركى تولىمۇ پاك.)

جانمە يەتكۈر ئول ئەختەر بىرلە سۇز،
كوڭلۇمە سالغىل بۇ گوھەردىن سورۇر.
(مېنىڭ جېنىمغا شۇ يۇلتۇز بىلەن (ئىشقىڭ بىلەن) نۇر يەتكۈزگىن، كوڭلۇمگە شۇ گوھەر بىلەن خوشاللىق سالغىن.)

بادەئى ئىشقىڭدىن ئەت كوڭلۇمنى مەست،
لىك ئول ياڭلىغ كى بولغاي مەي پەرەست.
(ئىشقىڭنىڭ مەيىدىن مەي پەرەسلەر مەس بولغاندەك كوڭلۇمنى مەس قىلغىن.)

ئەيلەمە بۇ مەي بىرلە لايەئقىل مېنى،
ئەقىل چون رەپىئ ئولدى قىل ۋاسىل مېنى.
(بۇ مەي بىلەن مېنى ھۇشسىز نادان قىلما، ئەقىل ھۇشۇم كوتىرىلگەن ھامان ئۇزەڭگە يەتكۈزگىن.)

قەيس ئەمىرنى چو ئىشىق ئەتتى زەبون،
زايىل ئەتتى ئىشىق ئارا ئەقلىن جۇنون.
(قەيس ئەمىرنى (مەجنۇننى) ئىشىق بىچارە قىلىپ، ئىشىق يولىدا ئۇنىڭ ئەقلىنى يوقاتتى.)

بۇيلە لەيلا ئىشقىدە مەغلۇپ ئىدى،
تالىپ ئول، گوياكى بۇ مەتلوپ ئىدى.

(ئۆ لەيلىنىڭ ئىشقىدا مەغلۇپ ئىدى، ئۆ (مەجنۇن) تەلەپ قىلغۇچى بولسا، لەيلى مەتلوپ (تەلەپ قىلىنغۇچى) ئىدى.)

ئەرگە خۇلق پەئىل ئىرور زىبو-جامال،
يېڭى زەركەش ھىلالەسدۇر ئەسكى شال.
(ئەركەك كىشىنىڭ ئەخلاقى ۋە ئەپئالى ئۇنىڭ زىنىنستىدۇر، ئۆ ئەسكى ماتا كەيسەمۇ يىپ-يېڭى زەرلىك كىيىم كەيگەندەكتۇر.)

ناز-ئىستىغنا ئىرور مەھبۇپ ئىشى،
رەنج چەكمەي ئالگەرۇ يەتمەس كىشى.
(مەھبۇبەنىڭ ئىشى — ناز بىلەن ئىستىغنا بولۇپ، جاپا چەكمىگەن كىشى مەھبۇبىغا يېتىشەلمەيدۇ.)

ئۇيلە موستەغرىق ئىدى ئول ئىشق ئارا،
لەيلىئى موتلەق ئىدى ئول ئىشق ئارا.
(مەجنۇن ئىشقىقا شۇنداق غەرق بولغان ئىدىكى، ئۇنىڭ مەھبۇبى مۇتلەق بىرلا لەيلى ئىدى.)

كىم بىراۋ بىركۈن دىدى ئاتىڭ نىدور؟
دىدى "لەيلا" دىدى ئىسباتىڭ نەدور؟
(بىر كۈنى بىر كىشى ئىپتىڭ نىمە دەپ سورىدى، "لەيلى" دەپ جاۋاپ بەرگەندە ئىسپاتىڭ بارمۇ؟ دىدى.)

دىدى ئولكىم لەيلا ئولدى زات ئاڭا،
ھاجەت ئېرمەس ئەيلەمەك ئىسبات ئاڭا.
(ئۆ: ئۇنىڭ ئەسلى لەيلى بولسا، ئىسپاتىنىڭ نىمە ھاجىتى بار؟ دىدى.)

گەر ساڭا شەكدۇر ماڭا بۇدۇر يېقىن،
بۇيلە ئاشىق لىقىغا يۈزمىڭ ئاپىرىن.
(ئەگەر سەن شەك قىلساڭمۇ مەن ئىشىنىمەن، بۇنداق ئاشىقلىقىقا يۈزمىڭ ئاپىرىن.)

ئىشىق ئوتى سۈزىخە مەھرۇق ئەت مېنى،
ۋەھدەك ئىچرە بۇيلە مەشۇق ئەت مېنى.
(ئىشىق ئوتىنىڭ ئوچىغىدا مېنى كۆيدۈرگىن، "ۋەھدەت" (بىرلىك) ئىچىدە مېنىمۇ شۇنداق مەشۇق قىلغىل.)

ئانداق ئىستىغراق ئىشىق ئەت قىسمىتىم،
كىم ئۇزولگەي ئۇزلىكىمدىن نىسبىتىم.
(ئىشقىغە غەرق بولۇشنى شۇنداق قىسمەت قىلغىنكى، ئۇزلىگەمدىن مۇناسىۋىتىم ئۈزۈلسۇن.)

ئىشىق ئارا پانىنى نابۇد ئەيلەگىل،
سوڭرە ئىشقىڭ بىرلە مەۋجۇد ئەيلەگىل.
(پانىنى (ناۋايىنى) ئىشىق ئارىسىدا يوق قىلغىل، يوق قىلغاندىن كېيىن ئىشقىڭ بىلەن مەۋجۇد (بار) قىلغىن.)

تەمسىل

ئەي قىلىپ ئىنسانىنى كانى مەئرىپەت،
كوڭلىنى ئەيلەپ جاھانى مەئرىپەت.
(ئەي! ئىنسانىنى مەئرىپەتنىڭ كانى قىلىپ، ئىنساننىڭ كوڭلىنى مەئرىپەتنىڭ ئالەمى قىلغان تەڭرى،)

مەئرىپەت ھەركىمگەكىم قىسىم ئەيلەبان،
دەھر ئارا ئارىپ ئاڭا ئىسىم ئەيلەبان.
(مەئرىپەتنى ھەركىمگە قىسمەت قىلغان، ئالەمدە ئۇنىڭغا "ئارىف" تەڭرىنى تونۇغۇچى دەپ ئات قويغان.)

كىمنى ئەيلەپ مەئرىپەتكە موتتەسىپ،
ئەيلەبان ئول خەيل ھالىن موختەلىپ.
(كىمنى مەئرىپەتكە لايىق قىلسا، ئۇ مەئرىپەت ئەھلىنىڭ ئەھۋالىنى ھەر شەكىل، ھەرخىل ھالدا قىلدى.)

ھەركىمشى سىررىن كەمالىچە قىلىپ،
قۇربىن ئانىڭ ھەسىب ھالىچە قىلىپ.
(ھەر كىشىنىڭ سىرىنى ۋە ئۇنىڭ يېقىنلىغىنى ئۇز ھالىچە قىلدى.)

بۇ بايابان يولىن ئەيلەپ بى ئەدەد،
ئۇيلەكىم يوق رەھ رەۋىغە ھەر ۋەئەت.
(بۇ مەئرىپەت باياۋاننىڭ يولىنى چەكسىز قىلدى. يولۇچىغا چەگرىسىنى كورسەتمەدىڭ. بۇ يولدا ماڭغۇچىلارنى سانسىز، چەكسىز قىلدى.)

مەرىپەتدە يارەپ ئول يولكىم ئاڭا،
سالىكىكىم كىرسە يەتكۈر ئاي ساڭا.
(ئەي خۇدا، مەئرىپەتدە ساڭا يەتكۈزىدىغان يولغا كىمكى ئۇنىڭ يولى مەئرىپەت كىرگۈچىلەرنىڭ يولىنى،)

پانى يۇ ئاۋارەنى بۇ يولغا سال.
قەتئ قىلغاچ يول، نەسىپ ئەتكىل ۋەسال.
(پانى (ناۋايى) ئاۋارەنى بۇ يولغا سال، شۇ يولنى باسقاندىن كېيىن، ئۇنىڭغا ۋىسالنى نېسىپ قىلغىن.)

سالىكى قىلدى گوزەر بىر شاھغە،
شەھ باقىپ ئول سالىكى ئاگاھغە.
(بىر دەرۋىش بىر شاھنىڭ ئالدىدىن ئۆتتى، شاھ ئۇ دەرۋىشكە نەزەر سېلىپ،)

ئىلتىماس ئەتتىكى، ئولتۇر بىر نەپەس،
تا قىلاي ھازىر، نىكىم قىلدىڭ ھەۋەس.
(بىر دەم قېشىمدا ئولتۇرغىن، نىمە خالىساڭ ھازىر قىلاي دەپ دەرۋىشكە ئىلتىماس قىلدى.)

دىدى سالىك تەڭرىنى تا تانىدىم،
مۇتلەق ئانىڭ غەيرىدىن مەيۇس ئىدىم.
(دەرۋىش: تەڭرىنى تونۇغىنىمدىن بۇيان ئۇنىڭ غەيرىدىن ئۈمىدىم ئۈزۈلگەن، دىدى.)

نى كېرەك بولغاي بۇ پانى دەھىر ئارا،
كىم گەرى قىلغاي تىلارگە غەير ئارا.
(بۇ پانى دۇنيادا نىمە كېرەك بولاتتى؟ كىممۇ غەيرىلار ئارىسىدا كېرەكسىز نەرسىنى تىلەشكە مەيلى قىلسۇن؟)

گەر كېرەك بولسا داغى ھەق بىرۇر،
بەس ساڭا بۇ ئىشتا كىم مۇھتاج ئىرور.
(نىمە كېرەك بولسا ھەق ئۆزى بېرىدۇ، شۇنداق ئىكەن، ساڭا بۇ ھەقتە ئېھتىياجىم يوق.)

يارەپ ئول سالىككە بولغاندەك سوپەت،
ئۇيلە "پانى"غا نەسىپ ئول مەئرىپەت.
(ئەي تەڭرى! شۇ دەرۋىشكە بەرگەن سۈپەت ـ مەئرىپەتنى پانى (ناۋايى) غىمۇ نەسىپ قىلغىن.)

جەھل جەۋر زولمىدىن غەۋسغا يەت،
ھەم ئۇزىگە ھەم ئۇزۇڭگە ئارىپ ئەت.
("پانى" غە نادانلىقتىن يەتكەن جەۋر - زۇلۇمدىن پەريادىغە يەتكىل، ئۇنى ھەم ئۇزىنى ھەم سېنى تونۇيدىغان قىلغىن.)

مۇناجات بەدەرگاھى قازىيەل ھاجات
(ھاجەتلارنى راۋا قىلغۇچى ئاللانىڭ ھوزۇرىغا ئىلتىجا)

ئەي جانابىڭ يۈز پەلەكتىن ھەم ۋەسىئ،
ئاستانىڭ مىڭ زۇھەلدىن ھەم رەپىئ.
(ئەي دەرگاھىڭ يۈز پەلەكتىن كەڭ، بوسۇغاڭ مىڭ سەييارە يۇلتۇزىدىن ھەم بۈيۈك خۇدا،)

چەرخ ئەنجۇمدىن قاشىڭدا نى ۋۇجۇد،
گەر ئۇلار بودى تامام ئولسا نەبۇد.
(پەلەكتىكى يۇلتۇزلاردىن سېنىڭ ھوزۇرىڭدا ھېچقانداق مەۋجۇتلۇق يوق ئىدى، ئەگەر ئۇ يۇلتۇزلار بولغان بولسا، پۈتۈن مەۋجۇدىيەتتىن ھېچنەرسە يوق ئىدى.)

ئالەم ئولسا نەفىي يا ئىسبات ئاڭا،
بىر سەرى مو يوق تاياۋۇت ئاڭا.
(ئالەم يوق بولۇپ كەتسۇن ياكى بار بولسۇن، ئۇنىڭغا قىلچىمۇ پەرقى يوق.)

بونە يەڭلىغ ھەزرەتى ۋالا بولۇر،
ئاللا - ئاللا بۇنى ئىستىغنا بولۇر.
(ئاللا - ئاللا، بۇ نىمە دىگەن ئۇلۇغلۇق، نىمە دىگەن بى ھاجەتلىك.)

ھەزرەتىڭدە مورلەڭ ۋە شىرغاب،
بولسا ياخود بولمىسا بىردۇر ھىساپ.
(ئالدىڭدا توكۇر چۈمۈلە ۋە جاڭگال شىرىنىڭ بارلىغى - يوقلۇغى ئوخشاشلا.)

شىر ئىرمەس مەن، ئىرورمەن مۇرلەڭ،
بەلكى مەندىن ھەم ئاڭا يۈز ئار - نەڭ.
(مەن، شىر ئەمەس، بىر توكۇر چۈمۈلە، بەلكى توكۇر چۈمۈلىمۇ مەندىن يۈز قېتىم ئارلىنىدۇ.)

غەيرىدىن بورازنى مۇستەغنى ئەت،
ئەلگە مۇھتاج ئىتمە پەريادىمغا يەت.
(مېنى غەيرىدىن بى ھاجەت قىل، كىشىگە مۇھتاج قىلماي پەريادىمغا يەتكىن.)

ھىكايەت بەر سەبىل تەمسىل
(مەسەل يولى بىلەن ھىكايەت)

قىلدى چۇن نەمرود سارى مەنجىنىق،
چونى خەلىلىن ئوتقا ئەيلەرگە غەرىق.
(نەمرود تەرىپىگە مەنچاناق بېرىپ، ئىبراھىم خەلىلۇللانى ئوتقا تاشلىماق بولدى.)

تاغ - تاغ ئوتۇنغە ئوتلار ئوردىلار،
شوئلەسىن ئەپلاكغە يەتكۇردىلار.
(تاغ - تاغ بولۇپ ياتقان ئوتۇن دوۋىسىگە ئوت ياقتى، ئوت يالقۇنى پەلەككە يېتەتتى.)

ئاتغاچ ئوت سارى خەلىلوللاھ نى،
ئىشىق كويىدا زەلىلوللاھنى.
(ئىشىق يولىدا تەگرى ئۇچۇن خارلانغان ئىبراھىم خەلىلۇللانى ئوتقا تاشلىغاندا،)

ھۇكىم بولدىكىم يېتىشتى جىبرەئىل،
ئوتغە يەتكەن چاغدا دىدى: ئەي خەلىل!
(ھوكۇم بولۇپ جەبرەئىل يېتىپ كېلىپ: ئەي خىلىل! دىدى.)

ئېيتغىل كىم ئىھتىياجىڭ نىگەدۇر،
لۇتىپ - ئىھساندىن مىزاجىڭ نىگەدۇر.
(خۇدانىڭ لوتىپ - ئىھساندىن نىمە خالىساڭ تىلىگىل.)

نىكى سەن دەرسەن موھەييا ئەيلەلى،
ئولچە كامىڭ ئاشكارا ئەيلەلى.
(نىمە دىسەڭ شۇنى تەييار قىلايلى، شۇنىڭ بىلەن مەقسىدىڭنى ئاشكارىلايلى.)

دىدى ئولكىم، ئوت ماڭا روزى قىلۇر،
ئىھتىياجىم نى ئىكەننى ئول بىلۇر.
(ئىبراھىم خەلىلۇللا شۇنداق دىدى: ماڭا ئاللا ئوتنى نەسىپ قىلدى، مېنىڭ ئېھتىيا - جىمنىڭ نىمە ئىكەنلىگىنىمۇ ئوزى بىلىدۇ.)

يوق ساڭا خود ئېھتىياجىم بۇ نەپەس،
تاكى زاھىر ئەيلەگەيمەن مۇلتەمەس.
(ھازىر بۇ نەپەستە سەندىن سورايدىغان ئىلتىماس قىلىدىغان ھېچنەرسە يوق.)

بارچە ھالىمدە ئۆزەڭ مۇھتاجى بىل،
ئىدىن ئىستىغنا نەسىپىم ئەيلەگىل.
(ھەرقانداق ھالەتتە مەن ساڭا موھتاج، ئەلدىن بى ھاجەت بولۇشنى ماڭا نەسىپ قىلغىن! دىدى.)

مۇناجات
(تەلەپ)

ئەي جانابىڭدە خىرەد ھەيران بولۇپ،
ۋادى ئى ھەيرەتتە سەرگەردان بولۇپ.
(ئەي خۇدا سېنىڭ ئالدىڭدا ئەقىللار ھەيران ۋە ھەيرانلىقىنىڭ ۋادىسىدا سەرگەر - داندۇر.)

ھەرنە سەندىن ئۆزگەدۇر ھەيران ساڭا،
ھەيرەت ئاباد ئىچرە سەرگەردان ساڭا.
(ھەر نەرسە سەندىن باشقادۇر، ساڭا ھەيران، ھەيرانلىق ئاۋاتلىق ئىچىدىمۇ ساڭا ھەممە باش ئېگىدۇ.)

ئەقىل كۆل ھەيرەتدە زاتىڭ جابىدا،
زات يوق ھەربىر سۈپاتىڭ بابىدا.
(سېنىڭ ئەسلى زاتىڭ ھەققىدە ۋە بەلكى ھەر بىر سۈپەتلىرىڭ ھەققىدە ھەممىنىڭ ئەقلى ھەيراندۇر.)

كار گاھىڭ ئىچرە ھەر بىر رىشتە ناب،
ئەقلىنىڭ بوينىغا ھەيرەتدىن تاناب.
(مەۋجۇدات ئىچىدىكى يالتىراپ تۇرغان ھەربىر تال رىشتە ئەقلىنىڭ بوينىغا ھەيران - لىقتىن ئاغامچىدۇر.)

ئەھلى ئىلىم ئەقلى ۋەسپىڭدە زەبون،
ھەر بىرىنىڭ ھەيرىتى ھەردەم پوزون.
(ئىلىم - پەن ئەھلىنىڭ ئەقىل - پاراسىتى سۈپەتلىرىڭ ھەققىدە ئاجىز، بەلكى ئۇلارنىڭ ھەيرانلىغى ھەردەم ئاشماقتا.)

ئوشبۇ ھەيرەت سىلكىدە توتغىل قوگۇم،
بو تەھەييۇر ئىچرە كورگۈزگىل يولۇم.
(مۇشۇ ھەيرەت يولىدا قولۇمنى تۇتقىل، ھەيرەت ئىچىدە يولۇمنى كورسەتكىل.)

ھەيرەت ئىچرە قويما سەرگەردان مېنى،
تارت ئوز ۋەسلىڭ سارى ئاسان مېنى.
(ھەيرانلىق ئىچىدە سەرگەردان قىلىپ قويما، ئوز ۋەسلىڭ تەرىپىگە ئاسان تارتقىل مېنى.)

ھېكايەت بەرسەبىل تەمسىل
(مىسال يولى بىلەن بىر ھېكايە)

بار ئىدى بىرىبى دىلى زارۇ - ھەقىر،
بولدى بىرىبى مېھىر ئىشقىدىن ئەسىر.
(بىچارە ھەقىر بىركوڭلى سۇنۇق زار بار ئىدى، ئۇ بىر رەھىمسىزنىڭ ئىشقى بىلەن ئەسىر بولۇپ قالدى.)

نىچە ئورتانسە بۇ غەمدىن ئول غەرىپ،
دەۋلەتى دىدار ئىمەس ئىردى نەسىپ.
(ئۇ غېرىپ قانچە ئورتەنگەن بىلەن مەشۇقنىڭ دىدارىنى كورۇش نەسىپ بولمايتتى.)

ئوتكارور ئىردى غەم ھىجران بىلە،
ۋەسىل يادىدە بەسى ئارمان بىلە.
(ئۇ ھاياتنى غەم ۋە پىراق بىلەن، ۋەسلىنى ئويلاپ تولىمۇ ئارمان بىلەن ئوتكۇزەتتى.)

ھەددىدىن ئوتتى چۇنكى رەنج زارلىق،
تارى ئولدى جىسمغە بىمارلىق.
(ئازاپ ۋە رەنجىش ھەددىدىن ئېشىپ، ئۇنىڭ تېنىگە كېسەللىك كەلتۇردى.)

كوڭلى چون مەشوقدىن نەۋمىد ئىدى،
جانىدا ئەندۇھ ئوتى جاۋىد ئىدى.
(ئۇنىڭ كوڭلى مەشۇقىنىڭ ۋەسلىگە يېتىشتىن ئۇمىتسىز ئىدى، جېنىدا غەم - قايغۇ ئوتى مەڭگۇ ئورۇنلاشقان ئىدى.)

دەھر ئارا يارەپ ماڭا بۇدۇر مۇراد،
كىم ئۇسۇل نەۋرەستە سەرۋى ھۇرزاد.

(ئۇ: ئەي خۇدا بۇ دۇنيادىكى مۇرادىم ـ مەقسىدىم شۇكى، ئۇ ياش، ئازات سەرۋ، هور بالىسى.)

يەتسە ئول باشىمغا، سالىپ يۈزگە يۈز،
ئېيتسام كوڭلۇم غەمىدىن ئىككى سوز.
(ئۇ قېشىمغا كەلسە يۈزمۇ ـ يۈز قاراپ تۇرۇپ، كوڭلۇمدىكى غەم ـ قايغۇمدىن ئىككى ئېغىز سوز قىلسام.)

خەلق هالىغە تەرەھھۇم ئەيلەبان،
دىلبەرىغە كوب تەزەللۇم ئەيلەبان.
(كىشىلەر ئۇنىڭ هالىغە قاراپ رەھىم قىلىشتى، ئۇنىڭ دىلبەرىنى زورلىدى.)

ئاشىقى بىدىل سارى كەلتۇردىلار،
ئومرى ئانىڭ باشىغا يەتكۇردىلار.
(دىلبەرنى بىچارە ئاشىقنىڭ قېشىغا كەلتۇردى، گوياكى ئاشىق بىچارىنىڭ بېشىغا هايات يەتكۈزدى.)

نازىنىن كەلدى چو ئەيلەپ تەرك ناز،
ئەيلەبان ئول خەستەغە زاھىر نىياز.
(نازىنىن نازنى قويۇپ، ئول بىچارە كىسەلگە مەيىل ۋە رىغبەت كورسەتتى.)

دىدى ئەيتىكىم ئولچە بار كوڭلۇكدە سوز،
ئول تىكىپ يۈزىگە ھەيرەت بىرلە كوز.
(كوڭلۇكدە قانداق سوزۈڭ بولسا تارتىنماي ئېيتقىن دىدى. ئۇ ئاشىق بىچارە دىلبەر يۈزىگە ھەيرانلىقتا كوز تىكىپ قارىدى.)

ھەم تىلىن ھەيرانلىغى لال ئەيلەدى،
ھەم تىنىن ئول زوئىپ بى ھال ئەيلەدى.
(بىچارە ئاشىقنىڭ ھەيرانلىغى ئۇنى گاچا قىلىپ قويدى، گەپ قىلالمىدى ھەم ئۇنىڭ تېنىنى ئاجىزلىق هالسىزلاندۇرۇۋەتتى.)

ھەيرەت ئاندىن زايىل ئەتتى ئەقل هۇش،
دەرد ـ هالىن دەر كىشى بولدى خامۇش.
(ھەيرانلىق ئۇنىڭ ئەقلى ـ هۇشىنى كەتكۈزدى، دەرت ـ ئەھۋال ئېيتماق بولغان ئۇ دەرتمەن شۈك بولۇپ كەتتى.)

هوشىغا چۈن كەلدى، كەتمىش ئىردى يار،
تۈشتى سىھەتسىز تېنىگە ئىزتىرار.

(نازىنىن ئۇ يەردىن كېتىپ قالغان ئىدى، ئاشىق ھۇشىغا كەلدى. ئاجىز تېنىگە تىتە-
رەك ئۇلاشتى.)

ھەيرەتىمدىن ئول زەئىپى - ناتۇۋان،
بىرسوز - ئايتالمايىن تاپشۇردى جان.

(ھەيران بولغانلىغىمدىن ئۇ زەئىپ بىچارە بىر ئېغىزمۇ سۆز ئېيتالماستىن جان تەس-
لىم قىلدى (دۇنيادىن كەتتى).

مۇناجات
(تەلەپ)

كىمكى ئۆزلۈكتىن چىقاردىڭ ئانى ھەست،
ئەيلەدىڭ ئالىڭدا تەۋھىدىن دۇرۇست.

(كىمنىكى ئۆزلۈگىدىن چىقىرىپ تەڭرىنى تونۇتساڭ، ھوزۇرىڭدا ئۇنىڭ تەۋھىدىنى (ئىما-
نىنى) توغرا قىلدىڭ.)

كىمگە كىم تەۋھىدغە بەردىڭ كوشاد،
مەدھىدە كۆپىر ئىلە قىلدىڭ ئىتتىھاد.

(كىمگە تەۋھىدغە ئاسانلىق بەرگەن بولساڭ، ھەمد ۋە سانادا كۆپىر بىلەن بىرلەش-
تۈردۈڭ.)

ئاڭا كىم ۋەھدەت سارى يول ئەيلەدىڭ،
سەن قىلىپ نەفيي نەبور ئول ئەيلەدىڭ.

(ۋەھدەت تەرەپكە يول بەرگەن كىشىگە، بارلىغىم - يوقلىغىم ئوخشاش دېگەنگە كەلتۈر-
دۈڭ. مەن ئەزەلدىمۇ يوق ئىدىم، ئاخىرى يوق بولىمەن — ۋۇجۇدۇم يوق. شۇڭا بارلىغىم
يوقلىغىم ئوخشاش دەيدىغان ئىمانغا كەلتۈردۈڭ.)

مەن ۋە ئۆزلۈك شىركەتىن مەندىن ئىتۈر،
مەھىز تەۋھىدىڭ سارى يارەپ يىتور.

(مەن ۋە ئۆزلۈكنىڭ ئورتاقچىلىغىنى ئېلىۋەتكىن، خالىس - ساپ تەۋھىدىڭ تەرەپكە
يەتكۈزگىن.)

مەندە يارەپ قويما مەنلىكدىن نىشان،
ئۆزلۈكىڭدىن مەھۋى قىل دامەن كاشان.

(ئەي خۇدا مەندە "مەنلىكتىن" نىشان قويما، مېنىڭ ئېتەكىمنى تارتىدىغان توسالغۇ-
لارنى مەندىن يوقاتقىن.)

ھىكايەت

بىر كىچە مەھمۇد شاھى پاكباز،
قويتى كىم بىلگاي نەئەيلابدۇر ئاياز.
(پادىشا مەھمۇد غەزنىنەۋى بىر كېچە ئورنىدىن تۇرۇپ، ئۆزىنىڭ ياخشى كورىدىغان خىزمەتچىسى ئايازنىڭ نىمە ئىش قىلىۋاتقانلىغىنى بىلمەك بولدى.)

گەرچە ئو ئۇيغاق ئىدى يومدى كوزىن،
ھىلە بىرلە ئۇيقۇغا سالدى ئۆزىن.
(ئاياز ئويغاق بولسىمۇ، كوزىنى يومۇۋېلىپ ئۇخلىغاندەك بولۇپ يېتىۋالدى.)

تەخت ئاياغى سارى سالىپ تەكيەگاھ،
ياتىپ ئىردى باشى ئۇزرە كەلدى شاھ.
(ئۇ تەختىنىڭ تۈۋەن تەرىپىگە تەكىي قويۇپ ياتقان ئىدى. پادىشا، ئايازنىڭ بېشىغا كەلدى.)

ھەردەم ئەتتى ھۇسنىگە نەززارەئى،
شەۋق ئوتىغا ئەيلەيىن دەپ چارەئى.
(ئايازنىڭ ھوسنىگە قايتىلاپ - قايتىلاپ نەزەر سېلىپ، شەۋق ئوتىنى پەسەيتمەك بولدى.)

شەۋقىنى نەززارە ئەپزون ئەيلەدي،
ئىشق ئەھۋالىن دىگەرگۇن ئەيلەدى.
(ئۇنىڭغا نەزەر سېلىش بىلەن، شەۋقى زىيادە بولۇپ كەتتى.)

چەكتى مەھرەشنىڭ ئاياغىغا ئۆزىن،
شەۋقىدىن قويدى تاپانىغا كوزىن.
(ئاي يۈزلۈك ئايازنىڭ ئايىغىغا پادىشا ئۆزىنى ئېتىپ، شەۋقىدىن ئۇنىڭ تاپىنىغا كوزىنى سۈرتتى.)

كوز، كەپىنى پايىغا سۈرتار ئىردى شاھ،
ئول ئاياغىن تارتىپ ئالماي ئۇزرە خاھ.
(پادىشا ئۇنىڭ ئايىغىنىڭ ئالقىنىغا كوزىنى سۈرتكەندە، ئاياز ئايىغىنى تارتىپمۇ ئالمىدى.)

بىلدى شەھ كىم، نازنىن ئويغاق ئىرور،
دىدى: ئەي كىم، جانىدانىڭدىن داغ ئىدور؟

(پادىشا نازىنىنىڭ ئويغاق ئىكەنلىگىنى بىلىپ دىدىكى: — ئەي ئايار، جاندا نىمە ئۇچۇن كويۇك بولدۇ؟)

مەندىن ئاڭلاپ مۇنچە ئىزھارى نىياز،
نىچۈن ئىردى مونچە بى ئەندازە ناز.
(مەن شۇنچە توۋەنچىلىك قىلسام، نىمىچۇن مۇنچە ئارتۇق ناز قىلىسەن؟)

كىم ئاياق تارتىپ قوپۇپ ئولتۇرمىدىڭ،
زاھىر ئەيلەپ مىھرىبان سوز سورمىدىڭ.
(ئايىغىڭنى يىغىپ قوپۇپ ئولتۇرمايسەن، مىھرىۋانلىق كورسىتىپ سوز قىلمايسەن.)

دىدى: ئەي گۇلچەھرە كىم ساھىپ نەزەر،
بارمۇ ئىردى مەندە مەنلىكدىن ئەسەر.
(ئاياز شۇنداق دىدى: ئەي ماڭا نەزەر سالغان گۇل يۈزلۈك، سەن نەزەر سالغاندا، مەندە مەنلىكتىن ئەسەر بارمىدى؟)

بىر كىشى ئوزرە ئەيتغايكىم بولسا ئول،
مەندە ئول دەم يوق ئىدى مەنلىككە يول.
(بىر كىشى ئوزرە ئېيتقايكى، ئۇ ئوزى ئوزلىگىدە بولسا، شۇ چاغدا مەندە مەن دىيىشكە يول يوق ئىدى.)

يوق ئىدى ئول دەم ئايازۇ شاھ ئىدى،
ھەم ئوزى بىدىل ھەمول دىل خاھ ئىدى.
(شۇ چاغدا "ئاياز" ۋە "شاھ" دىگەن يوق ئىدى، ئۇنىڭ ئوزى بىھوش ھەم پادىشانىڭ دىلى ئۇنى خالايتتى.)

كىمكى ۋەھدەت قىلسە مۇنداغ تەرك تاز،
پەرق بولماس ئاندا سولتانۇ-ئاياز.
(كىمنى ۋەھدەت مانا شۇنداق ھالغا كەلتۇرسە، ئۇنىڭ ئالدىدا پادىشا ۋە ئايازنىڭ پەرقى قالمايدۇ.)

ئالەمى تەۋھىددىن تاپقان خەبەر،
"مەن لىك" ۋە "سەن لىك" دىن تاپماس ئەسەر.
(تەۋھىد ئالىمىدىن خەۋەردار بولغان كىشى "مەنلىك" ۋە "سەنلىك" تىن ئوزىدە ئەسەر تاپمايدۇ.)

مۇناجات
(تەلەپ)

ئەي پانا ئەھلى سىنىڭ ۋاسىللارىڭ،
ۋەسىل نوز ھەتگاھىدا داخىللارىڭ.
(ئەي خۇدا پانا ئەھلى (يوق بولغانلار) ساڭا يەتكەنلار، ئۇلار ۋەسلىڭ خوشاللىق بېغىغا كىرگەنلەردۇر.)

كىم باقا تابماقغە سەندىن مەيىل ئەتىپ،
چون سالىپ ئوزنى پانا سارى يىتىپ.
(ئۇلار سەندىن مەڭگۇلۇك تىپىشنى خالاپ، ئوزنى پانا تەرەپكە سالغان.)

ئوزلوكىن ھەر كىمكى پانى قىلمايىن،
ئول پانانىڭ ھەم پاناسى بىلمايىن.
(ھەر كىشىكى ئوزلۈكىنى يوق قىلمىسا، ئۇ "پانا" نىڭ "پانا" لىغىنى بىلمەيدۇ.)

تاپماق ئىمكان يوق ۋىسالىڭ كامىنى،
ئول پانالاردىن باقا ئەنجامىنى.
(ئۇ پانالاردىن (يوق بولۇشتىن) ۋىسالىڭغە يىتىش مەقسىدىنى، تىپىش مومكىن ئەمەس، تاكى پانالاردىن مەڭگۇلۇكنىڭ ئاخىرىنى قولغا كەلتۇرمىگىچە.)

بۇيلە پانى قىسمى يارەپ بەس پانا،
كىم، باقا گەنجى دىن ئول تاپقاي ئىنا.
(ئەي خۇدا، مۇنداق بىر قىسىم پانىلىق "باقا" غەزنىسىدىن مۇشەققەت تاپىدۇ.)

قىل ئوزۇڭدىن بۇدنى ئەۋۋەل نەبۇد،
ئول نە بودى ئىچرە كىم بەرگىل ۋۇجۇد.
(ئەۋۋەل ئوزەڭدىن بارلىقنى يوق قىلىپ، ئاندىن ئول يوقلۇق ئىچىدە بار بول.)

كىم ئاڭا ئىش ئول ۋۇجۇد ئىچرە تامام،
بولغان ۋە تاپقاي ۋىسالىڭ ۋەسسالام.
(ئەنە شۇ بارلىق ئىچىدە ئىشىڭ تامام بولسا، ئاندىن ۋىسالىڭنى تاپىدۇ.)

ھېكايەت ئىنسان كامىل بەتەرىق مۇناجات
(كامالەتلىك ئىنسانىنىڭ مۇناجات يولى بىلەن ھېكايىسى)

كامىلى ئىزھار ھاجەت ئەيلەدى،
تەڭرىگە مۇنداغ مۇناجات ئەيلەدى.

(كامالەت تاپقان بىر كىشى خۇداغا مۇناجات قىلىپ، ئۇزىنىڭ ھاجەتلىرىنى بايان قىلدى.)

كىم ئىلاھى زات پاكىڭغە "باقا"،
ئۇيلەدۇركىم، ئىرمەس ئىمكانى"فانا".
(ئەي تەڭرىم: پاك ۋۇجۇدىڭغە مەڭگۈلۈك شۇنىڭغا ئۇخشاشتۇركى "فانى" 'يوق' بولۇشنىڭ ئىمكانى يوق بولغاندەك.)

ئۇيلەكىم زاتىڭغە سابىتدۇر قىدەم،
ئەيلەسەڭ ئانداغ ۋۇجودۇمنى ئەدەم.
(ئۇزۇڭنىڭ زاتىڭغا قەدىمىلىك ھەقدۇر، مىنىڭ ۋۇجۇدۇمنى ئۇز زاتىڭنىڭ قەدىمىلىكتەك يەق قىلىۋەتكىن.)

كىم، ئاڭا يول تاپماغاي رەڭگى ۋۇجۇد،
قالماغاي ۋەسلى ئىچرە جوز كامى شوھۇد.
(ئۇ بار بولۇشىغا ھىچقانداق بارلىقنىڭ شەكلى يول تاپالمايدۇ. ۋەسىل ئىچىدە شوھۇد (ھەممە ئىشنى تەڭرىنىڭ بارلىغىدىن نامايەندە دەپ بىلىش) مەقسىدىدىن باشقا ھىچنەرسە قالمايدۇ.)

ئىستەگان پانى ۋۇجۇدىدىن ئەسەر،
تاپقاي ئول فانى ۋۇجۇدىدىن خەبەر.
(پانى بولۇشنى ئىستىگەن كىشى، ئۇ "فانى" لىقنى فانى بولۇشنىڭ ئۇزىدىن تاپىدۇ.)

"مەن لىك" ۋە "سەن لىك" ئارامىزدىن كىتىپ،
قالماسىن، سەن ئۇق ئارادىن مەن كىتىپ.
("مەنلىك" ۋە "سەنلىك" ئارىمىزدىن كەتسە، سەن ئۇزەڭ ئارىمىزدىن كەتكەندىلا "سەن" قالىسەن.)

ھېكايەت بەزى ھالات موسەننىپ ئەلەيھىر رەھمە،
(موسەننىپ (ئاۋتۇر) نىڭ بەزى ئەھۋالى توغرىسىدا ھېكايە)

يادىمە مۇنداغ كىلۇر بۇ ماجرا،
كىم توپولىيەت چاغى مەكتەپ ئارا.
(بالىلىق چاغلاردا مەكتەپتىكى بولغان بۇنداق بىر ۋەقە يادىمغا كېلىدۇ.)

كىم چىقار ئەپتال مەرھوم دىن زەبون،
ھەر تەرەپدىن بىر سەبەق زەبتى ئۇچۇن.
(ئاجىز ـ بىچارە باللار ساۋاق ئۇگىنىش ئۇچۇن ھەر تەرەپتىن مەكتەپكە كېلەتتى.)

Altun0q

ئورگانورلار چون سەبەق ئازاريدىن،
يا كالا موللاھىندىڭ تەكراريدىن.
(ئاجىز باللار جاپا چېكىپ، تىرىشىپ ساۋاق ئۆگىنەتتى ۋە قۇرئاننى تەكرارلايتتى، يادلايتتى.)

ئۇستابان تەشخىس خاتىر ئۇستاد،
نەزم ئوقۇتۇر كىم راۋان بولغاي ساۋاد.
(ئۇستادنىڭ خاتىرىسىنى ئىزلەپ ھەم ساۋات راۋان بولسۇن دەپ، نەزم شېئىر ئوقۇتاتتى.)

نەسىردىن بەزى ئوقۇر ھەم داستان،
بۇ گۇلۇستان يەڭلىغ ئول بوستان.
(بەزى باللار نەسرى ئەسەرلەرنى، بەزى باللار شېئىرى داستانلارنى ئوقۇيتتى، بۇ گۇلۇستان ۋە بوستاننىمۇ ئوقۇيتتى.)

ماڭا ئول ھالەتدە تەبى بۇلھەۋەس،
مەنتىقۇتتەير ئېردى مولتەمەس.
(ئۇ ھالەتتە ماڭا چۈشكەن تەبى ھەۋەس، "مەنتىقۇتتەيىر" ئىدى، ئۇنى ئۆگىنىشكە قىزىقاتتىم.)

تاپدى ساكىن خاتىر ئول تەكراردىن،
سادە كوڭلۇم بەھرە ئول تەكراردىن.
(ئۇ تەكراردىن خاتىرەم تىنجىپ، خاتىرەم تەسكىن تېپىپ، ساددا كوڭلۇم ئۇ تەكراردىن بەھرىمەن بولاتتى.)

تەبئ ئول سوزلەرگە بولغاچ ئاشنا،
قىلمادى مەيل ئوزگە سوزلەرگە يانا.
(تەبئىم، ئۇ مەنتىقۇتتەيىردىكى سوزلەرگە ئاشنا بولغاچ، باشقا سوزلەرگە قىزىقمىدى.)

ئادەت ئەتدىم ئول ھىكايەتلەر بىلە،
قۇش ماقالىدىن كىنايەتلەر بىلە.
(قۇش تىلى بىلەن كىنايە سوزلەپ ھىكايە قىلىشنى ئادەت قىلدىم.)

چون بىرەر سوزدىن تاپىپ تەبئىم كوشاد،
تاپىب ئېردىكىم نىدۇر ئاندىن موراد.
(چۈنكى بىرەر سوزدىن تەبئىتىم يېشىلسە، ئىزلىگەن مۇرادىمنى تاپاتتىم.)

زەۋق كوپ خوشهال ئىتار ئىردى مېنى،
شەرھ ئانىڭ لال ئىتار ئىردى مېنى.
(زەۋق-قىزىقىش مېنى كوپ خوشال نىلا ى، لېكىن قۇشلار تىلىنى ئىزاھلاش قىيىن تۇيۇلاتتى.)

چون بۇ ئەھۋالغا بولدى ئۇستاد،
بولدى ئۇل دەپتەرغە غالىب ئېتىقاد.
(ئۇستاد-شەيىخ مەدەت قىلدى، ئۇ ئەسەرگە ئىشەنچىم كۈچەيدى.)

ئۇيلە كىم ئەلدىن ئۇزۇلدى ئۇلپەتىم،
ئۇل كىتاپ ئىردى ئەنىس-خىلۋەتىم.
(ئەل بىلەن ئۇلپەتچىلىكىم ئۈزۈلۈپ، ئۇ كىتاپ مېنىڭ ئۇلپىتىم، مۇڭدىشىم، سوھبەتدىشىم بولدى.)
خەلق رەسمى سوزلىرىدىن قىل قال،
ئۇتسە تەبئىمغە يىتار ئىردى مالال.
(خەلقنىڭ ئادەتتىكى بەزى گەپ-سوزلىرىدىن مېنىڭ كوڭلۈمگە مالاللىق يېتەتتى.)

ئاقىبەت ئىشىق ئەيلەدى شەيدا مېنى،
بۇيلە مۇشغىق ئەتتى بۇ سەۋدا مېنى.
(ئاقىۋەت ئىشىق مېنى شەيدا قىلىپ، بۇ سەۋدا مېنى شۇنداق مۇشغىق (ئامراق) قىلدى.)

كىم، دىدىم ئىززەت ئىشىگىن ئاچقامىن،
دەھرى مەئنى ئىلىدىن قاچقامىن.
(دىدىمكى: ئىززەتنىڭ ئىشىگىنى ئاچقايمەن، زامانىنىڭ بىمەنە كىشىلىرىدىن قاچقايمەن.)

ئاڭلاغاچ ئەتپال ئەيلەپ شۇر شەين،
ئىستىماڭ ئەتتى بۇ سوزنى ۋەلىدەين.
(باللارنىڭ ۋاراڭ چۇرۇڭلىرىدىن، ئوزئارا ئەيىپلەشلىرىدىن ئاتا-ئانام بۇ سوزنى ئاڭلىدى.)

ۋەھەم غالىب بولدى ئانداغكىم گاۋام،
كىم ئىرور سوز ئاتەشىن ۋە تەبئخام.
(ئۇلارغا شۇندا ۋەھىمە كەلدىكى، سوزلەر ناھايىتى ئوتلۇق، تېخى تەبئىتىم خام،)

بولمىغايكىم دەستى بەرگەي تىلبەلىك،
چەككولۈك بولغاي سالاھىدىن ئىلىك.
(ساراڭلىق يۈز بېرىپ قالمىسۇن، شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ ئىشتىن قولنى تارتىش لازىم دېيىشتى.)

ياشۇرۇپ دەپتەرنى مەندۇم ئەتدىلار،
شوغلىدىن كوڭلۈمنى مەھرۇم ئەتدىلار.
(كىتاپنى يوقىتىۋېتىپ، مەشغۇللىغىمدىن كوڭلۈمنى مەھرۇم قىلدى.)

مەنى كۆللى قىلدىلار ئۇل ھالدىن،
مەنتىقۇتتەير ئۇزرە قىلو-قالدىن.
("مەنتىقۇتتەير" توغرىسىدىكى گەپ سوزلەردىن تامامەن مەنئى قىلدى.)

چون ئارادىن ئوتتى بىر ئەھدى بەئىد،
بولدىلا ئۇل ھالەتىدىن نائۇمىد.
(ئاردىن ئۇزۇن بىر مەزگىل ئوتۇش بىلەن، بۇخىل مەنئىي قىلىشتىن نائۇمىت بولدى.)

لىك چۇن يادىمدا ئىردى ئۇل كالام،
ياشۇرون تەكراز ئىتەر ئىردىم مادام.
(لېكىن "مەنتىقۇتتەير" نىڭ سوزلىرى مېنىڭ يادىمدا بولۇپ، مەخپىي ھالدا داۋاملىق تەكرار قىلاتتىم.)

ئاندىن ئوزگە سوزگە مەيلىم ئاز ئىدى،
قوش تىلى بىر كوڭۇل ھەمراز ئىدى.
("قۇش تىلى" بىلەن كوڭلۈم سىرداش بولۇپ ئاندىن باشقا شوزلەرگە مەيلىم ناھايىتى ئاز ئىدى.)

تۇركى نەزمىدە چومەن تارتىم ئەلەم،
ئەيلەدىم ئۇل مەملىكەتنى يەك قەلەم.
(تۈركى نەزم (شېئىر) دە مەن بايراق كوتىرىپ چىقتىم، ئۇ تۈركى تىل مەملىكىتىنى پۈتۈنلەي بويسۇندۇردۇم.)

تورت دەيۋان بىرلە نەزمى پەنج-گەنج،
دەستى بەردى چەكمەيىن ئەندۇھ رەنج.
("توت دىۋان" بىلەن "پەنج-گەنج" ــ بەش غەزنە ئەسەرلىرى كوپ مۇشەققەت-قايغۇ چەكمەستىنلا يېزىلىپ قولدىن چىقتى.)

نەزم ـ نەسىردىن تەخمىن قىلغىل شوناس،
يازسە بۇزەلك بەيت ئىتار ئىردى قىياس.
(نەزم ھەم نەسىر يېزىلغانلارنى تەخمىن قىلغاندا، يۈزمىڭ بېيت دەپ قىيلىشقا بولاتتى.)

مۇنچەكىم نەزم ئىچرە قىلدىم ئىشتىغال،
خاتىرىمدىن چىقماس ئىردى بۇ خىيال.
(شۇنچىلا نەزم ئىچىدە مەشغۇللاندىم، "مەنتىقۇتتەيىر" نىڭ خىيالى خاتىرىمدىن كەتمەيتتى.)

كىم، بۇ دەپتەرغە بېرىپ ەۋپىق ھەق،
تەرجىمە دەسمى بىلەن يازسام ۋەرەق.
(كى، تەڭرى بۇ دەپتەرنى يېزىشقا ئاسانلىق بېرىپ، تەرجىمە رەسمى بىلەن بۇ ئەسەرنى يازاي دىدىم.)

لىك سوز دىشۋار ئىدى مەن ناتاۋان،
بارماس ئىردى خامغە ئىلكىم راۋان.
(لېكىن سوزلەر ئېغىر ئىدى، مەن ئاجىز ئىدىم، قولۇم قەلەمغە راۋان بارمايتتى.)

ئاقىبەت كوردۇمكى ئومر ئەيلەر شىتاپ،
ئولسەم قالىپ قالغاي دىيالماي بۇ كىتاپ.
(ئاقىۋەت كوردۇمكى ئومۇر ئالدىرايدۇ، ئولۇپ كەتسەم بۇ كىتاپ قېلىپ قالمىسۇن دىدىم.)

ئول جاھان سارى بۇ ئارمان ئەيلەگۇم،
بۇيلە ئوتدىن داغى خىرمان ئەيلەگۇم.
(ئۇ ئالەم تەرىپىگە كەتسەم بۇ ئارمان بىلەن كېتىدىكەنمەن، دىدىم، مۇنداق ئارمان ئوتىدىن بىر خامان ياسايدىكەنمەن، دىدىم.)

ئالتمىشغە ئومر قويغاندا قەدەم،
قۇش تىلى شەرھ ئىتكالى يوندۇم قەلەم.
(يېشىم ئاتمىشقا قەدەم قويغاندا «قۇش تىلى» نى يېزىشقا قەلەم ياسىدىم. قەلىمىمنى قولۇمغا ئالدىم.)

شەيخ نىڭ رۇھىدىن ئىستىمداد ئىتىپ،
كورگەچ ئىستىمداد ئول ئىمداد ئىتىپ.

(شەيىخ پەرىدىدىن ئەتتارنىڭ روھىدىن مەدەت تىلىدىم. مەدەت تىلىگىنىمنى كورۇپ شەيىخ مەدەت قىلدى.)

ئىردى يارىم كىچە ئىشىغالىم چاغى،
تەبئ بۇ مەئنىغە مەشغۇل ئولماغى.
(يىېزىش مەشغۇلىيىتىم يىېرىم كىېچىلەرگىچە داۋام قىلاتتى، تەبىئىتىم بۇ مەئنىگە مەشغۇل بولاتتى.)

خامە رەپتارىن نىچە سۇرىسام نىچە،
قىرىق - ئەللىگ بەيىت ھەر يارىم كىچە.
(قەلەمنىڭ يۇرۇشنى قانچە يۇرگۇزسەم، ھەر يىېرىم كىېچىگىچە قىرىق ئەللىك بىيىتنى،)

سەپھەغە يازماي قارارىم يوق ئىدى،
بۇ رەقەمدە ئىختىيارىم يوق ئىدى.
(سەھىپەگە يازماي تۇرالمايتتىم، بەلكى بۇنى يازماي تۇرۇشقا ئىختىيارىم يوق ئىدى.)

شەيىخ روھىدىن تاپىب كوپ ئىھتىمام،
قىلدىم ئاز پۇرسەتتە ئىەرقامىن تامام.
(شەيىخ روھىدىن كوپ مەدەت بولغاچ، بۇ ئەسەر رەقەملىرىنى ئاز پۇرسەتتە يىېزىپ تامامىلىدىم.)

سوز دەقىق ئىردى مەئنى ئانداكىم،
گەرچە قىلدىم ئوز - ئوزەمگە ئوشتەلىم.
(سوزلەر ناھايىتى ئىنچكە ئىدى، ئۇنىڭ مەنىلىرى ھەم ئىنچىكە بولغاچقا، ئوز - ئوزەمگە مۇشەققەت يۇكلىدىم.)

شەيىخ روھىدىن ۋەلى يەتتى كوشاد،
كىم، موراددىن تاپتى ئۇشبۇ نامۇراد.
(شەيىخنىڭ روھىدىن ئوڭايلىق يىېتىپ، بۇ مۇرادسىز (ناۋايى) مۇرادىنى تاپتى.)

گەرچە غەۋۋاسى چىكىب رەنج - ئىنا،
ئوزنى بۇ دەرياغا ئەيلەپ ئاشنا.
(ئەگەرچە بۇ دىڭىزنىڭ غەۋۋاسى (سۇغا چۇمگۇچىسى) جاپا - مۇشەققەت چىېكىپ ئوزىنى بۇ دەرياغا ئاشنا—دوست قىلدى.)

دۇرغە گەرچە تاپمامام ھەم دەست رەس،
يىغما دەريا مەۋجىدىن خاشاكۇ - خەس.

Altun0q

(بۇ دىگىنىزدىن ئەگەرچە گوھەر تېپىۋېلىشقا مۇۋەپپەق بولالمىساممۇ، دەريانىڭ دولقۇنىدىن خەس، خەشەك (ئەخلەت - چاۋا) يىغىپ ئالارمەن.)

ھەم قورۇتسە - قىلسالار ئانى ئوتۇن،
ياردىغا ۋەيرانەسى بولماي تۇتۇن.
(ئوت خەسلەرنى قۇرۇتۇپ ئوتۇن قىلسا، قۇرۇق ئوتۇن تۇتۇن بولماي كۆيەر ئىدى.)

مەن بۇ دەريا ئىچرە دۇررى پاكنى،
تاپمايىن يىغدىم ئەرسە خاشاك نى.
(مەن بۇ دەريادىن پاك گوھەر تاپماي، ئوت خەسنى يىغدىم.)

نەيلەيىن بۇ ئىردى مەقدىرىم مېنىڭ،
قانىئ ئولدى تەبئى مەھجورۇم مېنىڭ.
(ئىقتىدارىم شۇنچىلىك ئىدى، ھىجران - پىراقلىق تەبىئىتىم شۇ يىققانلىرىمغا قانائەت قىلدى.)

ساچتى ئىرسە نازىمى ئالى ماكان،
ئالەم ئەھلى ئۈزرە بەھرى نەقد - كان.
(ئالى ماكانلىق شائىر ئالەم ئەھلى ئۈستىگە دېڭىز كانىنىڭ نەقدى 'گوھىرى' نى چاچتى.)

مۇندىن ئارتوق راق ھەد ئىمەسدۇر ماڭا،
جۇدىنى ژەسىپ ئەيلەسەم بەسدۇر ئاڭا.
(بۇندىن ئارتۇغراق رەقەم چېكىشكە مېنىڭ ھەددىم ئەمەس، تەڭرىنىڭ سېخىلىغىنى — ئىلتىپاتىنى سۈپەت قىلسام يېتەرلىكتۇر.)

بۇدۇر ئۇمىدىم كى، ھەركىم سالسە كوز،
كىم، ھارارەت سالسا كۆڭلىگە بۇ سوز.
(ئۇمىدىم شۇكى: كىمكى بۇ كىتاپقا كوز سالسا مۇشۇ سوزلىرىم كوڭلىگە ھارارەت - تەسىرات سالسا بولدى.)

شەيىخ ئەنپاسىغا ئانى ھەمل ئىتىپ،
پەيز تاپقاي كامىنە يەئنى بىلىپ.
(ئۇنى شەيىخ (پىرىدىن ئەتتار) نىڭ نەپەسلىرى دەپ بىلسە، مىقسىدى ئۈچۈن پەيز تاپار.)

سىز داغى ئاندا كوزگە بىر تۇپەيل،
قىلماغاي كوڭلى ئىككى لىك سارى مەيل.
(ئۇ يەردە كوزدە بىرنىلا كورۇپ، بىرگە ئەگىشىپ، كوڭۇلگىزنى "ئىككىلىك"
تەرىپىگە مايىل قىلمىغايسىز.)

تالىبى كوڭلىدە ئاشۇبى تەلەب،
شەھىر ئارا بارۇر ئىدى تارتىپ تەئەپ.
(كوڭلىدە تەلەپ - ئارزۇنىڭ قوزغىلىشى بار بىر تەلەپكار جاپا چېكىپ شەھەرگە
كېتىۋاتاتتى.)

كوردى دىۋارى يىقىلغان كوى ئارا،
جەمئ بولغان ئەل ئۇزاتىپ ماجرا.
(ئۇ كوچىدا يىقىلىپ چۈشكەن بىر تامنى كوردى، بىر توپ خەلق يىغىلىپ ۋاراڭ-
چۇرۇڭ قىلىشىۋاتاتتى.)

كىم بۇ شارئ دىن ئىدى ئېلگە ئۇبۇر،
ئەمدى يارەپ قاي سارى توشكەن مورۇر.
(چۈنكى: بۇ يولدىن — كوچىدىن شەھەر خەلقى ئوتەتتى، خەلقلەر، ئەي پەرۋەردىگار،
ئەمدى قەيەردىن ئوتەرمىز، دېيىشىپ چۇقان سالاتتى.)

كىم، ئىمارەت ئەيلەگەي ئايا مۇنى،
يا ياسارغە ئەيلەگەي پەۋا مۇنى.
(بۇ يىقىلغان تامنى كىممۇ ياساپ تۈزىتەر ياكى كىم بۇ تامنى ياساشقا كوڭۇل
بولەر؟ دېيىشەتتى.)

مۇددەتى باغلاندى ئۇ ئىلگە مادام،
راھ ئاممە كىم، ئوتەر ئېردى ئاۋام.
(بۇ كوچا ئەلگە بىر مۇددەت داۋاملىق توسىلىپ قالدى، بۇ ئاممىۋى يول،
ئاممىنىڭ ئوتەر يولى ئىدى.)

ئەل ئارا بۇ ئىزتىرابۇ - ئىزتىرار،
كىم يېتىشتى تالىپ ئۇمىدۋار.
(خەلق مۇشۇ بىئاراملىق - پاراكەندىچىلىكتە تۇرغاندا، ھېلقى تەلەپكار — ئۇمىدۋار
بۇ يەرگە كېپقالدى.)

كورگەچ ئول ھالەت تۇشۇپ كوڭلىگە خۇش،
ۋەجد ھال ئەتتى ئايان ھەردەم خۇرۇش.

(تەلەپكار ئۇ ھالەتنى كورۇپ كوڭلىگە خوشاللىق چۈشۈپ، قايغۇ-غەم ئايان قىلىپ، پەريات، چۇقان سالدى.)

ئەل تەئەججۇپ قىلدىلار كىم بۇ پەقىر،
بى جەھەت قىلدى ئايان ۋەجدى سەغىر.
(خەلقلەر بۇ پەقىرنىڭ ئورۇنسىز ئاشىقلىق كۆرسەتكەنلىگىگە ئەجەپلىنىشتى.)

كەيپىيەت سوردىلار ئول بىچارەدىن،
كامى مەقسەد دەشتىدە ئاۋارەدىن.
(تەلەپ، مەقسەت دەشتىدە ئاۋارە بولۇپ يۈرگەن بىچارىدىن خەلق ئەھۋال سوردى.)

دىدى مەن بۇ خەلقنىڭ جەمئىيەتىن،
كوردۇم ئەمما بىلمىدىم كەيپىيەتىن.
(ئۇ بۇ يەرگە يىغىلغان خەلقنى كوردۇم، ئەمما قانداقلىغىنى بىلمىدىم، دىدى.)

لىك سالىپ بۇ تەرەپ رەپتارىنى،
ئەيلەسەم نەززارە بۇ دىۋارىنى.
(لېكىن بۇ يەرگە كېلىۋېتىپ بۇ تامغا قارايدىغان بولسام،)

مەيلىنى دايىم كورار ئىردىم بۇيان،
كىم يىقىلماق ئەيلەمىش ھالا ئايان.
(ھەممىشە يانتۇ بولۇپ قالغانلىغىنى كورەتتىمكى بۈگۈن يىقىلىپ چۈشۈپتۇ.)

چون جەمارى زاھىر ئەتسە بۇ سۈپەت،
مەيل-قىلماقۇ-يىقىلماق ئاقىبەت.
(ئەگەر ئۆلۈك جىسىملار مۇشۇنداق يانتۇ بولۇپ قىلىشىنى، ئاقىۋەت يىقىلىپ چۈشۈشىنى ئاشكارىلاپ تۇرسا،)

مەنكى بار ئىردىم ئوزۇمدىن نائۇمىد،
مەيل قىلغان كاندىن بى ھەد بەئىد.
(مەن ئوز-ئوزەمدىن ئۇمىتسىز بولۇپ، ئارزۇ-ئۇمىت قىلغان كاندىن ناھايىتى يىراقتا ئىدىم.)

ئەيلەگەچ دىۋار بۇدەم ئاشكار،
بولدى بۇ نەۋمىد ھەم ئۇمىدۋار.
(تام بۇ قېتىم مايىللىغىنى ئاشكارىلىدى. مەن نائۇمىت ھەم ئۇمىتۋار بولدىمكى،)

كىم، قايانكىم مايىل ئەتتى ھەق مىنى،
ئول تەرەپ ئوق باشلاغان مۇتلەق مىنى.
(خۇدا مىنى قايسى تەرەپكە مايىل قىلسا، مىنى مۇتلەق شۇ تەرەپكىلا باشلىدى:)

•

چۇن ماڭا پەقرۇ-فانا كەلدى مۇراد،
ئول تەرەپتىن ھەق نەسىپ ئەتتى كۇشاد.
(چۇنكى مىنىڭ مەقسىدىم پەقىرلىك ۋە خانىلىق ئىدى، ئۇ تەرەپتىن ھەق ئاسانلىق بىرىپ ماڭا پانلىق نىسىپ قىلدى.)

مەيل ئەيلەپ سارى بەرگەي ئىختىيار،
سالغاي ئول جانىب مىنى ئىختىيار.
(مىنى قايسى تەرەپكە مىڭىشقا ئىختىيار بەرسە، شۇ تەرەپكە مەيل قىلدىم.)

چۇن كىچىك ياشدىن ماڭا بولغاي نەسىپ،
نەزم ئاراسىدا خىيالاتى غەرىپ.
(كىچىك ۋاقتىمدىن ماڭا نەزم ئىچىدە ئاجايىپ خىياللار نىسىپ بولغان.)

شىئر ھەر سىنىپىن كى قىلدىم ئاشكار،
تۇرك ئەلپازى بىلە تاپتى قارار.
(شىئرنىڭ ھەرخىل ئۇسلۇب، تۇرلىرىنى ئاشكارا قىلدىم. ئۇ شىئىرلىرىم تۇرك تەلەپپۇزى (تىلى) بىلەن مۇقەررەرلەشتى.)

ئۇيلە كىم ھەركىمسە نىكىم قىلغۇسى،
بەزى ئىشدە بار ئۇنىڭ بىر بەلگىسى.
(شۇنداقكى ھەر كىشى بىر ئىشنى قىلىدىكەن، بەزى ئىشتا ئۇنىڭ بىر بەلگىسى بار.)

سەپھە دىباسى نەزم ئىنشاسىدۇر،
كىم، تەخەللۇس نازىمى تامغاسىدۇر.
(سەھىپە-قەغەزنىڭ ئىپەك تاۋارى نەزم (شىئر) نىڭ ئىنشا قىلىنىدىغان ئورنىدۇر. كى، تەخەللۇس ئۇ شائىرنىڭ سەھىپەگە باسقان تامغىسىدۇر.)

بۇ نىشانى بىزگە تاپتى ئىمتىياز،
بى ۋەرەق كىم نەزم قىلدى ئەھلى راز.
(بۇ نىشان—بەلگە (تەخەللۇس) بىزگە ئىمتىياز تاپتى—يەنى شىئىرنىڭ شائىرىنى پەرقلەندۇردى، ئۇنى ئەسرار ئەھلى ۋەرەقسىز (قەغەزسىز) نەزم قىلدى.)

كىم، بۇ، سەئدىيۇ نىزامى نىڭ دۇرۇر،
يا بۇ، خىسرەۋ بىرلە جامى نىڭ دۇرۇر.
(كى بۇ، شەيىخ سەئدى نىڭ ۋە نىزامىنىڭ ياكى خىسراۋ بىلەن جامىنىڭدۇر.)

مەنكى تۈرك ئەلپازىغا ئەتدىم شورۇئ،
نەزم تاپدى تەبئ كىلـكـىم دىـن پـۇرۇئ.
(مەن تۈرك تـىلى بىـلەن يېزىشقا كىرىشتىم، نەزم (شېىر) تەبى ھالدا قەلىمىم-
دىن شاخلاپ ئۇرلەۋەردى.)
چون ساھابى تەبئىم ئولدى دۇر پەشان،
نەزمىمە ئېردى "ناۋايى" دىن نىشان.
(تەبىم ۋە ئىلھامىمنىڭ بۇلۇتى گوھەر چاچتى. نەزمىمدە "ناۋايى" دىگەن تەخەللۇس
'بەلگە' بولدى.)

پارسى نەزم ئىچرە چۇن سۇردۇم قەلەم،
نەزم نىڭ ھەر سونئىغە ئۇردۇم رەقەم.
(پارسچە نەزمدە قەلەم يۈرگۈزۈپ (نەزم شېىر) نىڭ ھەرخىل سەنئەتلىرىگە قەلەم
ئۇردۇم.)

پەيز يەتكەچ ئول مائانىدىن ماڭا،
تاپتى نەزمىم بىلگۇ "فانى" دىن ماڭا.
(ماڭا شۇ مەئىنىلەردىن پەيز يېتىپ، پارسچە شېىرلىرىم "فانى" بەلگە (تەخەللۇس)
بىلەن تەخەللۇسلاندى.)

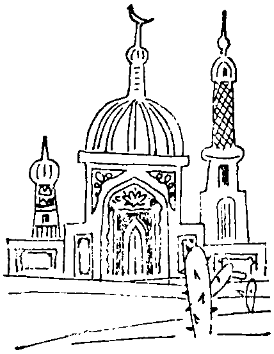

Altunoq

(داستان)

ئايازبەك قوشچى

نەشرگە تەييارلىغۇچىلار: توختى ئابىخان، ئابلەمەت ھاجى

ئۇيغۇر مەدەنىيەت تارىخىنىڭ قاراخانىلار دەۋرىدە (840 — 1212) ئاساس سېلىنغان يېڭىچە يازما ئەدەبىياتى يۈسۈپ خاس ھاجىپنىڭ مەشھۇر داستانى «قۇتادغۇبىلىك» ۋە ئەخمەت يۈكنەكىنىڭ داستانى «ھىبەتۇل ھەقايىق» دا ئۆزىنىڭ نادىر ئۈلگىسىنى كۆرسەتكەن ئىدى.

يېڭىچە يازما ئەدەبىيات ئۆزىنىڭ كېيىنكى تەرەققىياتىدا مۇھەممەت خارازىمنىڭ لىرىك داستانى — «مۇھەببەتنامە»، رابغۇزىنىڭ نەزىم - نەسىرلىك داستانى «قىسسەسۇل ئەنبىيا»، ئەخمەت يەسەۋىنىڭ «دىۋانۇل ھىكمەت» قاتارلىق ئەسەرلىرى، بولۇپمۇ لۇتپى، سەككاكى، ئاتايىلارنىڭ شېئىرىيىتى ۋە ناۋايىنىڭ ئالەمشۇمۇل ئەھمىيەتكە ئىگە بولغان «خەمسە»، «چاھاردىۋان» ناملىق توپلاملىرى بىلەن تەپەككۇر تىرەنلىكى ۋە بەدىي گۈزەللىك يېقىدىن يۈكسەك پەللىگە كۆتۈرۈلدى.

سەئىدىيە دەۋرى (1514 — 1678) پۈتكۈل ئوتتۇرا ئاسىيا بويىچە ئۇيغۇر مەدەنىيەت تارىخىنىڭ قاراخانىلار ۋە تىمۇرىلەر دەۋرىدىن كېيىن يەنە بىر قېتىملىق گۈللىنىش دەۋرىگە كىرگەنلىكىنى كۆرسەتتى.

سەئىدىيە خانلىغى ئۇنى قۇرغۇچى سۇلتان سەئىدخاننىڭ نامى بىلەن ئاتالغان. بۇ خانلىق يەركەننى پايتەخت قىلغانلىغى ئۈچۈن تارىختا يەركەن خانلىغى دەپمۇ ئاتىلىدۇ. سۇلتان سەئىدخان 16 - ئەسىردە ئوتكەن تۇرپان ھوكۇمرانلىرىنىڭ نەسلىدىن بولۇپ، ئۇنىڭ نەسەپنامىسى: خىزىر غوجا — ئوغلى مۇھەممەتخان — ئوغلى شېر مۇھەممەتخان — ئوغلى ئوۋەيسخان — ئوغلى يۇنۇسخان — نەۋرىسى سۇلتان ئەخمەتخان — ئوغلى سۇلتان سەئىدخان بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

سەئىدىيە دەۋرى ئەدەبىياتىدا — سەئىدى، مەۋلانا خۇلقى، مىرزا ھەيدەر قەشقەرى، ئاياز بىك قۇشچى، رەشىدى، قىدىرى، نەفىسى، خوجا ئابدۇرازاق، مەخمۇت جوراس قاتارلىق شائىر ۋە ئەدىپلەر ئالاھىدە ئورۇن تۇتىدۇ.

ئاياز بىك قۇشچى — شائىر، سەركەردە ۋە دولەت ئەرباپلىرىدىن بىرى. ئۇ سۇلتان سەئىدخاننىڭ ئەندىجانغا بېرىپ ھاكىم بولغان ياشلىق دەۋرىدىكى يېقىنلىرىدىن بىرى بولغان. ئاياز بىك قۇشچى سۇلتان سەئىدخان ۋە سۇلتان ئابدۇرىشىتخان دەۋرىدىكى گۈللەنگەن سەئىدىيە ئەدەبىياتىنىڭ ئاتاقلىق ۋەكىللىرىدىن بىرى. ئۇنىڭ «مەخمۇتنامە»، «جاھاننامە» ناملىق ئىككى داستانى ۋە ئابدۇرىشىتخاننىڭ خانلىق سەلتەنىتىگە چىقىشىغا بېغىشلانغان «ساقى مەيى پەرەخ بەخش تۇتقىل باھار كەلدى، ئىشرەت زامانى يەتتى ئۇل گۈل ئۇزار كەلدى» سەدرىسى بىلەن يېزىلغان مۇبارەكنامىسى، ئابدۇرىشىتخاننىڭ خەلققە ھېيتلىق توي قىلىپ بەرگەنلىكىگە بېغىشلانغان «ئىدۇ باھار ئەييامىدۇر ساقى لەبا لەب جام تۇت، ئەيشى تەرەپ دەۋرانىدۇر جامى مەي گۈلپام تۇت» سەدرىسى بىلەن يېزىلغان قەسىدىسى قاتارلىق شېئىرلىرى ھازىرغىچە كوچۇرۇلمە نۇسخىلاردا ساقلىنىپ كەلمەكتە.

سەئىدىيە دەۋرىنىڭ ئاتاقلىق شائىرى ئاياز بىك قۇشچىنىڭ گۈزەل داستانى «جاھاننامە» 2650 مىسرا (1325 بېيت) دىن تەشكىل تاپقان، مەسنەۋى شەكلىدە يېزىلغان چوڭ ھەجىملىك داستان. داستاندا ئەينى زامانىنىڭ كىتابەت ئادىتى بويىچە، تەڭرى، پەيغەمبەر ۋە ئۇنىڭ چاھار يارلىرى سۈپەتلىرىگە 60 مىسرا قەسىدە بېغىشلانغان. داستاندا يەنە ئەسەرنىڭ يېزىلىش سەۋەبلىرىگە ئائىت مۇقەددىمە خاراكتېرىدا 160 مىسرالىق بايان، ئەسەرنىڭ ئاپتور ھېسسىياتلىرىغا ئالاقىدار خاتىمىگە ئاتالغان 32 مىسرالىق بايان بار. خاس «جاھاننامە» قىسمىنىڭ ئۆزى 2398 مىسرا بىلەن بايان قىلىنغان.

سۇلتان سەئىدخان ھاكىمىيەت ئۈستىگە چىقىپ ئۇزاق ئۆتمەستىن مەيدانغا كەلگەن بۇ چوڭ ھەجىملىك گۈزەل داستان، سەئىدىيە دەۋرىنىڭ شېئىرىيەت مۇنبىرىدە يۇلتۇزدەك چاقناپ، ئۆز دەۋرىنىڭ زور ھۆرمىتى ۋە بەدىي زوقىنى قوزغىغان ئىدى.

«جاھاننامە» داستانى شەيبان خاننىڭ سەئىدىيىگە تەۋە بولغان بەدەخشان زۇپەر قەلئەسىگە سالغان تەھدىتىگە قارشى ھەربى يۈرۈشلەر پەيتىدە يېزىلغان. شۇنى قەيت قىلىش كېرەككى، زوھرىدىن مۇھەممەت بابۇرنىڭ «بابورنامە» ناملىق ئەسىرىدىكى كوپلىگەن ئەسلىمىلەرمۇ دەل شۇ شەيبان خان ۋەقەسىگە ئائىتتۇر.

تارىخقا مەلۇمكى، ئۆزبېك خان 1313 — 1340 -يىللىرى ئالتۇن ئوردىدا مۇسۇلمان بولغان جۇجىخان قىسىملىرىنىڭ خانى ئىدى. ئۇ، ئوبۇلخەيرى دەۋرىدە، سەمەرقەنتنى ئىشغال قىلغان ئۆزبېك خان، تومۇرلەڭنىڭ نەۋرىسى بولغان ئۇلۇغ بەگنىڭ ئۆزىنىڭ ئىسيان قىلغان جىيەنى ئالادۇلەنى باستۇرۇش ئۈچۈن ھىراتقا ماڭغىنىدىن پايدىلانغان ئىدى. ئوبۇلخەيرى ئولگەندىن كېيىن، دەشتى قىپچاق ئۆزبېكلىرى پارچىلاندى. ئۇلارنى ئوبۇلخەيرىدنىڭ نەۋرىسى مەھەممەت شەيبان خان (1450—1510) قايتا ئۇيۇشتۇردى. ئۇ 1499—1500-يىللىرى بۇخارانى ئىگەللىدى. بابۇرنىڭ ۋە سۇلتان ھوسەيىن بايقارا (1416—1506) نىڭ قولىدىكى ماۋرەئىنەھرى ۋە خوراسان رايونلىرى كوپ ئۆتمەي شەيبانىخاننىڭ قولىغا ئوتتى. شەيبانىخان پەرغانە ۋە تاشكەنتنى ئېلىشتا، بۇ يۇرتلارنىڭ ھاكىمى بولغان سۇلتان مەخمۇت-

خان بىلەن ۋە ئاكا ئاقسۇدىن ياردەمگە قوشۇن تارتىپ چىققان ئىنىسى ئەخمەتخان بىلەن كوپ قېتىم ئۇرۇشۇپ، مەخمۇتخان پاجىئەسىنى پەيدا قىلىدى. ئەخمەتخان ئاقسۇدا كېسەل بىلەن ئۆلدى. ئوز غەلىبىلىرىدىن ئېسىنى يىقاتقان شويبانىخان ئىران ساپاۋى خانلىغىنىڭ پادىشاسى ئىسمائىل شاھ بىلەن ئۇرۇشتى ۋە 1510 - يىلى مەرۋى يېنىدىكى جەڭدە ئولتۇرۇلدى. مۇھەممەت بابۇر شويبانىخاننىڭ ئولتۇرۇلگەنلىگىدىن روھلىنىپ ئىسمائىل شاھقا مەكتۇپنامە ئەۋەتكەن ئىدى. بابۇر پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ سەمەرقەنتكە كېلىپ، تىمۇرىلەر سۇلالىسىنىڭ ۋارىسى سۈپىتىدە ماۋەرەئۇننەھرىگە خان بولدى. سۇلتان سەئىدخان بولسا ئاقسۇدىن چىقىپ تاغىسى مەخمۇتخاننىڭ ۋارىسى سۈپىتىدە شويبانىخان ئىگەللەپ ئالغان پەرغانە رايونىغا بىر مەزگىل خان بولدى.

ئايازبىك قۇشچى «جاھاننامە» داستانىدا ئۆزىنىڭ سۇلتان سەئىدخانغا ئەگىشىپ ئەندىجانغا كەلگەنلىگى ھەققىدە توختىلىپ:

"جاھان ئىچرە بى ھەسەل ئۆل جان ئېرۇر،
ئاتادىن ئاتاخان بىرخان ئېرۇر.
تابۇغىندا كەلدىم قەدىمى قۇلى،
ئىچۇككىم گۇل ئولسە بولۇپ بۇلبۇلى.
ئەلىپ ئېلتۇرۇپ ئەندىجان مۇلكىنى،
ئالاي دەپ خىيالى جاھان مۇلكىنى."

دەپ يازغان ئىدى.

سۇلتان سەئىدخان ئەندىجاندا خان بولۇپ تۇرغان چېغىدا، قەشقەر ھاكىمى ئابابەكرى مىرزا ئۇنىڭغا قارشى 20 مىڭ كىشىلىك قوشۇن بىلەن ھۇجۇم قىلىپ يېڭىلگەن ئىدى. كوپ ئۆتمەي، شويبانىخاننىڭ ئورنىغا دەسسىگەن ئۇنىڭ تاغىسى بولغان ئەبەيدۇللاخان باشچىلىغىدىكى ئوزبېك تورىلىرى بابۇرنى سۇرۇپ ئۇنى ئوز يۇرتىنى مەڭگۇ تاشلاشقا مەجبۇر قىلدى. بابۇر ھىندىستان تەرەپكە سۇرۇلدى ۋە 1519 - يىلى دېھلى سۇلتانى ئىبراھىم رودىنى يېڭىپ، ھىندىستاندا بابۇرىلەر سۇلالىسىنى قۇردى. مانا شۇ خىل تارىخىي شارائىتتا، ئەبەيدۇللاخاننىڭ قوشۇنلىرى پەرغانە ۋادىسىغا كىرگىپ، سۇلتان سەئىدخاننى قىسىشقا باشلىدى. ئۇنىڭ ئۇستىگە، يېشى يەتمىشتىن ھالقىغان، قېرىغانسېرى زالىملىشىپ كەتكەن ئابابەكرى مىرزىدىن بىزار بولغان قەشقەرىيە خەلقى سۇلتان سەئىدخاننىڭ ئانا يۇرتىغا قايتىپ كېلىشىنى ئىلتىماس قىلىپ، ئۇنىڭ ئالدىغا يوشۇرۇن كىشىلەر ئەۋەتتى. بۇ ئىككى ئەھۋال سۇلتان سەئىدخاننىڭ قەشقەرىيىگە قاراپ يۈرۈش قىلىشىغا سەۋەپ بولغان ئىدى. «جاھاننامە» داستانىدا بۇ ۋەقە مۇنداق تەسۋىرلەنگەن:

"ئابابەكرى ئەردى كاشخەر ھاكىمى،
كى يوق ئەردى رۇستەمدىن ئۇنىڭ كەمى،
ئەنىڭ مۇلكىدىكى ئەل - ئولۇس تامام،
تاپىپ ئەردى بەندۇ بالادا مۇقام.

....
مۇسۇلمانلار ئەرمىشتۇك ئەسرۇ خاراپ،
كورۇپ زالىم ئىلكىدە تۇرلۇك ئازاپ.
بولۇپ ئۇشبۇلار بائىس شەھرۇيار،
بولۇپ ئىتتىپاقۇ سىغارۇ كىبار.
راۋان بولدى خان كاشغەر مۇلكىگە،
كىم ئول خەبىرى بىخەبەر مۇلكىگە".

سۇلتان سەئىدخان ئابابەكرى مىرزىنى تارمار قىلدى. ئابابەكرى مىرزا تىبەتكە قاچقاندىن كېيىن، ئۇنىڭ تەخت ۋارىسى سۇيىتىدە باش كوتەرگەن جاھانگىر مىرزىنىمۇ يوقاتتى. شۇنداق قىلىپ ئۇ يەركەندە خانلىق سەلتەنىتىگە چىقتى. ئەبەيدۇللاخان باشچىلىغىدىكى ئۇزبېك ئاقسوڭەكلىرى پەرغانىنى ئىشغال قىلىش بىلەن قانائەتلىنىپ قالماستىن، بەدەخشاننى، ھەتتا قەشقەرىيەنىمۇ ئىشغال قىلىش قەستىگە كىرىشكەن ئىدى. ئايازبېك قۇشچى «جاھاننامە» داستانىدا بۇ ۋەقەلەر توغرىسىدا مۇنداق يازغان:

"تابوغىندا مەن بولۇپ سۇبھو شام،
تۇرۇپ قۇللۇغىدا قىلىپ ئېھتىمام.
بولۇپ لۇتپى ئەھسانىدىن سەرپىراز،
بولۇپ ئەردى مەخمۇت يەكلىغ ئاياز.
كى ۋەقە بولۇپ ئانداق ئەييام ئىشى،
كەلىبان بەدەخشان سارىدىن كىشى.
خەبەر بەردى بى سەر قاپتۇر ئۇلۇس،
بۇزۇغلۇقتا كوڭۇل ساپتۇر ئۇلۇس.
ئول ئەلنى ئىلىكلا ماساخان ئازىپ،
ئەسىر ئۇلغۇسىدۇر پەقىرۇ - غەرىپ.
ئۇلۇر ئول ۋىلايەتكە ئۇزبېك كېلىپ،
مىنى ئەل ئىبەردىلەر ئانداق بىلىپ.
راۋان بولدۇم ئەمىر ئىلاھى بىلان،
كىرىپ يولغا پەرمان ئىلاھى بىلان".

بەدەخشان ئەسلىدە قەشقەرىيەگە قاراشلىق بىر ۋىلايەت ئىدى. ئابابەكرى مىرزا زامانىدا مىرزاخان بۇ ۋىلايەتنىڭ ھاكىمى بولۇپ، ئۇ سۇلتان سەئىدخاننىڭ تاغىسى خان مىرزىنىڭ ئوغلى ئىدى. ئابابەكرى مىرزا ھاكىمىيىتى غۇلىتىلغاندىن كېيىن، ئۇ ئۇزبېك تورىلىرىنىڭ ´كۇشكۇرتىشى بىلەن سەئىدىيە خانلىغىغا نىسبەتەن "مۇستەقىل" بولىۋالغان.
بۇ قېتىمقى بەدەخشان يۇرۇشىگە سۇلتان سەئىدخان ئۇزى باشچىلىق قىلدى. ئۇ زۇپەر قەلئەسىگە يېتىپ بارغاندا، مىرزاخان ئۇنىڭ ئالدىغا چىقىپ، خاتالىغىنى تونۇدى. سەئىد-

خان ئۇنى ئەپۇ قىلدى. بۇ قېتىمقى ھەربى يۈرۈشكە قاتناشقان سەركەردىلەر ئىچىدە سەئىد-خاننىڭ ئوغلى ئابدىرىشتخان بىلەن بىللە ئايازبېك قۇشچىمۇ بولغان.

ئايازبېك قۇشچى «جاھاننامە» نىڭ مۇقەددىمىسىدە ئۆزىنىڭ بەدەخشان سەپىرىدە يەگىرمە يىل ئىلگىرىكى سۆيگەن مەھبۇبىنى ئۇچراتقانلىقىنى، كونا ئىشىق ۋە ئۆتكەن ئىشلار توغرىسىدا ئويلاپ ھاياجانلىنىپ شۇ كۈنى كەچتە بارىگادا ئۇخلىيالمىغانلىقىنى، ئۇنىڭ بىلەن بىر بارىگادا ياتقان ياش ئۆلپىتىگە بۇ سىرىنى سوزلەپ بەرگەنلىگىنى ھەمدە ئۇنىڭ تەكلىۋى بىلەن «جاھاننامە» داستانىنى يازغانلىقىنى ئىزھار قىلىدۇ.

داستاندىكى:

"بۇ تەقەررۇپ بولدى كەل ئى نەۋجۇۋان،
مۇبارەك زەمرىگگە يەتسە كامان.
مەن ئاندىن ساڭا بىر ھىكايەت قىلاي،
ۋاپاسىز جاھاندىن شىكايەت قىلاي."

دىگەن مىسرالارغا قارىغاندا بۇ نەۋجوۋان (ياش يىگىت) ئەمدى يېقىنلاشقان (تەقەررۇپ) يېڭى سىرداش بولۇپ، سىر خۇددى ئوقيا ئوقى (كامان) دەك ئۇنىڭ سىر ساقلىغۇچى قەلبىگە (زەمرىگە) يوشۇرۇنۇپ تۇرۇشى تەۋسىيە قىلىنغان.

داستاننىڭ ئاياقلاشقان ۋاقتى، ھەققىدە ئۇنىڭ خاتىمە قىسمىدا تولىمۇ ئېنىقسىز ھالدا پەقەت:

"يىل ئات ئەردى ماچىن تارىخىدا،
رەجەپ ئاي فۇرخەند تارىخىدا.
تۈگەتتىم جاھان مېھنەتى غوسسەسىن،
قىلىپ نەزمە بىر داستان قىسسەسىن.
جاھاننامە قويدۇم ئۇنىڭ ئاتىنى،
دىدىم چۈن ئۇنىڭ ھالۇ ھالاتىنى"

دېيىلگەن خالاس.

ئايازبېك قۇشچى «جاھاننامە» داستانىدا چوڭقۇر بىر پەلسەپىۋى پىكىرنى — كائىناتنىڭ ئۈزلۈكسىز ھەركەتتە ۋە ئۆزگىرىشتە بولىدىغانلىقىنى ھىكايەت شەكلىدە ئوبرازلاشتۇرۇپ، توغۇلماقتا ئولمەكلىك، خوشاللىقتا قايغۇ-ھەسرەت، گۈللىنىشتە خاراپلىق ئامىللىرى ساقلىنىدىغانلىقىنى، جاھان ئۆز ماھىيىتى بويىچە بۇ قانۇنىيەتكە زادى خىلاپلىق قىلمىغانلىقىنى، ئالەمنى، ھاياتلىقنى، خوشاللىق ۋە گۈللىنىشنى مەڭگۇ ئۆزگەرمەس تۇرغۇن ھالەتتە دەپ قاراش "ئەجەپ غەپلەت" ئىكەنلىگىنى تەكىتلەيدۇ. ئۇ:

"ئايازا ئەجەپ غەپلەت ئەمەسمۇ بۇ،
كى سەن خاھى بىدار، خاھى ئويۇ.

نە ۋاقتى نە سائەتكى سەندىن بۆگۈن،
ئۆتەر ئۆمۈر ئىرۇر ئول ئەمەستۇر ئۆكۈن.
يوق نەرسە ئۇشال ۋاقت سائەت تورۇر،
كىم ئاي - يىلۇ ھەر كونۇ - تۈن يۈرۈر.
ئۆتەردىك كورۇنەر ساڭا ئول ۋەلى،
يورۇرلەر جاھاندىن سىنى سورغالى."

دەپ، ئۆتۈۋاتقان نەرسە ۋاقىت، سائەت، ئاي، يىل ئەمەس، بەلكى ئۆمۈر. ۋاقىت سىنىڭ كويۈڭدا، ئۇ سىنى جاھاندىن ئېلىپ كەتمەك ئۈچۈندا يۈرىدۇ، دەپ خىتاپ قىلىدۇ.

ئاياز بېك قۇشچى بۇ پەلسەپۋى ئىدىيىسىگە ئىسپات قىلىپ مۇنداق بىر گۈزەل ھىكا-يىنى سوزلەيدۇ:

شەھرىيار ناملىق بىر پادىشالىق بولۇپ، ئۇنىڭ پايتەختى سىمىن شەھرىدە شەھسىۋار ئىسىملىك پادىشا بولغان، ئۇ ئوغۇلسىزلىق دەردىدە ياشايدۇ. كېيىن فىروز شاھ ئىسىملىك بىر ئوغۇلغا ئىگە بولىدۇ. فىروز شاھ بالاغەتكە يېتىدۇ. ئۇ بىر كۈنى مەي ئىچىپ، مەيدىن كېيىن ئۇخلاپ چۈش كورىدۇ. چۈشىدە چارۋاغىدىكى بىر قەسىر ئىچىگە كىرىپ ئۇ يەردە پەرىلەر ئارىسىدا تۇرغان رەنا ئىسىملىك پەرىزاتنىڭ قارشى ئېلىشىغا مۇيەسسەر بولىدۇ. قە-سىردە كوڭۈللۈك سوھبەت ۋە شىرىن بەزمىلەر بولىدۇ. بەزمە شارابىدىن مەس بولۇپ ئۇيى-قۇغا كەتكەن فىروز شاھ ئويغىنىپ، ئۆزىنى يەنە ئۆز ھەرىمىدە كورىدۇ. شۇندىن باشلاپ، ئۇ رەنا ئىسىملىك پەرىزاتقا ئاشىقى بىقارار بولۇپ ئۇنى ئىزلەيدۇ. ئۇنىڭ ئىز - دىرىگىنى ئا-لالماي كېسەل بولىدۇ. بۇ ئىشتىن خەۋەر تاپقان سەلىم ئاتلىق ۋەزىر ئۆز ئوغلى فىروزا-راينى شاھزادىدىن ئەھۋال ئۇقۇشقا دەۋەت قىلىدۇ. ئۇلار شاھزادىنى ئوۋغا ئېلىپ چىقىدۇ. ئوۋدا يۈرگەندە فىروز شاھنىڭ ئالدىدىن بىر كېيىك ئوتىدۇ، ئۇ، كېيىكنى قوغلايدۇ، كېيىك شاھزادىنى ئەگەشتۈرۈپ چۈشىدە كورگەن چارۋاغقا ئېلىپ بارىدۇ. شاھزادە رەنا ئىسىملىك پەرىزاتنى كورۈشى بىلەن بىھۇش بولۇپ يىقىلىدۇ. پەرىزات ئۇنى ئۆز قۇچىقىدا ھوشىغا كەلتۈرىدۇ. ئۇلار نەسەب ۋە ھال - ئەھۋال سورىشىدۇ. پەرىزات شاھزادىنىڭ ئىشقى ئارزۇسىغا ئۈچ تۈرلۈك شەرت قويىدۇ. بۇ ئۈچ شەرت: پەرىزات ئۇيى-قۇغا كەتكەندە ئۇنى تېرەن مەنىلىك سوزلەر بىلەن ئۈچ قېتىم ئويغىتىش كېرەك ئىدى.

پەرىزات بىرىنچى قېتىم ئۇيقۇغا كەتكەندە، شاھزادە پەرىزات ياتقان تەخت پايە بىلەن سوھبەتلىشىدۇ:

"نە كىم سەرگۈزەشت ئەيلەگەن ئەردى تەخت،
پەلەك جەۋرىلەر زۇلمىدىن نەرىم - سەخت."

تەختى پايە ئۆزىنىڭ ئەسلى نىل ۋادىسىدىكى مول يوپۇرماقلىق دەرەخ ئىكەنلىگىنى سوزلەيدۇ، سايىسىدىن ھوزورلانغان بەزمىچىلەر ۋە شېخىدىن بەھرىلەنگەن ئۇچار قۇشلار توغ-رىلىق بايان قىلىدۇ. دەرەخ ئاخىرى ۋەيرانلىق قىسمىتىگە مۇپتىلا بولۇپ قۇرىغان، كېسىلگەن

ۋە تەخت قىلىنغان. شائىر تەختى پايە ھېكايىسى ئارقىلىق پەرىزاتنىڭ تەسىرلىنىپ ئويغانغانلىقىنى ئېيتىپ، ئالەمنىڭ بىقارارلىقىنى دەلىللەيدۇ.

پەرىزات ئىككىنچى قېتىم ئويقۇغا كەتكەندە، شاھزادە پەرىزاتنىڭ ئالدىدا تۇرغان تاش قاچا بىلەن سوھبەتلىشىدۇ:

"سوراھى ئىچى ھەم تولا قان ئىدى،
پەلەك دەردى بىھەد بايان ئىدى."

تاش قاچا ئۆزىنىڭ ئىلبىرىس تېغىدىكى قورام تاش ھەتتا ئىلبىرىس تېغىغا ئاسماندىن چۈشكەن سەنگى (مېتورىت) ئىكەنلىكىنى ئېيتىدۇ. ئۇ سۇلايمان، جەمشىت، كەيكۇبات ۋە ئىسكەندەر دەۋرلىرىنىمۇ كورگەن. كېيىن ئۇبۇلخەيرى ھەككاك ناملىق تاشچى ئۇنى ئېلىپ كېتىپ قاچا ياسىغان. شائىر بۇ دىتال ئارقىلىق مېتورىت ھەم قورام تاشنىڭمۇ ھادىسى ئالەمدىن خالى ئەمەسلىكىنى دەلىللەيدۇ.

پەرىزات ئۈچىنچى قېتىم ئويقۇغا كەتكەندە، شاھزادە پەرىزاتنىڭ يېنىدا يېنىقلىق تۇرغان شام بىلەن سوھبەتلىشىدۇ:

"دىيەلمەي غەمنى شەمئى ھەم زار ئىدى،
پەلەكتىن بەسى ئوتلىرى بار ئىدى."

شام ئۆزىنىڭ ئەسلى قوزا بولۇپ كېيىن قوي بولۇپ ئىككىنى قوزىلىغانلىقىنى ئېيتىدۇ، شۇندىن تارتىپ ئۇنىڭ مېيىدا شام ياسىغىچە بولغان، بېشىدىن ئۆتكەن ھادىسىلەر ئۈستىدە سوزلەيدۇ، شائىر شام ھېكايىسى ئارقىلىق ئالەم ئۆزگىرىشلىرى چۈشەنچىسىنى تېخىمۇ كېڭەيتىدۇ.

شۇندىن كېيىن پەرىزات شاھزادىغا ئۆز رايىنى بېرىپ، دادىسى شاھ تاجى ۋە ئانىسى ماھرۇينىڭ ھوزۇرىغا بېرىپ، ئىككى ئاي توي قىلىپ نىكاللىق بولىدۇ. شائىر بىر خوشاللىق ئىزىدا بىر قايغۇنىڭ تۇرىدىغانلىقىدىن بىشارەت قىلىپ، فىرۇز شاھىنىڭ ئانىسىنىڭ ئوغۇل ھىجرىدە ئالەمدىن ئوتكەنلىكىنى، ئانىسى شەھسىۋارنىڭ ئوغلىنىڭ دىرىكىنى ئالالماي بىئارام بولغانلىقىنى ھېكايە قىلىدۇ ۋە ۋەزىر سەلىمنىڭ تىلىدىن كەنئانلىق ياقۇپ ئەلەيھىسسالام بىلەن ئوغلى يۈسۈپ ئەلەيھىسسالام ئارىسىدىكى ھىجران ۋە ۋىسال قىسسىسىنى بېرىدۇ. بۇ چاغدا، شاھزادە فىرۇز شاھ چۈشىدە ئاتا-ئانىسىنى كورىدۇ ۋە چەكسىز پەرىشانلىق ئىچىدە پەرىزات رەنا بىلەن سىمىن شەھرىگە قاراپ ئاتلىنىدۇ. ئۇلار سىمىن شەھرىگە يېتىپ بارىدۇ. شەھسىۋار ئوغلىغا خانلىق سەلتەنىتىنى بېرىپ ئاندىن ئالەمدىن ئوتىدۇ. فىرۇز شاھ تەختتە ئۇزاق ئولتۇرىدۇ. كېيىن پەرىزات ۋاپات بولۇپ، شاھ تەركى دۇنيا بولىدۇ. خەلقنىڭ ئەلچى ۋە ۋەزىر فىرۇزرايىنىڭ تەكلىۋى بىلەن فىرۇز شاھ ئوغلى پەررۇخسىۋارغا شاھلىقنى ئۆتۈنۈپ بېرىدۇ.

فىرۇز شاھ تەركى دۇنيالىقتا يۈرگەندە، يەنە ياشلىق چېغىدا ئۇچراتقان ھېلىقى كېيىكنى ئۇچرىتىپ قېلىپ، ئۇنىڭ ئىزىدىن يەنە چار باققا كېلىپ قالىدۇ. قارىسا، ئۇنىڭدا

ھېچنەرسە قالمىغان...

ئايازبەك قۇشچى ئۆز داستانىدا ئەرىش ئۈستى، دىۋە-پەرىلەر، مېھىراللار ۋە ئۇسۇمىلۇكلەر، ھايۋانلار ۋە ئىنسانىيەت، روھى ھايات ۋە تەپەككۇرىدىكى ئۆزلۈكسىز ئۆزگىرىشلەر ئۈستىدە توختالدى. ئۇ:

"تۈزۈلگەن زاماندىن پەلەك گەردىشى،
ئېرۇر خانىدانلارنى بۇزماق ئىشى.
......
قايان باردى بۇ ھەم نەشنىلەر دىمەس،
ئۇلارنى كورۇپ ئۆز غەمىن يېمەس."

ئىكەنلىگىنى بەدىي ئۇسۇلدا بايان قىلدى. ئەمما ئايازبەك قۇشچى ئۆز داستانىدىكى ۋەقەلەردىن پاسسىپ، ئۈمىتسىز ۋە روھانى خۇلاسە چىقارمايدۇ، بەلكى قىسقا ئۇمۇرنى خەلققە، جامائەتكە بېغىشلاش لازىملىغىنى، پادىشالارنىڭ ئادىل ۋە رەھىمدىل بولۇشى كېرەكلىگىنى ئېيتىپ، ئۆزىنىڭ رىيالىستىك ۋە ئىنسانپەرۋەرلىك قاراشلىرىنى ئىپادىلەيدۇ.

ئۇ مۇنداق دەپ يازغان ئىدى:

"تۈزۈك تەرھ ئەيلە ئەدلۇ بۇنياد قىل،
ئادالەت بىرلە مۈلكۈ ئاباد قىل.
......
دىل ئازارلىق پىشەسى شۇمدۇر،
نە بولغاي دىل ئازارى مەلۇمدۇر.
بولۇپ رەھىمدىل خەلق ئىچىن شاد قىل،
دۇئادا بىرەرتە بىزنى ھەم ياد قىل.
......
ئادالەت بىرلە تۈزدى ئانداق ئۆزىن،
ئىككى قىلمادى بىر ئېيتقان سوزىن".

تۆۋەندە «جاھاننامە» داستانىنىڭ تولۇق تېكستى بېرىلدى. ئىشىنىمەنكى، بۇ داستانىنىڭ تېپىلىشى ۋە ئېلان قىلىنىشى سەئىدىيە دەۋرى ئەدەبىياتى تەتقىقاتىنى مول مەزمۇن بىلەن بېيىتىدۇ.

سانايى جاھان ئاپرىنغە بىرۇن،
كىم ئاندىن ئەمەستۇر ئىشى يوشۇرۇن.
نە كىم ئادەمىنىڭ خىيالى يېتەر،
ھەر ئىشكىم ئۇلۇستىن نىھانە ئېتەر،
بارى ئەنىڭ ئالدىدا يەكسەن دۇرۇر،

ئەچۇق دەستۇگەر نىيىزە مىسكىن دۇرۇر.
نىكىم ئالىمۇ ئەھلىدە باردۇر،
ئەنىڭ قۇدرىتى ئاندا ئىزھاردۇر.
جاھاندا نىكىم جانسىز دۇرۇر،
ھاۋادا ئۇچار، يەردە يۈگۇرۇپ يۈرۇر.

ئەنىڭ قۇدرىتىدىن پەرۇ بال ئۇچار،
ئەنىڭ قۇدرىتى بىرلە يۇگۇرۇپ قاچار.
دەرەخت، گۇلۇ، سەبزۇ خارۇ خەس،
ئەنىڭ قۇدرىتىدىن ئۇنۇپ ھەر نەپەس،
چىقار يەردىنمۇ سەبزە خۇررەم بولۇپ،
كوكۇلدىن غەم ئۇل ۋەقىتلار كەم بولۇپ.
تاپىپ ھەر بىرى بىر سۇپەتتە كامال،
تاپار چۇن كامالىغا يەتسە زاۋال.
باھارۇ خەزان مەۋسىمى كىم ئىرۇر،
بۇلارنىڭ كامالۇ زاۋالىن بىرۇر.
ياراتماقتا ھەر بىرىنى با ھىكمەتى،
نە ھىكمەت قىلاي دەر، يەتەر قۇدرىتى.
ئىرۇر ئادەم ئوغلىغا، ھەم ئۇشبۇ ھال،
بىرگە كامالۇ، بىرگە زاۋال.
زاۋال ئولمىسا قانى بولغاي ئىدى،
جاھان ئادىمى بىرلە تولغاي ئىدى.
ۋاپاسىزدۇر ئۇشبۇ جاھان ئى رەپىق،
ۋاپا بولسا ئىدى قانى ئۇل شەپىق.

ھەزرىتى رىسالەت سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ۋە چاھار يار بەرگەزىدەنىڭ سۇپەتلەرى

ھەبىبى خۇدا ھەزرىتى مۇستەفا،
كىم ئەردى جاھان ئەھلىغە پىشەۋا.
گەزىن قىلغان ئۇل پىشۋا ئەھلىدىن،
ئەبابەكرى سىدىق بەرھەم نەشىن.
بەزور بولغاچ ئىسلامغا ھەق زەپەر،
سائادەت تېپىپ بائەس ئولغاي ئومەر.
تەقى ئىبنى ئەففان ھەيا مەئدەنى،
ئەچىلغان يۇزىدە ساپا گۇلشىنى.
تەقى ھەيدەر ساھىبى زولفىقار،
كى شىرىم دىگەن ئەردى پەرۋەردىگار.
ئۇلارغە ۋەفا قىلمىدى بۇ جاھان،
سەنۇ مەندەك ئەۋارىلارغە نە سان.
نە شاھۇ، نە دەرۋىش، نە ئامۇ خاس،
پەلەك جەۋرىدىن ئولغان ئەرمەس خالاس.
تۇزۇلگەن زاماندىن بارى گەردىشى،
ئىرۇر خانىدانلارنى بۇزماق ئىشى.
نە جەم ئەنكىم ئەنى كوردى شات،
كى بىر بىردىن ئەتتۇرمادى خەيرباد.
نە مىسكىنكى ئەمدى ۋەتەن قىلدى كەرەم،
ئانى سورمادى ئاندىن ئۇل نەرەم-نەرەم.
ئەجەپ غەپلەتى ئادىمزادىغە،
قويار مىھرى بۇ مىھنەت ئابادىغە.
كورەر كىم كوزى ئالدىدا ھەر زامان،
چىقىرار ھەم نەشىلەرنى بۇ خاكدان.
قايان باردى بۇ ھەم نەشىنلەر دىمەس،
ئۇلارنى كورۇپ ئوز غەمىنى يىمەس.
ھەمىشە بولۇر ئۇشبۇكىم ئوشبۇ كۇن،
سالامەتمۇدۇر جەمئى باغرى پۇتۇن.
چۇ تاڭلا باقارسەن ئۇشۇل جەمئى ئادا،
ئەچىلىپتۇر ئەلۋەتتە بىردىن جودا.
بولار تەجرىبە بولمىغان بولسا ھىچ،
بىلۇرسەن بۇگۇن تاڭلا بولماس بۇ كىچ.

بۇ شىكەستەنىڭ ئوز سەرگۇزەشتەسىدە ھەزرىتى خان قۇللۇقىغە مۇشەررەف بولۇپ بۇ جاھاندامىنى ئەيتقانىنىڭ سەۋەبى

بۇ تەقەررىپ بولدى كەل ئەي نەۋ جوۋان،
مۇبارەك زەمىرىڭگە يەتسە كامان.
مەن ئاندىن ساڭا بىر ھىكايەت قىلاي،
ۋاپاسىز پەلەكتىن شىكايەت قىلاي.
ماڭا سەرگۇزەشتە ئولغان ئىشتىن دەيمەن،
كوكۇل غەم بىلە تولغان ئىشتىن دەيمەن.
ئاقىل كوزى بىرلە قىلسا نەزەر،
جاھان ئوتمۇشۇ نە بىرۇر تېخى بىخەبەر.
خەبەردار ئولۇپ بۇ ھىكايەت ئىشت،
ئۇشۇل ۋاقىتلار كىم بار ئەردىم يىگىت.
ۋىلايەتتە ساكىن ئىدىم نەچچە يىل،
ماڭا ئۇل ۋەتەندەك بولۇپ ئەردى بىل.
بار ئەردىم بولەك يارۇ ياران بىلە،
ئۇرۇغۇ قاياشۇ جەمئى تۇققان بىلە.
تۇزدۇك خانۇ خەندان پۇر ھوزۇر،
كوكۇل جەمئى ئەھباپ ئەيشۇ سورۇر.

باهارۇ خازان مەۋسىمى سەير ئىتىپ،
نە يەركىم ساپالىق ئىشتىپ يىتىپ.
گاھى ئولتۇرۇپ، گاھى جەۋلان ئۇرۇپ،
بىيىك پىشە ۋە سەبزەلاردە تۇرۇپ.
كوڭۇل خوشلىغان يەردە مەجلىس قۇرۇپ،
مەي ئىچمەككە مەشغۇل ئولۇپ ئولتۇرۇپ.
بىرى بىردىمىز بىرلە خۇشال ئىدۇق،
ھەمىشە خۇشانۇ خۇش ئەھۋال ئىدۇق.
خازان پەسلى ھەم باغ ئارام جەم ئولۇپ،
يۇرۇر ئەردۇق ئاسۇدە ئويناپ كۇلۇپ.
ئاياقىە تۇشۇپ ھەر خازان ياپراغى،
دەر ئەرمىشتۇق ئولدەم بۇ ئىشرەت چاغى.
غەنىمەت دۇرۇر جەمئى ئەھبابغە،
جاھان ۋاقت قويماس بۇ ئەسبابغە.
بىز ئولدەم يىگىتلىك غورۇرى بىلە،
ئوشۇل ۋاقت ئەيشۇ سۇرۇرى بىلە،
خىيال ئەتمەس ئەردۇق ئالەم نىدۇر،
جاھان ۋاقت قويماسۇ نە غەم نىدۇر،
نەچە يىل بۇ تۇر ئاندا ئىشرەت بىلە،
كەچۇردۇك جاھاننى پاراغەت بىلە.
پەلەك ئاقىبەت شەجەر بۇنياد ئىتىپ،
بۇ جەمىيىتىمىزنى بەرباد ئىتىپ.
سالىپ ھەر بىرىمىزنى بەريان غەمكىن،
قىلىپ پاراغەت ئەندۇھى بىرلە ھەزىن.
غەمۇ غۇربەت ئەكسەرىنى ئەيلەپ ھالاك،
تۇگۇندىلەر ئارمانۇ ھەسرەتتە پاك.
مەن ئول جەمئىدىن ئايرىلىپ يالغۇزۇن،
بۇ خاقانكى ھەق ياشىن ئەتسۇن ئۇزۇن.
جاھان ئىچرە بى مەسەل ئول جان ئىرۇر،
ئاتادىن ئاتاخان بىر خان ئىرۇر.
تابوغىندا كەلدىم قەدىمى قۇلى،
نىچۇككىم گۇل ئولسە بولۇر بۇلبۇلى.
ئەلىب ئولتۇرۇپ ئەندىجان مۇلكىنى،
ئالاي دەپ خىيالى جاھان مۇلكىنى.
بار ئەردى ۋەلى كاشغەر ساردىن،
كىلىب جەمئى بەدخوۋا ھەر ساردىن.
كىچىلەر ئوغۇرلۇق يوسۇنى بىلە،
يۇرۇپ كەنتلەرگە ئىت ئۇنى بىلە.
مۇسۇلمانلار ئۇستىگە يۇرۇپ تالاپ،
ئىلىپ ئولتۇرۇپ ئىتى تاغ ئارىلاپ.

كىشى كورسە قېچىپ كىتەر ئەردىلەر،
باش ئىلىپ ئاياغىن ئىتە ئەردىلەر.
ئابابەكرى ئەردى كاشغەر ھاكىمى،
كى يوق ئەردى رۇستەمدىن ئۇنىڭ كەمى.
ئەنىڭ ئىلكىدىكى ئەل ئولۇس تامام،
تاپىپ ئەردى بەندۇ بالادا مۇقام.
ئولۇپ بەندى زىنداندا ئولگانلىرى،
قازىق بىرلە دەرماندە قالغانلىرى.
تۇتۇپ بەزىلەرنىڭ قۇلاغىن كىسىپ،
قۇلاغۇ ئىلىكۇ ئاياغىن كىسىپ.
يەنە بەزىلەرنى تۇتۇپ ئاختىلاپ،
ئەلىپ تۇتۇ تۇرۇپ مال مۇلكىن تالاپ.
مۇسۇلمانلار ئەرمىشتۇك ئەسرۇ خاراپ،
كورۇپ زالىم ئىلكىدە تۇرلۇك ئازاپ.
بولۇپ ئوشبۇلار بائىس شەھرۇ يار،
بولۇپ ئىتىپاقۇ سىغارۇ ـ كىبار.
راۋان بولدى خان كاشغەر مۇلكىگە،
كىم ئول خەبىرى بىخەبەر مۇلكىگە.
خەبەردار ئولۇپ كىلىپ ئول بەدكەر،
چىرىكىن سالىپ قەلئەئى كاشغەر.
يىتىپ خان ئالەم ئىلىپ قەلئەسىن،
تەۋبەتكە قاچىپ ئول سالىپ قەلئەسىن.
سوڭغە توشۇپ چىرىك ئاخىر يىتىپ،
باشىنى ئەلىپ كەلدىلەر قۇل ئىتىپ.
خوتەن كاشغەرچە ئەلىپ خان يۇرۇپ،
ئادالەت بىلە تەخت ئۇزرە ئولتۇرۇپ.
ئولۇسى بەر قارار ئولدى دەۋرانىدا،
كىشى قالمىدى بەندۇ زىندانىدا.
كىم ئول خەۋاجۇ مالدار ئولمىغاي،
خەزىنە ئاڭا گەنج ئىلە تولمىغاي.
تابوغىندا مەن ھەم بولۇپ سوبھۇ ـ شام،
تۇرۇپ قۇللۇغىندا قىلىپ ئىھتىمام.
بولۇپ لۇتپى ئىھسانىدىن سەرپىراز،
بولۇپ ئەردى مەھمۇت يەكلىغ ئاياز.
سالىپ ئىلتىپاتى كوڭۇلگە ھوزۇر،
توشۇپ باشغە ھەرلە ھەز ئاندىن غورۇر.
پەلەك جەۋرۇ ـ زۇلۇمىن پارامۇش ئىتىپ،
نەشاتۇ تەرىپ جامىنى نۇش ئىتىپ.
يۇرۇر ئەردىم ئەسۇدە دىل شادۇ خۇش،
پەلەك جەۋرۇ زۇلۇمىدىن ئازادەۋۇش.

AltunOq

كى ۋاقىتە ئۇلۇپ ئانداق ئەيىام ئىشى،
كەلىبان بەدەخشان سارىدىن كىشى.
خەبەر بەردى بەسىر قالىپتۇر ئۇلۇس،
بۇزۇغلۇقغە كوڭۇل سالىپتۇر ئۇلۇس.
ئول ئەلنى ئىلىكلا ماساخان ئازىپ،
ئەسىر ئولغۇسىدۇر پەقىرۇ-غەرىپ.
ئولۇر ئول ۋىلايەتكە ئۇزبىك كىلىپ،
مېنى ئەل ئىبەردىلەر ئانداق بىلىپ.
كى خاندىن ئول كۈن يوقتۇر ئۈمىدىمىز،
يورۇغلۇق بىرور كوزگە خۇرشىدىمىز.
ئىشىتكەچ راۋان بولدى خان ئولزامان،
بۇ قۇلغا دىدىكىم راۋان بول راۋان.
كى سەندىن خەبەر تاپسۇن ئەل بۇرناراق،
بارۇر بىزمۇ ئەلگە نىدۇر يىراق.
راۋان بولدۇم ئەمىر ئىلاھى بىلان،
كىرىپ يولغە پەرمان شاھى بىلان.
يىراق كەتتۇك يىگىرمە يىل ئاندىن بىرى،
بولۇپ ئەردىكىم يارى بىر ئول سارى.
بۇ يەكلىغ باھانە نەپىش ئۇفتاد،
قىلىپ بەرگىلى ئۇتكەن ئىشلارنى ياد.
گەزارىمنى سالدى پەلەك گەردىشى،
ھەمىشە بۇدۇر ئەلگە ئەنىڭ ئىشى.
كى ھەر رەڭ ئىلە بىر جاپا ئەيلەگەي،
جاپاسى بىلە مۇپتالا ئەيلەگەي،
ئوشۇل چاغدىكىم جەمئى ئەھباپ ئىلە،
يۈرۈپ ئولتۇرۇپ ئەردىم ئەسباپ ئىلە.
بارىنى تاندىم يۈرۈپ ئول زامان،
بارىسى كوزۈمگە كورۈندى ئايان.
ئوشۇل باغۇ سەھرا ۋە مەنزىلكى بار،
تۇرۇپتۇر بىر يېرىدە يارى بەرقارار.
ۋەلى ئول جامائەتكە باھەم ئىدىم،
ئوشۇل جاي مەنزىلدە ھەمدەم ئىدىم.

بىردىن ئەسىر كورمادىم ئول زامان،
قاراڭغۇلۇق ئولدى كوزۈمگە جاھان.
پەرىشان بولۇپ خاتىرىم ئانچە زار،
يىغى يىغلادىم ئانچە ئىمكان بار.
ئۇنۇت بولغان ئوچكەن پىراق ئوتلىرى،
تۇتاشتى ۋۇجۇدۇمغە ئاندىن بارى.
ئەلەم يۈزلەنىپتۇر ماتەم بىلە،
كىچە-كۈندۈز ئولدى ئىشىم ماتەم بىلە..
نەچە كۈنگىچە ئورتەنىپ ئوشبۇ ھال،
چىكەر ئەردى ئازاردە جانىم مالال.
نە كۈندۈز كوڭلىدىن چىقار ئەردى غەم،
نە كىچە يىتەر ئەردى ئويقۇ ھەم.
بۇ يەكلىغ كويۇپ ئورتەنىپ ھەر كىچە،
پىراق ئوتى بىرلە ياتىپ بىر كىچە.
يۇمۇلماي كوزۈم ئويقۇغە ھەر سەھەر،
ياتىپ ئەردىم ئولدەم قاشىمدا مەگەر.
بىراۋ ئوشبۇ ھالىمدىن ئاگاھ ئىدى،
مېنىڭ بىرلە كىم ئاندا ھەمراھ ئىدى.
ئاڭا ھەم پۈتۈن ئويقۇسىزلىق يىتىپ،
ماڭا ئويقۇ ئۇچقانىنى مەلۇم ئىتىپ.
ياتىپ ئىكەن ئولدەم چۇ بىلدىم ئانى،
دىپ ئەيدىم ئويقۇ ئىلتىمىش سىنى.
ماڭا بۇ كېچە ئويقۇ كەلگەن ئەمەس،
مەگەر كوزلەرىم قىلدى ئويقۇنى بەس.
ئولار كىم پەلەك دەۋرىدىن قوزغالىپ،
بارىپ ئەردىلەر مېنى مۇنداق سالىپ.
ئولارنىڭ فىراقى بىرلە زارىمەن،
سەھەر ۋاختى بولدىيۇ بىدارىمەن.
غەم پىكىر بىرلە دىل ئاشىپتىمەن،
كوزۈمدىن ئۇچۇپ ئويقۇ ئالىپتىمەن.
ۋاپاسىز پەلەك دەردىغە ئىتەمىد،
قىلىپ بولماس ئەرەش جاھاندىن ئۈمىد.

جاھاننامە داستانىنىڭ بايانى

چۇ ئەۋۋەل ئاڭلاپ ئەردىم مېنى پىكرۇ غەم،
پەرىشان قىلىپ ئىلتىمىش ئويقۇنى ھەم.

دىدى بىر ھىكايەت قىلاي شايىت ئول،
بولۇپ بائىس ئويقۇ كۈزۈنكۈزدا يىرل.

تاپىپ قىلغايسىز ئىستىراھەت دەمى،
چىقىپ كوڭلۇڭىزدىن غەمى ئالەمى.
تەكەللۇمگە تىلدىن راۋان ئەيلىدى،
راۋان داستانىنى بايان ئەيلىدى.
كىم ئول زامانلاردا بىر شەھرىيار،
بار ئەرمىش تۇك ئاتى مۇلۇك شەھسۇار.
كىلىپ شەھرى سىمىن ئاڭا پايتەخت،
توكوز تەڭرى بەرگەن ئاڭا تەختۇ بەخت.
ۋىلايەت دىنۇ دەل ئولۇستىن كەمى،
يوق ئەردى جاھاندا نىمەدىن غەمى.
مۇسەخخىر ئىدى يەتتە ئىقلىم ئىلى،
خەزىنىسىدا ۋە يەنە ئەنىڭ ھاسىلى.
جاھان شاھلىرىندا ئۇنىڭ دولىتى،
بولۇپ ئوتكەن ئەمەس ئىدى نوبىتى.
ۋەلى ئىككى يۇزگە يەقىن ياش ئاڭا،
يېتىپ بولمىغان ئىرۇر بىرى باش ئاڭا.
بۇ غەمدىن ئىچى تەبىنە قان ئىدى،
ئوغۇلسىزلىق ئوتىدا بەريان ئىدى.
تىلار ئەردى ھەقتىن مەدام ئوغۇل ئىزنىز،
قويۇپ باشىنى بەرگە بولۇپ قەترە رىز.
قىلۇر ئەردى ئەيلەپ كېچىلەردە سەير،
تۇل، ئوكسۇككە پىنھان ئىھسانى خەير.
مەزارۇ مازارات تەۋقىغە يۇز،
قويۇپ سۇرتەر ئەردى يۇزىن يەرگە تۇز.
كى بەرگەي خۇدا بىر جىگەربەندە ئاڭا،
كى قالغاي جاھان ئىچرە پەرزەنت ئاڭا.
ئوزى بارسا ئورنىدا ئۇ ئولتۇرۇپ،
تۇرسا چىراغىدىن بۇ ئەۋۋەل ياندۇرۇپ.
تۇتۇپ مۇلۇك ئەيشۇ سەرۋەر ئەيلىگەي،
ئۇنى كورسە ئۇ ھەيىۇ ھوزۇر ئەيلىگەي.
تەلەپ ئۇستىدە سىدقى چۇن بار ئىدى،
دىلۇ جانى بىرلە تەلەپكار ئىدى.
بولۇپ ئاخىرىلئەمىر ھەق لۇتپى يار،
ئاڭا بەردى پەرزەنت پەرۋەردىگار.
ئولۇس مۇستەھىقلىرىنى قىلدى شات،
ھەمۇل دەم قۇل - كېنىزەك قىلىپتۇر ئازات.
چۇ ئولدەم ئاتىنى ئاتاپ پادىشاھ،
كى ئاندىن كېيىن قويدى فىروزە شاھ.

مالىك زادە تۇغۇلۇپ سۇت ئەبىلگەندىن تا بالاغەتكە يەتكەن ھالى، تۇشىدە كورگەن چاھار باغ ۋە قەسىر زەر نىگار ئىچىندىكى مەشۇقىسىنىڭ خىيالى

سۇت ئەمگەندە سائادەت پايە بولدى،
تىلى چىققاچ ھۇنەر ھەم سايە بولدى.
تاپىپ نەشۋە ناما دولەت ئىچىندە،
يىگانە بولدى ئاز مۇددەت ئىچىندە.
كىچىك ياشىدا قامۇق فەنلارنى بىلدى،
كوبىن ئاز ئەقىل بىرلە نەھم قىلدى.
نە تۇردى بىر نەپەس، نە يۇردى بىر دەم،
تامام ئۇرگەندى بىلدى بارچە ئادەم.
گەھى قۇش قۇشلىماق كى ئوۋلىماقتا،
كېيىك ئاتماق، تۇلكى قوۋلىماقتا.
كېچە بولسا تەنەھھوم بىرلە مەشغۇل،
مەساھىبلار بارى مەئزۇنۇ مەقبۇل.
پەرى ئەۋساپ ساقىلار گۇل ئەندام،
تەبۇقچىلار سۇبۇك روھۇ دىلئارام.
مۇنەڭدەك خۇش كوچۇرۇپ ئومرىنى شات،
چىقىپ كېزەر ئىدى سەرۋەر ئازات .
خۇش ئەردى بىر كېچە ۋاقتى بىغايەت،
ئوتۇپ سوھبەت ۋە ھەر تۇرلۇك ھىكايەت.
كى ئوگەتتىلەر خوتەن رىبالىرىنى.
زامانە رۇمنىڭ رەنالىرىنى،
گەھى چىن خوپلىرىدىن سوزلىدىلەر،
كى ئوزبېكدىن پەرىلەر كوزلىدىلەر.
ئىتىپ ھەر بىرى بىر كەشۇرنى تەھسىن،
قىلا بىلمادىلار بىر يەرنى تەئيىن.
مالىك زادە بولۇپ خۇشۋەقت ھەردەم،
لىبى خەندان مەسەل سەل زۇلفى دەرھەم.

بۇ هالەتتە خۇرامان بولدى ساقى،
مالىك زادىغە يەتتى دەۋىر ئاياغى.
ئاياق ئىلىپ ئىچەر ئىچمەس دە ئول شاه،
كى ئۇيقىغە ئىبەردى ئوزىنى ناگاه.
ئاجايىپ باغۇ-بوستانلارنى كوردى،
غارايىپ قەسرۇ ئايۋانلارنى كوردى.
كى ئول قەسىر ئىچرە كوپ ئەرمىش پەرىلەر،
كى ئەيىپ نەقسىلەردىن دۇر بەرىلەر.
خۇسۇسەن ئولتۇرۇپتۇر بىر پەرىزات،
يۇزى ئاي، كوزى چولپان، قەددى شەمشات.
مالىك زادىنى قولدىن قولغا ئالدى،
پەرىلەر ئوز شەهەر ئالدىغە سالدى.
كى تەكلىپ ئەتتى تەخت ئوز رەشاهنى،
ئىرىتتى جەبهەسىدىن گەرد راهنى.
كى گەردەشكە كەلتۇردىلەر پىيالە،
قىلىپ نەي بىرلە چاڭ، تەنبۇرە نالە.
پەرى شاهى ئوشۇلدەم تۇقتى بىرجام،
مالىك زادە ئەلىبان قىلدى ئاشام.
چۇ ئول مەيدىن بولۇپ ئان يىتىپ بىخۇت،
يىقىلدى يەرگە بولدى بودى نابۇت.
بىناگاه ئۇيقىدىن بىدارە بولدى،
بۇرۇن كورگەنلىرىگە زارە بولدى.

فىروزە شاه ئۇيقىدىن بىدارە بولۇپ، تۇشىدە كورگەنلىرىنى ياد ئەيلەپ غەمكىن بولغانى

چۇ بىدار ئۇلۇپ ئۇيقىدىن ئولزامان،
تاپالماي ئول خوپلاردىن نىشان.
دىدى نە تۇش ئەردى، نە ئەهۋال ئىدى،
نە كوردۇم ئىشتتىمۇ، نە هال ئىدى.
بۇ بىهىكمەت ئەرمەس مۇنى نىهان،
تۇتاي تا زامانكى بولغاي ئايان.
كورەي بارى تابۇنى تەئبىر ئىتەر،
ماڭا بۇ پەرى ۋەسلى قايدىن يىتەر.
نە مەنزىلدە ۋە قايدا ئۇچرار ماڭا،
سەبەب نە بولۇبان يىتەرمەن ئاڭا.
دىدىيۇ تەۋەككۇلغە بەردى كوڭۇل،
ۋەلى كوڭلىدىن چىقماس ئەردى بۇ گۇل.
خەبەردار ئەرمەس ئەردى ئاندىن كىشى،
ۋەلى بار ئەردى ياشۇرۇن نالىشى.
نە مۇندىن سەلىمۇ فىروزەراي،
خەبەردار ۋاقىپ ئىدى جۇز خۇداي.
ئۇلارغە چۇ بۇ زاهىر ئەتكەن ئەرمەس،
نە بىلىسون كىشىكىم ئىشتكەن ئەرمەس.

سەلىم فىروزە شاهىنىڭ خاراپ بولغانىن ئاڭلاپ فىروزەرايدىن سورغانى

ئايان ئولمىدى مەخسۇدى هىچ،
نەچەكىم نىهان ساقلادى قالدى كىچ.
بۇ گىز هالى كۇندىن كۇن، ئولدى خاراپ،
تۇشە باشلىدى جانىغە ئىزتىراپ.
بۇرۇنقىدەك ئەل بىرلە ئويناپ كۇلۇپ،
مەئاش ئەتمەس بولدى غەمكىن بولۇپ.
سەلىم ئوغلىدىن سورىدى بىر كۇن نەهان،
كى ئى غۇنچە، ئى گۇلىن باغۇ جان.
نە هالەت تۇرۇر شاه فىروزەم،
كىم ئەۋۋەلغىدەك لۇتپى ئەيلە كوزەم.
كورۇنمەي كورۇنىدۇ ئاشۇفتەراق،
كى تۇتقاي ئوزىنىڭ پاناهىدا هەق.
نە بار ئەل بىلە بۇرناغى ئىلىپتى،
نە ئەيشۇ تەنەئىئوم بىلە رىغبىتى.
نە خەندانۇ خۇشۋاقىت خۇشهال ئىرۇر،
نە ئەۋۋەلقىدەك چىهرىسى ئال ئىرۇر.

غەمی بارمۇدۇر، غەم ئىددىندۇر، نە يوق،
نە كوڭلی تىلەر سوزنی ۋە كورمەكنی نە يوق.
ئەنىڭ دولىتىدە باری مەندە بار،
ئىكەم كوڭلی ئىستەر تاپار سەدھازار.
ئاڭا دىدى ئی مىھرىۋان كارىۋان،
بۇ كىم پەم ئىتىپسىز ئايانىدۇر ئايان.
بۇ غەم بىرلە مەن ھەم گىرىپتارىدەن،
بىلالمايىن مەن ھەم ئەپكارەمەن.
غەمی باردۇر ئەلۋەتتە خۇد يوق ئەمەس،
ۋەلی ھەر نەچچە كىم سورامەن دىمەس.

سەلىم فىروزە شاھ ھالىنی ئاڭلاپ فىروزەراينی تەدبىر ئۇگىتىپ ئىبەرگىنی

دىدی ئی جىگەر بەندی فىروزە بەس،
قىلىپ تۇرۇر ئەلۋەتتە ئول بىر ھەۋەس.
سوراپ بىلگىل ئەلۋەتتە ھالی ئىدۇر،
غەمۇ پىكرۇ روي خىيالی ئىدۇر؟
بۇلاردىن چۇ ئەمەستۇر باشقە ھال،
غەمۇ پىكىر يادەر ۋە ئىرۇر با خىيال.
غەمۇ پىكرو ئولۇپ ھىچنىمە كەم ئەمەس،
ئەگەر ۋىردی باردۇر نە ئۇچۇن دىمەس.
خىيالی قىلىپ تۇرۇر ئەلۋەتتە ئول،
كىشىگە دىيەلمەيدۇر ۋە رەباتنی ئول.
سەن ئەۋۋەل ئەنىڭ بىرلە خىلۋەت قىلىپ،
بۇرۇن ھەر تەرەپتىن ھىكايەت قىلىپ.
گەھی مىسسىرۇ شامۇ ئىراقۇ ھەری،
خىتايۇ خوتەن خوبلىرىدىن بەری.
گەھی چۇر گاھی پەری سارىدىن،
جاھان شوخ رەنالىری سارىدىن.
بىرار - بىرار ئەيلەپ ھىكايەت نەزەر،
قىلىپ كوركىم ئەيلەر نە يەردە ئەسەر.
ئۇشۇل يەرگە يەتكەندە بىئىختىيار،
سىراپ قىلىپ دەر ساڭا ھەر نە بار.
دىدىيۇ ئىبەردی بۇ تەدبىر ئىلە،
غەمىن ئاڭلىغاي تا بۇ تەزۋىر ئىلە.

فىروزە خىلۋەت قىلىپ ئولتۇرۇپ غەمىنی ئەيتقانی

چۇ فىروزەراي ئول سۇپەت راي ئىلە،
قوپۇپ بار سادەردۇ غەمی نە بىلە.
بۇ يەتكەندە فىروز شاھ ھەزىن،
قىلىپ خىلۋەت ئۇلتۇرغان ئىكەن غەمكىن.
ئۇز - ئۇزی بىلە، ئەيتىشىپ قىسەسىن،
ئىچىندە نىھان ساقلىغان غۇسسەسىن.
كی نەچە بۇ غەمنی ئىچىدە تۇتاي،
نەچە پىكر ئەندۇھ بىلە قان يۇتاي.
ئىچىم تولدی، تاشتی بۇ غەم بىلە،
دىمەي مۇنی بىر يار ھەمدەم بىلە.
يىتىشتی بۇ ھالەتتە ئەپرۇزەراي،
دىدی ئۇلتۇراي مەھرەمۇ دىلكۇشاي.

فىروزە راي فىروزە شاھقە سىرىڭنی ماڭا ئەيتماسەن دەپ گىلە قىلغانی

چۇ ئۇلتۇرۇپ فىروزە شاھ قاشىدا،
غەمۇ غۇسسىدىن كوردی كوز ياشىدا.
دىدی ئی شاھىنشاھ رويی زىمىن،
ناغۇ بۇ سۇپەت ئۇلتۇرۇپسەن غەمىن.
نە كەمدۇر، نە يوقتۇر نەدۇر ئارزۇ،
نە ئۇچۇندۇر دەر تىرەلىك غەم زاغۇ.
ئىچوك ئەيشی ئىتەي دىسەڭ ئەسباپجەم،
نە كەم خاتىرەڭ ئىستەر ئەھباپ جەم.
باری سەرۋ قامەت بىك ئوغلانلىری،
گۇل سۇرۇخ يۇزلۇك يىگىتلار باری.

تۇرۇر جان بىلە خىزمەتىڭ تىلەپ،
قىلۇر خىزمەتىڭ دولىتىڭنى تىلەپ.
ۋەگەر بولسا مەھبۇپ زىبا ھەۋەس،
پەرى چېھرىلىك شوخ رەنا ھەۋەس.
شەھ مىسرۇ شامۇ ئىراقۇ ھەرى،
بۇخارا، سەمەرقەنت، ۋە چىندىن بەرى.
دىساڭ قايسى شەنىڭ قىزى نىسبىتىن،
نە مەنئى دۇر ئى شەھ ئەيتساڭ ئاتىن.
بىلىپ خان بىلەن كۇشىش ئەيلەپ ئانى،
سېنىڭ خىزمىتىڭغە كەلتۇرسەك قانى.
غەمىڭنى كىشى بىلسە بولمايدۇرۇر،
بىلا ئالماي كىشى قىلسە بولمايدۇرۇر.
ئىشىڭ ئەيشۇ ـ ئىشرەت بىلە قالمادى،
سوزۇڭ ئەل سوھبىتى بىلە قالمادى.
ئادۇقۇشقە ئاتلانماغىڭ ھەر تەرەپ،
بولۇپ بارادۇر جەمىيەت بىر تەرەپ.
جامالىڭ گۇلى سارغىيىپ بارىدۇر،
دىمەيسەنكى بۇ غەم كانى جارىدۇر.
ئەگەر ھەر كىشىگە دىمەك مەسلىھەت،
ئەمەس ماڭا دىمەسكە نەدۇر جەھەت؟
كى مەن بار ئىدىم مۇتتەسىل مۇھەررىمىڭ،
بىلە پۇتكەن، توراغان ھەمدەمىڭ.
نە بولدىكى بولدى نىھانە سوزۇڭ،
ئىنايەت بىلە كورمىگەندەك كوزۇڭ.
ئۇمۇدىم ئەمەستى سەندىن پۇتۇر،
كى جانىمغە قىلغانسەن ئاخىر پۇجۇر.

فىروزراي گىلە قىلغاچ، فىروز شاھ تۇش كورۇپ، ئۇن ئىشىتىپ، ئاشىق بولۇپ ئويغانىپ، تۇشىن ياشۇرغانىنىڭ سەبەبىنى ئەيتقىنى

چۇ مۇنداق گىلە قىلغاچ ئول نىك خۇۋاھ،
خىجالەت تاپىپ شاھ فىروز شاھ.
دىدى كەلگىل ئى مېھرىبان ھەمدەمىم.
ۋەئى ئالدىڭدا ئەمدى نىھانە غەمىم.
بۇ يەكلىغكى ئاشىفتە ۋە خەستەمەن،
كورۇنمەس بەلايىغە دىل بەستەمەن.
نەچە كۇن نەھان ساقلادىم ئىچىمدە غەم،
ھەزىن جانىمە ئاشتى ئانچە ئەلەم.
سەنۇ كىم ماڭا مۇھەررەم راز ئىدىڭ،
نە يەكلىغ ئىشىم بولسە دەمساز ئىدىڭ.
ئارامىزدا يوق ئەردى ئىش ياشۇرۇن،
نە ئىش بولسە بىر بىرىمىزدىن بۇرۇن
دىشۇر ئىدۇق ياخشىيۇ كەرىمان،
ئارامىزدا سوز قالماس ئەردى نەھان.
بۇ سىرىمنى سەندىن نەھان ئەتمىكىم،
سېنى مۇنداق ئازاردا جان ئەتمىكىم.
ئەنىڭ ئۇچۇن ئەردىكىم دەرلەر كىشى،
كورۇپ ۋاقىئە زاھىر ئەتكەچ ئىشى.
تاپىپ روناق ئول ئىش ئاچىلماس ئىمىش،
تەلەپكار ئەل ئول ئىشنى قىلماس ئىمىش.
ئەچىلماق ئوتۇپ ئوتتى جانغە ئەلەم،
ۋۇجۇدۇمنى باشتىن ئاياغ تۇتتى غەم.
ئەزەلدىن ئەتىڭدۇر چۇ فىروزراي،
كورەيكىم ماڭا كورستەرسەن نە راي.
دىدى ئېيتتى بارى ھالىنى،
بارى كورگەن، ئىشىتكەن ئەھۋالىنى.
ۋەلى ئول پەرىزات دىلدارىنى،
كورەلمەيىن چەككەن ئازارىنى.
دەپ ئەيتىپ تۇگەتمەيىن ئارمانىنى،
سالور ئەردى ئوتقە ھەزىن جانىنى.

فىروزراي فىروزە شاھنىڭ تۇش كورۇپ، ئاشىق بولغانىنى بىلىپ نەسىھەت قىلغانى

چۇ فىروز بىلدىكى فىروز شاھ
كورۇپ ۋاقىئە بولمىش ئەندىۋە خوۋاھ.
ئەيتتىكىم ئى شەھرىيار جاھان،
يامان كوزدىن ئولسۇن جامالىڭ نەھان.

AltunOq

بۇ يەڭلىغكى ۋاقىئە بولۇپتۇر ساڭا،
نەسىبە يۈزى ئۇرۇلۇپتۇ ساڭا.
جامالىنى كورسەتسە ئەردى ھەبىب،
يەقىندا كورەر ئەردىڭ ئۇشبۇ نەسىب.
بۇ كىم يۈزىنى كورماي ئول يارىنىڭ،
سىنى زار قىلغان دىل ئازارىنىڭ.
ئاچىلمىش كوزۈڭ ئۇيقىدىن ئۇن بىلە،
قالىپسەن بۇ ھالە دىگىر كۈن بىلە.
نە ئىمكان خۇۋا ئەلبەتتە رەھمانەدۇر،
بۇ شاھزادە فىروزىنىڭ جانەدۇر.
نەسىب ئولماي ئاخىر نەئىمكان بار،
تىلەگەي كىشى مۇنى تال جانى بار.
ۋەلى ئالەم ئەھلى ئاراسىغە بۇ،
تۇشۇپ قىلماسە ياخشى بولغاي غەلۇ.
كى ئالەمدۇر ۋە بارچەدىن باردۇر،
يامان، ياخشى دىگۈچى بىسياردۇر.
كىشى تۇش كورۇپ تۇشىگە خۇرسەند ئولۇب،
تۇشىندەكى دىلبەرغە دىلبەند ئولۇب.
جاھان لەززەتىن كامىغە تەلخ ئىتىپ،
ئۇزۇب ئەلدىن ئىلپەت ئۇزىدىن كىتىپ.
نە ئىشدۇر بۇ ۋۇجۇدنى سەۋدا دىگەي،
نەچە بولغاي ئولكىم بىلىپ غەم يىگەي.
تەھەممۇل قىلىپ سىرنى نەھان تۇتۇپ،
نەچە بولسا خونابە ئىچىدا يۇتۇب.
بۇرۇنقىدەك ئەل بىرلە ئوييناپ كولۇب،
تۇزۇب ئەيشۇ بەزمىنى خەندان بولۇب.
گەھى ئاتلانىب ئوۋغەكى قۇش سالىب،
ئىنايەت بىلە خەلق كوڭلىن ئالىب.
كوڭۈلنى تەنەئئەمغە مەشغۇل ئىتىب،
تەنەئئەم بىلە غەم يولىن بەركىتىب.
كىشىگە بۇ ھالەتنى بىلدۇرمەيىن،
كىشى پەھمىغە پەھىم قىلدۇرمايىن،
تەھەممۇل بىلە ئەيشى سۇرمەك كېرەك،
سالىپ تەڭرىگە ئىشنى كورمەك كېرەك.
كى ھەقتىن نىسىپ ئولغان ئولسا ئول ئاي،
مەھەللىدا كورسەتكۇسىدۇر خۇداي.
نە غەمۇ نىچە غەم بىرلە ئوزىن خاراب،
قىلىپ شاھىم ئەتمەك كېرەك ئىزتىراب.

فىروز شاھ فىروز رايغە: سىرنى كىشىگە ئەيتما، ئاتاڭغە ئەيت، مالىككە ئەرز ئەتسۇن، ئوۋغە ئاتلانىب چىقسەلەر كىيىك ئاتقۇلاب كوڭۈل ئوۋلىساق، دىگانى

بۇ يەڭلىغ دىگەچ ئاڭا فىروزراي،
ئەيتتى بەس ئى ھەمدەم دىلكۇشاي.
دىدىم بۇ ئىشنى ساڭا سەن بىلۇ بەس،
كىشى سەندىن ئۇزگە ئىشتكەن ئەمەس.
تەھەممۇل قىلاي پىششەۇ سەبرى ئىتەي،
كوڭۈل ئوييىنى غۇسسەدىن بىر كىتەي.
ۋەلى سەن داغى تۇت مۇنى ياشۇرۇن،
ئاتاڭ سورىسا ھەم قىلما زىنھار ئۇن.
مۇنى ئەيت ئاتاڭغەكى شاھزادە دەر،
ئىرۇر شەھەر بىسيار دىلگىر يەر.
شەئىلىندا ئەرز ئەتسە كىم شە ئوزى،
ئەگەر قىلسەلەر مەيل سەھرا يۈزى.
بەغايەت لەتىپۇ خوش ئايەندەدۇر،
كوڭۈلكىم گىرەدۇر كۇشايەندەدۇر.
نەچە ۋاقىت سەھرا نەشىن قىلسەلار،
غەززال ئوۋلابان لالەچىنىن قىلسەلار.
ئەگەر بىلسە كىم شاھ بىمەيل ئىرۇر،
قوشۇب ئەلنى بىرگە ئىجازەت بىرۇر.
بارىب نەچە كۈن يۇرۇب ئوۋ ئوۋلاساق،
كىيىك ئاتقولاشساق، قولان قوۋلاساق.

فىروزراي سەلىۋ ۋەزىرغە فىروز شاھنىڭ ئوۋ مەسلەھەتى قىلغانىنى ئەيتقانى

بارىب چۇن ئاتاسىغە فىروزە راي،
دىدى كوردى شاھزادە بوتۇر راي.
كى سەھرا يۈزىدۇر گۈلۇ لالەزار،
كوڭۈلدىن غەم ئىلتۇرۇر، كوزدىن غۇبار.

چىقىپ شاھۇ شەھزادە ئەل بارى،
تۇتۇپ كوھۇ سەھرا يۇزىن ھەرسارى.
تاماشىا ۋە ئەيشۇ سەرۋەر ئەتىسلەر،
كوكۇل ئىستىگەندەك ھوزۇر ئەتىسلەر،
ئۇلۇسنى گاھى ئوۋغە تارقاتىسەلەر،
ھەۋەسلىك يىگىتلەر كىيىك ئاتسەلەر.
نەچە شەھەر ئىچىدە بۇتۇر ئولتۇرۇپ،
كوڭۇللەر ئىچىلسۇن ئىلە تەڭ تۇرۇپ.
ئەگەر شاھ ئۆزى چىقىسا ئاتلانىپ،
بولۇرمۇ بارىب كەلسەك ئوۋلاب يانىپ.

سەلىم مالىككە فىروز شاھنىڭ ئوۋ ھەۋەسى، قىلغانىن ئەيتقانى، مالىك ئوۋ جارى قىلدۇرغانى

سەلىم جاھان دىدەخوش ئىشتىب،
خىيالىدا ئوۋلارنى تەئيىن ئىتىب.
شە ئەلىدا يازىب چۇ ئەرزۇ ئەيلادى،
ئۆزى بارماغىن شاھ فىروز ئەيلادى.
كى نە ئۇچۇن ئۆزۈم بارماي ئەنىڭ بىلە،
يۇرمەي جامالىن تەفەررۇج قىلە.
بۇ يەرگە يىتىب ھاسلىم ئولدۇرۇر،
كورەر كوزۇ جانۇ دىلىم ئولدۇرۇر.
ئەنىڭ بىرلە ئالەمدە خۇرسەندەمەن،
ئەنىڭ بىرلە يەر يۇزىدە بەندەمەن.
يوق ئەرسە ماڭا ئانسىزىن نە ھايات،
قالىب ماڭا تەڭ تىرىگلىكتىن ئاد.
ئولۇب ئولمان ئولگەر سالامەت دۇرۇر،
تىرىگلىك ماڭا ئانسىز ئاپەت دۇرۇر.
يىغلىسۇن ئولۇغۇ كىچىك خاسۇ ئام،
يىبەرگىل تەۋاچىلار ئىلگە تامام.
سەلىم جاھان دىدە ئولدەم چىقىب،
مالىك ئالدىن شادۇ خۇررام چىقىب.
تەۋاچىلار ئەتتى راۋان ھەر سارى،
كىم ئۇچ ئايلىق ئەيلاب ياراغ ئەل بارى.
يىغىلسۇنكى شەھزادە فىروز شاھ،
چىقار ئوۋغە ھەم شاھى ئالەم پاناھ.

مالىك ۋە فىروز شاھنىڭ ئوۋغە ئاتلانغانى، مالىكنىڭ فىروز شاھنىڭ چابۇكلىقىغە قوۋانغانى

تەۋاچى يۇرۇپ ئەلگە چۇن جار ئىتىب،
بارى ئەلگە جارى تەۋاچى يىتىب.
يىغىلىب ئولۇس ئاتلانىب چىقتى شاھ،
جاھانىنىڭ يۈزىنى تۇتتى خىلۇە سىپاھ.
كى چۇن بولدى بىر دەفئە شەھزادە بىرلە سوۋار،
ئەجىب زۇلفۇ سۇنبۇل يىگىتلەر ھازار.
چىقىپ ئەردىلەر ساچراتىب ئىلگارى،
بارى بىر قۇراملىق بىلە ئوغلانلىرى.
خىجالەت تەپىپ سەبزۇ لالەزار،
ئاياق ئاستىدا قالدىلار خاكسار.
بارىغە نەزەر ئەيلىسە شەھرىيار،
بارىدىن ئىرۇر ئوغلى چابوكسۇۋار.
نىچۇككىم ئىرۇر ھوسىندە پاكراق،
ئىرۇر پاكدىن جۇستۇ چالاكراق.
قوۋانىب جىگەر بەندىغە ئولزامان،
قىلىپ شۇكرى پەرۋەردىگار جاھان.
دىدى باراتىلىك تاڭلا ئاد ئاۋلالى،
كوڭۇللەر مىرادچە قۇش قوۋلالى.
كىيىك ئاتقۇلاب بولسا فىروز شاد،
شىكەستە كوڭۇللەرگە ئولدۇر مىراد.

مالىك ئاۋنى ئىھتىمام قىلىپ ئارادىن كىيىك ئوتكازمىسۇنلار دەپ تۇتقە قىلغانى

تاپىپۇ ئولۇس كەلدى چۇن جەمى ئولۇب،
چىرىك قالدى سەھرا يۈزىگە تولۇب.
يورۇتتۇردى بۇڭا قالىكىم ھەر كىشى،
دىسا كىم تاپار روناق ئارتىب ئىشى.
تۈزۈك چىركالاب چىركىدىن قالماسۇن،
قىلىب جەھەد ئارانى ئاچۇق قويماسۇن.
ئاراسىدىن ئوتكەزسە ھەر كىم كىيىك،
مۇنى جەزىم بىلسۇنكى قالماس تىرىك.
نەچە تەربىيەت قىلغانچە بولسە ئول
بىرىپ شەھەر ئولۇس ئەھلىگە نىمە بولسە ئول.
كىيىك يانىدا پارە قىلغۇم دۇرۇر،
ھەمۇل لەھەز ئەۋۋارە قىلغۇم دۇرۇر.

فىروز شاھىنىڭ ئالىدىن كىيىك ئوتكانى، ئەنىڭ قوۋلاب بىرىب تۇش كورگان چاھار باغنى تاپغانى، پەرىزادلار ئەنى كوشككە ئەلىب پەرىزاد رەئنا قاشىغە كەلتۇرگانى

چۇ مۇنداق قىلىب ھوكۇم ئىتىب ئىتپاق،
يىباردى ئوتۇ ھەر سارى بەش قوناق.
ئارا ئۆزمەيىن ئەل يۇرۇب سەرىسەر،
نە دەشتۇ، نە سەھرا، نە كوھۇ كەمەر.
يىغىپ ھەر ساردىن سۇرۇپ كەلدىلەر،
جاھاننىڭ قىزىغىن تۇرۇپ كەلدىلەر.
نىكىم بۇ باياۋاندا جاندار ئىدى،
چىقا ئالماي ئورتىدا زار ئىدى.
يىغىلىب تىمەنۇ مىڭ كىيىك ھەر تەرەب،
تۈزۈپ نۇرۇپ ئەردى نەچە يەر دەسسەپ.
كى ناگا ئۇلاردىن بىرى ئايرىلىب،
ئوتەر سويىن ئەيلەب ئورۇنۇپ كىلىب.
ئوتەلمەي ئەل سىپاھ ئالىدىن،
كىلىپ ئوتتى فىروز شاھ ئالىدىن.
بۇ ۋاقىئەنى چۇن كوردى فىروز شاھ،
كىيىك ئالىدىن ئوتتى تۇتتى راھ.
سوڭىغە تۇشۇب ئاخىر يەقىن،
يىتىپ كورسە بىر جانۋار نازىنىن.
كى ھەر لەھەز بىر رەڭ زىبا بىلە،
كوزىگە كورۇنۇپ قاچار تاب ئىلە.
باقار ئورۇلۇپ ھەر زامان شاھغە،
كىزى تەلمۇرۇب شاھ دىلخۋاھغە.
ئەلىب ئەردى ئاتماق ئۇچۇن ياغە ئوق،
دىدىكىم نە يەئنى بۇ رەئناغە ئوق.
ئاتىب ئەيلەگەيسەن مۇنى خەستە ھال،
كى ئالەمدە بولماس مۇنىڭدەك غەززال.
قىلىب ھەلقە بويىنغە زەررىن كەمەند،
سالاي تا تۇتۇلغاي ماڭا بىگزەند.
دىدىيۇ كەمەندىگە ئۇردى ئىلىك،
كەمەند ئولغۇچ ھەلقە سۇردى كىيىك.
ئەردى تۇۋاغ شاھنىڭ رەختىسىدىن،
كورۇپ قالدى شىبھەتەك ئۇنىڭ نەقشىدىن.
بوكىز تۇندى بولدىكى تا يەتمەيىن،
يىتىپ بويىنەنى ھەلقە بەند ئەتمەيىن.
نە ئىمكانىكى مۇندىن سالىب يانغايمەن،
مىگەر تۇتسام ئانى ئىلىب يانغايمەن.
ئاتىن قامچىلاپ قاۋدى قاۋغانىچە،
كىيىك ھەم قاچىب باردى بارغانىچە.
نەچە كىم سۇرۇب ئىتى ئىلداملادى،
كىيىك داغى ئانچە يىراق چاملادى.
ئارادا نەچە دەشت سەھرا قالىب،
كىيىك شەنى ئول يەرگە كەلدى ئىلىب.
كى بىر كوھى زەررىن يەكبارەئى،
باشىدىن ئاياق ئىلە ھەمراۋائى.

کی قونماق هەۋەس قىلسە ئاندا مەگەس،
قونۇپ توختىماغلىق مەلۇم ئەمەس.
يوقاری نەزەر قىلسا کوز يەتکۈسىز،
ئۇنىڭ ئۈستىيۇ کېکىنى پەرق ئەتکۈسىز.
ئوق ئاتسا يېتەر يەرگىچە زىنەپا،
تۇشۇب ئاندا دەرۋازەئی دىلکۇشا.
يېتىب چىققاچ ئول زىنەپادىن کىيىك،
جىلاۋی چەکتی شەهزادە تاشلاب ئىلىك.
کىم ئايا بۇنی جايۇ مەنزىلی دۇرۇر،
مەگەر مۇددىئا مۇندا هاسىل دۇرۇر.
دەب ئاتتىن توشۇب زىنەپاغا قەدەم —
قويۇپ ئەردىکىم يەتتی فىروز هەم.
ئىزىدىن مالىك زادىنىڭ قالمايىن،
يەنە ئۆزگە ساری نەزەر سالمايىن،
کورۇب ئانی شەهزادە خۇشهال ئولۇب،
ئالىب کوڭلی قۇۋۋەت خۇش ئەهۋال ئولۇب.
ئاڭا دىدی ئی هەمدەم باۋاپا،
يەنە مۇندا هازىر بولاي مەن ساڭا.
سەن ئوشۇندا تۇر، مەن چىقىب هالىنی،
تۇشەي کورۇب بىلىب ئەهۋالىنی.
قەدەم قويدىيۇ چىقتی دەرۋازىغە،
سائادەت ئىشکی بۇ گۈلۇ تازەغە.
ئاچىب کىرگەچ ئوق سالسە کوز هەرقايان،
مۇئەييەن ئىرۇر بۇ ئوشۇل گۈلىستان.
کی تۇشدە کورۇب ئۇنی ئىشتىب،
بولۇب ئەردی بىدار ئوزىدىن کىتىب.
قەلىبۇ هەم ياز بۇ هەم تۇش بولۇپ،
مەن ئويغانمايىن يانی ناخۇش بولۇپ.
دىب ئىلگىری قويغاچ قەدەم ئول راۋاق،
کۆرۈنۇپ کوزىگە هەم ئايۋانۇ تاق.
پەرىزاتلار جەمی ئولۇب ئالىغە،
راۋاق ئۈستىدىن ئورۇلۇپ ئالىغە.
توشۇب ئىلىك ـ ئىلىککە ئېلىپ راۋان،
راۋاق ئوزىرە چىقتىلار ئالىب خۇشان.

فىروز شاه پەرىزاد رەئنانی کورۇپ بىخود بولغاندا، پەری باشی ئۈستىگە کىلىپ، ئەنىڭ باشىنی قويىنىغە ئېلىپ، تەختتە بىلە ئولتۇرۇپ مەجلىس تۈزگانی

ئالىب ئانداکىم ئول پەرزاد ئېيدی،
کوردىلار ئول سەرۋە ئاۋاد ئېيدی.
چۇ شاهزادە کىردىيۇ قىلدی نەزەر،
راۋاق ئىچرە هەريان پەرىزادلەر.
باری سەرۋی قامەت، باری گۈلئۈزار،
باری زۇلفی مىشکىنلىری مىشکبار.
ۋەلی يۇقاری باقسە بىر سەرۋەناز،
کىشی ئاڭا يۇز قاتار جان بەرسە ئاز.
قىلىپ جىلۋە تەخت ئۈزرە يۇز ناز ئىلە،
تەکەللۇم قىلىپ نازۇکۇ ئاۋاز ئىلە.
بولار بىرلە ئوي گۈلشەن ئول گۈل بولۇپ،
بولار بارچەسی ئاڭا بۇلبۇل بولۇپ.
ئانىڭ ئالىدا جامۇ گۈلگۈن چىکىب،
بارىسی ئۇنىڭ هۇسنىگە کوز تىکىب.
ۋاپاسی ئۇنىڭ بارىنىڭ جانىدا،
بارىسی ئۇنىڭ ئەمرۇ پەرمانىدا.
قويۇپ هەر ساری سەندەل زەرنىگار،
تاپىب هەر بىری ئوز جايىندا قارار.
هەزىن نالە بىرلە خوش ئاۋازلار،
قىلىب نەغمە ئول نالە دىلسازلار.
باری نىشائی بىرلە سەرەنداز ئىدی،
ئەنىڭ نىشائىسىدىن سەرەفراز ئىدی.
نەزەر قىلغاچ ئول سەرۋە رەئناغە شاه،
هەزىن جانىدىن تارتىبان ئوتلۇق ئاه.
يىقىلدی ئوزىدىن بېرىپ سارغايىب،
قوپۇب ئول پەری باشی ئوزرە بارىب.
ئېلىپ باشىنی قويىنىغە ئىلکىنی،
سالىب قويىنىغە بويىنىغە ئىلکىنی.
دەر ئەردی نە بولدىکی بۇ نامىراد،
کورۇب بىزنی قالماي مۇڭا ئېقىل ياد.

يىقىلدى ئۇزىدىن بارىب سارغايىپ،
بىزنىڭ مۇلكىمىزدە توشۇپتۇر غېرىب.
قىلىپ مېھرىۋانلىق گۇلابۇ ئەتىر —
سىپىپ يۇزىگە، كوكسىگە دىلپەزىر.
كوز ئاچسا ئۇزىگە كېلىپ شەھرىيار،
ئالىپ قوينىغە باشىن ئول گۇلئۇزار.
قىلۇر مېھرىۋانلىقنى غەمخۇۋاردەك،
نەچە يىل بىلە بولغان ئوز ياردەك.
بۇ ھالەتنى كورگەچ قىلىپ چەھرە زەرد،
يەنە باردى ئۇزدىن چىكىپ ئاھ سەد.
كى بۇنە سائادەت دۇرۇر توش ماڭا،
بۇ ئويغاغلىق ئەركەنمۇ يا توش ماڭا.
نەچە مۇنداقكى ئوزدىن بار بىكىي كىلىپ،
ئاڭا گۇلدەك ئول نازىنىن ئاچىلىپ.
تۇتۇپ ئىلكىدىن ئول بۇ ئاخىر قوپۇپ،
تەۋازۇئ يۇزىدىن ئاياغىن ئوپۇپ.
ئىككۇلەن بولۇپ تەخت ئۇزرە ھەم نەشىن،
بارى شوخلار ھەر تەرەپ نازىنىن.
پەرىزاد ئىتىپ ھوكۇم بىر گۇلئۇزار،
قوپۇپ تۇتتى جام مەيئى خۇشكىۋار.
پەرىزاد ئىلىپ تۇتتى شاھزادىغە،
ئەلىپ جان بىرە يازدى ئول بادىغە.
چۇ بىر نەچە پەيدەر-پەي ئولغاچ ئاياغ،
چىقىپ بادە باشىغە قىزىتتى دىماغ.
تىلەر بولدى ھەرلە ھەز كىم شەھرىيار،
پەرىزادنى ئەيلىگەي دەر كانار.
ۋەلى ناز ئىتەر ئەردى ئول سەرۋە ناز،
پەرى قىزلىرىدىن قىلىپ ئىھتىراز.

پەرىزاد فىروز شاھغە ئەسلى ۋە نەسەبىنى، بۇ مەنزىلدە بولغانى جەھەتىنى ۋە شەرتلىرىنى ئەيتقانى

چۇ كوردىكى شاھزادىغە ھىچ تاب،
توشۇپ كۇلسە تا باشلىدى ئىزتىراب.
دىدى ئاڭلىغىن مۇنى ئى شەھرىيار،
بۇ گۇلچېھرىلەر كىم ھوزۇرۇڭدا بار.
پەرى قىزلىرىدۇر بارى مۇنداغى،
ھەمىشە بۇ يەڭلىغ پاراغەت داغى.
ئاتامدۇر پەرى خىلىنىڭ سەرۋىرى
ھاۋا خۇۋاھىدۇرلار ئاتامنىڭ بارى.
ئىرۇر شەھرى زەررىن ئاڭا پايتەخت،
ئۇزىنىڭ مۇبارەك ئاتى تاجۇ بەخت.
ئانامنىڭ ئاتى ماھروي زەررىپ،
يوق ئانداق جاھان ئىچرە زات شىرىپ،
ئاتالار مىنى ناز بۇ سەرۋە ناز.
سۇرارلار شەلار ئالىمدا روي نىياز.
ئاتام ھەلمى بىرلە بۇ مەنزىل بولۇپ،
مېنىڭ خاتىرەم مۇندا مايىل بولۇپ.
بۇ گۇلشەننى دەرلەر ئارامى گۇلشەنى،
چىكىپتۇر مۇنۇنىڭ خۇشھاۋاسى مىنى.
توشۇبمەن ئاتادىن ئانادىن يىراق،
ئۇلار بىرلە مۇنداق قىلىپ ئىتتىپاق.
كى ھەر شاھۇ شاھزادە خۇش سىۋەر،
ۋىسالىمدىن ئولماق تىلار با دەۋەر.
بۇ مەنزىلگە كىم مۇددىئاكى كەلتۇرۇر.
بار ئۇچ شەرتىم ئەۋۋەل بىجا كەلتۇرۇر.
مەن ئەنىڭ مەنۇ تاجۇ تەختىم ئەنىڭ،
نىكەم ھاسىلۇ بەختۇ رەختىم ئەنىڭ.
پەرىدىن نەچە شاھۇ شاھزادىلار،
يۇزى گۇل، قەددى سەرۋە ئازادىلار.
ۋىسالىم ھاۋاسىدا ئورتەندىلەر،
بۇ ئۇچ شەرتىنى ئۇتمەيىن ياندىلار.
ۋەلېكىن سەن ئادەم شاھ ئوغلىسەن،
ئىرۇر ئادەم ئوغلىدا بىسيار پەن.
دىسەڭ شەرتلەرنى بىجا كەلتۇرەي،
سېنى ھەم قىلاي ئىمتىھان كورەي.
دىدى: ھەرنە شەرتىڭ بار ئى نازە بوي،
دىگىل ھەق سائادەت سارى بەرسە رۇي.

AltunOq

بىجا كەلتۇرۇپ بولغان كامران،
ۋىسالىڭ گۇلۇستانىدا شادمان.
دىدى شەرت بۇدۇركى ئۇچ قەترە مەن
ئويۇقلار مەن ئولتۇرۇب ئۇچ قەترە سەن —
ئاتىمنى تۇتۇپ قاتىغ ئۇن قىلمايىن،
بويۇمغە ئىلكىڭ يەقىن كەلمەيىن،
مىنى بىر لەتاپەت بىلە ئويغاتىپ،
مۇشان ئەيلىسەڭ شىۋەئى كورسەتىپ.
هەر ئوچ شەرتكىم بار بۇ هالەت دۇرۇر،
نەمەنىئدۇر ئەمدى كى پۇرسەت دۇرۇر.

پەرىزادنىڭ شەرت ئويقۇسىغە بارغانى، فىروز شاهنىڭ ئىلهام ئىلاهى بىلەن تەختنىڭ هەسبۇ هال سورغانى

چۇ ئولدەم كۇنى ئاخشام بولۇپ ئەردى جەمئ،
ئىجازەت ئىلىب باردىلەر كەلدى شەمئ.
پەرىزات ئويقىغە سالدى ئوزىن،
مەلىك زادە ئولتۇروب كورۇپ يۇزىن.
تەپەككۇر بىلە كىم نە ئىش كورسىتاي،
نە پەن بىرلە بۇ شوخنى ئويغىتاي.
ئىنايەت قىلىب خالىق زۇل جەلال،
خىيالىغە يەتكۇردى مۇنداق خىيال.
كى بۇ تەخت زىباكى بۇ ناز بوي،
ياتىپتۇر ئەنىڭ بىرلە قىل گۇفتىگوي.
خىيالىغە كەلگىنى خىيالى ياقىپ،
دۇرست ئولتۇردى تەخت سارى باقىب.
ئەيتتىكىم ئى تەخت پىرۇز بەخت،
ئىنايەت قىلىپ هەق سىنى قىلدى تەخت.
پەرىزاد ناز ئويقىسىغە باقىپ - باقىپ،
ئولتۇرۇپمەن توشۇب ئەش غەرىپ.
دىل ئويقۇدا تۇن بىغايەت ئۇزۇن،
سەن ئەمدى ئۇنى غەمىن يالغۇزۇن.
جاهاندىن تىلار ئەيلادىڭ سەرگۇزەشت،
يىبرىڭ بورنا باغ ئەردى يا كىهى دەشت؟
نە هالۇ نە تەقەررىپ ئىلە بۇ سۇپات،
تۇشۇب مۇندا بولدى ساڭا تەختۇ ئات؟

تەخت هال تىلى بىلە فىروز شاهنە سەرگوزەشت هالىن هىكايەت قىلىپ، فىروز شاهدىن كەلگەنىن سۇئال قىلغانى

بىرىپ قۇدرەت ئولدەم ئاڭا زۇلجەلال،
دىدى هال تىلى بىلە ئەرزۇ هال.
كى ياخشى سۇئال ئەيتىڭ ئى شەهرىيار،
دىن ئەرزۇ هالىمنى بول هۇشيار.
مىنىڭ هەم ئىچىمدە پاراۋان ئەلەم،
پەلەك جەۋرىدىن ئەردى نىتەي بۇ دەم.
مەن ئەۋۋەل ئىدىم مىسر سەهراسىدا،
بىرەر ئىلدىزىم نىل دەرياسىدا.
تۇتۇپ هەر يانىم بىر ياغاچ سەبزە دەشت،
بارى ئىشرەت ئەهلىگە ئۇل جاي كەشت.
توپەمدە توشۇب يانە پۇر چەشمە سار،
تۇتۇپ هەريانىمنى گۇلۇ لالىزار.
يىگىتلەر كېلىپ ئاندا جەۋلان قىلىپ،
باهار ئەۋۋىلى كۇي غەلتان قىلىپ.
گاهى ئولتۇرۇپ بادە نوشان ئولۇب،
بولۇپ مەست سايەمدا غەلتان ئولۇب.
بارۇر ئەردىلەر ئەيشۇ ئىشرەت قىلىپ،
دەمى خوش كورۇپ خوش پاراغەت قىلىپ.
كامالىمغە يەتكەندە هەرسارى ئۇتۇپ،
يۇز كىشىگە تىگەر ئەردى سايەم توكۇب.
هەر ئوتكەن مۇئەززەم جاهان شاهلىرى،
كىلىب نەچە قانلا بەهەم شوكرى،

توپەمدە توشۇب ئىستىراھەت قىلىب،
ھاۋا ئىسسىغىدا پاراغەت قىلىپ.

گەھی بەشۇ ئالتە يەتتی قونۇب،
تۇرۇب ئوخچۇپ ئاسۇد كەتتی قونۇب.

نەچە مۇددەتۇ پۇرسەتۇ ئاي، يىل،
ئوتۇپ ئاقىبەت دەھری پەیما كىسىل.

قەرىلىغىنىڭ ئەسبىنی يەتكۇرۇب،
كىلۇر بولدی شاخىمنىڭ ئوچی قۇرۇب.

نەچە مۇددەت بىرىب ئاندا شەھری شور
قەرىلىق تامامی ۋۇجۇدۇمغە زور.

قىلىب ئاخىر ئەمری باشتىن ئاياغ،
قۇرۇدۇم بۇ دەۋر بارچىغە سۇلۇك ئاياغ.

شول چەشمە زارە ئوشۇل سەبزۇ دەشت،
قۇرۇب بولدی بىرشور زارۇ بىكەشت.

ئۇشۇندا كىشی سەبزە لالەزار،
بار ئەردی دىسە يوق ئىدی ئەھتىبار.

نەچە يىللار ئانداق تىپىنىم خۇشىك ئولۇب،
گۇلۇ سەبزەدىن بەريانەم خەشىك ئولۇب.

نەھايەتتىن ئارتا تىگىب يەل ياغىن،
ئوچۇرۇب سۇرۇب ئىلدىزىم تۇپراغىن،

ئاچىلىب قالىب ئىلدىزىم بىمەدار،
ئىلىشىب تورۇب ئىبەردىم ئاخىر گوزار.

ئورۇب يىقىتتی بىر تەندۇ توپان كىلىب،
مىنی سالدی يەر بىرلە يەكسان قىلىب.

تىكىب يەرگە شاخىم بولۇپ كۇل كومەك،
ئاچىلدی تەنىمدىن نەچچە يەردە دەك.

نەچە ۋاقت ياتتىم بولۇپ خاكسار،
باسىب غەم يەلىدىن تەنىمنی غۇبار.

ئوتەر ئەردی بىر كۇنی قالىن كارىۋان،
بار ئەردی ئاراسىدا بىر كارىۋان.

ياغاچچىلىق، ئولغان ئەنىڭ پىشەسی،
ياغاچ بابىدا ئەررۇ تىشەسی.

جاھان ئىچرە بىمىسل مانەند ئىدی،
نىچۇككىم دىسلەر ھۇنەرمەند ئىدی.

نەزەر قىلدىيۇ كوردی خوش مەۋجەدار،
ياغاچ مەن ياتىب نە بولۇپ خاكسار.

تۇرۇب ئوستۇ قۇمدا قىلىپ ئەھتىمام،
قويۇب بەندە بەندەمگە ئەررە تامام.

قىلىپ خەۋلە ـ خەۋلە بۇرۇن ئول ئەنی،
تىلىب تەختە ـ تەختە سۇڭ ئول خەۋلەنی.

خەچرۇ توگىلەرگە يۇكلەتتۇرۇب،
تۇشۇردی ئويىگە ئىلىپ كەلتۇرۇب.

ياغاچتىن نىكەم قىلغۇلۇق ئەردی ئول،
كىشىنی بۇيىردی قىلىپ بەردی ئول.

قالىب ئەردی ئاندىن نەچە تەختە جۇب،
پەلەك گەردىشىدىن بولۇپ غوسسە كوپ.

كی كەلدی بىراۋ بۇ پەرىزاتتىن،
تىلەي تەخت مىسلی يوق ئۇستاددىن.

ھەمۇن ئەلھەز بونياد تەخت ئەيلادی.
ئارادىن نەچە تەختىنی سايلادی.

نەچە رەندىيۇ، تىشە ئەررە سۇرۇب،
تامام ئىككی كۇندە بەھەم يەتكۇرۇپ.

مۇلازىمغە تاپشۇردىيۇ ئول مىنی،
ئىلىب كەلدىيۇ مۇندا بۇ گۇل مىنی.

نەسىمىن قىلىپتۇر نەچچە يىل دۇرۇر،
ماڭا مۇندا مەقسۇد ھاسىل دۇرۇر.

ئەگەرچە پەلەكتىن جاپا ۋە ستەم،
بىغايەت ھىكايەت كوردۇم ئەندۇھۇ غەم.

نەچەكىم يىدىم نىشە ئوستاددىن،
چىكىب ئەررەھۇ رەندە پىداددىن.

يۇز ئەنچە نىسىپ ئەيلەدی ھەق ھوزۇر،
كی مۇنداق پەرىزات قوينۇمدا دۇر.

يەنە ئەمدی بىلمەنكی مۇندىن ناری،
نىلەر بولغۇسىدۇر پەلەك ئىشلاری.

سەن ئی شاھۇ ئالەم نە ۋاقىئە بولۇپ،
توشۇپسەن بۇ مەنزىلگە تالىئ بولۇب.

كی كەلمەس بۇ يەرگە كىشی بىسەۋەب
نە ئەردی بۇ كەلمەكتە سەئىيۇ تەلەب؟

فىروز شاھ كەلگەن سەبەبىنى بۇ ھىكايەتكە ئۇلاب، پەرىزادنى بۇ تەقەررىپ بىلە ئۇيغاتقانى

دىدى شەھكىم ئى تەخت ۋەدىرىنە سال،
مۇنى سەن داغى ياخشى قىلدىڭ سۇئال.
بىزنىڭ شەھرىمىزدىن بەھەم تورت يار،
چىقىپتۇرلەر ئەيلەپ سەپەر ئىختىيار.
بىرى كۆڭۈلنى ئىلىم ئىلە پەرۋەرىش،
قىلىب بىلمەگەن ئىلىمدىن ئۇزگە ئىش.
قىلىب ھەر نەچە كۇندە خەتمە كالام،
ئەنىڭ بىرلە ئەۋقاتى ئۇتكەن تامام.
يەنە بىرسى زەرگەرى بىنەزىر،
ئىچۇك ئىش كىم ئالتۇندا دۇر دىلپەزىر.
ئەنىڭ دەك بىلىپ قىلغان ئەرمەس كىشى،
ئۇلۇسقە پىسەندىدە كەلگەن ئىشى.
بىرسى داغى دەرزىئى تىزكار،
ئاڭا قانچە ئىكەنىدە ئىختىيار.
ئىچۇك كەسسە ئانداق تىكىب كەلتۇرۇپ،
كىشى قىلغۇسىز پەھىم ئانى كورۇپ.
بىرسى ھەم ئۇستاد چۇمچە تەراشى،
ئەنىڭ بىرلە ئىزمىرىندا قىلغان مەئاشى.
ياغاچدىن نە تۇرلۇك ئىش ئەھلى جاھان،
بۇ يۇرسە بولۇر ئەردى ئاندىن ئايان.
ۋە لىكىن لەقەپ ئاڭا ئەل ئىچرە پاش،
بولۇپ ئەردى ئۇستاد چۇمچە تەراش.
بارۇر ئەردىلەر بىر كۇنى ئاخشام بولۇپ،
ئىككى تاغ ئاراسىدا كۇن كام بولۇپ.
ھەمە ئەردى ھاۋادا بولۇتتىن ئەسەر،
بىرۇر ئەردى يىپلۇ يىغىن دىن خەبەر.
پەناھى تاپىپ قونغالى ئىزتىراپ،
قىلىپ بارسالار بىر رەبات خاراب.
دۇچار ئولدىيۇ قوندى ئاندا ئۇلەر،
قاراڭغۇ تۇن ئەردىيۇ يەرۇ پۇر خەتەر.
دىلدىلەركى ئۇشبۇ رەبات كۇن،
زورۇر ئولدىيۇ مۇندا بولدۇق پۇنۇن.
تاڭ ئاتقۇنچە بۇ كىچە نوبەت بىلە،
بىراۋ ئولتۇرۇب ئاڭا ئۇيقۇ كىلە.
بىرىمىز قوپۇپ ئولتۇرۇب ئول ھال،
ياتىب يەنە بىرنى نوبەتتە ھەم ئۇشبۇ ھال.
بولۇب ئاتتۇرۇپ تاڭنى بىدار ئولۇب،
بۇتۇن ئوزىمىزدىن خەبەردار ئولۇب.
سالامەت قوپۇپ تەبرىسەك ئەرتىلەب،
تاڭ ئاتقۇنچە ھەق دىن ئاسانلىق تىلەب.
چۇ بۇ مەسلىھەت بىرلە چۇمچە تەراش،
تۇرۇپ ئوزگىلەر قويدى ئۇيقىغە باش.
ئۇيقۇلاب ئۇلار بۇ ۋاقىت ئولتۇرۇب،
رەبات ئىچرە بىر تەختە چوبى كورۇپ.
ئەلىب ئىلكىگە ئانى ئۇستاد كار،
چاپىب قويدى بىر سۇرەت گۇلئۇزار.
ئەغزۇ كوزۇ، قاش، ئىلىك، ئاياق
بارى بىر بىردىن كىلىب ياخشىراق.
مۇكەمەل قىلىب ئول سەنەم سورىتىن،
بۇتۇردى ئۇتكارىب ئوزىنىڭ نوبىتىن.
قويۇب تۇردى ئانى نەمۇدار ئىتىب،
باشىن قويدىيۇ دەرزىنى بىدار ئىتىب.
قوپۇب ئولتۇرۇب ئاچسە دەرزە كوزىن،
سالا بەرمەيىن ئۇيقۇغە دەب ئوزىن.
تۇرۇر توردە بىر ئادىمى سورىتى،
چوچۇب قوپتى ساجراب كىلىب ھەيبىتى.
كى بۇ كوزلارىمگە كورۇنگەن نەدۇر،
يالىڭاچ قوپۇب توردە تۇرغان نىدۇر.
كىلىب ئىھتىيات ئىلە كورگەچ ئانى،
دىدى ئەرمىش ئۇستادنىڭ قىلغانى.
چىقاردى يۇ ھەم بۇغچەدىن ۋالەئى،
قىلىب چىن بۇتى چاھاردە سالەئى.
تىكىب كوڭلەكۇ ئىمچىنى ئولتۇرۇب،
مۇكەممەل سەرۇپا قىلىب كەيدۇرۇب.
قوپۇب ياتتى زەرگەرگە نوبەت قويۇب،
ھەمىنكىم باشىن قويدى قالدى ئۇيۇب.

قوپۇپ ئۇلتۇرۇپ تورگه باقسا بۇ هەم،
تۇرۇپتۇر مۇكەممەل قوپۇپ بىر سەنەم.
تۇتۇپ كوزىن ئەستەغپىرۇللا، دىدى،
يەنە ئاچسە، كورسە يانىدا ئىدى.
تۇشۇپ جانغه ۋەهىم ئۇزىدىن كىتىپ،
كىلىپ ئاقىبەت كورسە تەھقىق ئىتىپ.
قوپۇپ ئىككى ئۇستاد ئىشىن كورساتىپ،
ئۇيۇقلاپ ئىمىشلەر مۇنى ئويغاتىپ.
بۇ هەم ئاختۇرۇپ ئىلىپ ئەسبابىنى،
دۇكان قۇرۇپ ئالتۇن ئىلىپ تاپقانىنى.
ئۇزۇكۇ، سىرغا، بىلەيزۇك قىلىپ،
بارىسىنى زىبا ۋە نازۇك قىلىپ.
قۇلاغۇ ئىلىك بىلاكىگه سالىپ،
سەھەر ۋاختى موللاغه نوبەت قالىپ.
ياتىپ زەرگەر، ئويغاندى موللا سەھەر،
قرپۇپ ئۇلتۇرۇپ سالسه بۇ هەم نەزەر.
تۇرۇر توردە بىر دىلبەر نازىنىن،
قىلالىمغاي ئەبلە نەققاشى چىن.
تەفەھھىز قىلىپ كورسە ئۇستادلەر،
بارى كورسەتىپتۇرلار ئاندا هۇنەر:
بولۇپ مۇندىن ئول لەھەز موللا غەمىن،
تاهارەت قىلىپ كىلىپ ئول پاكىدىن.
ئۇتەپ ئىككى رەكەت ناماز ئولزامان،
قىلىپ كوزلىرىدىن ياشىنى راۋان،
باشىن يەرگه قويدىكىم "ئىبرۇ بار،
سىنىڭ هەزرىتىڭدە ئىرۇر ئاشكار.
كى چۇمچە تاراش ئەتتى تىشى ئىشىن،
هەمىشە بولۇپ تىشىگە هەم نەشىن.
هۇنەر كورساتىپ ئابرويلۇق بولۇپ،
قوپار ئۇيقىدىن هالى ئويناپ كۇلۇپ.
قىلىپ دەرىزى هەم ئىگىنى خىزمىتىن،
تىكىپ كەيدۇرۇپ بۇ سەنەم خىلئىتىن.
قىلىپتۇر ئۇزىنىڭ ئىشنى ئادا،
ئۇز ئىشىندا قالمايدۇر ئۇزرە ئاڭا.
بىلىقىن ئىشىنى قىلىپ ئىهتىمام،
ئەنىڭ خىزمىتىدە بولۇپ سۇبهى شام.
هۇنەر خۇرج ئىتىپ جانىن ئەيلاپ پىدا،
هەم ئالتۇنچى قىلمىش ئىشنى ئادا.
مەن بىدىل ئۇزگە هۇنەر بىلمادىم،
جاهان كەسىپ كارىنى هەۋەس قىلمادىم.
هەۋەس ئەيلادىم ئىلمى قۇرئانىڭگە،
كوڭۇل باغلىدىم ئەمىر پەرمانىڭگە.
بۇ كۇنلۇكتە بارچە هۇنەر مەند ئولۇپ،
هۇنەر كورساتىپ ئاڭا خۇرسەنت ئولۇپ.
بولارنىڭ ئاراسىندا مەن بىهۇنەر،
بولۇپ قالسام ئى داۋايى دادىكەر.
خىجالەت تاپىپ بولسام ئىش بىلمەگەن.
نە ئىش قىلغان ئولغايەنۇ تىلەگەن،
كەلامۇ ئەزىمىڭ هەققى هورمىتى،
مۇكەممەل بولۇپ بۇ سەنـەم سۇرىتى.
مۇئەتتىل سىنىڭ ئەمىر ئىهسانىڭگە،
تورۇپتۇر باقىپ لۇتپى پەرمانىڭگە.
كى جانى ئەتا قىلساڭۇ جىلۋە ساز،
بولۇپ بۇ سەنەم مەن داغى سەرەفراز.
بولۇپ تاپقاي ئەردىم بەسى ئابروي،
قىلالىمغاي ئەردىلار گۇفتا - گوي...
چۇموللا بۇ يەڭلىغ دىل ئەپكار ئولۇپ،
باشىن يەرگه قويدى تەلەپكار ئولۇپ.
ئىنايەت قىلىپ خالىق با كەرەم،
رەۋا ئەيلابان هاجەتىن ئۇشبۇ دەم.
ئەلىپ ئەبرۇ بەخشايىشىدىن نەسىم،
تاپىپ ئول سەنەدىنىڭ دىماغى شەمىم.
كىرىپ جان ئۇرۇپ ئەتسە بولدى راۋان،
تاڭ ئەتىپ چىقىپ كۇن يارۇدى جاهان.
بارى قوپتىلار ئويغانىپ ئويقىدىن،
بولۇپ جىلۋە ساز ئول سەنەم ئوتىرىدىن.
تىشى دۇررى، لەبى لەئلۇ سىمىن تەنى،
ساچى سۇنبۇلۇ يۇزى گۇل خەرمىنى.
كوزى نەرگەسۇ قەددى سەرۋە سەهى،
جاهان شوخى رەئنالرىنىڭ شەهى.
بارى ئول سەنەم ئاشىقى بولدىلەر
بارىسى ئەنىڭ لايىقى بولدىلەر.
بىرى دەر مۇنىڭ سورتىن بۇرنا مەن،
قىلىپمەن، تىگەر ماڭا بۇ سىم تەن.

بىرى دەركى مەندىن كىيىپتۇ لىباس،
ماڭا تەككەي ئۇل دەپ قىلارمەن قىياس.
بىرى دەركى مەندۇرمەن ئۇل دەر مىنى،
سىرغا، بىلايزۇك، ئۈزۈك سالغانى.
بىرى ئېيتۇر ئۇل ئالىمى پاك راۋ،
كى تارتىڭ بارىڭىز بۇ سوزدىن جىلاۋ.
كى ھەق ساقلاب ئۇز ئىلمىنىڭ ھورمىتىن
راۋا ئەيلىبان خەستەنىڭ ھاجەتىن.
ئاتا ئەيلادى جان بەردى ھايات،
كىرەككىم ماڭا ئەيلىسە ئىلتىپات.
ئەجىب ھالەت ئىچرە قالىب ئۇل سەنەم،
گىرىفتار ئۇلۇب تارتادۇر بۇ ئەلەم.
كى قايىسغە بولسام رىزا ھەق رىزا
بولۇب مەندىن ئۇلغاي ھەقىقەت ئادا؟
مەن ئۇشبۇ پەرىزات تەھسىنىنى
ئىشتىب كىلىپ ئەردىم ئەيىنىنى.

كى دانا ۋە ئاقىل پەرىزات ئىرۇر،
بەسى مۇشكۇل ئىشلار مۇڭا ياد ئىرۇر.
سورايىكىم قايىسغە تىگەر بۇ سەنەم،
يەنە ئۇزگىلەر چەكماسۇنلار ئەلەم.
بۇ ھەم باردى تازا ئۇيقىسىغە باتىب،
مۇنى كىمسە بولمايدۇرۇر ئويغاتىب.
ئەگەر بارماي ئۇيقۇغە بىدار ئولۇب،
بۇ كىم ئەرز قىلدىم خەبەردار ئولۇب.
قوپۇب ئولتوروپ كوزلەرنى ئەچىب،
شوكىرلەرلە بۇ شەكىردىن ساچىب.
دىماسەكىم ئۇل شوخ كىمگە تىگەر،
ھەق مۇلكى كىمگىدۇر ئۇل سىمبەر.
ئۇلارنىڭ ۋابالى قىيامەت كۇنى،
قىيامەتكى باردۇر نەدامەت كۇنى.
بۇرەئىنا پەرىزاتنىڭ بوينىغە،
قەددى سەرۋە ئازادنىڭ بوينىغە.

پەرىزاتنىڭ بى ئىختىيار ئويغانىب بۇ سۇئالنىڭ جاۋابىنى بەرگانى

بۇ يەگلىغ دىگەچ شەھرۇ يارۇ جاھان،
چۇ ئۇل شوخ ئەيدى ساھىب ئىمتىھان.
خەبەردار ئەردىيۇ بىدار ئىدى،
ئەنىڭ ئىمتىھانى ئىلە بار ئىدى.
كوزىن ئاچتىيۇ قوپتى بى ئىختىيار،
دىدى ئى شاھىنشاھ نۇسرەت شوئار،
نە مەئنىسى جەمئى سۇئالىن ماڭا
سالىب يۈكلىگەيسەن ۋابالىن ماڭا.
ئەگەر تىشنى فەرۋەي ئۇچۇن تىشدار،

نىمەرسە تەۋقىئى قىلۇر بىرى بار.
يەنە بىرىكى تىكسە خىلئەت ئانى دىمەك،
ئاڭا خىلئەتنىڭ باھاسى كىرەك.
يەنە بىرىگە ھەم بولسا ئۇل ئىزتىراب،
ئاڭا داغى بۇدۇر مۇئەييەن جاۋاب.
ئىرۇر ئۇل پەرى چەھرى موللا ھەققى،
كىرەك بولسە موللا بىلە رەۋنەقى.
كى ھەق ساقلاب ئۇز ئىلمىنىڭ ھورمىتىن،
راۋا قىلغان ئەرمىش ئەنىڭ ھاجەتىن.

فىروز شاھ بىر شەرت بىجا كەلگەنىنى پەرىزاتدىن سوراب ئۇل قوبۇل قىلغانى ۋە يەنە ئۇيقۇغە بارغانى

دىدى شەھكىم ئى شوخ روشەن زەمىر،
ئادا بولدى بولغايمۇ شەرتىڭدە بىر.
دىدى ئارى بىردىنى ئادا ئەيلادىڭ.
ئاداسى بىلە ھەم بىجا ئەيلادىڭ.

يەنە ئىككىسىنى ھەم بۇ يەگلىغ بىجا،
ئەگەر كەلتۇرەرسەن قىلىبسەن ئادا.
دىدىيۇ يەنە تەكيىگە قويدى باش،
ئۇزىنى سالىب ئۇيقۇغە ئۇل قۇياش.

AltunOq

فىروز شاھ سۈراھى سەنگىنىدىن سەرگوزەشت ھال سۈئال قىلغانى

بۇگىن شەھرىيار ئولتۇرۇب ھەسىبىھال،
سۈراھى سەنگىندىن ئەتتى سۈئال.
كىم ئى زەرف ئاب زۇلال ھەبىب،
تەربى ئەھلغە نىشان سەندىن يىتىب.
نەكىم سەرگۈزەشت ئەيلگەن ئەردى تەخت،
پەلەك جەۋر ئىلە زۇلمىدىن نەرم ـ سەخت.
ھىكايەت قىلىب تاپتى جانىم نەراھ،
خۇشان ئەتتى كوڭلۇمنى چەكمەي تەداھ.
نىكەم مۇشكۇلۇم بار ئىدى بولدى ھەل،
سىنىڭ سەرگۈزەشتىڭغە ئەمدى مەھەل.
بولۇپتۇركى سەن ھەم بايان قىلغايسەن،
پەلەكتىن نە كوردۇڭ ئايان قىلغايسەن.

سۈراھى سەرگۈزەشتىن ھىكايەت قىلىب، فىروز شاھنىڭ كەلمەكى جەھەتدىن سورغانى

چۇ شاھزادە مۇنداق سۈئال ئەيلادى،
نىچۇك پەرىشۇ ھەسىبى ھال ئەيلادى.
سۈراھى ئىچى ھەم تولا قان ئىدى،
پەلەك دەردى بىھەد بايان ئىدى.
دىدى ئى شەھنشاھ ئالەم پاناھ،
نەدىلخوۋاھىڭ ئولسە يەتكۈزگەي ئىلاھ.
مەن ئەلبەرز تاغىكىم ئانداق بەلەند،
يەر ئۈزرە يەنە تاغ ئەمەس دىلبەند.
ئەنىڭ ئۈستىدە پارە سەنگى ئىدىم،
نە پارەكى سەنگى نەھەڭكى ئىدىم.
مۇئەللەق تۇشۇب تەگرى ئەمرى بىلە،
تۇرۇب ئەردىم ئافاقدىن بەكلە.
ئىتاكى بىلە بىر ئۇلۇق يول تۇشۇب،
قارار ئەتمەس ئەردىلەر ئەل يۈرۈشۇب.
نەچە قاتلە ئىسكەندەر، كەيقۇباد،
سولايمانو جەمشت دىل قەۋمى ئاد.
مۇئەززەم چىرىك بىرلە ئەيلەب گۈزەر،
تەئەججۇب قىلۇر ئەردىلەر سەربەسەر.
دەر ئەردىلەر ئى قادىر بىروبار،
كى خوشقۇدرەت ئىلە مۇنى بەر قارار.
قىلىبسەن مۇئەللەق تۇرار يەر تاسىب،
كى كىمدۇر مۇنىڭدەك ئاجايىب غەرب.
نەچە يىللار ئانداق تۇرۇب سەرپىراز،
نەزەر قىلماي ئۆتكەن ماڭا ئەردى ئاز.
پەلەك كورسەتەر بولدى چۇن سەرزەنىش
جاھاندىن چۇشەر بولدى باشىمغە ئىش.
توپەمنى قازىب يەل ياغىن بىمەدار،
بولۇبان تۇرۇب ئەردىم ئى شەھرىيار.
كى بىركۇن ھاۋادا بۇلۇت كور كاراشىب،
قىلىب يەلۇ يامغۇر چەقىن چاقناشىب.
قىيامەت تۇنىدەك قارايىب جاھان،
يوق ئەردى يارۇغلۇق ساردىن نىشان.
كى يەر تەبرىدىيۇ مەن ئاندىن جۇدا،
بولۇب تەبرەدىم چارە قالماي ماڭا.
يىبرىم يولدا ئوق پارە ـ پارە بولۇب،
كىلىب يەرگە تۇشتۇم كۇلۇم سورۇلۇب.
نەچە يىللار ئول يول ئۈزرە پايمال
بولۇب ياتتىم ئول ئەردى دىشىۋار ھال.
كى ھىچكىمسە پەرۋايىم ئەتمەس ئىدى،
يوزۇمدىن غۇبارىم ئەرتمەس ئىدى.
كى بىر كۇن قالىن كارىۋان دەر گۈزەر
ئەيدىكىم بىر ئۇستاد ساھىب ھۇنەر.
ئۇلار بىرلە ئول يولدا ھەمرا ئىكەن،
ھونەر مەند ئۇستاد دىلخۇۋاھ ئىكەن.
كىلىب خوجا ئوبۇلخەير ھەككاك ئانى،
جاھان ئىچرە تولغان ئانىڭ شورەتى.
نەزەر قىلدىيۇ كوردى تاشى ياتىب،
مۇئەييەن ئامان توپراق ئىچرە پاتىب.

تۇشۇبان ئەرتىب يۇزۇمدىن غۇبار،
نەزەر قىلسە تاش مەن ئەجەب مەۋجدار.
ئارابى ئېلىپ كەلتۇرۇب شەھەردىن،
سالىبان ئول ئۇستاد رويى زىمىن.
دوكانىغە سالدى مىنى كەلتۇرۇب،
ئوتەردە بۇ رەئنا كەلسە شاھ كورۇب.
سۇراھى بۇيرۇدى ئول ئۇستادىنە،
جاپا ئىلكگە قويدى بىدادغە.
توپەمگە قويۇب ئەررە ھدريان كىسىپ،
مىتىنلەر ئېتىپ ھەريانىمغە نىسىب.
سەتەمكار ئەلدىن ئىچىم كوۋلانىپ،
تاشىمدىن تەنىم خىراج يەب ئايلانىب.
تامام ئولدۇم مىنى ئەرسە تاپشۇرۇب،
مىنى پىشكەش قىلدى ئول كەلتۇرۇب.
ئەگەرچە پەلەكتىن بۇ يەكلىغ جاپا،
كورۇب يەتتى تۇرلۇك باشىمغە بالا.
قىلۇرمەن مۇڭا شۇكرىكىم ئاقىبەت،
مىنى خالىق باكىرەم بۇ سۇپەت.
بۇ رەئنا بىلە ھەمدەم ئەيلاب تۇرۇر،
مۇنىڭ بەزمىدەنى غەم ئەيلاب تۇرۇر.
تۇرۇبمەن ئۇزاتىب بويۇن بىملال،
كى مەيل ئەيلگەي مەندىن ئابزىلال.
ھەمىشە نىشات ئوزرە سوھبەت تۇتوب،
پەرىلەر مەيئى لەئلى مەندىن يۇتۇب.
بولۇرلار خوشان نەشائى پەيدا قىلىب،
گۇلسۇرۇختەك يۇزلىرى ئاچىلىب.
بۇلار بىرلە خوش ۋاقىت خۇشھالمەن،
بىغايەت خۇشانۇ خوش ئەھۋالمەن.
مۇنى بىلمان ئەمدىكى ئاخىر نىدۇر،
يەنە ئەمرى پەرمان قادىر نىدۇر.
سەن ئىس شەھ ناغۇ مۇنچە تارتىب مالال،
كوزۇڭدىن ئۇچۇب ئۇيقۇ ئاشفتە ھال.
بولۇب ئولتۇرۇبسەن نىدۇر مۇددىئا،
ئىنايەت قىلىب ئېيت سەن ھەم داڭا.

فىروز شاھ كەلگىنىنىڭ سەبەبىنى بۇ ھىكايەتكە ئۇلاب مۇنىڭ بىلە پەرىزاتىنى ئويغاتقانى

دىدى شەھكى بۇدۇر مالالىم مىنىڭ،
ئىرۇر مۇندىن ئاشفتە ھالىم مىنىڭ.
كى سەمىنكى باردۇر مىنىڭ كەشورىم،
ئەنىڭ ئەھلۇ خەيلى مىنىڭ لەشكىرىم.
ئول ئەل ئىچرە بىر زاھىد پاك دىن،
بار ئەردى ئەنىڭ بىر قىزى نازىنىن.
ئەنىڭ ئىشقىدا ئۇچ كىشى بىقارار،
كىزەر ئەردى كويىدا دىلەفكار.
بىرى بېكۇ، بىرى سىپاھى ئىدى،
بىرى سەنگى ئەنداز شاھى ئىدى.
ئولۇس ئىچرە مەشھۇر ئۇلارنىڭ ئىشى،
بولۇب ئەردى دەرماندا زاھىد كىشى.
كى ھەر بىرى زاھىدغە بىر سوز سالىب،
جۇۋابىدا بىچارە ئاجىز قالىب،
ئۇلارغە جاۋاب ئەيتالماس ئىدى،
ئۇلار كويىدىن خالى قالماس ئىدى.
كىچە-كۇندۇز ئول كوي ئوزرە ئايلانىب،
يۇرۇر ئەردىلەر ئىشقىدا ئورتانىب.
دىسە ھەر بىرى بىلە نىسبەتىن،
قەلبان تېپتى كورمەي مېھنەتىن.
يەنە ئىككىسىدىن بولۇب ۋەھمناك،
ئىدى تۇغماغۇر قىزى بىرلە ھالاك.
كى بىر كۇن چىقىب ئويدىن ئول سىمبەر،
تۇرۇب ئەردى ھويلىسىدا بىخەبەر.
بار ئەرمىش توك ئول يەردە بىر ئاق دىۋە،
ھەم ئول قىز جامالىغە مۇشتاق دىۋە.
كىلىب ھەركۇن ئول كوي ئۇزە ئايلانىب،
بارۇر ئەركەن ئول خالى تاپماي يانىب.
ئېلىب كوككە چىقتىيۇ بولدى راۋان،

بولۇبان خەبەردار بىلك ئۇل زامان،
سۇڭىچە راۋان بولدى كوككە باقىب،
ياكىلماي راۋان بولدى ئەشكى ئاقىب.
باردىب ئاقىبەت تۇشتى بىر تاغ ئارا،
ئۇزىن بىلك يەتكۇرسە ئولۇم قارا.
ئىرۇر تاغ ئاراسىدا بىر ئار دىۋە،
تۇرۇر ئىزلارى روشەن ئۇل ياردىۋە.
كىرىب كورسە غار ئىچرە جامى نەھەڭ،
دەھىن پۇشى ئۇستىدە بىر تەختە سەڭ.
مۇئەييىن كورۇب يانىب ئاندىن كىلىب،
ئۇل ئىككىنى ئاندىن ئاگاھ قىلىپ،
ئۇچۇيلان بۇلۇب كىلىب ئۇل چاھ ئۇزرە،
تورۇب بىلك ئۇلارغە ئەنى كورگۇزە.
سىپاهى دىدىكىم بۇ ئىشتۇر مىنىڭ،
ئەمەسنۇر بۇ ئىش بەندىدىن ئوزگىنىڭ.
ماڭا ئۇشبۇ چاھ ئىچرە تۇشمەك كىرەك،
نە بولسە چاھ ئىچرە كورمەك كىرەك.
كەمەند ئالدىبۇ بىلىگە قىلدى بەند،
كەمەر بەند ئىدى چاھقە سالدى كەمەند.
تۇشۇب كورسە چاھ ئىچرە بىر تاش ئىشىك،
ئاچىلدى ئىشىك چۇنكى ئۇردى ئىلىك.
قىلىچىنى يالاڭ ئەيلاب ئۇل مەردكار،
قەدەم قويسە تەخت ئۇزرە ئۇل گۇلئۇزار.
بولۇب لالدەك ئەشكىدىن كوزلارى،
خازان ياپراغىدەك سولۇب يۇزلارى.
باقىب ئولتۇرۇب لالۇ هەيران قاتىب،
قويۇب قويىنغە دىۋە باشى پاتىب.
ئۇيۇقلاپتۇرۇر، كوردى تىغى تىز
سالاي دەپ ئەيدى، دىدى قىز: ئەي ئىزىز.
قاتىلماكى ناگاھ تىغىڭ زەرەر،
يەتكۇرمەي بولۇب بۇ يەنە باخەبەر.
قوپۇب قىلماسۇن مۇندا زايا سىنى،
بۇ قالسۇن ئۇيۇقلاب ئەلىب چىق مىنى.
ئالىب تەكىيەئەنى باشىغە قويۇب،
بۇلار چىقتىبۇ دىۋە قالدى ئۇيۇب.
چىقىب تەبرىدىلار ئاراغە ئالىب،
بولۇب غافىل ئۇل دىۋە ئۇيۇقلاب قالىب.

يۇرۇب يىتىب ئەردىلەر ئەلگە يىقىن،
كى بىدار ئولۇب دىۋە ئۇلاردىن كىيىن.
باشىغە تۇتۇن ئورلەب ئاچچىغلانىب،
غەزەب بىرلە جانغە ئوتلار يانىب.
قۇيۇندەك پەلەككە تەنورە ئۇرۇب،
چىقىب بىر زاماندا ئۇزىن يەتكۇرۇب.
بۇلۇتتىن چاقىن چاقناغاندەك تۇشۇب،
دەمىدىن جاھان كويگەلى ياۋۇشۇب.
ئارادىن ئەلىب چىنتى چانگال ئۇرۇب،
باقىب قالدىلار كوزلىرى تەلمۇرۇب.
توكۇب سەنگى زىن كوزىدىن ياشىنى،
فەلاخەن كەبىگە قويۇب تاشىنى.
ئۇلۇق تەگرەنىڭ ئاتىنى ياد ئىتىب،
دۇرۇدى هەبىبىنى بۇنياد ئىتىب.
هامانكىم تاش ئىلكىدىن ئەتتى جۇدا،
بۇلار هالىغە رەهىم ئەيلاب خۇدا.
ئەنىگدەك بارىب دىۋە بويىنىغە تاش،
تىگىب سەكرىبان جىسمىدىن باشقا باش.
تەنىدىن باشى باشىدىن باشقە تەن،
هاۋادىن كىلۇر ئەردى ئۇل ئەهرىمەن.
هەم ئاندىن بولۇب باشقە ئۇل سەرۋەناز،
تۇشۇبان كىلۇر داهىم ئۇل سەنگباز.
هاۋادا تۇتۇب يەرگە يەتكۇرمەيىن،
سالامەت قالىبتۇر زەرەر كورمەيىن.
بىرى ئەيتۇر ئالەمدىكى ئۇل سىمتەن،
بولۇب ئەردى ئۇل دىۋىنىڭ مۇلكى مەن.
ياكىلماي بارىب يەرنى كورۇب كىلىب،
ئالىب باردىم ئىككىڭنى ئاگاھ قىلىب.
ئەگەر بارىبان كورمىسەم ئەردى مەن،
ئەنىگكى بولۇب ئەردى ئۇلسىمتەن.
كىرەككىم مىنىڭ هەمدىمىم بولسە ئۇل،
يۇگۇردۇم ئانىڭ ئۇچۇن ئوشۇنچە يول.
يەنە بىرى ئەيتۇر يۇگۇردۇك نە سۇد،
بارىب مەنزىلىن هەمكى كوردۇك نە سۇد؟
مەن ئۇل چاهغە باغلاب بىلىغە كەمەند،
تۇشۇب چىقتىم ئەنى ئالىب بىر گىزەند.
ئىگەر توشماسام ئەردى ئۇل چاهنە مەن،

تۇرۇب ئەردىڭىز بىلمايىن ھىچ پەن.
مەن ئەتتىم ئانىڭ يولىدا جانىنى تۇفەيل
كىرەككىم مىنىڭ سارى ئول قىلىسە مەيل.
يەنە بىرى ئول سەنگى زەن دەر جاۋاب،
كى ھەر ئىككىڭىز قىلماڭىز ئىزتىراب،
بىرىڭ بارديۇ كوردى مەنزىل نەسۇد،
بىرىڭ قىلدى مەقسۇد ھاسىل نەسۇد.
يەنە بارچىنىڭ ئورتاسىدىن ئالىب،
بارىب ئەردى دۇشمەن بارىڭىز قالىب.
پەلەكتىن توشۇردۇم ئۇرۇب تاش ئىلە
باشىن تەندە قويماي تەنىن باش ئىلە.
ھاۋادىن تۇشۇرماي تىغى يەرگە ھەم،
تۇتۇپمەن سالامەت قالىپتۇر سەنەم.
كىرەككىم مىنىڭ بىرلە دەئۋايى كىشى،
قىلالماسا قالمايىن ھىچ ئىشى.
بۇلارنىڭ ئاراسىدا ئول قىز غىرىب،
تاللاشقە قالىبدۇر ئوز ئەركى بارىب.
بۇرەئنادىن ئول مۇپتالا ھالىنى،
سوراي دەپ كىلىپ ئەردىم ئەھۋالىنى.
بۇ ھەم ئۇيقۇغە بارديۇ مەن بۇ ھال.
باقىب ئولتۇرۇبمەن چىكىب يۇزمالال.
ئىگەرمۇندا بىدار ئولۇب قەسد ئوزىن،
سالىب ئويقۇغە سۇزگان ئولسە كوزىن.
ئاچىب كوزلارىنى قوپۇب ئولتۇرۇب،
تەرەھھۇم ئۇنىڭ ھالىغە كەلتۇرۇب.
دىماساكىم ئول كىم بىلە يار ئولۇب،
سائادەت يۇزى قايسىغە ئويرۇلۇب.
قىيامەتكى روزى نەدامەت ئىرۇر.
ئۇلارنىڭ جوۋابىنى بۇ رەئنا بىرۇر.

پەرىزادنىڭ بىئىختىيار ئويغانىب جاۋاب بەرگانى

ئىشتكەچ قوپۇب ناز ئىلە ناز بوي،
دىدى ئىدى مەلىك بۇ نىچۇك گۇپتگۇي؟
بولۇر كىم تۇغۇب كورمىگەن بىلمىگان،
كىشىلار جاۋابىن بىرۇر بۇ دىگان.
ئىگەر بىك يوگىرىب باربان يەرىن،
كورۇب كەلدى ئالسۇن ئاياغى تەرىن.
سىپاھى ئىگەرچە بارىپتۇر دىلىر،
ۋەلى ئەيلەمەپتۇ ئىشىن دىلپەزىر.
كىرەك ئەردىكىم چاھدا ئوق دىۋە ئىشىن
قىلىب چىققاي ئەردى داغى ھىچ كىشىن.
شىرىك ئەتمىگەي ئەردى ئوز ئىشىگە،
سوزى قالمىغاي ئەردى ھىچ كىشىگە.
بەھرى رەڭ ئالىب چىققانى خوب بولۇب،
ئەركان ئەمما كىيىن ئالدۇرۇب.
بولۇب چارەسىز قالغان ئەھۋالدا،
ھاۋا ئوزرە ئەلىپ بارۇر ھالدا.
ئاتىب سەنگى زەن جان سىتان تاشنى،
ئۇرۇب ئوز كۇچى دىۋىنىڭ باشىنى.
ھاۋادىن توشۇپ كەلگۇچى قىزنى ھەم،
يۇقارى تۇتۇپتۇر يەتكۇرمەي ئەلەم.
ئىرۇر سەنگى زەن ھەققى ئول سەر ۋە ناز،
كىرەك ۋەسلىدىن بولسا ئول سەرفەراز.

فىرۇز شاھنىڭ يەنە بىرى ئادا بولدىمۇ دەب سوراغانى پەرىزادنىڭ قوبۇل قىلغانى ۋە يەنە ئۇيقۇغە بارغانى

دىدى شەھرىيار ئى دىلئارام بۇ،
مۇبارەك زەمىرىڭغە خۇش كەلدىمۇ؟
دىدى ئارى ئەمدى يەنە بىرنى ھەم،
بۇ يەڭلىغ بىجا كەلتۇرۇرسەن نە غەم.
ئارامىزدا قالماس تۇرۇر ئوزگە سوز،
كىشى ئەيتالماس تۇرۇر ئوزگە سوز.
دىبان يانى باش قويغاچ ئولگۇلئۇزار،
بۇكەز خاتىرىن جەم ئىتىب شەھرىيار.

فىروز شاھنىڭ شەمئىدىن سەرگۇزەشتە ھال سوئال قىلغانى

چۇ خۇش كەلگەننى بىلدى دىلدارىغە،
باقىب ئولتۇرۇب شەمئى رۇخسارىغە.
دىدى ئەمدى ئى شەمئى روشەن زەمىر،
دىگىل سەرگۇزەشتەڭنى داغى بىر.

كۇنى كوردۇڭ ئاتامدىن خەيرۇ شەمەر،
ھىكايەت قىلىب بىزنى قىل باخەبەر.
دىيەلمەي غەمىن شەمئى ھەم زار ئىدى،
پەلەكتىن بەسى ئوتلىرى بار ئىدى.

شەمئى سەرگۇزەشتىن ھىكايەت قىلغانى، فىروز شاھنىڭ كەلىمەكىنىڭ سەبەبىنى سورغانى

دىدى ئى شەھنشا فىروز بەخت،
قوۋانسۇن سىنىڭ بىرلە بۇ تاجۇ تەخت.
چۇ سوردۇڭ مىنىڭ سەرگۇزەشتەم ئىشت
قازا ئەيلاگان سەر نەۋەشتەم ئىشت.
مەن ئەۋۋەل قوزى ئەردىمۇ بىر جاپاي.
ئىگامدىن تىلەي ۋە ئىگەم ئەردى باي.
مىنى بەردىيۇ كەلدى ئويگە ئىلىپ،
قىلىب پەرۋەرىش سۇ بىرىب، ئوت سالىب.
ئولۇق بولدىمۇ بەردىم ئىككى قوزى،
چىراغدەك يورۇدى جاپاينىڭ كوزى.
مەنۇ ھەم ئول ئىككى قوزى ھەم ئىككى رار،
قوزى بەردىكۇ بۇ دەستۇرلار.
بەش - ئالتە يىل ئوتمەي بۇ ھەم بولدى باي،
دەر ئەردىلەر ئەل باي بولدى جاپاي.
ئولۇس ئىچرە مەشھۇر باي ئولدى ئاتى،
مەن ئولدۇم ئۇنىڭ بائىس دولتى.
قەرىلىغ يىتىب ئاخىرىلئو مۇرمەن،
قىسى قالدىمۇ تولدى ياغ بىرلە تەن.
نىكەم ئىرىك قويلارنى سايلاتتۇرۇب،
بارۇر بولدى ساتماققە ھايداتتۇرۇب.
مىنى ھەم دىدي ئىرىك ھوكمدەدۇر،
قىرىب بەرمەيىن قوزى سەمىرۇب يۇرۇر.
قوشۇب ھايدىتىپ كەلدى بازارغە،
كى خىراجىگە ساتقاي خىرىدارغە.
كىلىب كوردى قاسساب بەردى باھا،
باھاسىن بىرىب قىلدى باينى رەھا.
بارمىزنى ھايداب سۇرۇب كەلتۇرۇب،
ئارادىن مىنى تاللاب تۇتتۇرۇب،
ئاياغىمنى باغلاپ تۇرۇب تىغى تىز،
قويۇپ ھەلقۇمغە بولدى خونا بەرىز.
تىرەمنى سويۇپ پارە - پارە قىلىب،
كانارىدا ھەر پارىسى سانجىلىب،
ئەلىب باردى ھەر كىشى بىر پارەنى،
قىلىب توھمە ئول پارە بىچارەنى.
ياغىمنى قىلىب جەمئى بىر شەمئى رىز،
ئەلىب ساتقۇن ئىلتىب قىلىب رىز - رىز.
قازانغە سالىب مىنى ئوت ياقىلىب،
قادۇرۇب ۋە ئەلىب سىزغۇرۇب سۇ قىلىب،
قويۇب شەم قىلىب دەستە - دەستە ئاسىب،
دۇكان ئوزرە قويدى ئول ئەردى نىسىب.
نەچە كۇن دۇكاندا ئەسىلىب تۇرۇب
ئوتەردە بۇ رەئنا كىشىسى كورۇب.
بارىمىزنى ساتقۇن ئالىب كەلتۇرۇب،
ھەر ئاخشام بىرىسىمىزنى بۇ كويدۇرۇب.
ئوتەرمىز جاھان مۇلكىدىن سوز ئىلە،
كويەرمىز بۇ رەئنا دىلفەرۇز ئىلە.
ۋەلى ھەر نەچە كويسە ئورتەنسە ھەم،
كىشى ئارزۇسى باردۇر دەر بۇ سەنەم.
قىلورمىز مىڭا داغى يۇز قەترە شۇكرى،
بولۇرمىز رىزا داغى يۇز قەترە شۇكرى.
كى مۇنداق پەرىزاد ئۇنىڭ شامىدا،

AltunOq

كويۇب بۇ سۇپەت بەزم ئەييامىدا.
بىزنىڭ رۇشنىمىزدە گۇلچەرىلەر،
چىكىب جامە كەلكۇن قىلىب نەشئەلەر،
پەراغەت ئىلە ئوتكۇرۇرلەر جاھان،
بىرى بىرى بىرلە بولۇرلار خۇشان.
قىلاي مەن داغى ئەمدى گۇستاخلىغ،
جۇۋابىنى لۇتپى ئەيلاب ئەتمە دەرىغ.

سەنئى شاھ خۇبان ئالەم نىتىب،
بۇ مەنزىلگە كەلدىڭ بۇ يەكلىغ يىتىب؟
كى بۇ گۇلستاندۇر پەرىلەر يىرى،
بۇ مەنزىلگە ئادەم ئاتىدىن بىرى،
يوق ئەرمىش گۇزەل ئادەم قىلغانى
سەۋەب نە ئىدى مۇندا كوردۇك سىنى؟

فىروز شاھنىڭ كەلگەنىنى بۇ ھىكايەنىغە باغلاپ بۇ نەقەرىپ بىلە پەرىزاتنى ئويغاتقانى

دىدى شەھرىيار ئى جىگەر سوز ئىشىت،
بىزنىڭ يەردە ئىككى مۇساھىب يىگىت.
بىرى بىرىدىن باشقە بىر سائىتى،
بولۇب ئەيلاماس ئىدى تاقىتى.
ھەمىشە بولۇب بىر بىرى بىرلە شاد،
تىلاب بىر بىرى خوشلۇغىدىن مىراد.
سەپەر قىلسىلار ھەم ئىكاۋ ھەم سەپەر،
مۇقىم ئولسىلار ھەم چۇشىرۇ شىكەر.
بىرىگە فەرەھ يەتسە بىرى خۇشان،
بىرسىنى خوشان، بىرگە ئەيشى جاھان.
جاھان خوشلىغىن بىر بىرىدىن تىلەب،
قىلىب بىر بىرسى بىلەن ئەيشۇ تەرەب.
يۇرەر ئەردىلار ئەيشۇ ئالەم قىلىب،
بىرى بىرى ۋەسلىن غەنىمەت بىلىب.
كى تاكى بىرى گەد خۇدالىق ھەۋەس،
قىلىب دىسە ئول دىدى مەنى ئەمەس.
سوراب بىلدىلار ئاندا سىمتەن بىرى،
بەس سالىھ پارسا دىلبىرى.
ئاراغە سالىب سوز تىلاب سوئىبىتىن،
رىزا بولدى چۇن قىلدىلار نىسبەتىن.
نەچە كۇن بولۇب گەد خۇدا بۇ بىرى،
بىر ئاخشام پەرىشان بولوب خاتىرى.
كى نە قىلماغۇر ئىشنى قىلدىم ھەۋەس،
مۇئەييىن ئەمەس بۇ ئىش ئەمەس.
بولۇب گەد خۇدا مەن پاراغەت بىلە،

ئەۋەل ئولدۇر يالغۇز مالالەت بىلە.
نىتىب نە قىلىب ئولتۇرۇر يالغۇزۇن،
نىتىب ئۇيقۇ كىلۇر ئاڭا تۇن ئۇزۇن.
دىبان بارسا ئولدەم قىلىب ئىزتىراب،
ياقىب شەمئ ئالىغە سالىب كىتاب.
غەمىن ئولتۇرۇب ئىلە يالغۇز قالىب،
ئوقۇماي كىتابىغە تىك كوز سالىب.
كىرىب كەلدىيۇ كوردى ئول ھالىنى،
ئوزىدىن بولۇب تۇشكەن ئەھۋالىنى.
دىدى ئول رەفىقىۋ ۋاپادارىغە،
ئىشىدىن پۇشمان بولۇب يارىغە.
كىم ئى يار نە قىلماغۇر ئىشنى مەن
قىلىب مەنكى يالغۇز بۇ ھالەتنى سەن.
جۇدا بولغان ئەرمەس ئىدوك ھىچدەم،
مەن ئەيتتىم ئوزۇمگە ماڭا بۇ ستەم.
ئىماس ياخشى ئەمدى بۇ ئادەت بولۇب،
ماڭا ئەيلىسە، ساڭا ھالەت بولۇب.
موقىم ئولساق ئوشۇندا مەنزىل تۇتۇب،
ۋەتەن قىلساق ئوز تورمىزدىن ئوتۇب.
سەپەر ئەيلەيلىك ئەرتە ۋە بىر نەچە
يۇرۇب سەير ئەيلاب نەچە كونگەچە.
بولۇب بىر بىرىمىز بىلە شادمان،
كوكۇل ئىستىگانچە يۇرۇب ھەر قايان.
ئاچىلىب كوكۇللارچۇ پەسلى باھار،
پارامۇش ئولۇب مىھنەت روزگار.

يانىب كەلسەك ئاندىن يەنە گورگابىز،
نە كەلسە جاھاندىن ئانى كورگەيمىز.
بۇ يەگلىغ قىلىب ئىتىپاق ئىككى يار،
ساباھ ئەيلاك دەب سەپەر ئىختىيار.
كىلىب بۇ ھالالىغە دىدىكى بىز،
ساباھ ئەيلادۇك ئىتىپاق ئىكىمىز.
كى ئەزم سەپەر قىلغانىبىز سەير ئۇچۇن،
كوكۇللەر ئەچىلغاي يورۇب نەچە كۇن.
كى بىر بىرىمىزدىن جۇدا بىر زامان،
بولۇشقان ئەمەس ئەردۇكۇ باشقە جان.
ماڭا بولغالى بۇ سۇپەت نىسىب ئول،
چىكىب پۇرقەتۇ مىھنەت غۇربەت ئول.
پەرىشان ئاشۇفتە ئەھۋال ئىرۇر،
ئەۋۋەل ئول خۇرسە ماڭا نە ھال ئىرۇر.
يۇرۇب نەچە كۇنگەچە سەير ئەيلەيلى،
بىر بىرىمىزگە كوڭۇل ئۇۋلالى.
زەئىپە قوپۇب توشەئى راھ ئىتىب
ئۇزۇغۇ ياراغىنى ۋە بىخورە ئىتىب.
ساباھ بولدىيۇ تەبرەدى ئىككى يار،
بىرى ـ بىرىسىگە بولۇب غەمگۇزار.
يەنە ئەرتىسىگە كىلىب بىر ئىبزىز،
تەرەھھوم كوزىدىن بولۇب قەترە رىز.
خەبەردار قىلدىكىم ئى سىمتەن.
قونۇب ئەردىم ئاخشام فالان يەردە مەن.
كىلور ئەردىم ئاندىن قوپوب ئەر تىلەب،
كى يول ئۇزرە كوردۇم بولۇپتۇر ئەجەب.
رەفىقى كى جۇپتۇ ھالالىك بىلە،
بار ئەردى قۇۋانغان ۋىسالىك بىلە.
قاراقچىغە ئۇچراب ھەدابكە نەزار،
تۇتۇب ئولتۇرۇپتۇر ياتۇرلار بىكار.
قىلىب باشلىرىنى تەنلىرىدىن جۇدا،
سالىپتور ياتۇرلار بولۇب خاكىپا.
بۇ بولسا خۇدا ھوكمى نە چارەدۇر،
ئەزەلدە نە قىسمەتتۇر ئول بارەدۇر.
چۇسەن ـ سەن ئۇلارنىڭكى غەمخوۋارى ھەم،
جاھان ئىچرە يارۇ ھاۋادارى ھەم.

ئۇلار ياتماسۇنلار بولۇب خاكسا
بارىب ئەيلا مەنزىللارىن بەقارار.
ئىشىتكەچ بۇ سوزنى زەئىپە راۋان،
تەشنە بولۇب جانى سۇ باغرى قان.
ياتىپتۇرلار ئىككى رەفىقۇ ھەرىن،
تاپىپ قەتلۇ بىرەھىملەر ئىلكىدىن.
كىسىب باشلارىن تاشلامىشلا جۇدا،
ئەلىب كەلتۇرۇب دابەرۇ پارسا.
قويۇب ھەر بىرىمنى بىر تەن بىلە،
تەزەررۇھ قىلىب ئاھۇ شەبۇن بىلە.
تەھارەت قىلىب ئىككى رىكەت ناماز،
قىلىبان سۇرۇب يەرگە روي نىياز.
دىمىش كوز ياشىن ئاقىزىبكى ئى ئىلاھ،
ئاياندۇر ساڭا بۇ ئىككى بىگۇناھ.
تاپىپتۇر سىتەم كارلاردىن زەرەر،
بۇلار دەردىدىن ماڭا قاندۇر جىگەر.
كىم ئەردى بولار بىزەرەر بەندىلار،
يوق ئەردى بۇلاردىن كىشىگە زەرەر.
تىلەب بىرى بىرى خوشلۇغىنى مادام،
يورۇر ئەردىلەر سەير ئىتىب سۇبھى شام.
نە ئولكىم بولارغە يۇرۇب ئالىمى،
مەتائى جاھان ئولغاي ئەردى غەمى.
غەمى بىر بىرىنىڭ رىزاسىيۇ بەس،
بىرى بىرىسىنىڭ موپتەلاسىيۇ بەس.
بىرى بىرىسىدىن ئايرىلالمايىن،
بىرى بىرىسىنىڭ خاتىرىن سالمايىن،
كىلىب ئۇچرامىشلار بۇ ئاپەتغە،
مىنى تاشلامىشلار بۇ ئوقەتغە.
ئەگەر رەھم قىلماي ستەم كارلار،
سەتەم قىلدى بىرەھىم خۇنخۇۋارلار.
سەن ئەيلەب تەرەھھۇم بۇلار ھالىغە،
مەنى زارە مەزلۇم ئەھۋالىغە.
بىرىب يانە باشىدىن بۇلارغە ھايات،
ماڭا يەتسە ماتەم ئويىدىن نەجات.
سىنىڭ لوتفوڭ ئالدا ئاسان ئىرۇر،
ئاتىڭ چۇن رەھمىيۇ رەھمان ئىرۇر.
چۇ مۇنداق نىياز ئۇزرە مەزلۇم زار،

تەزەررۇ يۈزىن سورسە پەرۋەردىگار.
راۋا ئەيلابان هاجەتىن ئولزامان،
ئولارغە ئىنايەت قىلىب بەردى جان.
هەر ئىككىسى قوپتىيۇ ئولتۇردىلار،
بىرى بىرىدە باشلارىنى كوردىلار.
پەرىشانلىق ئەهۋالىدا ناتەۋان،
ئەلىب كەلتۇرۇب باشلىرىنى ئولزامان.
بىرىن بىرگە بىرىنى بىرىگە قوشۇب،
قويۇب ئەردى جانىغە ئوتلار توشۇب.
بىرى بىرىــگە ياڭىلىش بىرىب باشلارى،
قالىب هەيرەت ئىچرە ئاقىب ياشلارى.
قورۇپتۇرلار ئولزار مەزلۇم ئىشى،
نە تۇرلۇك بولۇر بىلمايىن هىچكىشى.

كىقايسى بولۇر ئول سەنەم هەمدەمى،
باش ئولغايمۇ يا تەن ئۇنىڭ مەهرەمى؟
مۇنى بۇ پەرىزاتتىن سورغالى
مەهەلىدە ئەرزىگە يەتكۇرگالى.
كىلىب ئەردەم ئويقۇغە سالىب ئوزىن،
ياتىپتۇر يۇمۇب ناز بىرلە كوزىن.
ئىشتىب ياتىب بولسا بىدار ئولۇب،
بۇ كىم ئەرز قىلدىم خەبەردار ئولۇب.
جوۋابىن قوپۇب ئولتۇرۇب بەرمىسە،
ئولارنىڭ ۋابالىن ئالۇرمەن دىسە.
ئۇلارنىڭ ۋەبالىيۇ بۇ سەرۋە ناز،
ئوزى بىلگەي ئار قىلمىسا ئىهتىراز.

پەرىزاتنىڭ بىئىختىيار ئويغانغانى، قوپۇب جوۋاب بىرىب فىروز شاهغە دۇئا قىلغانى

ئىشتكەچ قوپۇب ئولتۇرۇب ئولپەرى،
دىدى ئى شەهىنشاهلار سەرۋىرى.
كالامىڭغە روهۇ رەۋانىم پىدا،
هەددۇ ئىشىڭغە جانۇ جاهانىم پىدا.
سائادەت بىرىب هەق تەبارەك ساڭا،
نىكەم كامىڭ ئەتسون مۇبارەك ساڭا.
ئىرور ئاشنا گەرچە تاهىردا باش،
ۋەلى تەندەدۇر تەنغە مۇهەررەم مائاش.
كىرەككى ئۇنىڭ مۇهەررەمى بولسا تەن،
كىمۇهەررەم دورۇر تەنگە باشتىن بەدەن.

پەرىزات ئىختىيارىنى فىروز شاهغە سالغانى، فىروز راينىڭ كىلىپ قوشۇلغانى، پەرىزات هەم ئاتا ـ ئاناسىغە خەبەر بەرگانى، بارچەسى يىغىلىپ كەلگەنى

بۇ ئۇچ شەرتىنى چۇ دىن ئادا شەهرىيار،
قىلىپ ئەردى ئول نازىنىن گۇلئۇزار.
دىدى سەندەدۇر ئىختىيار ئى مەلىك،
ماڭا قالمادى هىچ نەۋئى ئوزگەلىك.
بۇ شاهزادە ئەمرىدە بولدى ئول ئاي،
خەبەر بەردىيۇ كەلدى فىروزراي.
ئاتا ۋە ئاناسىغە هەم سىمبەر،
كىشىلەر ئىبەردىكى قىلغاي خەبەر.
يىتىپ چۇن خەبەر بىلدىلار هالىنى،
بارى شەرت ئادا بولغان ئەهۋالىنى.
بارى ئەهلۇ خىلىن خەبەردار ئىتىپ،
يىتىپ جەمى ئەسباب تەييار ئىتىپ.
ئارام گۇلشىنى كارۋان كەلدىلار،
ئۇلۇغۇ كىچىك شادمان كەلدىلار.

پەرىزاتىنىڭ ئاتا-ئانىسى كەلگەنى، فىروز شاھنىڭ ئەسلۇ نەسەبىن سۇراپ بىلگانى، فىروز شاھنى فىروزراي بىلە كەلتۇرۇب كورگەنلارى

كىلىب چۇن جىگەر بەندىنى كوردىلار،
مەلىك زادە ئەھۋالىنى سوردىلار.
كى قايدىن دۇر كىمگەدۇر نىسبەتى،
نىدۇر تور رەسمىيۇ كىمدۇر ئاتى.
دىدى شەھرى سىمىن مەلىك زادەسى،
جاھان شاھلارنىڭكى ئازادەسى.
ئاتىسىنىڭ ئاتى مەلىك شاھسۇۋار،
بىرىپ ئىككى يۇز ياش ئاڭا بىرۇ بار.
ئوغۇل-قىزدا بولغان بارى ھاسلى،
بۇ ئەرمىش كورەر كوزۇ جانۇ دىلى.
كىلىپ ئوز ئاتى شاھ فىروز شاھ،
توكۇز بارچە ئىشىدا ياراتقان ئىلاھ.
نە ئىش بولسا پەھمۇ پاراسەت بىلە،
بىلۇر قىلۇر يۇز لەتاپەت بىلە.
دىدىلاركى بىز ھەم كورەيلىك ئانى،
كىلىب بىزنى كورماسمۇ ئول ھەم قانى.
تىلاب كەلتۇرۇب شاھ فىروزنى،
بەھەم كوردى ھەم يارۇ سوزنى.
مۇبارەكلىك ئەيلاي پەرى قىزلىرى،
تەبەقلاردا ئالىب جاۋاھىر بارى.
تۇرۇب ئەردىلار باشىغە ساچتىلار،
گۇل بەخت ئول شوخنىڭ ئاچتىلار.
سەرۇ پايىدە مائىدە كەيدۇردىلار،
مۇناسىب بارى توردا كوردىلار.

پەرىزادنىڭ ئاتا-ئانىسىنىڭ فىروز شاھنى خوشلاب ئىككى ئاي توي قىلىپ نىكا باغلاپ پەرىزادنى فىروز شاھغە بەرگانى:

ئاتا ۋە ئانا داغى خۇش قىلدىلار
رىزا باغىدا گۇلدەك ئاچىلدىلار.
ئۇلۇق توي ئىتىب ئىككى ئاي چىرغالان
قىلىشىپ پىرى خىلى ياخشى-يامان.
پەرىزادنىڭ باغلىبان ئەقدىنى،
مەلىك زادىغە بەردىلەر نەقدىنى.
چۇ نەقدىنىڭ قۇفلىغە توشتى كىلىد،
ئاچىلدىيۇ ساچىلدى سورخۇ سەفىد.
يۇكلىگەچ دۇررۇ دانە سىمىن سەدەف،
ئەلىب كامىغە گاھى تاپتى شەرەف.
نىسار ئەيلادى لەئلۇ ياقۇتىنى،
دۇردانىدىن تاپتى چۇن قۇۋۋەتىنى.
سەدەف قەبىلە ئومۇر تاباقىدۇر،
ھەمىشە دۇردانە مۇشتاقىدۇر.
باھار ئەۋۋەل بولسا نىسان چاغى،
چىقىب بەھرە ئۇزرە ھەرنە دەر ياداغى.
تۇرۇر قەترەئىغە چىكىب ئىنتىزار،
كى قىلغاي نىسىب ئاڭا پەرۋەردىگار.
نەسىب ئەيلاگەن قەترەئى جەزب ئىتىب،
تىنىب كوڭلى دەريا توبىگە كىتىب.
تاپىب مۇددىاسىنى ئەيلاب قارار،
بولۇر ئەرمىش ئانىڭ بىلە دا نەۋار.
نەچەگە نەسىب ئولماي ئول قەترە سۇ،
يانالار ئىمىش بەرمەي ئۇل ئەبرۇ.
يەنە ئەبىر نىسان غىچە كوز تۇتۇب،
يەنە بولسا ھەم روزبەر قىلغاي پۇتۇب.
گەھى خوش، گەھى ناخوش ئەھلى جاھان،
ئوتەرلار ئىمىش ياخشى، گەھى يامان.

فىروزرايغه هەم بىر نازىنىن پەرىنى تويلاب ئەقىدە باغلاپ بەرگانلارى

چۇ تاپتىلار ئۇل ئىككى يار ئەتىتسال،
چىگىب بىر بىرى بىرلە جامۇ ۋىسال.
جاهان باغىدا كامران ئۇلدىلار،
ئەيشۇ ئەهىب شادمان ئۇلدىلار.
بار ئەردى پەرىزاد رەئناغه هەم،
كوكۇلداش ئۇزىدەك تىلىگەن بەهەم.
ئىمىب بىرسۇت ئۇلغان ئىككاۋ پەرىۋىش،
جۇدا بولمىغاي بىر زامان يازۇ قىش.

هەمىشه ئۇنىڭ هەمدەم مەهرىمى،
ئۇل ئەردى ئاندىن يوق ئەردىكەمى.
بارى هوسىن توردا كامىل ئىدى،
نىكەم ئاندادۇر، مۇندا هاسىل ئىدى.
ئەنىڭ ۋالىهى بولدى فىروز راي،
چۇ بۇ ۋاله بولدى مۇڭا هەم ئۇل ئاي.
بىرى بىرىگە نىسبەتەن قىلدىلار،
ئۇلار هەم جاهان ئىشرىتىن قىلدىلار.

مەلىك شەهسۇۋارنىڭ فىروز شاهنىڭ ئىزدىچە بارىب تاپالماي يانىپ كەلگانى، ئاناسى فىروز شاهنىڭ ئاناسىنىڭ ئوغۇل فىراقىدا ئۇلگانى

بۇلار مۇندا بۇ ئەيشۇ ئىشرەت بىلە،
كوكۇل ئىستىگەندەك پاراغەت بىلە.
تۇرۇب بىز ئوقۇبان مەلىك شەهسۇۋار،
كى قالدى ئۇ ئۇستىدا كوڭلى فەكار.
ئەنىڭ هالىدىن هەم بايان ئەيلايلى،
نه بولدى نه قىلدى ئايان ئەيلايلى.
كىيىك كىم ئوتۇپ شاه فەروزانه،
قاۋۇپ كەتتى ئۇل پەردىلسوزانه.
كورۇپ تۇردى تا بولدى كوزدىن يىراق،
هەزىن جانىغه تۇشتى دەردۇ فىراق.
تەهەممۇل قىلالماي ئاۋنى سالىب،
جىگەر كوشەسىنىڭ ئىزىنى ئالىب.
راۋان بولدىيۇ تاپتى ئەل هەم خەبەر،
توشۇب شاهنىڭ سوڭىغه سەربەسەر.
سورۇبان يىتىب ئىستاشىپ هەرنەچە،
ئىزىنى ئىزارلاب قاراڭغۇ كىچە.
تاپالماي ئىزىنى هەم ئىيتتۇردىلار،
ئوتۇپ ئۇل كىچە تاڭلا هەم سوردىلار.
بىلالمادىلاركى باردى قايان،
تىلابان تاپالمادى نامۇ نىشان.
كىيىكنىڭ ئىزدىچە كىلىب ئەتتىلەر،
كىشى بىلمادىكىم قايان كەتتىلەر.

بىر ئايچە يۇرۇب ئىستاب ئەل سەربىسەر،
نه دەشتۇ نه سەهرا نه كوهۇ كەمەر.
تاپالمايىن نائۇمىد ئۇلدىلار،
جاهاننى كەزىبان بىر ئاي يۇردىلار.
قاراردى كوزىگە جاهان شاهنىڭ،
فىراقىدا فەرزەندىلمۇ ۋاهنىڭ.
يۇرەكى سۇ باغرىيۇ بەريان ئىدى،
بۇ ۋەهمۇ غەم ئىچرە ئىچى قان ئىدى.
كى قايسارى باردى جىگەر پارەسى،
قالۇرمۇ ماڭا بۇ يۇرەك يارەسى.
بىلىڭ ئەتتىمۇ تونمە پىشىشە ئارا،
ئالىب كەتتىمۇ تاغ ئارا ئەجدىها.
سۇغا تۇشتىمۇ يۇتتىمۇ يا نەهەڭ،
هاۋا قىلدى سومرۇغ ئەلىب با بەچەڭ.
يىقىلدىمۇ ئاتتىن يامان يەر كىلىب،
ياياق قالدىمۇ ئاتتىن ئايرىلىب.
سۇباب سايەئى ئارزۇ قىلدىمۇ،
پاناهى تاپىب ئاندا يىقىلدىمۇ؟
يىقىلغاندا يا بىخۇت ئاتتىن يامان،
كىتىب هوشدىن بىخۇد ئۇلغان زامان.
بورىلەر گوزەرىغە توش بولدىمۇ،
قىنى تونمەئى، روهى قۇش بولدىمۇ؟

AltunOq

دەب ئەيلار ئەردى هەر زامان بىر خىيال،
تاپىلماغلىق بولدى ئاخىر مەهال.
نە ئىزنىيۇ نەز ئىرىدىن ئۇلدى نىشان،
ياروغ كوزلىرىگە قارارىدى جاهان.
ئۇمىدىن جىگەر كوشەسىدىن ئۇزۇپ،
بۇلۇتتەك قارا چىرماب ئەفغان تۈزۈب.
خازان يامغۇرىدەك ئاقىزىب ياشىن،
تۇتوبدۇر ماتەم ئوتىدىن باشىن.
بولۇب ئاق ساقالىنى بەرباد ئىتىب،
ياقاسىنى قىلىب چاكۇ فەرياد ئىتىب.
يانىب تۇشتى ماتەمدا تۇندەك بولۇپ،
ئۇل ئىشرەتتى غۇسسىغە ئويۇرۇلۇپ.
ئاناسى جاهان بانۇي پاك چىهرە،
خەبەر تاپتى كىم ۋە هەر تەرك ئەتتى مىهرە.
قويۇب شاه ئاياغىغە باشىن زار،
قىلىب يۈزۈ كوكسىنى ئەيلاب فىگار.
قويۇب ماتەم ئوتى بىلە ناتىۋان.
فىراق ئىچرە تەڭرىگە تاپشۇردى جان.

مەلىك شەهسۇۋار ئوغلىنىڭ ۋە هەمغۇۋانەسىنىڭ فىراقىدا خاراپ بولۇپ ئەفغان قىلغانى

چۇكۇردى مەلىك شەهسۇۋار ئىلە هال،
دىدى ئى ئەجەل جانىمنى ئال.
يىگىتلىكتە مۇنداق بالا كورمادىم،
نىشات تەرىپىدىن ئۇ كۇن سورمادىم.
كۇچۇ قۇۋۋىتىم بارىدا دەردۇ غەم،
يىتىب چەكمادى جان كوڭلۇم ئەلەم.
قەرىلىغىم داغى دولىتتۇ هورمىتىم،
جىگەر كوشەم ئەردى كۇچۇ قۇۋۋىتىم.
كۇچۇ قۇۋۋىتىمدىن جۇدا ئەيلادىڭ،
ئاڭا هەمدەمنى پىدا ئەيلادىڭ.
بۇلارسىز ماڭا نىدۇر هايات،
مۇنىڭدەك هايات ئوتكەننى ياخشى پات.
دەب ئەفغان قىلۇر ئەردى بىچارە پىر،
بولۇپ ماتەم ئىلكىدە جانى ئەسىر.
تىرىكلىكتىن تارتىبان يۈز مالال،
بولۇپ ئەردى زەئىپ ئىچرە ئانداغكى نال.
ئوغۇل دەردىيۇ هەم نەشىن غەمى،
خاراب ئەيلەر ئەردى دەمىدىن دەمى.

سەلىمنىڭ مەلىك شەهسۇۋارغە كوڭۇل بىرىپ نەسىهەت راي كورساتكانى

چۇ شاه ئۇلدى هىجران غەمىدىن خاراب،
سەلىم جاهان دىدىغە ئىزتىراب.
تۇشۇپ ئورتانىب جانى بىر كۇن كىلىب،
شاه ئالىدا ئولتۇردى مەهزۇن كىلىپ.
ئەيتتىكىم ئى شاه نىچۇن سەتەم،
ئوزۇڭگە قىلىپ تارتادۇرسەن ئەلەم.
تەۋەللا قىلىب هەققە سەبىر ئەيلاگىل،
غەمۇ غۇسسىغە ئوزىنى كوب بەرماگىل.
خۇدا بەندەسىدۇر ئۇلار بىز داغى،
ئۇلارنىڭ مۇنىڭدەك ئىتىب بارماغى.
ئىماس تۇرۇر ئەلبەتتە بىهكمىتى،
ئۇلارغەدۇر ئەلبەتتە بىر هالىتى.
كىشى چۇن كوزى بىرلە كورگەن ئەمەس،
نەهى بولغان ئولغان ئۇلارغە قەپەس.
يامان فال نىچۇن كىرەكتۇر بۇتۇر
سالۇر بۇ سۇپەتنى ئەيىيامىدۇر.
ئەمەستۇر مۇڭا بىتە هەممۇللۇق ئىش،
تەهەممۇل قىلۇر مۇندا قوللۇق ئىش.
تەزەررۇ قىلىب تەڭرىگە سۇبهى شام،
تەلەب ئۇستىدە ئەيلەيلۇق ئىهتىمام.
يىتىمۇ، پەقىرۇ ئەسرۇ غىرىب،
خۇدا يولىدا بىزدىن ئالسۇن نەسىپ.

گۇناكارلار زىندانى ۋە بەندىلەر،
كى بەندۇ بالا بىرلە شامۇ سەھەر.
دىلئازارىدە دەردۇ غەم دىدەدۇر،
پەرىشان مەھجۇر رەنجىدەدۇر.
ئۇلارنى قىلىب لۇتفى ئازاد ئىتىك،
ئەلىب كوڭلىنى خاتىرىن شاد ئىتىك.
تول ئوكسۇكگە خەيرئىلە ئىھسان قىلىك،
بۇ ئەلنىڭ دۇئاسىن ئىجابەت قىلىك.
بىرىنىڭ دۇئاسىنى ھەق مۇستەجاب،
ئەگەر قىلدى بولدۇق بىلىك مىياب.
بۇ ئىشنى قىلىپ شەھ سەبىر ئەيلاماك،
ئىبرۇر جۇملە مەقسۇددىن بەر يىماك.
پەيغەمبەرلەر ئىچرە ۋە ھەم شەھرىيار،
سالىبتۇر بۇ ھىجران ئوتتى كەردكار.
بار ئەركىن ئۇنىڭ تانچۇك ھىكمىتى،
نىتەي دىسە ئانى قىلۇر قۇدرىتى.
ئەنىگدەككى يەئقۇب پەيغەمبەرىن،
ھەسەد ئوتىغە سالىب ئوغلانلارىن.
سەبەب قىلدى يۇسۇپتىن ئەتتى جۇدا،
فىراقى بىلان ئەيلادى مۇبتەلا.
ھەمىشە كويۇب داغ ھىجران ئارا،
غەمىن ئولتۇرۇب بەيتۇلھەزان ئارا.
يىغىدىن دەمى خالى ئەرمەس ئىدى،
كورەر كوزلارى نۇر بەرمەس ئىدى.
نەھايەتۇ ئاشتى ئىسە غۇسسەسى،
قىلغان بىرلە سەبىرلىك قىسسەسى.

خىتاپ ئەيلادى ھەق ئى مەردى ھەق،
ئەگەر بولدى ئوغلۇڭ جۇدا بىزگە باق.
بىز ئەيتتۇق جۇداسىدىن بىزنىڭ بىرلە بول،
بىزنىڭ بىرلە بولساڭ قايان بارغاي ئول.
ئەگەر ئەمدى مۇندىن نارى غەم يىسەڭ،
بولۇپ سەبىرسىز يۇسۇب ئاتىن دىسەڭ.
سالۇر بىزنى ھەم بىز ئوزىدىن يىراق،
بىلورسەن ئوزۇڭ قايسىدۇر ياخشىراق.
ھەر ئىنسان ئولۇب تەڭرى پەرمانىدىن،
چىقىب كوشەئى بەيتۇل ئەھزانىدىن.
ئونۇتتى تامامۇ غەمۇ مىھنەتىن،
ئىككىنچى ئەيتمادى يۇسۇب ئاتىن.
تەھەممۇل قىلىب تەڭرى يادى بىلە،
بولۇب ئەردى ئانىڭ مىرادى بىلە.
جاھان ئاپىرىدىن ھەم پەلەك گەردىشىن،
تۇزۇب راي ئىلە قىلدى ئاسمان ئىشىن.
جۇدا بولغان ئوغلىن بىرىب ئىززۇ جاھ،
قىلىب مىسرى تەختى ئۇزە پادىشاھ.
خوشا بەردىيۇ ئەيلادى شادىمان،
يارۇدى قارا كوزىگە جاھان،
جاھان مۇلكىدىن جان دەۋلتۇ ئىلە،
دىلۇ روشنۇ جان ئاگاھ ئىلە.
ئابىد مەنزىلغە قەدەم قويدىلەر،
ئەل ئۇنىڭ ئىتىنى ئەدەم قويدىلەر.
بارىمىزغە داغى ئىش ئۇشبۇدۇر،
ئۇكۇن ئىش ئەمەستۇر ئىش ئۇشبۇدۇر.

مەلىك سەلىمنىڭ سوزىگە خوشھال بولۇب، ئىختىيارنى
سەلىمغە سالىب خەندە جان قىلغانى

بۇ سوزلەرنى شاھ ئۇ جاھان دىدەدىن،
ئىشتكاچ ياش ئەيلاب راۋان دىدەدىن.
دىدى ئى ھەدىسىگدا جان راھتى،
سىنىڭ بىرلە بولسۇن جاھان دولتى.
كىم ئولغايمۇ ئانداقكى فىروز شاھ،
تىرىك بولغايۇ قوشقاي ئەنى ئىلاھ.

ھەدىسىڭ مىنى قىلدى ئۇمۇتۋار،
نىچۇككىم تىلەر رايىڭ ئول ئىختىيار،
نىكىم بەندۇ زىندانى باردۇر بارىن،
قوبۇگۇ بىرىڭ ئانچە سىمۇ زەرىن.
كى ھىچكىمگە مۇھتاجلىق چەكمىسۇن،
خۇدا يولىدا ئالسۇنۇ رەنجىمىسۇن.

يىتىمۇ پەقىرۇ غەرىبۇ ئەسىر،
تۇلۇ بىۋە خاھى يىگىت خاھى پىر.
بىرىلىك خىلئەتۇ، ئاشۇ، نانۇ، تائام،
قۇرۇق قالمىسۇن بەندە خاسۇ ئام.
سەلىم ئۇنچە پەرمان قىلىب ئەردى شاھ،
يۇز ئانچە قىلىب كوشەش ئول نىكخاھ.
قىلىب بەندۇ زىنىدانىلارنى خالاس،
بولۇك دىدى دەرگاھ ئالىدا خاس.
نىكەم ئەردى دۇنيادا مۇھتاجلار،
غىنى بولدىيۇ تويدىلار ئاچلار.
ئولۇسنىڭ دۇئاسى بولۇپ رەھبەر،
تەزەررۇ بىلەن ئوزى شامۇ سەھەر.

تەلەب ئۇستىدە بولدى ئۇمىتۋار،
كى بەرگەي تىلەكنى پەرۋەردىگار.
بىلە كىمكى خالىق رىزاسىن تىلەر،
بولۇر خەلقى ئەھۋالىدىن باخەبەر.
ئەنىڭ ھالىدىن ھەم ئول ئاگاھ ئىرۇر،
يۇمۇب ئاچقۇچ كوز مىرادىن بىرۇر.
ۋەلى ئادىمى ئەسرۇ غەپلەتتەدۇر،
تىكىپ كوزىنى دۇنياغە مھنەتتەدۇر.
ئەگەر بەندىسى بولسە ئەنىڭ بىلە،
ئەنىڭ لوتفى ئىھسانىدىن نەكىلە.
نەچە غەپلەتى بولسە ھەم ئادىمى،
كىرەم كوركى رىزقىن كەم ئەتمەس دەمى.

فىروز شاھ تۇشىدە ئاتىسىنى مۇناجات ئوزرە كورۇپ پەرىشان ئويغانغانى، پەرىزات پەرىشانلىقىنىڭ سەبەبىنى سورغانى

بۇلار مۇندا تۇرسۇن ئۇ ئۇستىدە،
ئولار كىم نىشاتۇ تەرەپ ئۇستىدە.
قالىب ئەردىلار ئەمدى ئوليان كىزەر،
قىلىب ئەيلەيلى قىسسەنى مۇختەسەر.
پەرىزاد رەئنا بىلە شەھرىيار،
چىكىب جامۇ كەلكۇن ئالىشىب كانار.
ياتىب ئەردىلەركىم سەھەرگاھ ئىدى،
كوز ئۇيقۇدا ۋە كوكۇل ئاگاھ ئىدى.
كى كوردى ئوزىن شاھ سىمىن ئارا،
ئولۇسنىڭ باشىندا تۇتۇندەك قارا.
ئاتاسى ھەرىمغە قوسىيە قەدەم،
قاراڭغۇلۇق ئەردى ھەرەم سەھنە ھەم.
تاپالماس ئەردى كىشىكىم خەبەر،
سوراب بىلگەي ئول تۇندۇر يا سەھەر.
قەدەم قويسە ئىلگىرى ئول شاھسۇۋار،
قاراڭغۇلۇق ئىچرە چىكىب ئىنتىزار.
قويۇب باشىنى يەرگە گەريان ئىرۇر،
فىراق ئوتىدا باغرى بەربات ئىرۇر.
قىلىب نالۇ زار ئەفغان تۇزۇب،
فىغان بىرلە ھەر لەھەز كوڭلىن بۇزۇب.

مۇناجات ئوزرە دەيدۇ ئى بىرۇ بار،
سېنىڭ ھەزرەتىڭدە ئىرۇر ئاشكار.
كى يىللار تەلەبكار پەرزەند ئىدىم،
ئەسرۇ خاراب جىگەر بەندە ئىدىم.
كى مەن بارسام ئورنۇمدا ئولتۇرغاي ئول،
ئوچۇرگەن چىراغىمنى ياندۇرغاي ئول.
ئولۇسۇم ئوزرە پادىشالىق قىلىب،
كىيىب تاجۇ، تەختىم ئوزرە ئولتۇرۇب.
جاھان ئىچرە ئەيشۇ سەرۋەر ئەيلەگەي،
ئۇنى كورسە روھۇم ھوزۇر ئەيلەگەي.
نىچوككىم تىلەر ئەردى خاتىر ماڭا،
بارى روشەنۇ زاھىر ئەردى ساڭا.
ئىنايەت قىلىپ بەردىڭ ئانداق ئوغۇل،
كىم ئېچىلغان ئەمەس ئەردى ئەيلا گۇل.
ۋەلى غۇنچەسى ئەچىلۇر چاغىدا،
كورۇنۇپ كىلۇردە نەزەر باغىدا،
نەغەم تەندۇ باغىنە قىلدىڭ دۇچار،
قايان سالدى گەردىدىن بىئېتىبار.
كى نامۇ نىشانىدىن ئانىڭ خەبەر،
بىلالمىدىم باردى نۇرى بەرسەر.

كىيىكنىڭ ئىزىچە بولۇب روبىراھ،
قايان باردى پەرزەندىم دىلبەندىم ئاھ.
جاھاندا تىرىكمىكىن يا ئۆلۈك،
يانا بارمۇكىن ئانى كورگۈلۈك.
ۋە يا خۇد بۇ ئارمان ئىلە خارۇ زار،
بېرىپ جان قالارمەنمۇ بىبەركىي بار.
دەرەختىكى بىبەركى بار ئولغاي ئۇل،
جاھان ئىچرە نىقەدەر دارئولغاي ئۇل.
نە سايە ئىرۇر ئاڭا نە مېۋەئى،
كى ساياسىدا بەرە يەگەي سېۋەئى.
كىسىب ئوتقە ياقماقتىن ئوزگە ئانى،
جاھان بوستانىدا سودى قانى.
مېنى ئەسلا جەبرىكۆبار ئەيلەدىڭ،
كى بىقەدىر ۋە بىئېتىبار ئەيلەدىڭ.
كىسىلمەي ئۈمىدىمنىڭ بولدى قانى،
نە قىلدى فىراق ئوتقە ياقماي مېنى.
ئاتاسىنى چۈن كوردى بۇ هال ئىلە،
پەرىشان ئاشىپتە ئەھۋال ئىلە.
كى نا ئۈمىدلىك ئوزرە ئەيلەب نەفىر،
فىراق ئوتىدا ئورتەنۇر خەستە پىر.
پەرىشان ئولۇب قوپتى بىدار ئولۇب،
ئاتاسى فىراقىدىن ئەپكار ئولۇب.
كوزىدىن تەرەھھوم ياشى ئاقىلىب،
ئاتاسى ئوتى جانىغە ياقىلىب.
پەرىزاد رەئنا داغى سەسكانىب،
كوزىن ئاچىسە فىروز شاھ ئويغانىب.
قوپۇب ئولتۇرۇب زار-گەريان ئىرۇر،
پەرىشانلىق ئوتىدا بەريان ئىرۇر.
دىدى شوخ رەئناكىم ئى شەھرىيار،
ناغۇ خاتىرەڭ بولدى مۇنداق فىكار؟
ناغۇ نەركەسىڭ ئەشك ئىلە لالە نام،
بولۇپ ئىشرەت ئۇيقۇسىن ئەيلەر هارام.
مېنى ئەيلە بۇ هالدىن باخەبەر،
كى قان بولدى ماڭا بۇ غەمدىن جىگەر.

فىروز شاھنىڭ تۈشىدە ئاتاسىنى كورگانىنى پەرىزادقا ئەيتقانى

دىدى ئى كوزۇم روشنى مەھۋەشىم،
دىباڭكىم نە ئۈچۈن راۋاندۇر ياشىم.
ناغۇ مۇنداق ئاشىفتە ئەھۋال مەن،
بولۇب خاتىرەم خەستە بەرھالمەن.
تۈشۈمدە ئاتام هالىن ئەسرۇ خاراب،
كورۇب تۈشتى كوڭلۈمگە بۇ پېچ تاب.
مېنىڭ ئۈچۈن ئەسرۇ دىل ئەپكار ئىمىش،
فىراقىدا ئەھۋال دىشۋار ئىمىش.
باشىنى قويۇب سەجدىگە خەستە پىر،
يۈزىنى سورۇپ يەرگە پىر پەقىر.
مۇناجات ئوزرە ئېيدۇروركى ئى ئىلاھ،
قانى كوزلەرىم نورى فىروز شاھ؟
قانى ئۇل بۇ يەرگە يېتىب هاسىلىم،
كورەر كوزىمۇ جانۇ ئەقلىمۇ دىلىم.
ئانامدىن ھېچ ئاسار پەيدا ئەمەس،
مۇناجات ئوزرە بىر ئاتامدۇر بەس.
ئاتام ئانچە قىلغاندا مەزلۇم ئانام،
يەمەسمو ئەيدى بولسە يۈز مۇنچە غەم.
فىراقىمدا مەزلۇم مىسكىن ئوتۇپ،
ئاتام قالدىمۇ يالغۇزدىن غەم يۇتۇب.
ئاتام يانىدا ئوران خالى دۇرۇر،
مىگەرىكىم ئەجەل پايمال دۇرۇر.
پەرىشانلىغىمغە سەۋەب ئوشبۇدۇر،
بۇ غەم بىرلە جان خارمىنىم سۇدۇر.

پەرىزادنىڭ فىروز شاھنىڭ تۈشىنى ئاڭلاب پەرىشان بولۇب، شەھرى سەمەنگە بارور مەسلىھەتىنى كورگانى

ئىشىتكەچ بۇ ۋاقىئەنى ئۇل نازىنىن
بولۇب خاتىرى خەستە جانى ھەزىن.
توكۇب شەمئىدەك ئەشك دۇردانەسىن،
كورەلمەي ئۇل ئوتتا پەرۋانەسىن.

دىدى ئى ئىزلىك توزى تاجۇ سەپەردم،
باشمدىن ئايىغىم تەپلىك باردم.
سىمىن مىنىڭ مىنىڭدەك زەئىبو ھەزىن،
ساڭا سەدىقى بولسۇن سەن ئۇلمە غەمىن.
نەيەرگە قەدەم قويساڭ ئول يەردە مەن،
باشمدۇر ئاياغىڭدا ھەر قايىدا سەن.
پەلەك ئەمدى سەندىن يىراق ئوتمىسۇن،
فىراقنىڭ بالاسىنى كورسەتمىسۇن.

ئاتاڭ ئانداق ئولسە فىراقىڭدا زار،
ساڭادۇر نە پەرمانلىساڭ ئىختىيار.
ۋەتەن سارىغە خاتىرەڭ قىلسە مەيىل،
نەمەنىئ يولۇڭدا تۇمەن جان تەفىل.
موڭا مۇنچە خاتىر پەرىشان نەدۇر،
دىلۇدىدە بەريان گەريان نەدۇر.
ئاتا ـ ئانا ئاندا ئانداق خاراب،
بولۇب بىزگە تورماغلىغى ئەرمەس ساۋاب.

شاھ تاجى بىلە ماھىروي شەھرى زەررىندىن كىلىب فىروز شاھ بىلەن پەرىزادنى ياخشى ياراغلار بىلە شەھرى سىمىنگە ياندۇرغانى

بۇ سوزدىن بولۇب شاھ بىغايەت خۇشان،
مۇۋاپىق ئىككى يار ئۇلۇب ئولزامان.
قىلىب ئىتپاق ئەيلەدىلەر ياراغ،
بەرەرغە ئەيلەدىلەر بىئەيشۇ فاراغ.
خەبەردار ئولۇب كەلدى شاھ تاجۇ بەخت،
كى باغلار جىگەر بەندى سىمىنگە رەخت.
ئاناسى داغى ماھىروي زەرىنى،
دىل ئەفكار كەلدى ئىرۇر چۇن زەئىنى.
زەئىفۇ قەۋى ئالەم ئىچرە بىلە،
ئىرۇر بارچەغە ھىجرى مۇشكۇل ۋەلە.
زەئىنى ئەلگە دىشۋار ئىرۇر ئوزگىدىن،
زەئىنى ئەل دىل ئەفكار ئىرۇر ئوزگىدىن.
مۇكەممەل بولۇب بارى جابدۇقلارى،
چىقىب يۇككە جابدۇقتىن ئارتۇقلارى.
پەرىدىن بىرىب شاھ قىرق ئوي قىزى،
كى ھەر بىرىنىڭ يەرگە باسقان ئىزى.
پەلەكتىكىلەر كوزىگە تۇتىيا،
بولۇر ئەردى ئادەملەرغە خودنە بالا.
يەنە نەچە قۇل بەتچىلەر ھەم بۇتۇر،
كى كورگەن ئەمەس ئەردى ئەيىيامدۇر.
تۇتۇب ھەر بىرى بىر باھار قاتار،
راۋان بولدىلار يولغە بىئىختىيار.

بۇلار ھەم ئىجازەتلەشىب ئاتلانىب،
راۋان بولدىلار ئەرسە ئوتتەك يانىب.
ئاتا ۋە ئانا يىغلاشىپ قالدىلار،
فىراق ئىچرە غەم نەغمىسىن چالدىلار.
بارى ئالەم ئەھلىغە ھال ئوشبۇدۇر،
بىل بارچىغە ئوشبۇ ئەھۋالدۇر.
كى بارچە تەلەپكار پەرزەند ئىرۇر،
چۇ بولدى ئاڭا جانى دىلبەند ئىرۇر.
ئەگەر كورسە كوز قەترە ياشىدىن،
يىتەر ئولدەم ئوپىرۇلگەنى باشىدىن.
كىپى پايىغە تەگسە ناگىھان خار،
قىلۇر جانىغە نەيزە يەتكەنچە كار.
بۇ يەڭلىغ جىگەر خۇنلۇق ئىلە مەدام،
قىلور پەرۋىرىش كورسەتىپ ئىھتىمام.
ھەمىنكىم يىتىپ ياشقە بالىغ بولۇر،
ئەنىڭ شۇەسى بىۋالىق بولۇر.
دەرىخاكى، ئالەم ئىشى ئوشبۇدۇر،
جاھان ئەھلىنىڭ ئىشى ئوشبۇدۇر.
بوگۇنكىم كورەر مىھرىبانلار ۋىسال،
ئوتەرچۇن بوگۇن تاڭلا باردۇر خىيال.
چۇ تەڭرى تائالا بۇ ئەمىر ئەيلامىش،
جاھان ئەھلىنىڭ شۇەسى بۇ ئىمىش.

AltunOq

فىرۇز شاھ بىلەن پەرىزادنىڭ شەھرى سىمىنگە يېتىپ بارغانى، مەلىك شەھسۇۋارنىڭ بۇ خەبەرنى ئىشىتىپ تامام خەلق بىلە ئۇلارنىڭ ئالدىغا چىقىب كورۇشۇب بىلىك ئوغلىن كوروب شاد ئولغانى، فىرۇز شاھنىڭ ئاناسىن يوقلاغانى

راۋايەت قىلۇر بۇ سوپەت پەرىراھ،
كى چۇن يەتتى سىمىنگە فىرۇز شاھ.
ئاتاسى خەبەردار ئولۇپ شادمان،
بولۇب كوزلەرىگە يارۇدى جاھان.
كىم ئوچكەن چىراغىنى ھەق ياندۇرۇب،
يوقالغان جىگەر بەندىنى يەتكۇرۇب.
قۇرىغان گۇلۇستانىنى سەبزە ئېتىب،
چىقىپ كەلدى سەرۋەر دانە يېتىب.
چىقىب ئالىغە ئوترو شاھۇ گادا،
كورشۇب قىلىب جانلارىنى پىدا.
ئاتاسى ئاياغىغە ئوغلى تۇشۇب،
قۇچۇب ئوغلىنى كوزلىرى يورۇشۇب.
تۇكۇب شادلىق ئەشكىنى كوزىدىن،
كوتەرمەي كوزىن ئوغلىنىڭ يۇزىدىن.
قىلۇر ئەردى شوكۇر خودايى كىرەم،
نىچۇككىم بۇ ئوغلى بىلە ھەم تەسلىم.
ۋە لېكىن ئاناسىنى فىرۇز شاھ،
ئاتاسى بىلە كورمىگاچ تارتىب ئاھ.
دىدى ئەي دەرىغ ئول ۋەلى نىمەتىم،
دەمى كورمىگەن خەبەر غەمۇ مىھنەتىم.
ئانام مېھرىبانىم قىبلەم قانى،
كى سۇلتان ئاتام بىرلە كورمادىم ئانى.

مەلىكەنىڭ فىرۇز شاھغە ئاناڭ سېنىڭ فىراقىڭدا باردى دەپ ئەيتقانى، شەھرۇ خەلقى ئالىدە پادىشالىغىنى فىرۇز شاھغە نەسىھەت قىلىب تاپشورغانى ھەم ۋەسىيەت قىلىب جان بەرگانى

چۇ دەرد فىراق ئىلە شاھ جاھان،
بولۇب ئەردى زەئىف ئىچرە بەس ناتاۋان.
ۋەلى ئوغلىنى كورمەك ئۇمىدىدە،
يۇزىنى يۇزىگە سۇرمەك ئۇمىدىدە.
ئېلىنىپ تۇرۇب ئەردىك ئولمايىن
تىرىكلىك ئولۇك ساندا بولمايىن.
يوق ئەرسى ئوتۇب دەردۇ غەم مەغزىغە،
چىقارغە يېتىب ئەردى جان ئاغزىغە.
كى يەتتى جىگەر بەندىيۇ بىر زامان،
ئەنىڭ خوشلۇغى بىرلە جىسمىدا جان.
تورۇب ئەردى بىرلە ھەز ئەيلاب قارار،
ئاناسىن سۇئال ئەيلەگەچ شەھرىيار.
فىراق داغى دەردۇ غەم يادىغە،
توشۇب سالىب جان ناشادىغە.
ئەيتتىكىم ئى نۇرى دىدەم مېنىڭ،
مەئە سالدى يالغۇز فىراقىڭ سېنىڭ.
فىراقىڭدا بەرباد قىلدى ئوزىن،
فىراقىڭ غەمى بىرلە يۇمدى كوزىن.
يېتىب ئەردىم ئول ھالغە مەن داغى،
بولۇب ئەردى ئومرۇمنىڭ ئاخىر چاغى.
سېنى كورمەكىم ئەردى بىر ئارزۇ،
ھايات ئىتەرىمدىن غەرەز ئەردى بۇ.
كى سەن بولساڭ ئورنۇمدا تاجۇ تەخت،
ساڭا بولسە ۋە ئورناسا تەختۇ بەخت.
بولۇپ خاتىرەم جەمى سەندىن تامام،
جاھان باغىدىن ئەيلىگەيمەن خۇرام.
بىھەمدىللا ئولكىم مىرادىم ئىدى،
سېنى بەردى باشتىن ياراتقان ئىدى.
ساڭا بولسۇن ئەمدى جاھان گۇلشەنى،
خۇدا سالامەت تۇتسۇن ئەمدى سېنى.
گۇلۇ گۇلشەنىڭ تازا بولسۇن سېنىڭ،
جاھان ئىچرە ئاۋازىڭ بولسۇن سېنىڭ.

نەھال قەددىڭ سەرۋىرىڭ سەرفىراز،
بولۇب چەكمىسۇن دەھرىدىن ئىھتىراز.
فىراقىڭدا ئەگەر باردى ئول ھەمدەمىم،
مىنىڭ ھەم قىلىب ئەردىن ئوشبۇ دەمىم.
مۇنۇ شەھرۇ مەلىكۇ ۋىلايەت سىنىڭ،
بارى تەركو تاجۇ رىئايەت سىنىڭ.
تۇزۇك تەرى ئەيلە ئەدلۇ بۇنياد قىل،
ئادالەت بىرلە مۇلكو ئاباد قىل.
فەقىرۇ غېرىبۇ يىگىتۇ قېرى،
سىنىڭ خەيرىڭ ئىلە قۇۋانسۇن بارى.
بوتۇر ئەل دوئاسى كى ھەمرا ئولۇر،
نە قىلساڭ ئىشىڭ بارى دىلخۇۋا ئىرۇر.
ئولۇس ياخشى خۇلقۇڭدىن ئولسۇن خوشان،
نىكەم فىتنىدىن مۇلكۇڭ ئولسۇن ئامان.
ئولۇس كوڭلىكىم شاھتىن جەمى ئىرۇر
نە مەقسوتكىم بولسا تەڭرى بىرور،
دىل ئازارىلىق پىششەسى شۇمدۇر،
نە بولغاي دىلئازارى مەلۇم دۇر.
بولۇب رەھىم دىل خەلق ئىچىن شاد قىل،
دوئادا بىرەرتە بىزنى ھەم ياد قىل.
بۇ يەڭلىغ ۋەسىيەتلەر ئۇستىدە ھەرف،
سورۇب قىلدى جانەنى جانانغە سەرف.
مەلىكزادە ئەيلەب ياقاسىنى چاك،
بولۇب بارچە بۇ غۇسسىدىن دەردناك.
چىكىب دەردلىغى ئاھ ئازا تۇتتىلار،
ئازا ئىچرە خۇناب غەم يۇتتىلار.
مەقامىكى ھەم خانەسى مەنزىلى،
بولۇب ئەردى جانانسى مەنزىلى.
ھەم ئول شاھ ئالەمنى يەتكۇردىلەر،
ئاڭا يار ھەمدەمنى يەتكۇردىلەر.
قويۇب مەنزىلىغە يانىب خاسۇ ئام،
بولۇب خەتمى ئولۇسقە چىكىلىب تائام.
قاراسىنى شاھزادىنىڭ سالدىلار.
ئىزا خىلئىتىن ئىگنەدىن ئالدىلار.

فىروز شاھنىڭ تەختىتە ئولتۇرۇب ئەدلى بۇنياد قىلغانى، يۈز ئەللىك يىل پادىشالىق سۈرگانى

چۇ شاھزادە سالدى ئىزا خىلئەتىن
ئاڭا قويدى گەرددىن جاھان نوبىتىن.
ئاكابىر يىغىلىب تەۋازوئ بىلەن،
كىلىب بىكلار ئەھلى توۋابىئ بىلەن.
قويۇب تەخت كەيدۇردىلەر تاجۇ زەر،
تابوغىندا ئەل باغلىدىلەر كەمەر.
ئەنىڭ ئاتىدا خۇتبەنى تۇزدىلەر،
ئەنىڭ ئاتىدا سەككە كورگۇزدىلەر.
ئەنىڭ دولتى نوبىتىنى چالدىلەر،
ئولۇس ئىختىيارىنى ئاڭا سالدىلەر.
ئولۇسنى بىلىب تەخت ئۇزرە ئولتورۇب،
ئاتاسى ئورنىدا پادىشالىق سۇرۇب.
ئولۇس ئۇزرە سۇلتانلىق ئاينەنى،
ئەنىڭدەك تۇزۇب قويدى يەئنەنى.
كىم ئاندىن ئوكۇن قىلمادى ھىچكىم،
ھەم ئاندىن ئوكۇن بىلمادى ھىچكىم.
ئادالەت بىلە تۇزدى ئانداق ئوزىن،
ئىككى قىلمادى بىر ئەيتقان سوزىن.
يىتىمۇ پەقىرۇ غېرىبۇ ئەسىر،
تۇلۇ بىۋە، خۇۋاھى يىگىت، خاھى پىر،
غېنى بولدىلەر خەيرى ئىھسانىدىن،
تەمە قىلمادىلەر كىشى خانىدىن.
ئولۇس بولدى خوشھال ئۇنىڭ تورىدىن،
كىشى كورمىدى زور ئەنىڭ جەۋرىدىن.
ئولۇس ئىچرە پەيۋەستە غەۋغا ئىدى،
تويۇ ئىشۇ ئەيشۇ تاماششا ئىدى.
يوز ئەللىك يىل ئانداق پەلەك گەردىشىن،
كورۇب دولتۇ ئىشرەت ئاسايىشىن.
گولۇستان ۋەسىل ئىچرە شاد ئەردىلەر،
فاراغەت ئۇزرە خودمىراد ئەردىلەر.

خىيال ئەيلەمەس ئەردىلەر كىم پەلەك،
قىلۇر ئىشرەت ئەيىيامىنى ئۆزگىرەك.
يىتىب كىلىشى ئىشرەت ئىچرە قۇيۇن،
ئۇچۇرمەككە گۇللەرنى باشلار ئويۇن.

خازان بورجىغە يۇز كەلتورۇر باھار،
قۇيار شاخ گۇللەرنى بىبەرگى بار.
قىلور تىرە تۇن ۋەسل ئەيىيامىنى،
ياپار يۇزىگە ھىجرى ئەجەل دامىنى.

پەرىزادنىڭ فىروز شاھ بىرلە گولۇستاندا ياتىب، سەھەر ئويغانىب چىمەندىن نالە ئىشتىب، زوھرە دەردىدە بولۇب ئالەمدىن ئۆتكانى

راۋايەت قىلۇر بۇ سۇپەت پىردون،
كى كوركىم نىچوك كورسىتۇر ئويۇن.
خازان پەسلىيۇ بەرك رىزان چاغى،
ساۋۇق يەل بىلە سورۇلۇر زان چاغى.
كى شاھ سەرەخىراز ئىلە گۇلئۇزار،
چىمەن سەھنىدە بادەئى خۇشكۇۋار.
چىكىب بىر بىرى بىلەن ھەم خوۋاب ئىدى،
تاڭ ئاتقۇچە ئۇل كىچە ماھتاب ئىدى.
كى ۋاقتى سەھەر ئەردى سالقىنى،
ئەسىب داردى ماھىنىڭ جالغىنى.
كوزىن سەسكەنىب ئاچسا گولزارىدىن،
كىلور نالەئى زار ھەر سارىدىن.
نەشاخۇ، نە بەرگۇ نە سەھنى چىمەن،
قىلۇر نالەئى زار گايى سىمتەن.
خازان يەتسە بىزگە سەن ئەردىڭ باھار،
سىنىڭ بىرلە ئەردۇك گولۇ گولئۇزار.
سىنىڭ خوشلوغۇڭ بىرلە فىروز شاھ،
قىلۇر ئەردى بۇ سەھنىنى جىلۋىگاھ.
سىنىڭ بىرلە ئالەم گۇلۇستان ئىدى،
سىنىڭ بىرلە فىروز سۇلتان ئىدى.
فىراقىڭ ئۇنى موپتالا قىلغۇسى.
غىرىبۇ ئەسرۇ گادا قىلغۇسى،
دەرىغاكى بۇ ئالەم بىۋاپا،
قىلور خەستە جانلارغا ئاخىر جاپا.
ئىشىتكەن بۇ نالەشنى نازۇك سەنەم،
تۇشۇب جانىغە ۋەھىم ئوزرە دەردۇ غەم.
ئەنىگدەك توتۇب شەنى پەرياد ئىتىب،
يىقىلدى سولۇب مەگزى ئۆزىدىن كىتىب.

خەبەردار ئولۇب شاھ ئۇنىڭ ھالىدىن،
ۋەلى بىلمەي ئۇل نالەش ئەھۋالىدىن.
نە تورلۇك ئىلاجىكى دەرلەر بارىن،
قىلىب كورمەدى سەھھەتى دىلبىرىن.
تەسەددۇق قىلىب مۇلكىتو مالىنى،
تاپالمادى سەھھەت ھالىنى.
ئوشۇل بىخود ئولغان بىلە گولئۇزار،
جاھان گولستانىدىن ئەتتى كانار.
ئوشۇل ۋەھىم ئىلە زەھرەسى يارىلىب،
قالىب ئەردى تەن روھىدىن ئايرىلىب.
قارارىدى كوزىگە جاھان شاھىنىڭ،
پانا دەردى ياپتى يۇزىن ماھىنىڭ.
فىراق ئوتى ياندى خىرران جانىغە،
خازان يەتتى سەرۋە گۇلستانىغە.
ياقاسىيۇ كوكسىن قىلىب چاك ـ چاك،
دەرىن ئەردىكىم قىلغاي ئوزنى ھالاك.
ئۇرۇب ئوزنى يەرگە پەرياد ئىتىب،
ئونۇت بولغان ئوتلارنى بۇنياد ئىتىب.
تاپالمادى ھىچ دەرمانەنى،
نە قىلسە بولۇر تەگرى پەرمانىنى.
خازان يامغۇرىدەك توكۇب ياشنى،
بولۇتتەك قارا قىلدى پوي باشنى.
يۇز ئەللىك يىل ئىچرە خۇدا بەرگەنى،
بولارغە بىر ئوغول بار ئەردى ئەنى.
مەلىك تاجۇ بەخت ئەسرا ئىلتىب ئىدى،
قىزىم ئورنىدا ئولغاي ئول دەب ئىدى.
قويۇب ئەردى ئاتىن فەرروخ سۇۋار،
يىگىرمە ياش ئەردىلەر ئول شەھرىيار.

ۋەلى بۇ زامانلاردا هازىر ئەمەس،
فىراق ئىچرە كويگۈچى شەرورۇ بەس.
يەنە قىز يوق ئەردى ۋە يانە ئوغۇل،
كى بۇ غەمدە قىلغاي پەرىشان كوڭۇل.
ئەنىڭ بىرلە باهەم بولۇب يىغلىغاي،
بىرى بىرىگە هەمدەم بولۇب يىغلىغاي.

پەرىلار ئاسماندىن ئاڭلاب كىلىب پەرىزادنىڭ جىنازىسىنى ئىلىب ئۇچقانى، فىروز شاهنىڭ فىراقىدا نالە قىلىب يىغلاغانى ۋە پادشالىقىنى تەرك قىلىب گادالىقنى ئىختىيار قىلغانى

چۇپاك ئەردى ساندۇق ئارا پاك ئىتىب،
سالىب ساندۇق ئاغزىن تۇتۇب بىكىتىب.
تۇرۇب ئەردىلار چەرخنىڭ تاقىدىن،
پەلەك سەبەسىدىن كوك ئوراقىدىن.
سيەپوش جەمئى توشۇپ كەلدىلەر،
ياقا يىتشىبان فىغان قىلدىلەر.
مەلەك ئەرپلەر يا ئۇلار هور ئىدى،
كىشى كورسە جاندىن ئىلىك يۇۋار ئىدى.
بۇلار بارچە هەسرەت ۋە هەيران باقىب،
تۇرۇب ئەردىلەر زارۇ گەريان باقىب.
بىلالماي ئول جامائە نە خىلدۇر،
كى كوز ياشلارى ئىلە كىم سەلدۇر.
ئىلىب چىقتىلەر كوككە پەرۋاز ئۇرۇب،
باقىب قالدىلەر كوزلەرى تەلمۇرۇب.
فىغان بىرلە شاه يىغلار زارۇ زار،
كىم ئوز خىلىغە ئاقىبەت باردى يار.
نە تەقسىر كەچتىكى بۇ دىلرابا،
مۇنىڭدەك ۋاپاسىزلىق ئەتتى ماڭا.
بىلالمدىم ئوزۇرنى قولمادىم.
خەبەردار بۇ هالدىن بولمادىم.
گادالىق تەرىقى بىرلە دەر بەدەر،
يۇرۇب ئىستىسەم ئونى شامۇ سەهەر.
تاپىلغايمۇ نامۇ نىشانى ماڭا،
دەي ئالغايمۇ مەن ئوزۇرۇ تەقسىر ئاڭا.
دىدىيۇ گادالىققە قويدى كوڭۇل،
غەمۇ بىناۋالىققە قويدى كوڭۇل.
ئازا خانەدا چىللە ئولتۇرۇب،
چىقىب كەزگەي ئوزگە جاهاننى يۇرۇب.
بۇ يەڭلىغ خىيال ئەيلاب ئول شەهرىيار،
بولۇب فۇرقەت ئەندۇهى بىرلە فىكار.
ئوتۇب تەختىدىن تاشلىدى تاجۇزەر،
تاقىب غەمۇ قۇرىدىن بىلىگە كەمەر.
كىيىب ئىگنىگە بىرقارا ئىيسكە شال،
نەهالىن فىراق ئەيلاب ئانداقكى هال.
قىلىب كۇشەئى بەيتەل ئاخىرىن ۋەتەن،
فىراق ئوتى بىرلە بولۇب شەئىلە زەن.
كۇيۇب ئورتانىب زار گەريان ئىدى،
ئىشى كۇچى پەريادۇ ئەفغان ئىدى.
ۋىلايەت دىنۇ ئەل ئولۇسىدىن غەمى،
يوق ئەردى ئوزى ئەردىيۇ ماتەمى.
ئولۇستىن خوشانلىق بولۇب بىرتەرەب،
بارۇر بولدىلەر تارقىشىب هەرتەرەب.
قويلار زابۇنلارغە بىداد ئىتىب،
يورۇر بولدىلەر ئاه پەرياد ئىتىب.
ۋىلايەت ئىشى قالدى بىرەبىت ئولۇب،
ئولوسنىڭ باشى غەم بىرلە ئۇيرۇلۇب.

خەلق كىلىب فىروز رايغە پادشا نە ئۈچۈن مۇنداق قىلادۇر؟ خەلق چايقالىبدۇر، خەلق هالىن پادشاغە ئەرز قىل دەب ئونى مەلىككە ئىبەرگانلارى

چۇ تۇشتى بۇ هالەت خالايىق ئارا
يىغىلىب ئولۇغۇ كىچىك بىنەۋا.
كىلىب باردى فىروزراي ئالدا،
سالىب سەئىيۇ تەدبىرۇ راي ئالدا.

دىدىلەركى ئى شاھ غەمخوۋارەسى،
دۇئاسى سەن بۇ ئىشنىڭ نىدۇر چارەسى.
ئۇلۇس قالدى بىسەر جاھان چايقالىب،
تامام ئەل بۇزوقلۇققە كوڭلىن سالىب.
كىرىب شاھ ئالىندا ئەرز ئەيلەگىل،
يامەن - ياخشى ھەرسارىدىن سوزلەگىل.

كىم ئادەم ئاتا چاغىدىن تا بۇ دەم،
كىم ئولغان ئەمەس ئادىمىدىن بۇ غەم.
توغۇپتور بارى ئادەم ئولمەك ئۇچۇن،
ئولۇم زاھىر ئولغان ئەمەستۇر بۇگۇن.
ئولۇم باردۇرۇر تا جاھان باردۇرۇر،
فىراقۇ بۇ ئاھۇ فىغان باردۇرۇر.

فىروزراي فىروزشاھغە بارىب خەلقىنىڭ مەسلىھەتىن ئېيتىب نەسىھەت قىلغانى، ھىچ بولمىسا پادىشالىق ساڭا كىرەكمەس بولسە ئۇنى ئوغلۇڭ فەررۇخسۇۋارغە بىرەلى دەپ ئەيدگانى

قوپۇب بارسە شاھ ئالدىغە نىكىخۇۋاھ،
غەمىن ئولتورۇپتۇر چىكىب دەردۇ ئاھ.
كىرىب تۇردى چۇن كوردى شاھ جاھان،
دىدى ئولتۇراي مۇھەررەم مىھرىبان.
دىگىل كىم پۇتەرمۇ يۇرەك يارەسى.
بولۇرمۇ فىراق ئوتىنىڭ چارەسى.
فىراق ئوتى بىرلە تۇتاشتىم تامام،
بۇ غەم بىرلە تولدۇرمۇ تاشتىم تامام.
دىدى ئاڭا فىروز كايىما شەھرىيار،
بىنايى جاھان تا تاپىپدۇر قارار.
بۇ دەردۇ فىراقۇ بۇ ئەندۇۋۇ غەم،
بۇ سوزۇ گەدازۇ بۇ ئوتۇ ئەلەم،
جاھان ئەھلىدىن خالى بولغان ئەمەس،
سىنىڭ جانىڭ ھالى بولغان ئەمەس.
ئاتالار ئانالار قايان باردىلار،
بىرى بىرىگە ئەيلەب فىغان باردىلار.
بارىمىزغە داغى بارار يول بۇدۇر،
بارى ئالەم ئەھلىغە ھال ئوشبۇدۇر.
تەھەممۇل كىرەك تەڭرى پەرمانىغە،
رىزا بەرمەك كىرەك ئۇنىڭ بويرۇغانىغە.
خۇدا بەندە ئىنى قىلۇر پادىشاھ،
كى بولغاي خالايىققە پۇشتى پاناھ.
قويلار زابۇنلارغە كوچ قىلمىغاي،
كوكۇللەرنى بىر بىرىگە ئوچ قىلماغاي.
خالايىق ئىچىندە تەپاك ئولمىغاي،

بىر بىرىدىن ئول يىراق ئولمىغاي.
ساڭا تۇشكەلى بۇ فىراقۇ بۇ غەم،
تىگىبدۇر ئۇلۇسغە بىغايەت ئەلەم.
قويۇبدۇر بۇزۇغلۇققە يۇز بارچە ئەل،
تاڭىبدۇر پاراكەندە بولماققە بەل.
زەبۇنلارغە كوچلۇقلارى زور ئىتىب،
يۇرۇرلەر ئىشىكدىن ئىشىككە يىتىپ.
سورۇب ھوزورىغە كىمسە يەتمايدۇرۇر،
كىشى كىشى سوزىن ئىشتمەي دۇرۇر.
قىيامەتنى سەندىن سورالارمۇ،
سەنەندى قىلماغىل بۇ غەمۇ قايغۇ.
قالىب بىسەر ئەل كورماسۇن زولۇمۇ زور،
پەلەك سالماسۇن ناكى ئاشۇبۇ شور.
چىقىب دولىتۇ تەختىڭ ئۇستىدە بول،
ھەمۇل ئىلە بەختىڭ ئۇستىدە بول.
ئاتاڭدىن ئاتاڭغە يىتىب تا بۇ دەم،
تىگىب ساڭا بۇ دولىتۇ مولكۇ جەم.
قالىب ئەردى گەر تەرك ئىتار ھەم ئىسەڭ،
ماڭا شاھلىق ئەمدى كىرەكمەس دىسەڭ.
مەلىك زادە پەررۇخسوۋارىڭغە بەر،
يىتىلدى ئىكىن ئەمدى ئۇل داغى ئەر.
پەرىزاد قىزلار بىرلەن نازىنىن،
ئاچىب جەددىجە ھەد ئوزرە بالۇ پەرىن.
راۋان شەھرۇ زەررىنغە يەتسۇن بارىب،
بۇ ۋاقىئەنى ئاندا ئەيتسۇن بارىب.

AltunOq

مەلىك زادە فەرروخنى ئەلىب كىلىب،
ئوز ئورنوڭدا سەن ئانى سۇلتان قىلىب.
نە ئىشكە رەجۇ ئەيتساڭ ئى شەھرىيار،
ساڭا ئاندادۇر ھەر نىچۇك ئىختىيار.
يوق ئەرسە ئولۇسنى بۇ يەڭلىغ خاراب،
قويۇب ئۇزگە ئىش قىلماق ئەمەس ساۋاب.

ئۇلارغا ئەگەرچە ئايانەدۇر بۇ ئىش،
ۋە لېكىن كېرەكدۇر بۇ ياندىن بارىش.
پەرىزادنىڭ ھەم بىلىپ ھالەتىن،
كىلۇر قايدادۇر ھەم كورۇپ تەربىيەتىن.
پەرىلار ئالدىكىم ئېلىپ كەتتىلەر،
ئالىپ بارىپ ئول يەردە دەفىن ئەتتىلەر.

فىروز شاھغە فىروزراينىڭ مەسلىھەتى خوش كېلىپ نازىنىنغە پەرى قىزلارنى قوشۇپ يىبارگانى

بۇ سوزلەر كىلىپ شاھغە بىسيار خوش،
دىدى كەلسون ئول نازىنىن ئول ماھۋۇش.
كىلىپ نازىنىن شاھ ئاياغىغە زار،
توشۇپ يۇزۇ كوكسىنى ئەيلەپ فىكار.
قىلىپ شاھ يەنە پارە - پارە ئۇزىن،
قىغان ئەيلادى يەرگە سۇرتۇپ يۇزىن.
كى تاش ئولسە ئولدەم ياريلغاي ئىدى،
ئۇلار ھالىغە نالە قىلغاي ئىدى.
دىدى شاھكىم ئى نازىنىن گۇلئۇزار،
ئەنىڭدەك فىراق ئوتىدا بەقارار.
بولۇب مەن نە تەخت نە تاجۇ كەمەر،
نە شەھەرۇ نە خەلقۇ نەسىمۇ نەزەر.
بارىدىن كىچىپمەن جاھاندىن ئوتۇب،
ئەمدى مەن گادالىق تەرىقىن تۇتۇب.
ئەنىڭ بىرلە ئەردى مېنىڭ شاھلىغىم،
شايى بولمىدى ئاڭا ھەمرالىغىم.
بارىب ئەمدى شاھ تاجۇ تەخت ئالىدا،
ھەم ئول ماھىرۇينىڭ بەخت ئالىدا.
بۇ ۋاقىئەنى ھەم بەندىنىڭ ھالىنى،
پەرىلار ئالىب ئۇچقان ئەھۋالىنى.
قىلىب ئەرزۇ مەلۇم ئىتىب كەل ماڭا،
بۇلارنى بىلىبان يىتىپ كەل ماڭا.
ئەگەر گۇلئۇزارىمنى ئىتىب ئۇلار،
مۇقامىنى ئوز شەھرىدە قىلسالار.
يىتىب مەنزىلىگە سالامىم يەتكۇر،
دىگىل يارلىغ رەسمى مۇنداقىدۇر.
كى مۇنداق مېنى زارۇ ئەپكار ئىتىب،

فىراق ئوتى بىرلە گىرىفتار ئىتىب.
ۋاپاسىزلار ئاينەنى تۇتقايسەن،
فىراقىڭ بالاسىدا قان يۇتقايسەن.
ئەگەر بولسە مەقدۇرۇڭ ئى جان دىگىل،
مېنى ھەم ئوزۇڭ بىرلە دەمساز قىل.
فىراق ئىلكىدە مۇپتالا قويماغىل،
بۇ يەڭلىغ سىرۇ گادا قويماغىل.
سېنى بىر زامان كورمىسام ئەردى ئاھ،
بولۇر ئەردى ئالەم كوزۇم سىياھ.
دەر ئەردىم جۇدا بولسام ئولكۇن دۇرۇر،
ئۇرۇب تىغ باغرىمنى بولگۇم دۇرۇر.
نەچە كۇندۇرۇر سەندىن ئايرىلغالى،
فىراق ئوتى جانىمغە ياقىلغالى.
ئەگەرچە فىراقىڭدا بولدۇم كاۋاب،
ئولەي دەپ ئولالمىدىم ھىچباب.
كىشى دەردۇ غەم بىرلەن ئولمەس ئىمىش،
بالا ۋە ئەلەم بىرلە ئولمەس ئىمىش.
بۇ يەڭلىغ بارى ھالىتىن ئەرز ئىتىپ،
بالا ۋە غەمۇ مېھنەتىن ئەرز ئىتىپ.
ئەيلادى شوخنى شەھرىيار راۋان،
پەرى قىزلاردىن قوشۇب ھەر زامان.
مەلىكزادە فەروخنى فىروزراي،
دىدى ئى ئاياغىڭغە دىدەمدە جاي.
ئېلىب كەل كەل ئەلبەتتە بۇ شەھرىيار،
ئوتۇپتۇر تۇتۇب مەملىكەتتىن كانار.
ئولۇس ئوزرە بولسۇن كېلىب شادۇ ئول،
ئىرۇر شاھغە داغى دىلخۇۋاھى ئول.

نازىنىن شەھرى زەررىنغە يېتىپ شاھ تاجۇ بەخت بىرلە ماھىرۇيغە كوڭۈل ئەيتغانى ۋە نازىنىننى كورۇپ شاھ، ماھىرۇي ۋە فەررۇخسۇۋار - نىڭ يىگىۋاشتىن ھازا تۇتغانى

راۋان بولدى چۇ نازىنىن ئۇلپەرى،
ئاچىلدى ھاۋا ئۇزرە بالۇ پەرى.
يۇرۇب شەھرى زەررىنغە يەتسە راۋان،
ئىرۇر بارچە شەھەر ئەھلى پىرۇ جۇۋان.
سيەپۇش باشىدىن ئاياققاچە پاك،
دىل ئەپكار ئاشفتە سىنە چاك.
بىراۋدىن سۇئال ئەتتى ئى نىكمەرد،
بۇ يەڭلىغ نىدىندۇر بۇ ئەھۋالى دەرد.
دىدى بولدى بىر ھەفتە كىم ناز بوي،
جاھان ئەھلىدىن باغلامىش گۇپتەگۇي.
ئەلىب كەلتۇرۇبان ياراغ ئەتتىلار،
ئارام گۇلشىنىگە ئالىب كەتتىلار.
كىم ئول گۇلشەن ئەردى ئەنىڭ مەنزىلى،
ھاياتىدا ئەردى ئەنىڭ مايىلى.
قويۇپ ئاندا ئىلتىب بولۇب دىلفىكار،
بۇگۇن كەلمىش ئاندىن يانىب شەھرىيار.

بارى ئىلگە ماتەم بۇ غەمدىن دۇرۇر،
سىياپوش ئۇلۇس بۇ ئالەمدىن تۇرۇر.
مۇنى قىلدى مەلۇم ئول پەرى،
كىلىب مۇندا بولمىش ماقام ئول يەرى.
كىلىب ماھىرۇي نازىنىن ئالىدا،
توشۇب يەرگە ئانداغكى كوي ئالىدا.
يۇزىنى سۇرۇپ يەرگە پەرياد ئىتىب،
كورۇب ماھىرۇي ئانى ئۇزىدىن كىتىب.
كىلىب شاھ كوكسىن قىلىب چاك - چاك،
بولۇب ئالەم ئول غۇسسەدىن دەردناك.
ئورۇب تاجىنى يەرگە فەرۇخسۇۋار،
كى قانى ئانام ناز بوي گۇلئۇزار.
بۇ غەمدىن بارى خەلق نالان بولۇب،
ئۇلۇغ - كىچىك بارچە گىريان بولۇب.
يەنە يىگى باشتىن ئازا تۇتتىلار،
ئازا غۇسسەسى بىرلە قان يۇتتىلار.

نازىنىن تاجۇ بەخت ئالىدا فىروز شاھنىڭ ئەرزۇ ھالىن ئېيتىب فەررۇخ سۇۋارنى خەلق تىلاگىن ھەم ئەرز قىلىب، شاھ تاجۇ بەختكە ماقۇل كىلىب قوبۇل قىلغانى

چۇ خەتمى ئۇلدىيۇ ئەل دۇئا قىلدىلەر،
بىرىب خەتمە ئېشنى ئادا قىلدىلەر.
قۇيۇب نازىنىن شاھ فىروز شاھ،
غەمۇ ھالىتىن ئارتىبان ئوتلۇق ئاھ.
ئوتۇب تەختىدىن تاجىنى سالغانىن،
گادا قورچاغىن باشىغە چالغانىن.
كىيىب ئىگنىگە بىر قارا ئەسكى شال،
تەقى قىلغانىن دەربەدەرلىك خىيال.
ئۇلۇس چايقالىب جەمىئەت بىر تەرەپ،
بولۇبان بارىدۇرغانىن ھەر تەرەپ.
تىگىب كۇچسىز ئەلگە قەۋىلار كۇچى،

ئىشىكتىن ئىشىككە يېتىپ سورغۇچى.
تاپالمايىن زار بولغانلارىن،
ئۇلۇس زار ۋە ئەپكار بولغانلارىن.
كورۇب مەسلىھەت شاھ يۇكلەگىنىن،
مەلىك زادەنى ئەل تەلەب قىلغانىن.
چۇ غەرەز ئەتتى ئەرسە دىدى راستدۇر،
نە چارە نە كىم تەڭرىگە خاسدۇر.
دەب ئەردىم قىزىم ئورنىدا بولغاي ئول،
قۇۋانغاي ئەنىڭ بىرلە جانۇ كوڭۈل.
ئانى كورسەم ئەلەمدە دەب ناز بوي،
قىلۇر ئەردىم ئانىڭ بىرلە گوپتاگوي.

ئۇل ئەردى ماڭا جانۇ دىل مۇنسى،
كىلۇر ئەردى ئاندىن قىزىمنىڭ ئىسى.
مۇنى دەپ ئانى گەرى بارماي دىسەم،
ئۇزۇمنىڭ بۇ هالى ئۇچۇن غەم يىسەم.
ئاڭا تاكى ئادەم دەمىدىن بۇ دەم،
يىتە كەلگەن مەلىكۇ خىلۇ هەشەم.

بەراكەندەلىككە يۇز ئۇيرۇپ تامام،
يەنە بىر چىقىپ كورسەتىپ ئىهتىمام.
ئەهلۇ مەلىك ئىلكىدىن چىقىپ بىر يولى،
قۇرۇق قالمىغاي بۇ مەلىك لەر قولى.
ئەلىپ بار مەلىك زادە پەررۇخنى پات،
خۇدا قايىدا كىم بولسا تۇتسۇن هايات.

فەررۇخسۋارغە رۇخسەت بىولۇپ شەهىرى سىمىنگە كىلىپ پادىشالىقنى ئالگانى

چۇ رۇخسەت بىرىپ شاه ياراغىن قىلىپ،
ئىجازەت لاشىپ يىغلاشىپ ئايرىلىپ.
راۋان بولدىلەر نازىنىن مەلىك،
هاۋا ئوزرە ئەلىپ ئىلكىدىن ئىلىك.
راۋان شەهرى سىمىنغە يەتكۇزدىلەر،
چۇ شەهەر ئەهلى شەهەرزادەنى كوردىلەر.
سۇيۇندىلەر ئانداغكى جان سوزەندىن.
يىتەر جان نىچۇك كىم باهارىن چۇمەن دىن،
كورۇپ ئوغلىنى يىغلادى شەهرىيار،
كىم ئى غۇنچەئى نۇرەس يادىكار.
ۋۇجۇدۇڭ گۇلىنىڭ باهارى قانى،
بۇ مىسكىن ئاتاڭ غەمگۇزارى قانى؟
قانى لەززەت بادەئى ئىشرەتىم،

قانى بائىسۇ جامۇ جەمشىتىم.
بۇ هىجىر ئوتىدىن ئىلە هالەتتە مەن،
جاهان خوشلۇغىدىن مالالەتتە مەن.
مونۇ تەختۇ تاجۇ ۋىلايەت سىنىڭ،
بارى خەلقۇ شەهرۇ رەئايەت سىنىڭ.
نە قىلساڭ سىنىڭ ئىختىيارىڭ بولۇر،
يامان ياخشى سىنىڭ شۇئارىڭ بولۇر.
مۇنۇ پادىشالىقنى بەردىم ساڭا،
مۇئەتتەل باقىپ تۇرۇپ ئەردىم ساڭا.
بىرىپ تەختۇ تاج سۇلتانلىغىن،
ئۇزىگە راۋا كوردى ۋەيرانلىغىن.
كىيىپ تاجۇ تەختىم ئۇزرە قىزىم سۇۋار،
چىقىپ ئولتۇرۇپ خەلق تاپتى قارار.

فىروز شاه فەررۇخ سۇۋارنى تەختكە ئولتارغۇزۇپ پادىشالىق تور ۋە تەرىقىسىن تەلىم بىرىپ ئاۋغە ئەلىپ ئاتلانىغانى، ئول گۇلۇستان ئارامىغە راهبەر بولغان ئوشول كىيىككىم يەنە ئوچراغانى

چۇ شاه ئوغلىنى قىلدى مۇسنەد نەشىن،
بىللە ئولتۇرۇپ ئول شاه مەلىكودىن.
بارى بەكلارى چىركاسىن كورسەتىپ،
بارى رەسمۇ ئايىنلارىن ئورگەتىپ.
بىرۇر ئەردى هەرلەهزى تەلىمى شاه،
نىكەم شاهلىغىدا ئىرۇر رەسمۇ راه.
دىدى بىر كۇن ئاۋغە قىلغىل ئەمرى جار،
چىقسۇن يىغىلىپ سىغارۇ كىبار.

چىرىكنىڭ تۇزۇكىنى ئاۋ بىلدۇرۇر،
تۇزۇكۇ بۇزۇغىنى ئاۋ بىلدۇرۇر.
ئەنىڭ ئۇچۇن ئاۋنى قىلۇر شاهلەر.
كى بولغاي چىرىك هالىدىن باخەبەر.
تاپىپ جار بەرچە سىغارۇ كىبار،
چىقىپ ئاتلانىپ شاد خوررام سۇۋار.
يىغىلىپ ئەل ئول مەنزىلگە تامام،
قىلىپ ئوزى فىروز شاه ئىهتىمام.

ئوتتۇ باشلانىب ھەرسارى بەگلارىن،
سوكچە يانا چىركالىك دەكلارىن.
يىبارديۇ تۇتتۇردى توختالىكم،
ئارادىن كىيىكنى بەھەر ھالى كىم.
چىقارسا گۇناكار بولسۇن ئۇزىن،
ئولار جەزم زىنھار بىلسۇن ئۇزىن.
بۇ يەكلىغ قىلىب ھوكۇم ئىلشىپ دەررۇ،
ئوتتۇب ھەر ئىككى تەرەب دىن كىلىب روبىرو.
ئارادا قىلىب يۈز تۇمەن جانىۋار،
سورۇلۇب تۇرۇب ئەردىلەر كىم مەككار.
بىرى ئايرىلىب كىلىب ئاندىن راۋان،
ئوتتۇرگە شاھ ئالدىن ئولدى راۋان.

فىروز شاھ ئول كىيىكنى توتۇب يەنى سوكچە بارىب گولىستان ئەرەمغە يىتىب، كوشكىنى قىرا ھىلە بىلە ياپىغلىق كورۇب زىنەپايەسىن ھەم قوپاراغلىق كورۇب ھەيران بولغانى

تابىندى شاھ ئەنى دىدى ئى جانىۋار،
سەن ئەردىڭمۇ مەقسۇدۇم رەھبەر.
سەن ئىلتىب مىنى گولئوزارىم بىلە،
قىلىب ئەردىڭ ئاسۇدە يارىم بىلە.
سەن ئىلتىب مىنى گۇلىستان ئەرەم،
بولۇب ئەردى گولچىھرە يارىم پەھەم.
سىنىڭ پەرۋىيىڭ بىرلە بەھۇ بۇدۇم،
سىنىڭ مۇقەددىمىڭ بىرلە مەقسۇدۇم.
يىتىب ئەردىم ئەمدى داغى جان بىلە،
ئىزىڭچە باراي چەشمە گەريان بىلە.
دىبان ئول كىيىك يول ئەچىپ بىردى،
راۋان بولدى ئەنىڭ سوكىغە كىردى.
مەلىك زادە ۋە ئەل بولۇب ئاۋغە كىرەم،
كىيىك ئاتماق ئوزرە نىكو دوغە كورەم.
ئەمەس ئەردىلەر قازا ۋە ئاندىن كى شاھ،
كىيىكنىڭ سوكىغە كىرىب تۇتتى راھ.
كىيىك باشلاب ئانداق ئەلىب كەلدى راست،
ئەرەم گولشەنگە كىم ئول ئەردى خاست.
كورۇب ئۇنى قىلىب ئولدى ئىزتراب،
تۇشۇب خەستە جانىغە يۈز پىچ تاب.
قەدەم زىمنىپاغە قويۇب چىقسە شاھ،
كوزىن بىدار ئاقمزىب ياشىن، تارتىب ئاھ.
مۇئەييەن تۇرۇپتۇر ئۇ شۇل گۇلۇستان،
بارسا كوزىگە كورۇنۇب ئايان.
ئاچىلىب گۇلۇ لالە سەبزە زار،
تۇرۇبتۇر يىرىدا بارى بەرقارار.
چىكىب قەد سەرۋە رەئنالارى،
ئۇ شۇل مەنزىلۇ جاي مەئۋالارى.
ۋەلى ئول جامائەتكىم ئاندا بىلە،
بولۇب ئەردىلەر ئول چىمەندە بىلە.
بىرىدىن ئەمەس ئەردى پەيدا ئەسەر،
كوزدىن ئاقىب سەل خۇن جىگەر.
راۋاق ئالىغە بارسا باشتىن ئاياق،
قارا ھىللە بىللە يەپىغلىق راۋاق.
چىقار زىنەپايەسىن بىر كىتىب،
قوپارغان تامى بىرلە ھەمۋار ئىتىب.
قويۇبدۇرلارۇ ھىچ جاندىن ئەسەر،
كورۇنمەي دۇرۇر كىم كىشى بى خەبەر.
سوراب بىلگەيكى ئاندىن مەھ پارەسى،
مازارىغە كىرمەكنىڭ نە چارەسى.
نىچۇكتۇر قايدىن كىرىب زار - زار،
مازارىن قۇچۇب يىغلىغاي شەھرىيار

فىروز شاھ گولىستان ئەرەمنى كېزىب كورۇب پەرىزات بىلە يورگەن، ئولتۇر-غان، قويقان جاي-مەنزىللارنى كورۇب ياقالارنى چاك قىلىب، گاھى بىخۇد، گاھى ھۇشيار بولۇب دىۋانىلاردەك كوشىك ئەسكىگە كىلىب، مېنى ھەم پەرىزاتغە قوش دەب نالان بولۇب مۇناجات قىلغانى، ھەقتائالا ھەم ئۇنىڭ مىرادىچە كوشىك پەردىسىن ئاچىب ئىلىك چىقىب، فىروز شاھنى ئەلىب بارغانى

پەرىزاتلاردىن مەجاۋەرلارى،
تاپىلغايمۇ دەب كوز سالىب ھەر سارى.
كېزىپ جايۇ، مەنزىللارنى كورۇب،
قىلىب ناله ھەر يەردە بىر دەم تۇرۇب.
نەسەبزۇ گۇلۇ لالەزار ئالىدا،
يۇرۇب يا تۇرۇب ئەردى يار ئالىدا.
نى سەبزە ئۇزرە ئولتۇرۇب جامۇ ۋەھىل،
چېكىب ئەردىلەر بەزمۇ ئەييام ۋەسل.
نە ئەرىغ ياقاسىندا بىر ئولتۇرۇب،
قوپۇب ئەردىلەر بەزمەنى تورۇب.
نە مەنزىلدە سەرمەست باھەمە ياتىب،
قوپۇپ ئەردىلەر بىر بىرىن ئويغاتىب.
بىرەر بىرەر ئانى كورۇب ياد ئىتىب،
ئۇزىنى ئورۇب يەرگە پەرياد ئىتىب.
يۇرگەن يىردە يۇزىنى سۇرۇب،
بىلە بولغان ئۇزىنى يالغۇز كورۇب.
قىلۇر ئەردى ھەرلەھەز كۇلسە نە چاك،
ئۇرۇب يەرگە ئۇزىن ساچىب باشقا خاك.
گاھى ناله ئەيلەب گاھى ئاھ ئورۇب،
يالاڭ باش ياقا چاكۇ گەريان يۇرۇب.
گاھى ئۇزدە، گاھى ئۇزدىن كېتىب،
تۇرۇب تەلبەلەر كەبى پەرياد ئىتىب.
قەھەممول قىلالماي ھىچ نەۋئى،
ئۇزىنى بىلەلمەيىن ھىچ نەۋئى.
راۋاق ئاستانىغە ئاخىر كەزار،

كىلىب بولدى نالان كىم ئى بىروبار.
مېنى بۇ بالادا راۋا كورمەگىل،
فىراق ئوتىغە مۇپتالا كورمەگىل.
كويۇب قالمىدى ھىچ ھالىم مېنىڭ،
يانا ئورتانۇرغە مەجالىم مېنىڭ.
ھاياتىمدىن ئەسرۇ مالالەتتە مەن،
تىرىگلىكنى تىلەي بۇ ھالەتتە مەن.
تىرىگلىكنى ئىستەر كىشى جان ئۇچۇن،
تىلار جاننى ھەم كىشى جانان ئۇچۇن.
ھەزىن جاننى جانانىدىن ئايرۇ نىتەي،
قۇرۇق جىسمنى جاندىن ئايرۇ نىتەي.
ئىنايەت قىل ئى قادىر با كىرەم،
كى بىر پەردىدە يار بىرلە بەھەم.
بولاي داغى كورمەي جاھان مېھنەتىن،
يامان فورقەت ئىچرە غەمۇ ھەسرەتىن.
چۇ مۇنداق تەزەررۇدا نالان بولۇب،
كوزۇ كوڭلى گەريانۇ بەريان بولۇب.
تەلەب ياشى يەرگە قۇيدى ئىسە
تەزەررۇ ئوتى بىرلە كويدى ئىسە.
ئىجابەت ئىشىكنى ئاچىب بىرۇبار،
ئالىب پەردىنى ئورتىدىن پەردىدار.
چىقىب پەردىدىن بىر ئىلىك شاھنى،
ئىلىب باردى ئۇزىگە ھەمراھنى.
كىشى بىلمەدىكىم قايان باردىلەر،
قويۇب خالى جايۇ ماكان باردىلەر.

AltunOq

ۋە يانا راباتنىڭ يولىدىن ھەممىشە ئالەم ئەھلى تىنماي ئۆتمەكىدىن ۋە قايان بارۇرلارىن بىلمەستىن ۋە ھونەرلەرىدىن خەبەردار ئېرمەستىن ۋە بۇ تۆئەنىب ئول بولماستىن ھەيرەتتە ئالغانى، ئەھلى ئاجىزنىڭ مۇناجات قىلىب سوزلەگەنى

بىنا بولغانى بۇ رابات جاھان،
ئۆتەرلەر كىلىب تىنمايىن كارىۋان.
بىرسى خەبەردار ئىمەسكىم قايان،
بارۇرلار نە يولۇ نە مەنزىل ئايان.
بىرىنى بىرىنىڭ سوڭىچە دەمبۇ دەم،

ئەزىمەت قىلىبان بولۇرلار ئەرەم.
خەبەردار ئەمەس ھىچ ئۆلاردىن كىشى،
كى نە بولدى ئەركىن ئولارنىڭ ئىشى.
تۆمەن مىڭ بىرىب بىرى يانمايدۇ،
بارىب ئول تولۇب بۇ تۆگەنمەيدۇ.

قايىل شىكەستە ئۆزىگە نادامەت قىلغانى كىم ھەردەم ۋاقت ۋە سائە- تىكىم ئول ۋاقىت ۋە سائەت ئۆتمەس، ئومرۇڭ ئوتادۇر دەب ئىزتىراپتا بولغانى

ئايازا ئەجىب غەپلەت ئەمەسمۇ بۇ،
كى سەن خوۋاھى بىدار، خوۋاھى ئۆيىۇ.
سەمەنىد ھاياتىڭ ئەزىمەتتەدۇر،
نىكەم ھاسىل نەقىدىڭ ئول ئاتتەدۇر.
باردۇر تىنمايۇ نەچە مەنزىل قالۇر،
ئوتەرسەنۇ غەپلەتتە ھاسىل قالۇر.
نە ۋاقتۇ نە سائەتكى سەندىن بۇگۇن،
ئوتەر ئومۇر ئىرۇر ئول ئەمەستۇر ئۇ كۇن.
يوق ئەرسە ئو شول ۋاقىت سائەت تۇرۇر،
كىم ئاي يىلۇ ھەر كۇنۇ - تۇن يۇرۇر.

ئوتەردەك كورۇنەر ساڭا ئول ۋەلى،
يۇرۇرلەر جاھاندىن سېنى سورغالى.
قانى سورماسا يارو يارانلارىڭ،
ئاتا ۋە ئانا جەمى توققانلارىڭ.
ئولارنى سۇرۇب ئوتكەرىب نوبەتىن،
ساڭا يەتكۇرۇپتۇركى بىر پۇرسەتىن.
تاپىب سورغاي ئەمدى سېنى ھەم راۋان،
يۇرۇرلەرىڭدە بولۇبان داۋان.
چۇ مۇنداق تورۇب قەسد ئوزە ئالەمى،
ئوتەردىن كەزەرمۇ قىلۇر ئادەمى.

قايىل شىكەستە ھەزرىتى رىسالەتنىڭ ۋە يارانلارىنىڭ ھورمەتىن شەفى كەلتۇرۇب ھەزرىتى پەرۋەردىگارغە مۇناجات قىلا سوزلەگەنى

ئىلاھا ھەبىبىڭ ھەققى ھورمەتى،
تەقى تورت يارىكى ھەم سوھبەتى.
ئىرۇرلەر ئولارنىڭ تىفلى ئوچۇن،
تەقى ئالۇ ئەسھابى خىلى ئوچۇن.
بۇ ئاسىيۇ مۇھەررەمكى دەرماندادۇر،
باشىدىن ئاياق بەھرى ئىسياندادۇر.
دەمى خالى ئەرمەس گىنە ئەتمەيىن،

ئەمەل نامى سېنى سىيا ئەتمەيىن.
ئىنايەت قىلىب تارتىب ئول ۋەرتتىن،
سالىب كوڭلىگە زەۋق ئىلە شەۋق ئوتىن.
قىلىب ئۆز تەرىقەڭدىن ئاگاھ ئانى،
گۇنا يولىدا قويما گومراھ ئانى.
ھاياتىدا جانىنى ئاگاھ قىل،
بارۇرىندا ئىمانىنى ھەمرا قىل.

داستان تامام بولۇب ئەڭا جاهاننامه ئات بولغانى ۋە تاريخ فوروخەنده بولغانى

كەل ئى مونشه ئى تەبىئ روشەن نەهاد،
قىلۇرمەن جاهاننامەدىن خەيرىياد.
كوڭۇل لەۋھىدىن دەفى ئىتىب غۇسسەنى،
قىلۇرمەن تامام ئەمدى بۇ قىسسەنى.
بۇ ئول قىسسە ئەردىكىم ئول هەم نەشىن،
قىلىب ئەردى كوڭلۇمنى كورگەچ هەزىن.
مۇۋاپىق كورۇب ئانى ئۆز هالىمە،
مۇناسىب كورۇنۇب ئۆز ئەهۋالىمە.
خىيال ئەيلەدىم ئەرسە تەقەررىب ئىلە،
بۇ چاغلىق هىكايەت تەرتىب ئىلە.
تىزىلدى كىلىب نەزمە سۇلكىن تۇتۇب،
تامام ئولدى بۇنيادىدىن يىل ئوتۇب.
ئەنىڭ ئوچۇن ئانداغكى دوۋران غەمى.
سالۇر ئەردى هەر سارى هەر بىر دەمى.
كوڭۇل جەمى ئەرمەس ئەردى ئەييامدىن،
كى نۇش ئەيلەسام ئەردى بۇ جامدىن.

تاپىب خىلۋەتى گاهۇ بىگاهدا،
كىچەلەردە ئەكسەر سەهەرگاهدا.
بولۇب پۇرسەتىم گاهى پىشۇ ئونار،
خىيال ئېتىم ئولغايدىبان يادكار.
يىل ئات ئەردى ماچىن تارىخىدا،
رەجەب ئاي فۇرخەنده تارىخىدا.
تۇگەتتىم جاهان مىهنەتى غۇسسەسىن،
قىلىب نەزمە بىر داستان قىسسەسىن.
جاهاننامه قويدۇم ئانىڭ ئاتىنى،
دىدىم چۇن ئۇنىڭ هالۇ هالاتىنى.
مەشەۋۋەش ئىدى كوڭلۇم ئول هالدىن،
چۇ ئەيتۇر ئەردىم ئوتكەن ئەهۋالدىن.
سوزومدە قۇسۇرى بولوب بىلسىلەر،
كەرەم ئەيلەپ ئەسلاهىنى قىلسىلەر.
سالاه ئىچرە سالىم توتۇب مۇتتەسىل،
نەبى روهى ئولغاي ئولاردىن بەهىل.

لۇغەت

ئا

ئاشۇفته	پاراكەنده، پەرىشان
ئاسار	خەۋەر، ئۇچۇر، ئالامەت
ئافاق	ئۇستۇن
يەئنە	قائىدە ـ يوسۇن

ب

بىرون	تاشقىرى، سىرت
بال	قانات
بىهەمدىلىلا	خۇداغا شۇكرى
با	بىلەن

بۆتۆر	بۇ قېتىم
بەرگەزىدە	تاللانغان
بەرھەم	ئارىلىشىپ كېتىش
بەزور	كۈچ بىلەن
بەد خۇۋاھ	يامان نىيەتلىك
بەسار	كوكۇلدە كورۇش، كورۇش
بۆنياد	ئاساس، هۇل، سەۋەپ
بىيەك	بىر، بىر قېتىم، بىر مەررە
بىسەر	باشسىز، باشلىقسىز
بودى	بولغان ئىدى
بىگىزەند	تاللانمىغان
بەگىلە	نارازىلىق بىلەن
بەهبۇدوم	بارلىغىم

ت

تەقى	تېخى، يەنە
تابۇغى	ئايىغى ئاستى، بوسۇغىسى
تەپلىك	سەۋىبىك، تۆپەيلىك
تەبۇقچى	تاۋاقچى
توپقال	كوپچىلىك
تەپەررۇج	ساياهەت قىلىش
تەقەررۇب	يېقىنلاشماقنى ئىزلەش
تەسلەم	بويسۇنغان
تەرانشى	تاراشلىغۇچى، تاراشلىغان
تەفەهىز	ئويلاپ كورۇش
تۆند	ئاچچىق، تەنتەك، ئالدىراڭغۇ، توسۇن
تىشە	كەكە، پالتا

چ

چابۆك	چاققان، تېز
چۆمچە	چۆمۈچ

خ

خەس	ئەخلەت

خازان	كۈز پەسلى، غازاڭ
خاكدان	ئىستىقامەت ئورنى
خۇنابە	قانلىق، قانغا ئارىلاشقان
خىشان	ئۇرۇق تۇققانلار
خالىق	ياراتقۇچى
خەير	ياخشىلىق
خۇد	ئۆزى، پەقەت، يالغۇز

د

دۇرۇن	ئىچكىرى، ئىچى
دىگەر	يەنە، قايتا، باشقا، ئىككىنچى
دىلگىر	دىلى چىگىلگەن، رەنجىگەن
دىرىنەسال	مۇشۇ يىلدا
دىشۋار	قىيىن، ئېغىر هال، مۇشكۇلچىلىك

ر

رىسالەت	ئېبەرتىلمەك، ئېبەرتىلگەن
رىز	① توكۇلگەن، پارچە؛ ② قۇم، تاش
رىبا	جازانە
رەبات	دەڭ، لەنگەر، ئۆتەڭ
رەي	ئوي - پىكىر، مەيل، ئىختىيار
روي نىياز	هاجەتمەن، هاجەتنى بايان قىلىش
رەۋ	يۈز، ماڭغان

ز

زەرىپ	هوشيار، ئەقىللىق
زۇل جالال	كاتتىلىقنىڭ ئىگىسى
زەرف	سارغايغان

س

سانا	ماختاش، مەدھىيىلەش
سەبزە	يېشىل
سەللەللاھۇ	ئۇنىڭغا خۇدا رەھمەت قىلسۇن

سەنەندى	سەن ئەمدى
سىغار	كىچىك
سۇبۇك	يەڭگىل
سۇرۇخ	قىزىل
سەر	باش، ئۇچ
سەمىن	قىممەت باھا
سىياھ	قارا
ساكىن	توختاش، تۇرۇش
سۇراھ	قاچا
سەفىد	ئاق
سەللەم	سالامەت قىلسۇن

ش

شەر	يامانلىق
شىرىپ	ئۇلۇق
شەفىق	مېھرىبان

غ

غۇلتان	سۇ ئۈزگەن

ف

فىرەۋى	ئەگەشكەن

پ

پەرۋەردىگار	پەرۋىرىش قىلغۇچى، تەربىيىلىگۈچى
پۇشت	ئارقىسى
پۇجۇر	گۇنا، يامان ئىش
پىيما كىسىل	قېرى، سۇس، هورۇن
پۇرسەش	سوراش

ق

قومۇق پەنلەر	تۇرلۇك پەنلەر، بارلىق پەنلەر
قەرشۇ	ئالدىغا چىقىش

AltunOq

قەۋى	كۈچلۈك

ك

كىبار	چوڭ
كەرىمان	سەخىلەر
كەشىت	ئايلىنىش، ئوزگىرىش
كەسى	ئادەم
كەشۇر	دۇنيا

گ

گىر	ئىگەللەش، قولغا كىرگۈزۈش
گەزىن	ئىلغانغان، تاللانغان

ل

لۇتفى	مۇلايىملىق

م

مەتائى	نەرسىلەر
مۇتتەسىل	دائىم، توختىماي
مۇئەززىم	ئۇلۇق، كاتتا
مۇلازىم	خىزمەتچى
مەۋجدار	ئورلىگەن، ئوركەشلىگەن
مۇستەفا	تاللانغان، ئېسىل، ئەڭ خىل
مۇسنەد	تەخت

ن

نىيزە	هەم، شۇنىڭدەك
نەشىن	ئولتۇرغان
نەرەم	ئۇششاق، يۇمشاق
نەۋجۇۋان	ياش يىگىت، بالاغەتكە يەتكەن ياش
نەشۋە	كورۇنەرلىك، گۈزەل
ناغۇ	نىمىشقا

نىشە	چاققان
نىسان چاغى	ئەتىياز ۋاقتى

ئو — ئۇ

ئۇفتار	چۇشتى، يىقىلدى
ئوكسۇك	تۇل ئايال
ئول	بول
ئولھەز	ئۇ چاغ، ئۇ ۋاقىت

ۋ

ۋىردى	ئادەت، ئوقۇپ ئادەتلەنگەن ۋەزىپە
ۋالەئى	ئاشىق، سەرگەردان

ھ

ھەيدەر	شامال، ئارىسلان، باتۇر
ھەم تەسلەم	ئوزئارا يۇز كورۇشۇش
ھەسبۇھال	ئوزىگە لايىق، قەدىر ئەھۋال
ھەرف	گەپ - سوز
ھەشەم	ھەشەمەت

ئە

ئەۋساب	سۇپەتلەر
ئەستەغفىرۇللا	خۇدادىن گۇنايىمنى تىلەيمەن
ئەننۇ - تىشە	ھەرە، كەكە - پالتا
ئەلەيھى	ئۇنىڭغا

ئى

ئىبنى	بالىسى، ئوغلى
ئىلىكلىماسا	يىتىلمىسە، باشلىمىسا
ئىھتەماد	ئىشەنگەن، يولەنگەن

غەزەلىيات

موللا بىلال بىن موللا يۇسۇپ ئوغلى

نەشرگە تەييارلىغۇچى: مەھەممەت تۇرسۇن باھاۋىدىن

يارنىڭ كويىدا ئۆلمەكلىك سائادەتدۇر ماڭا،
بەلكى ئىشقىدا زەبۇن بولماق ھالاۋەتدۇر ماڭا.

يارسىز كورگەن ئۆمۈرنىڭ قانچە بولسۇن لەززىتى،
چۈن ئانىڭسىز بۇ مۇسۇلمانلىق زەلالەتدۇر ماڭا.

بەلكى بىر مىھنەتچىلىكدۇر كىم ئانىڭسىز دەۋلىتىم،
بولسا گەر شەھلىغ مۇيەسسەر ئول شەقاۋەتدۇر ماڭا.

زاھىدا، يارسىز ئەمەل بىرلە سىنىڭ زوھدىڭ نىتەي،
ئول نىگارىم يادى كىم قۇربى ۋەلايەتدۇر ماڭا.

نە كېرەك يارسىز ماڭا شاھى پەرىدۇن دەۋلەتى،
يار بىلە بولسام، گادالىق كىم ئەسالەتدۇر ماڭا.

تەئنە قىلما زاھىدا كىم گەرچە بولسام بىئەمەل،
يار — مەشۇق قىلماقىم تەغدىر ئىرادەتدۇر ماڭا.

بۇ مىنىڭ ھالىمغا كۈلدى تەئن ئېتىپ خەلقى جاھان،
ئۇشبۇ نەۋئ بولماقلىغىم ھەقدىن ئىنايەتدۇر ماڭا.

نە خۇش ئېردى، ئەي مۇھىبلەر، قەتىل قىلسا يار ئەگەر،
بىلسىڭىز ئۇشبۇ قەتىل رۇتبە شەھادەتدۇر ماڭا.

يارنىڭ ۋەسلى بەھەم بولماس بىلالغا شۇبھەسىز،
جەھد ئېتىپ خاكى قەدەم تاپسام كۇپايەتدۇر ماڭا.

× ×

ئىلاھا ئۇل پەرىگە مەن غېرىپنى ئەيلەگىل شەيدا،
پىراقىدا مېنى قىلغىل مىسالى بۇلبۇلى گويا.

مەجازىي ئاپتابىدا قۇرۇتقىل بۇ جەسەتنى پاك،
كى ئاندىن سۇختە ئەيلە ئىشىق ھەقىقەت ئىچرە، ئەي شاھا.

ئېنى ھەم چۈن بەدىئى، چۈن مېنى سەيغىل مۇلك ئەتكىل،
مېنى مىسلى قىلىپ مەجنۇن، ئۇل ئاينى ئەيلەگىل لەيلا.

ئۇل ئاي مانەندى شىرىندۇركى ئارى مەن ئاڭا پەرھاد،
تەقى ئەيلە مېنى ۋامىق، ئۇل ئاينى ھەم قىلىپ ئۇزرا.

شەھىدى ئىشىق قىلغىل ئۇل پەرىنىڭ كويىدا يارەپ،
ھىكاياتىم ئوقۇپ يۇرسۇن قىياماتكە ھەمە ئەشيا.

بەشەرنىڭ بارچەسى يارىم ئۈچۈن ۋابەستە ھەيراندۇر،
كى بەرداش قىلا ئالغايمۇ مەلائىك كورسەلەر ئايا.

نىگارىم بىر مەجازىي ھەم ھەقىقىدۇر ئانىڭ ئىشقى،
مەجازىي گەرچە زەردۇر كىم ھەقىقى گەۋھەرى يەكتا.

بىلالنىڭ بۇ مەجازنى كى تەبدىل قىل ھەقىقەتكە،
بولۇپدۇرلەر مەجازىي چۈن ھەقىقى نەزدىدە رەسۋا.

× ×

ئەي، سەبا، يەتكۈز بوگۈن مەندىن نىگارىمغە دۇئا،
نەچچە ئايدىن ئايرۇ چۈشكەن بەند تارىمغە دۇئا.

سورسا ھالىمنى، دېگىل ئىشقىڭدا كوپ ئاۋارىدۇر،
ئەندەلىب يەڭلىغ، دېگىل ئۇل لالەزارىمغە دۇئا.

بىكەسۇ— بىچارەئى، ۋابەستەئى ھەيران ئېرۇر،
ئەيلەگىل ئىزھار ئەھۋالىمنى يارىمغە دۇئا.

بەندەلىك ئەيغىل، دىگىل يىغلار سىنىڭ ئىشقىڭدە كىم،
كوپ خىجىللىقتىن دىدى رويى ئانارىمغە دۇئا.

بىر بىر ئىيتىپ بۇ بىلالنىڭ ئەرزىنى يار ئالدىدا،
ئانچە زىنھارلاپ دىگەيسەن شەھسۇۋارىمغە دۇئا.

× ×

جەھد ئەيلەپ، ئەي سەبا، بىر نامە كەلتۇرگىل ماڭا،
ئول پەرىۋەش نەزدىدىن پەيغامە كەلتۇرگىل ماڭا.

غۇنچە بويلۇق يارنىڭ باسقان ئىزىدىن بىر سىقىم،
بۇ كوزۇمگە سۇرگىلى توھپانە كەلتۇرگىل ماڭا.

تارىئىي مويىنى كەلتۇر، ئەيلەيىن تەۋىزگە باغ،
يا ئۇزۇك بىلگەنچە بىر يادنامە كەاتۇرگىل ماڭا.

ياكى مەي كەلتۇر بۇ دەردىمگە داۋا بولغاي دەمى،
ئىشقىدا سىبغۇرغىلى پەيمانە كەلتۇرگىل ماڭا.

يالبارىپ بادى سەباغە بۇ بىلالى دەرت ئىلە،
يىغلاپ ئىيتۇر قىسسەئى جانانە كەلتۇرگىل ماڭا.

× ×

ئەرزىم ئىشتكىل، ئەي يار، دىلخاھ،
ھەر تۇن چىكەرمەن سەد ئاھۇ-ۋەيلا.

ئىشقىڭدا دايىم يىغلاپ يۇرۇرمەن،
بولغىن بۇگۇن سەن ھالىمدىن ئاگاھ.

بىچارە بولدۇم، ئىشكىڭگە كەلدىم،
قىلغىل تەرەھھۇم، ئەي يار، ھەمراھ.

ئىشقىڭ ئەسرى — بىچارەدۇرمەن،
لۇتپۇ كەرەم قىل، ئەي رويى بەرنا.

Altun0q

جانا سۇپاتنڭ ....
ھەم غۇنچە لەبلك رۇخسارى بەيزا.

ھەم قامتى گۇل، ھەم ساچى سۇنبۇل،
مەن مسلى بۇلبۇل يارىمغە شەيدا.

چۇن نەرم سوزلۇك ھەم ئاھۇ كوزلۇك،
خورشد يۇزلۇك ھەم قەددى زىبا.

سەيفۇل مۇلۇكمەن، سەن ـ سەن بەدىئى،
مەن مسلى ۋامق، سەن مسلى ئۇزرا.

مەن مسلى پەرھاد، سەن بىزگە شرىن،
مەن مسلى مەجنۇن، سەن بىزگە لەيلا.

سىنى سوراغلاپ، ئىزلەپ چىقارمەن،
شەھرى ئىلدىن سويى بۇخارا.

لۇتپۇ كەرەم قىل بىكەس بىلالغە،
ھەم كوڭلى تىنسۇن، ئەي ماھ سىيما.

× ×

ئاھ، نە ئەيلەي بۇ پەلەك قىلدى نگارىمدىن جۇدا،
ئەندەلىب يەڭلىغ بولۇپمەن گۇلئۇزارىمدىن جۇدا.

ھەم جۇدالىقتىن بىرى ئەندۇھۇــ غەمگە يارمەن،
ھەم مىنى قىلغان ئۇچۇن ئەغيار يارىمدىن جۇدا.

يىغلىماي نەيلەي بوگۇن بىر خەستەئى ئاۋارەمەن،
كىم ئەمىن سائەتتە بولدۇم بىقارارىمدىن جۇدا.

بەختى قاچقان بولمىسام، ھەم تالىيىم شۇم بولمىسا،
بولغاي ئىردىمۇ بوگۇن رويى ئانارىمدىن جۇدا.

غۇنچەۋەش نازۇك بەدەننىڭ ئاي يۇزىدىن كورگەن زامان،
بۇ بىلال ئېيتۇر: بولۇرمەن ئاھۇ ـ زارىمدىن جۇدا.

× ×

بولغالی، ئەي نازەنىن، ئول ئاي جامالىڭدىن جۇدا،
كىم بولۇپمەن بارچە غەم — ئەندۇھلەرغە ئاشنا.

بازىئى تىفلانە بولدۇم دەردى ھىجرىڭدە سېنىڭ،
تاش ئاتۇر ئارقامدىن، ئەيلەرگە ئىزا بىرلە جاپا.

دىلرەبا، ئاڭلاپ پىغانىم زەررە رەھمىڭ كەلمەدى،
سىنماى كوڭلۇمنى بەرگەنگە بۇ ھىجراندۇر سەزا.

ئىشتىپ ھالىمغە ھەيران بولدىلەر خەلقى جاھان،
بەلكى نالەمدىن مەلۇل بولدى جەمئى ئاشيا.

نەزم قىلسا ئۇشبۇ دەردىڭنى بىلالى تىنمايىن،
قايسىبىر دەردىڭنى دەپتەرگە پىتىپ قىلغۇم ئادا.

× ×

بىر كۈنى قىلدى تەكەللۇم ناز ئىتىپ يارىم ماڭا،
قەھ-قەھە بىرلە كۈلۈپ ئول يارى دىلدارىم ماڭا،

دېدىلەر: نە ۋەجھىدىن بولدى چىرايىڭ زەپىران؟
سوردى ھالىم، رەھمَ ئەيلەپ ئول دىلئازارىم ماڭا.

يىغلىدىم دەردىمنى ئېيتىپ ئول دىلئارامىمغە كىم،
لۇتف ئىتىپ قىلدى تەكەللۇم ئول شەكەر خارىم ماڭا.

ئۇشبۇ نەۋئى سوزلىشىپ تۇرغاننى كوردى شۇم رەقىب،
رەشكدىن قەست ئەيلەدىلەر نەچچە ئەغيارىم ماڭا.

تىز تون ئالغىل پەنا غارىغە ئوزى، ئەي بىلال،
دىدى-يۇ، قىلدى نەسىھەت نەرم گۇپتارىم ماڭا.

× ×

ئەي نىگارا، قەتل قىلماققە مېنى قىلما شىتاب.
خوب ئەمەسمۇ داغ ھىجرىڭ بىرلە قىلساڭ ئىھتساپ.

بەس ئىدى ئۇل رىشتەئى كاكۇل مېنى بەند ئەتكىلى،
نە ئۇچۇن تاپماققە قىلدىڭ جۇستىجۇ ئۇزگە تاناب.

داغ ئۇزرە داغ قويدۇڭ ياشۇرۇپ رويوڭنى كىم،
ئاي يوزۇڭنى ياشۇرۇپ جانا نىچۇن تارتتىڭ نىقاب.

ئارى بىلدىمكى، قانىم توكمەك ئىكەن قەسدىڭ سېنىڭ،
بۇ سەۋەپتىن رەھىم قىلماي قىلغان ئېرمىشسەن ئازاب.

گەر ئەزەلنىڭ تەغدىرى بولسا بىلالغە چارە يوق،
خاھى ئۇلتۇر، خاھى كويدۇرگىل بوگۇن تۇردى قاراب.

× ×

ۋەھ، نە خۇشتۇر خەستەلىكدە كورسىلەر يارىم كېلىپ،
ياكى يالغۇزلۇقتا ياندا تۇرسا دىلدارىم كېلىپ.

ياد ئېتەر بولسام بىناگاھ ئۇل پەرى يۈزلۈكنى كىم،
كۇلبەم ئىچرە ئۇل دەمى ئۇلتۇرسا گۇلزارىم كېلىپ.

كەلسە غەمنىڭ لەشكىرى باشىمنى ئايلاندۇرماقە،
گۇپتىلىق قىلسا يانىمغە ئۇل شەكەرخارىم كېلىپ.

قۇتۇلۇر ئېردىم بۇ غەمدىن ئۇل دىلئارامىم كورۇپ،
ۋەھ، ئەگەرچەندىكى قەتىل ئەتسە دىلئازارىم كېلىپ.

بۇ كوڭۇلنى بارچە غەملەردىن خالاس قىلغاي ئىدى،
بىر نەزەر قىلماق بىلە ئۇل شوخ خۇنخارىم كېلىپ.

نەچچە ۋاخ ئەيلەپ تەھەممۇل، ئەي بىلال، بولغىل خامۇش،
مەرھەمەت ئەيلەر سىتەم يەتكەندە غەمخارىم كېلىپ.

× ×

چىقساڭ تاماشاغە، دەمى قىلماغىل شىتاب،
زىنھار كېزەرگە چىقما يۈزۈڭدىن ئېلىپ نىقاب.

زۇهرا، زۇهەل، شەمس بىلە مۇشتەرى خىجىل،
يوقتۇر ئەجەپكى كورسە يۇزۇڭ بەلكى ماهى شاب.

لەئلىڭ بويىدىن بوي ئېلىپ رەشك ئەيلەگەي،
ئۇيالغىنىدىن مۇشك خۇتەن، زەپىران گۇلاب.

لەئل لەبىڭنى كورسە بولۇر غۇنچە شەرمسار،
رويۇڭ گۇلنى كورۇپ، بولدى ئەندەلىب خاراب.

ئول ئاي يۇزۇڭ شولىسىنى كورسە هەر كىشى،
هىجرىڭ ئوتىدا ئورتەنىبان بولغۇسى كاۋاب.

بىكەس بىلالىڭ نە ئۇچۇن گىريە قىلمىسۇن،
ۋەسلىڭ غېمىدە ئاقتى جىگەر خۇنى مىسلى ئاب.

× ×

بۇلبۇلى ئەيلەر ناۋاكىم گۇل يۇزۇڭ رەيهان كورۇپ،
ساچە يەلداسى ئارا گۇل غۇنچەنى پىنهان كورۇپ.

پادىشاهى هۇسن ئېردى ئول زۇلەيخايى جاهان،
كىم ساڭا قىلغاي مۇهەببەت هوسن ئارا سۇلتان كورۇپ.

هەم لەتاپەت گۇلشەنىگە لەيلى ئېردى پىشىۋا،
ئارى زىۋەرلىكتە شەك ئەيلەر سېنى تابان كورۇپ.

بولسا شىرىن بىرلە ئۇزرا ئولكى دىلسوزى جاهان،
قىلغاي ئېردى تۇرپە خىزمەت چۇن سېنى مىهمان كورۇپ.

هەم ئېرەم باغىدا ئېردى ئول بەدىئى چۇن قەمەر،
ئۇ يالغۇز كورگەچ سەن هورنى چۇن ئوزىن غىلمان كورۇپ.

مۇرغ، تاۋۇقتەك ئېرۇرمەن چۇن سېنىڭ ئىشقىڭداكىم،
بول غەرەزدىن تىلىنۇرمەن ئاي يۇزۇڭدە دان كورۇپ.

هاتەمى تەي ① زەر ساخاۋەت ئەيلىسە، ۋەسلىڭنى سەن،
چۇن بىلال ۋەسلىڭ تىلەيدۇر هاتەما دەۋران كورۇپ.

× ×

ھەق ئۈچۈن بىزنى يىراق قىلما ئۇزۇكدىن، ئەي ھەبىب،
پەردە تارتىپ بىنەسىب ئەتمە ئۇزۇكدىن، ئەي ھەبىب.

سۇرمە ئەيلەرگە تىلەپ كەلسە ساڭا ئاشىقلىرىڭ،
نائۇمىد ياندۇرمىغىل باسقان ئىزىڭدىن، ئەي ھەبىب.

باقمىساڭ بىزگە نىگارا، ئۇزگىگە ھەم باقمىغىل،
يوقسە بىزنى قوغلىما ئاھۇ كوزۇكدىن، ئەي ھەبىب.

گەر سوزۇڭ بولسا ماڭا ئىبىت، قىلمىغىل ئەلدىن ئىبا،
بەھرى ئالسۇن بۇ دىلىم شىرىن سوزۇكدىن، ئەي ھەبىب.

گەرچە بولدى بۇ بىلال ۋەسلىڭ تىلەپ خاشاك سۈپەت،
ئەندى خەۋپ ئەتمەك نەدۇركىم قەقنۇسىڭدىن، ئەي ھەبىب.

× ×

ئەي دىلا خۇش تۇت ئۇزۇكنى، كەلدىلەر بويى ھەبىب،
ھەم قۇۋانغىل، ئەي كوڭۇل، كورگۇڭ بۇگۇن رويى ھەبىب.

كوپ نەھىب بولدۇڭ نىگارىڭ پۇرقىتىدە باھار،
ئەندى شات ئەيلەر سىنى ئۇل چەشمى ئاھۇيى ھەبىب.

كەلگۇسى بىر بىر بىھىسپ ئۇل ماھى تەلئەت ناز ئىلە،
ھەلقە - ھەلقە چىرماشىب قەددىگە گىسۇيى ھەبىب.

چۈن ئىشكىدىن كىرسە قەھقە ئاچىلىب گەر گۇل كەبى،
چىقمىغاي ھەرگىز كوڭۇلدىن بۇ سۈپەت خايى ھەبىب.

چۈن قەدەم رەنجىگە باشىڭنى بىلال قىلغىل نىسار،
گەر كېلىپ كۇلبەڭ ئارا ئولتۇرسا زانويى ھەبىب.

× ×

ناگىھان يۇزۇكنى كورسەم كويىدۇر دىلىم بىغايەت،
خوۋپ ئىتىپ ياشۇرماقىڭدىن بۇ يۇرەك بولۇر جەراھەت.

Altun0q

كورمسەم يۇزۇڭ، ئەي جان، رەقۇ-ئۇستىخانلار بولۇر خەشەك،
تەرك ئولۇر بۇ ۋەجھىدىن كىم ھەمە زوھدۇ تائەت.

ھەم سىنىڭسىز، ئەي نىگارىم، نە كىرەك ماڭا تىرىكلىك،
ماڭا كەلسە گەر ھۇمايى بۇ ئىرۇر تەقى شەقاۋەت.

ۋەسلىڭ ئولمدى مۇيەسسەر ئەي لەبى غۇنچە بۇختەر،
تىلەك ئەيلىدىم ۋىسالىڭ بولمدى دۇئا ئىجابەت.

بارچە بىزگە بولدى ئەدا، ساڭا مەن، ئەي پەرىۋەش،
قىلمايىن ماڭا تەرەھھۇم كورمەيىن دەمى ھەلاۋەت.

ھەددىن ئاشتى ئەندى دەردىم، كورگىل بۇ راي زەردىم،
قۇتۇلالمدىم بۇ غەمدىن، ماڭا بۇ ئىرۇر ئىرادەت.

دەمبەدەم بولۇپ بەتەرمەن، ئەندى نە ئىلاج ئىتەرمەن،
تەبىب ئىزلەبان كىتەرمەن، تارتىبان نەچە رىيازەت.

مۇنقەتى ئولۇر ھەياتىم، يىتىشىپ تۇرۇر ماماتىم،
دىمى قالمىغاي نەجاتىم، ئەيلىسەڭ مىنى شەھادەت.

ئۇشبۇ ۋەجھىدىن مىنى زار، دەمى ۋەسلىگە گىرىپتار،
بولغىلى چىكەرمەن ئازار، ئەل ئارا چىكىپ مەلامەت.

ماڭا بولدى ئەندى مەلۇم چۇن ئىكەن بۇ تالىيم شۇم،
ئىشقىدا بولۇپ چوڭ بوم، چىرلەماكنى ئەيلەپ ئادەت.

بۇ نىچۇك ئەلەمدۇر، ئەي يار، كورەردۇر يۇزۇڭنى ئەغيار،
مىنى سورغالى قىلىپ ئار، كورەرسەنمۇ بى بىزائەت.

يوقسە ئەيلەگىل تەرەھھۇم بۇ نەھىپ بىلالىگە يار،
نە ھەيا يۇزىدە قالدى، نە دىلىدە سەبرۇ تاقەت.

× ×

كى ئەرزىمنى ئىيتاي سىدىقنا ئىشىت،
ئايا غۇنچەۋەش روي بەرناھ، ئىشىت.

بولۇپدۇر مېنى شمفته قىلماق ئۇچۇن،
قەدى ـ قامەتىڭ تۇرپە زىبا، ئىشىت.

قاشىڭ ياسىغا كىرپىگىڭ ئوق ئېتىپ،
ئاتارسەن دەما ـ دەم كى گويا ئىشىت.

سەبەب بۇ ئېرۇر يىغلاماقىم مېنىڭ،
چۇشۇپدۇر بۇ باشىمغە سەۋدا، ئىشىت.

ساچىڭ ئەجدەرى بىزنى دەم تارتادۇر،
نېدىن قىلمايىن ئەندى غەۋغا، ئىشىت.

كى يەلدا تۈنىدە كوتەرسەڭ نىقاب،
يۈزۈڭدىن پەرىۋەش بىناگاھ ئىشىت.

مۇبەددىل بولۇر كۈنگە ھەم ئۇشبۇ تۈن،
شۇئائى يۈزۈڭدىن كى بەيزا، ئىشىت.

سېنى كورسە ناگاھ بولۇر بەندەۋار،
كى بەھرام ۋە يا بولسا دارا، ئىشىت.

كى ھورمەت قىلۇر گۈل نىھالىڭ كورۇپ،
كى باغى ئەرەم ئىچرە ئەسما، ئىشىت.

تەقى زەۋق ئېتەرلەر يۈزۈڭنى كورۇپ،
يەنە لەيلى، شىرىن كى ئۇزرا، ئىشىت.

ئوتۇپدۇر بەدىئى رەبىئۇل جامال،
بۇ ئەسرىدە سەن ـ سەن زۇلەيخا، ئىشىت.

يۈزۈڭ غۇنچە گۈلدۇر، بىلال ئەندەلىب،
كورۇپ غۇنچەنى بولدى شەيدا ئىشىت.

× ×

مۇغبەچە دىلخەستەمەن كەلگىل بۇگۇن پەيمانە تۇت،
تولدۇرۇپ پەيمانەگە ھەم بادەئى جانانە تۇت.

سىبغۇراي ئۇل بادىنى يار ۋاپاسىز ئىشقىدا،
قالمىسا پەيمانەدە ھەم تولدۇرۇپ سەن يانە تۇت.

دەمبە ـ دەم، سائەت ـ بەسائەت مەينى كەلتۈر نۇش ئېتەي،
سۇبھى ـ شام بەلكى دەۋام ئۇتكۇزمەيىن ئەيىامە تۇت.

ئەندى مەدھۇش بولدى دەپ، قىلما خىيال، ئەي ساقىيا،
دەپئى غەم ئەيلەر ماڭا، سەن بادەئى ئىنئامە تۇت.

يارنىڭ دەردۇ ـ پىراقىنى ئۇنۇتقۇم بىر يولى،
ھەم ئۇزۇڭنى ساقىيا ئەيلەپ ماڭا مەيخانە تۇت.

بادەنى ھەر قانچە تۇتساڭ، ھەم بىلال لەب تەشنەدۇر،
شامدىن تا سۇبھىگە ھەم سۇبھىدىن تا شامە تۇت.

× ×

نە بولغاي زەررە رەھىم ئەتسەڭ، بولۇپمەن بىقارار، ئەي دوست،
يۇرۇرمەن دەردۇ ـ ھىجرىڭدا كى يىغلاپ زار ـ زار، ئەي دوست.

تىلەپ دايىم ۋىسالىڭنى قۇيۇندا تەلمۇرۇپ يۇردۇم،
كورەلمەي نائۇمىت بولدۇم، بولۇپ كوزلەر غۇبار، ئەي دوست.

ئەگەر رۇمۇ ـ يەمەن كەتسەم، ئۇزۇلمەس بۇ دىلىم سەندىن،
قىلىپسەن مەن غېرىپنى غەمزە بىرلە بەند تار، ئەي دوست.

جامالىڭ شەمئىدە كويدۇم بولۇپ مانەندى پەرۋانە،
مېنى قىلدى پىراقىڭ خەلقى ئالەم ئىچرە خار، ئەي دوست.

قالىپمەن خىرمەنى ئوت ئىچرە گوياكى سەمەندەردەك،
ئۇل ئۇتتىن ئاجرىتىپ ئالماققا قىلدىڭ بىرنى ئار، ئەي دوست.

كى بۇلبۇل، تۇتى، قۇمرى، سەۋەرلەر ھالىمغە زار بولدى،
تەرەھھۇم قىلمىدىڭ بىردەم، بولۇپمەن خاكسار، ئەي دوست.

ئەلەم دەشتىدە مەجنۇندەك بولۇپتۇر بۇ بىلالىڭ ھەم،
ۋەلى ئىشىق زورىدىن رۇستەم كى ئۇلغاي بىمەدار، ئەي دوست.

× ×

ئاهكىم، كوڭلۈمنى ئالدى بىر لەتاپەتلىك يىگىت،
ئۆيىنتىپ ئەسىبى سىياھنى ئۇل ئەسالەتلىك يىگىت.

قامىتى شەمشادىغا ئەيلەي تومەنمىڭ جان پىدا،
ھوسن ئىقلىمدا يوق ئانداق مەلاھەتلىك يىگىت.

بولغۇسى ھەيران قەمەر رويى زىباسىغا ئىنىڭ،
بولماس پەيدا يەنە ئانداق سەئادەتلىك يىگىت.

ماكا نە سۇد ئەلگە ۋەسپىن نەزم قىلماققا ۋەلىك،
ھىچ سەلاتىن ئىچرە يوق ئانداق ئەدالەتلىك يىگىت.

ۋەسپىنى ھەددىن فۇزۇن قىلساڭ بىلال يوقتۇر ئەجەب،
كائىنات ئىچرە ئىنىڭدەك يوق دىيانەتلىك يىگىت.

× ×

ئەرزىم ئىشتىكىل ئەي بالە تاپەت،
قىلغىل تەرەھھۇم ئەيلەپ شەپائەت.

سەن بىر ھۇمايى، مەن بىر گادايىڭ،
يايغىل باشىمغا چەتر سەئادەت.

نە گىريە قىلماي، نە زار بولماي،
نە غەمگە قالماي، ئەي سەرۋ قامەت.

دەردىم بەسى كوپ، ھەددىن زىيادە،
دائىم كورەرمەن ئەلدىن مەلامەت.

مەجنۇنلىقىمدە بى مىھر گەردۇن،
باشىمغە ئۇردى سەنگى شەقاۋەت.

مەن رازىغە كىم يار ۋاپاسىز،
دىلخەستە قىلدى ئەيلەپ زەراپەت.

پەقرى بىلالى قىلغىل دۇئايى،
يارغا يېتەرسەن بولساڭ سەلامەت.

× ×

ئەرزىم ئىشىت بۇگۇنكىم، ئەي يار بالەتاپەت،
كورگەن ئەلەمنى بىر بىر قىلغۇم ساڭا شىكايەت.

كارىم پىغان بولدى، زەرداپ يۇرەككە تولدى،
ياشىمغە يەر سۇ بولدى، مۇنداغ ئىكەن ئىرادەت.

لەئلى لەبىڭ ئۇزارى، بەيزا يۇزۇڭ شۇئائى،
ئەيلەپ ماڭا ۋاپايى، قىلغىل ماڭا سەخاۋەت.

يوقسە، مېنى هەلاك ئەت، خەستە يۇرەكنى چاك ئەت،
بىر يولى دەردىناك ئەت، ئەيلەپ ماڭا جالالەت.

بۇ نەۋئى سوز قىلىبمەن، رەهم ئەيلىسەڭ ماڭا سەن،
قىلغىلكى نوكتەئى پەند، بولغاي دىسەڭ سەلامەت.

هەردەم بىلال ئۇل ئايدىن، تارتار ئىمىش ئاهانەت،
ئەلدىن كورۇپ مەلامەت، بولدى ئەجەپ خىجالەت.

× ×

مېنى ناشاد قىلماقغە ئېرۇر ئۇل دىلرەبا بائىس،
كېچەلەر زار بولماقغە ئېرۇر روىى زىبا بائىس.

يەنە پەرۋانە بولماغلىق، ئېنىڭ شەمئىدە كويمەكلىك،
هەمىشە گىريە قىلماغلىققە ئىشقى مەهلىقا بائىس.

ئۇل ئاي يوزىنى كورمەككە، ئېنىڭ كويىدا يۇرمەككە،
ئېنىڭ ئېلكىنى تۇتماققە بۇ كوز هەم دەست ـ پا بائىس.

پىراقىدا پىغان قىلماق، ۋىسالىنى تىلەپ يۇرمەك،
يېتەرمەن دەپ ئۇمىت قىلماققە دىلدا مۇددىئا بائىس.

ئاڭا مەن ۋالە بولماغلىق، كى ياشىم ژالە بولماغلىق،
دىلىم ئەفگارە بولماغلىققە ئىشقى كىميا بائىس.

كى يەتمەك جۇملە مەقسەتكە، ئۇلانماق قۇربى دەۋلەتكە،
يېتىشمەك جاھى ئىززەتكە، سەھەر قىلغان دۇئا بائىس.

بىلۇرسەنمۇ بىلالى سەن بولار بۇلغاندۇ بائىس دەپ،
بىلىڭ بۇ بارچىغە دوستلاركى تەئدىرى خۇدا بائىس.

× ×

كى بەندە ھەقنى تاپماقغە ئىباداتى ئىبرۇر بائىس،
ئۇلۇم ئەھلىگە ھەم ئىلمى مۇباھاتى ئىبرۇر بائىس.

دۇ ئالەم ئىچرە ئىززەتلىك، كى بولماق تۇرپە ھىممەتلىك،
ۋەلىلەر بولسا رىفئەتلىك، كەمالاتى ئىبرۇر بائىس.

ئاتى نوشرۋان ئادىل كى دەۋزەخ ئىچرە كويمەسلىك،
ئۇلۇمالەر دېمىشدۇر كىم ئەدالاتى ئىبرۇر بائىس.

يەنە ئول خاتەمى تەينىڭ كى دەۋزەخ ئىچرە كويمەسلىك،
دېمىشلەر ئەھلى تەھقىقلەر سەخاۋاتى ئىبرۇر بائىس.

گۇناھدىن پاك بولماقغە، ئەدەن مۇلكىگە كىرمەككە،
ھەمە ئول ئاسى جافى نىڭ نىداماتى ئىبرۇر بائىس.

بىھىشت يۈزنى كورمەسكە، كى دەۋزەختىن قۇتۇلماسغە،
ھەمە كاپىر بېدىننىڭ شەقاۋاتى ئىبرۇر بائىس.

خۇداغە ئاھى يەتمەككە، ھەمە غەمدىن قۇتۇلماقغە،
جاھاندا بارچە دەرۋىشنىڭ مۇناجاتى ئىبرۇر بائىس.

كى ھەر يەرگە بالا كەلسە، خالايىق ئىچرە غەم ياغسە،
بىلىڭ دوستلار يامانلارنىڭ كەساپاتى ئىبرۇر بائىس.

خۇداغە كوپ يېقىن بولماق، شەياتۇنلارغە زەخم ئۇرماق،
بىلىڭ ئەھلى سۇلۇكنىڭ نەپئى ئىسباتى ئىبرۇر بائىس.

كى بولسا خەلقى ئالەم شات، ئىبنى سەن شۇبھەسىز بىلگىل،
ئىبادەت ئەھلىنىڭ ھەم ۋىرد ئاياتى ئىبرۇر بائىس.

بىلالنىڭ گاھى بىغەم، گاھى ناشات بولماغى دوستلار،
ئۇزىنىڭ پەيلى خويىە رەسىم ئادەتى ئىبرۇر بائىس.

× ×

ئۇشبۇ كاج رەفتار پەلەكنىڭ بىلسەلەر دەۋرانى ھىچ،
يەر يۈزىنىڭ خەلقىگە بولسا بىراۋ سۇلتانى ھىچ.

ھۇسن ئارا بولسا بىراۋكىم مۇشتەرىدەك جىلۋەلىك،
بولسا ئاي يۈزلۈك، كوزى ئاھۇ، تىشى دۇردانى ھىچ.

ھەزرەتى نۇھدەك ئومۇر كورسە بىراۋ ئول ھەم نىدۇر،
تىب ئارا خەلقى جاھاننىڭ بولسەلەر لوقمانى ھىچ.

يا بىراۋنىڭ قۇۋۋەتى بولسا ئەگەر رۇستەمچە ھەم،
ياكى ئوز ئەسرىدە بولسا بارچەنىڭ ئوبدانى ھىچ.

ئەي بىلال تەرك ئەيلەگىل ھەم لاپ ئاشىقلىقنى سەن،
گەر بەھەم قىلساڭ ئوزۈڭگە مەھلىقا ئۇزرانى ھىچ.

× ×

جانىم ئالۇرغە نىگارىم بولۇپدۇرۇر ھوججاج،
نە چارە، گىريەدىن ئوزگە قىلۇرغە يوقتۇر ئىلاج.

كورۇڭ بۇ سۇنئەاھى تىغىنى قىلىپ بۇرران،
ھالاك قىلغالى بىرنى ئول ئايغە بەردى رەۋاج.

نە چارە غۇنچە دىھانىم قىلسە قەتىل گەر بىرنى،
پەرىۋەش دەردىدە مەن مىسلى بىر زەئىپ دەرراج.

مەنى شىكەستەگە يارىم قىلدى جەھد شىتاپ ئەيلەپ،
بولۇپتۇرۇر بۇ جاھان ماڭا خانەئى سەللاج.

ئول ئاينىڭ قايسىكى بىر زۇلمىنى بايان قىلغۇم،
نە زۇلمىدۇركى كورۇپتۇر دار ئوزە ئۇشۇل ھەللاج.

كى تاپسا گەر مىنى خۇشۋاخت بىر كۇنى ۋە يا بىردەم،
ئالۇرلەر زۇلىم قىلىپ خۇشلىغىمدىن ئولدەم باج.

غورۇرى دەۋلەت ئۇلۇپ، ئونۇتۇر گەهى بىزنى،
كىيىپ لىباسى هەرىرنى قىرىق سەرگە قويىمىش تاج.

كى ئەندى ساچى تارىدىن بەند ئېتىپ بىلالىنى،
هەمىشە قاشىغە ئەندى تارتارۇر بېرىپ ئىلۋاج.

× ×

كوپ ۋاله بولۇپمەنكى ئوشۇل يارىنى كورگەچ،
بولدۇمكى ئەسىر لەبلەرى گۇلنارىنى كورگەچ.

كويدۇرمەك ئۇچۇن جىلۋە قىلىپ ناز ئىله هەردەم،
ياندۇردى چىراق مەن كەبى پەرۋانەنى كورگەچ.

كويدۇمكى ئېنىك ئىشقىدا قەقنۇس كەبى، ئەي دوست،
رەهم ئەيلىمەدى مەن كەبى ئاۋارەنى كورگەچ.

بېخۇد بولۇبان ياتتىم ئېنىك كويىدا مەنكىم،
مۇساغا مىسىل پەرتەۋى ئەنۋارىنى كورگەچ.

بۇلبۇل بولۇبان ناله قىلۇر مەنكى ئول ئايغە،
ئانداقكى ئوشۇل كوزلەرى خۇنخارىنى كورگەچ.

•مانەندى سەمەندەر بولۇبان ئوت ئارا قاندىم،
ىىچۇنكى ئۇشۇل چىشلىرى دۇردانەنى كورگەچ.

هىجرىدە ئېنىك كويدۇم ـ ئوچتۇم، خەبەرى يوقـ
ياد ئەيلەمەدى مەن كەبى بىچارەنى كورگەچ.

بۇ خەستە بىلال يىغلىدى تىنماي كېچە ـ كۇندۇز،
دۇنياغە كېلىپ دىلبەرى ئەييارىنى كورگەچ.

× ×

ياتار ئېردىم جاهان خەلقىگە كوپ بى ئېتىۋار ئولغاچ،
يۇرەلمەي ئەل ئارا هەم تەئنە پەقرى بىشۇمار ئولغاچ.

كىچەلەر تۇرپە بىر ھال ئىردىمۇ كۇندۇز مەلامەتلىك،
غەنىيلىق دەۋلىتىگە چۇن يېتەلمەي تۇرپە زار ئولغاچ.

چىقىپ ئىردىمكى بىر كۇن سەيىر قىلماقنى ھەۋەس ئەيلەپ،
بۇ كوڭلۇم زەررە خۇش بولغان ئىدى پەسلى باھار ئولغاچ.

بىناگاھ جىلۋەلەر بىرلە كورۇندى بىر پەرى پەيكەر،
جامالىنى كورۇپ شەيدا بولۇپمەن بىقارار ئولغاچ.

ئىختىيارىمنى ئالىپدۇرلەر ئىنىڭ ئىشقى،
ئۇرۇمچىدىن مەكەس ئارى قۇتۇلماس بەند تار ئولغاچ.

كى ھەركىم كوردى ئول ئاينى، ئىلىندى ئىشقى دامىغا،
كى ئەقلىن ئالدۇرۇپ مەجنۇن بولۇپدۇر خاكىسار ئولغاچ.

پەرىۋەشنىڭ جامالىنى كورەلمەي ھىجرىدە يەنى،
دەما ـ دەم قان يۇتارمەن ئىتلەرىدىن بەلكى خار ئولغاچ.

بەھەم بولماس ئىمىش ئەمدى بىلالغا شۇبھەسىز دوستلار،
كى دىلبەرنىڭ ۋىسالىغە خالايىق ئىنتىزار ئولغاچ.

× ×

كى ئەلنى ھەشر كۇنى كويدۇرۇر ئىسە دەۋزەخ،
كى بىزنى ئورتەدى مۇندا، كورۇڭلەر ئىشق ئوتى نەرخ.

ئول ئايدىن جەۋرى ـ جاپالەر يېتىپ تۇرۇر ئانداغ،
مېنى شىكەستەگە دايىم مىسالى مورۇ مەلەخ.

كى مۇنچە بولماس ئىدىم ئول پەرى يۇزىن كورگەچ،
ئەجايىپ قىلدى نەھىپ ھەم ئۇزىدە ئىككى زەنەخ.

ئوتى ھەرارەتىدە ئەندى قۇرىدى پەيۋەند،
يىقىلدىم، چۇنكى قاتىپمەن مىسالى زاھىد نىخ.

مەجازى ۋادىسىدە بۇ بىلال يىقىلمىشتۇر،
قۇلىدىن ئۇشلا ئىنىڭ، ياتماسۇن دىسەڭ، ئەي شەيخ.

× ×

ناگاھ كورۇندى ئۇل كۈن پەرىزاد،
كوڭلۈمنى ئالدى ئۇل سەرۋى ئازاد.

بىر غەمزە بىرلە ۋالە قىلىپتۇر،
بىزنى ئۇزىگە ئۇل قەددى شەمشاد.

تىيرى خەدەڭگى تەگدى يۈرەككە،
پەرران ئوتتۇبدۇر مانەندەئى باد.

ئۇشبۇ ئوتىغە بەرداش قىلۇرمۇ؟
مەككىدە خالىد، تەبرىزدە زەر باد.

تاقەت تۇتالماس بۇ تىير ئىشىققا،
رۇستەم، سىياۋۇش، سام بىرلە قۇززاد.

مەن زار ئولماي نەيلەي، يارانلار،
قىلدى ئەسىرى ئۇل كوزى جاللاد.

بىر شىر مەرتنى بار دەپ ئىشىتتىم،
تەبرىز ئىچىندە ئىسمى خۇدا داد.

خەلايىق ئىبرمىش ھەم پانى ئولمىش،
گەر بولسا ئىبردى قىلغاي ئىبدىم داد.

ھالا پەرىۋەش بىكەس بىلالنى
ئىشقىدا قىلدى مانەندى پەرھاد.

× ×

يارىنىڭ لەئلى زۇلالى شەھدى ـ شەككەردىن لەزىز،
ئاي يۈزىنىڭ شوئلەسى خۇرشىدى ـ خاۋەردىن لەزىز.

ساچلەرىنىڭ تارىدىن ۋەقتى سەھەردە بوي كېلەر،
ئۇل بويى ھەم بويىئى كافۇر، ئەنبەردىن لەزىز.

Altun0q

گۆلسۇرخدەك ئاچىلىپ كۆلسە نىگارىم قەھ - قەھە،
دۇر چىشىنىڭ نۇرىنى كوردۇمكى گەۋھەردىن لەزىز.

قامەتىنىڭ تۈزلىگى شەمشات دەرەختىدىن دۇرۇست،
بەلكى بىلدىم قامەتىن سەرۋۇ - سەنوۋبەردىن لەزىز.

ئەي بىلال، ئانداغ پەرىۋەشكە جانىڭ قىلغىل نىسار،
يارىنىڭ ئىشقىدە ئۆلمەك بارچە بەختەردىن لەزىز.

× ×

ئەجايىپ جىلۋە بىرلە چىقتى بىر كۈن ئول پەرى پەيكەر،
تىپەيلى مىھمان ئولماغلىق ئۈچۈن سەھرا سارى دىلبەر.

كىيىپتۇر رەڭگى شەترەنج تون، باشىغە يورگۇبان رومال،
كوزىگە سۈرمە تارتىپتۇر، كىيىپ نەئلەين قەدى ئەر - ئەر.

لەتاپەت بابىدا يەكتا بولۇپ غۇنچە دىھان ئول كۈن،
مىنىپتۇر بىر سىياھ رەڭ ئات ئىرۇر مانەندەئى ئىشقەر.

كى خورشىد خەۋەرىگە ئورگۇتۇپ ئول جىلۋەگەرلىكنى،
بولۇپ تاۋۇس مەستەك ئاتلانىپتۇر غۇنچەئى زىۋەر.

تەكەللۇم قىلغانىدىن رەشك ئەيلەر قۇمرى ھەم تۇتى،
لەبىنى كورسەلەر مەرجان شىكەست يەپ بولغۇسى كەمتەر.

تەقى ئىشقى پىچاندەك ساچلەرى قەددىگە چىرماشمىش،
ئۇزىنىڭ شوئلەسىگە ۋالەدۇر ياقۇت بىلە گەۋھەر.

نەدەي ئەۋساف يارىمنى، ئىرۇرلەر ھۇسن ئارا شەھباز،
مەلاھەت كىشۋەرىنىڭ شەھلەرىغە ئول پەرى سەرۋەر.

قاپاغى مىسلى بادام، قاشى يادۇر، كوزلەرى ئاھۇ،
ئىنىڭ كىرپىكلىرى بۇ خەستە جانىمغە ئىرۇر خەنجەر.

سەنوۋبەر مۇنفەئىل بولدى نىگارىم قامەتىڭ كورگەچ،
ئۇزارى شوئلەسىدىن رەڭ ئالىپتۇر لالەئى ئەھمەر.

يۈزىدىن بۇرقەئىن ئالسا يارۇتۇر مىسلى كۈن شەبنى،
قاماشىپ كوزلەرى ئولدەم ئۇچالماس مۇرغەكى شەبكەر.

ئايا دوستلار، بىلىڭلەركىم ئول ئاي ھورى جانانىمدۇر،
لەبى لەئلى زۇلالى مەن غېرىپغە ئابىيى كەۋسەر.

بىلال بىچارىلىكتىن نەزم قىلدى يار مەدھىنى،
ئىشتىسە ئاشىقى سادىق دەمى دەردى بولۇر بەختەر.

× ×

غەم يېمەڭىز تالىبانىم شەب ئىچرەكى ئول يار ئوتەر،
قىلماق ئۇچۇن كوڭلۈڭنى شات جىلۋە بىلە نىگار ئوتەر.

ئاشىق ئېلى ئانى كورۇپ، بىلمەي ئۆزىنى مەست بولۇپ،
شات ئولۇبان كى رەقس ئۇرۇپ، ئاشىقى بېقارار ئوتەر.

بارچە ئېنىڭكى پەرى روي، چۇنكى بەشەر بىرلە پەرى،
بەلكى ئول ئېردى بەختەرى دىلبەرى شەھسۇۋار ئوتەر.

بەلكى بۇ پەسلى باغ ئوتەر، قۇمرىيۇ-تۇتى، زاغ ئوتەر،
سەۋە يەنە بەدماغ ئوتەر، بەلكى بۇ نەۋ باھار ئوتەر.

گۇللەر بىلە خار قىلمىغاي ھەم بولبۇلى زار قىلمىغاي،
ئول يۈزىنى نار قىلمىغاي، بارچەسى بىر قاتار ئوتەر.

رۇستەمۇ، زال، ئىسكەندەرى① بولسا بىراۋ قەلەندەرى،
رويى زىبايى ئەنبەرى، بارچەسى بېمەدار ئوتەر.

شادۇ-مالالى قالمىغاي، رويى ھىلالى قالمىغاي،
خەستە بىلالى قالمىغاي، بەلكى بۇ گۇلزار ئوتەر.

× ×

شاد ئۇلغىل ئەي ئىلى، كۇلبەمگە جانانىم كېلۇر،
مىزبان ئۇلغىل ئانىڭ ئالدىدا، مېھمانىم كېلۇر.

كەلسە ناگاھ كۇلبەم ئىچرە، ئەيلىگىل جاننى نىسار،
شاد ئەتمەككە مېنى ئول شاد سۇلتانىم كېلۇر.

① ئالېكساندىر ماكېدونىسكى.

كەمەرى قۇللۇقنى بەلگە باغلايىن باشلاپ بۇگۈن،
رويى گۇلدەك ئاچىلىپ، ئول غۇنچە رەيھانىم كېلۇر.

كاپىر ئەھلى تاب كېلەلمەسلەر ئېنىڭ بىر تىغىغا،
قاتىلۇ - جاللاد ئاتالغان نۇر - ئىمانىم كېلۇر.

ھەم بولۇپ ھەق ئەمرى بىرلە يەر يۈزىگە پادىشاھ،
ھەم سۇلايماندەك بولۇپ ئول شاھ كەيۋانىم كېلۇر.

ئاتىغان ئىسمىلىرىنى ھەم ئىمام ئەل مەھدى دەپ،
بارچە مۇئمىنلەر ئاتاسى ئول سۇلەيمانىم① كېلۇر.

تالىب ئېرسەڭ، ئەي بىلال، دائىم دۇئا قىل روھىغا،
گەر ئىجابەت قىلسا تەڭرىم غەۋسى كالانىم كېلۇر.

× ×

بەند تار ئەتكەن مېنى ئول يارنىڭ گىيسويىدۇر،
يىغلاتىپ كوپ بىمەدار ئەتكەن ئېنىڭ بىھايىدۇر.

ھەم ئەلەمنىڭ ۋادىسىدا مىسلى مەجنۇن قىلماقى،
ئول زەنەخدانى بىلە ھەم مۇشتەرىدەك رويىدۇر.

دال سۇپەت ئىگىلمەگى بۇ سەرۋ يەكلىغ قامەتىم،
يارنىڭ ھېجرى بىلە ئىشقى - مۇھەببەت زورىدۇر.

زاھىدا، تەئن ئەتمەگىل ئىشىق ئىچرە مەجنۇن بولدى دەپ،
چۈن سەۋەپ بولغان ماڭا ئول دىلبەرى جادۇيىدۇر.

زار بولسا بۇ جاھان خەلقى مۇنەججىم ئەھلىسىز،
توھمەت ئەتمە سەن زۇھەلگە ئول پەرىنىڭ رويىدۇر.

سۇبھىدىن سوڭ چىقسا ئەختەر خەلق ئۇنى چولپان ئاتار،
بۇ بىلال ئېيتۇر پەرىۋەشنىڭ يۈزىنىڭ نۇرىدۇر.

---

① تەۋراتتىكى (بىبلىيە) سولومون پادىشا. ئىسلام دىنىدا پەيغەمبەر ھىساپلىنىدۇ.

× ×

كورۇپ رويۇڭ شۇئائىنى پەرىلەر جان پىدا ئەيلەر،
سۇخەندان قامەتىڭنىڭ نەقشىسىغە ئىپتىدا ئەيلەر.

سىزالماي قامەتىڭنى نەقشىسىنى ئول سۇخەندان ھەم،
قەدىڭ نەقشىنى تۇزگەنگە كىلىپ كوپ ئىلتىجا ئەيلەر.

لەتاپەت گۇلشەنىنىڭ گۇللەرىنىڭ بىھتەرى دۇرسەن،
يۇزۇڭ يۇلتۇزنى بەيزالىق، ساچىڭ شەبنى قارا ئەيلەر.

ئەگەر يەلدا تۇنىدە ئاي يۇزۇڭدىن پەردەنى ئالساڭ،
بۇ يەلداغا بىرىپ بەرھەم ئۇشۇل شەبنى زىبا ئەيلەر.

ئىشىككە جىلۋە ئەيلەپ مەست تاۋۇستەك بولۇپ چىقساڭ،
مەلاھەت خەيلى كورگەچ، خىزمەتىڭنى بىئىبا ئەيلەر.

بىلالىغا لۇتۇف ئەيلەپ ئاستانىڭدىن ئورۇن بەردىڭ،
بۇ ۋەجھىدىنكى قۇللۇق رەسىمىنى ئولھەم بىجا ئەيلەر.

× ×

مۇرغ دىلىم غۇنچە ئۇچۇن بىغاراردۇر،
ئانداغكى بۇلبۇل ۋالە گۇلزاردۇر.

مەجنۇن مەنۇ، لەيلى ئۇچۇن بىقارارمەن،
مىسلى زۇلەيخا يۇسۇپ ئۇچۇن بىقاراردۇر.

زۇنۇن سۇپەت يارىم ئۇچۇن كوپ يىغلىدىم،
ياشىم كورۇپ خەلقى جاھان نالەزاردۇر.

بەرگىم قانى يەر يۇزىنى لالەرەڭ قىلۇر،
كورسە كىشى دىگەي ئەجەپ لالەزاردۇر.

دەريادە قان كورسە بەلىق زەخم دىيۇر،
قان يىغلاغاننى بىلمىدى نە روزىغاردۇر.

بىكەس بىلالىغا زەررە ۋاپا قىلماغانغە،
قان يىغلاماقدىن باشقا پىقىرغە نە چارىدۇر.

× ×

ئەي نىگارا، مەن غىرىپقە نە قىلۇرسەن ئىتىراز،
تىلغىنىڭ ئىشىق خەنجەرى باغرىمنى سەن بىلدىڭمۇ ئاز؟

ئاي يۈزۈڭ كورگەچ كوڭۇل ئانداغكى ئەپغان ئەيلەگەي،
گۆبە دەرياسىدا لاچىن كورسە ئوردەك بىرلە غاز.

ئاي يۈزۈڭنىڭ شەمئىغە پەرۋانە يەڭلىغ زارمەن،
بەلكى ياندۇرغانمۇدۇر سەن تۇندە بىر شەمئى تىراز.

كورمىگەن هالدا سىنى بۇ خەستە كوڭلۇم شاد ئىدى،
هەم پاراغەتتە يۇرەر ئىردىم هەممىشە: قىش ۋە ياز.

ئەندى بىلگىل، ئەي نىگارا، تۇرپە بەد هال ئولمىشەم،
هەم سالىپ باشىمغە ئىشىق سەۋداسىنى ئول بىنىياز.

ساز ئىشىتمەكنى پىقىرغە ئانچە قىلساڭ ئىختىيار،
بۇ بىلالنى چىرلاغىل قىلغاي ئەجەپ ئاهەڭى ساز.

× ×

يارەب مىنى ئەيلە ئول ئايغا قارارسىز،
بۇلبۇل مەنىۇ قويما دەمى گۇلزارىسىز.

مۇرغ دىلىم بەند ئىيتىبان يار دامىغە،
بەرگىن تىخى ئىشىق - مۇهەببەت شۇمارىسىز.

يارنىڭ قۇلىغە بەلكى ئىنان دىلىم بىرىپ،
ئەيلە ئەسىرى بەلكى قىلىپ مەدارىسىز.

تاپماي ئىلاج هىجرىدە كوپ ئورتەنىپ ياتاي،
ئول غۇنچەۋەش ئىشقىدا قىل تۇرپە چارەسىز.

يارنى سوراغلاپ دەشت - بەدەشت، كوه - بەكوه يۈرەي،
مەجنۇن سۇپەت دىلبەر ئۇچۇن ئەيلە ئارىسىز.

AltunOq

قىلغىل ئىجابەت خەستە بىلالنىڭ دۇئاسىنى،
قويما ۋەلىك ئىككى جاھان ئىچرە يارسىز.

× ×

ھەركىشىنىڭ كۆڭلىدە ئىشقىنىڭ ئوتى پەيدا ئەمەس،
بولمىسا بۇلبۇل سۈپەتلىك يار ئۇچۇن شەيدا ئەمەس.

يار ئۇچۇن ئورتەنمىسە، يا كوپ جاپالەر چەكمىسە،
قىلمىسا جاننى پىدا، ئول ئاشىقى دىلخاھ ئەمەس.

يۈرمىسە يارنى سوراغلاپ سۇبھۇ-شام بەلكى داۋام،
ئانداق ئەر ئابدۇلقەرىندۇر، تەرك ئىززۇ جا ئەمەس.

دىللەرى يەلدا تۈندۇر نە كەۋاكىب بار ئاڭا،
بىر تۈتۈننىڭ ئۇچقۇندۇر، كەۋكەبى بەيزا ئەمەس.

ھەر سەدەپكە تامىسا رەخمەت سۈيى بىشەك بىلىڭ،
بولغۇسى ھەر مەخرە پەيدا گەۋھەرى يەكتا ئەمەس.

ھەر پەرى ئولماس بەدىئى، ھەر گۇل ئولماس نەستەرىن،
ھەر بەشەر بىلسەڭ مۇھەممەددەك دىلى ئاگاھ ئەمەس.

ھەر دەرەخ شەمشات بولالماس، ھەركىشى مەجنۇن سۈپەت،
ھەرچە مەشۇق ئولكى مەشۇقتەك مەلەك سىيما ئەمەس.

ئاشىق ئىرسەڭ ئۇشبۇ سوزنى ئاڭلىغىل جانىڭ بىلە،
ئەي مۇھىب، ئەھلى خىرەد سەن، بۇ سوزۇم بىجا ئەمەس.

تەئنە قىلما، ئەي غىنا ئەھلى، مىنى پەقر ئەھلى دەپ،
تالىبى ياردۇر بىلالى، تالىبى دۇنيا ئەمەس.

× ×

پەراغەتىمگە غەمىڭ، ئەي پەرى، بولۇپ يولداش،
قىلىپتۇر بارچە ئەدۇغە بۇ نىھان سىرىمنى پاش.

مېنىڭدىن خەلقى جاھان ئاڭلىدى سۆپاتىڭنى،
يىغلىدى جۆغلىشىپ ئەندى ۋىسالىڭ قىلدى تالاش.

ۋىسالىڭ ئىزلەبان تاپماي، بارچەسى بولۇبدۇر زار،
بۇ زارىلەر ئارىسىدا زارىمە كوتەردى باش.

قەلەندەر ئولدى ھەمە مالىنى پىدا ئەيلەپ،
قىلۇر يولۇڭ تۆپرىغىن كىرپىگى بىلە قاراش.

بۇ نەۋئى خىزمەت ئېتەر بارچەسى ساڭا، ئەي جان،
كى زەررە رەھم قىلا بىلمىدىڭ، ئايا دىلى تاش.

قاراڭغۇ تۈندە يۈزۈڭ كورگەچ ئوق ساغىنقە بۆلار،
كى بەزىلەر بۇ قەمەردۇر، بەزى دەر ئىمىش بۇ قۇياش

يۈزۈڭ شۇئائىنى كورگەچ كوزىنى يۇمدى بىلال،
كى ئارى كورسە قۇياشىنى ئۇچالماغاي خۇپپاش.

× ×

بۇ نەزاكەت ئەھلىغە ئول غۇنچەۋەش سۇلتان ئىمىش،
ھەم مەلاھەت كىشۋەرىغە شەھلەر ئىچرە خان ئىمىش

ھەم لەتاپەت گۈلشەنىدە بارچە گۈلنىڭ بەختەرى،
ھەم سەئادەت ئەختەرى ئىچرە مەھى تابان ئىمىش.

ساچىنىڭ تارى ئېتەر ئېرمىش كوڭۈلنى بەند تار،
تۆكتەدانلىغ بابىدا گويا بالايى جان ئىمىش.

غەمزەلىك ھەم شېۋەلىك دەيدۇر ۋە لېكىن پەيلىنى،
ئاڭلىسام ئول غۇنچەۋەشنى ئاپەتى دەۋران ئىمىش.

ئەي، ئول ئاي يالغۇز ماڭا زۇلم ئەتتى دەپ ئىگرانماغىل،
ۋاي ئول ئاينىڭ زۇلمى بۇ ئالەم ئارا يەكسان ئىمىش.

زۇلىم يەتكەن ئادەملەر زار ئىكەندۇر مەن مىسال،
بەلكى لوقمان ئۇشبۇ دەرتتىن ئاجىزۇ ـ ھەيران ئىمىش.

ئەي بىلال، خوپ ئاڭلادىڭ ئول ماھلىقانىڭ ۋەسپىنى،
ئۇزى جاللاد، كىرپىگى نەشتەر، يۈزى خەندان ئىمىش.

× ×

سۇبھىدىن سوك بىركۇنى مەسىجىد سارى قىلدىم تۇرۇش،
ھەم يولۇقتى ئالدىمە بىر مەھۋىشىكىم خۇلقى خۇش.

بادەئى ئىشقىدىن ئىچتىم، ئانچە سەرخۇش ئەيلەدى،
بىخۇد ئولدۇم ئول زاماندا، بۇ باشىمدىن كەتتى ھۇش.

مۇرغلە ئەيلەپ كۇلۇپ ئوتتى يانىمدىن ئول پەرى،
ھەم مۇھەببەتنىڭ مەيىدىن ئول زامان قىلدۇردى نۇش.

ھەم كوزۇمدىن بولدى غايىپ، كورمىدىم ئاندىن بىرى،
يادىدا دىۋانەلىق ئەندى قىلۇر ھەردەم خۇرۇش.

كۇندۇزى ئايدەك يۇزى چىقماس خىيالىمدىن دەمى،
كىچەسى چىقماس چۇشۇمدىن دىلبەرى زەيتۇنە قۇش.

ئەندى تاپسام خاك پايىن سۇرمە ئەيلەي كوزۇمە،
بول ئۇمۇتدۇركى مۇھەببەت بەھرىدىن ئالسام ئۇلۇش.

گەر تاپاي دىسەڭ بىلال ئول ماھىرويىنىڭ ۋەسلىنى،
باتەنىڭدە يىغلا ھەقغە، زاھىرىڭدە بول خومۇش.

× ×

ئاھكىم، زوھد ئەھلى بىزنى قىلغۇدەك ياردىن خالاس،
تەڭرىگە قىلسۇن ئىبادەت دەپكى، دىلداردىن خالاس.

ئىھتىساپ ئەھلى ھەمە جۇغلاشتى مەن بىچارىغە،
شۇبھەسىز قىلماق بولۇپ ئول كوزى خۇنخاردىن خالاس.

ئوز يولۇم ئوبدان ئىدى مەن تەلبەگە زوھد ئەھلىدىن،
ھىچ ھالدا بولماس ئىردىم ئەجىز ئىنكاردىن خالاس.

ئوتىدا مىسلى سەمەندەر كويمەك ئىردى كەسبىتىم،
بولمىغاي ئىردى دەمى ئول زەۋقى دىداردىن خالاس.

زۇلىم بىرلە مۇھتەسىب قىلدى پەرىۋەشتىن جۇدا،
چۇنكى بۇلبۇل گۇل كورۇپ بولغايمۇ گۇلزاردىن خالاس.

شەرئىدە زاھىد سوزى ھەقتۇر، ھەقىقەتتە — مىنىڭ،
ئىشق ئىلى خوشلۇقتىن ئىرسە، زوھد ئىلى ناردىن خالاس.

ئىختىيار سەندە بىلال گەر خۇشلەر ئىرسەڭ ئىشقىنى،
زۇھىدىن بولغىل خالاس، يوقسە دىلئازاردىن خالاس.

× ×

بولمادىم مەن ھېچ ھالدا دەردى-كۈلپەتتىن خالاس،
يارنى ئىزلەپ ھەر زامان تارتقان بۇ مىھنەتتىن خالاس.

يارنى ئىزلەپ ھەر زامان خۇنابە يۇتتۇم سۇبھى-شام،
يار ۋىسالىغە بەھەم بولماي بۇ ھەسرەتتىن خالاس.

يىغلىماي نەيلەي بۇگۇن ھاجەت مەقبۇل بولمادى،
بولمادىم ھەرگىز دەمى ئاھۇ-نادامەتتىن خالاس.

بىۋاپا يارنى دېدىم، دائىم بەلاغە ئۇچرادىم،
بولمىغايمەن، دوستلار، مۇنداق مۇشەققەتتىن خالاس.

بۇ كوكۇل ئىشىق ئوتىدىن ھەم بۇ زەبان يار ۋەسفىدىن،
ھەم باشىم بولماس دەمى سەگگى مەلامەتتىن خالاس.

ئاتەشى ھىجران باغى بىرلە بۇ تالىنى ئورتىدى،
شول جەھەتتىن بۇ يۇرەك بولماس ھارارەتتىن خالاس.

بۇ نىھان سىرنى مۇھەببەتسىز كىشىگە قىلما پاش،
يوقسە، بولماسسەن بىلال، تەئنە-ئاھانەتتىن خالاس.

× ×

ھەم كىرەرگە باغ ئارا، كورمەككە بوستاندۇر غەرەز،
ھەم نىگارى بىرلە ئەيش ئەتمەككە ئاياندۇر غەرەز.

سەير ئېتىپ گۈللۈككە بارماق، گۈلنى ئۈزمەك رەسمدۇر،
ھەم نىگارىغا ئىبەرمەكلىككە رەيھاندۇر غەرەز.

نەۋ باھارلىقتا يەنە گۈلزار سارى قويماق قەدەم،
سەير ئەتمەكلىكتە بىلمەك سەنئى سۇبھاندۇر غەرەز.

غەرەزى زاھىد بۇدۇر: بولسا جەھەننەمدىن خالاس،
ئاشىق ئەھلى زار يۇرمەك تەرك خەنداندۇر غەرەز.

ئۇشبۇ كوھستان ئارا بىكەس بىلالى ھەر كىچە،
خەتمە قۇرئان ئەيلىمەكلىك ۋەسلى جاناندۇر غەرەز.

× ×

دەرىغا، كەلمىدى مەن خەستىگە ئول دىلرەبادىن خەت،
تۇرۇپ ئىردىم تۇتۇپ كوز كەلمىدى رويى خىنادىن خەت.

ۋەيا بىر دەرتكە قالدى، يا بىراۋنىڭ پەندىنى ئالدى،
كى بىر باھانە بولدى، كەلمىدى ئول مەھلىقادىن خەت.

كى بەلكى نامەسى، پەيغامەسى، ھەڭگامەسى ھەم يوق،
نېچۇكتىن كەمدى ئول غۇنچەۋەش، قاشى قارادىن خەت.

كى مەندىن كوڭلى قالدى، يا مېنىڭدىن ئوزگەنى تاپتى،
كى يوقسە كەلگەي ئىردى دىلبەرى ساچى قارادىن خەت.

كى ئىنساۋىن تىلەپ ھەقتىن بىلال ئەندى تەھەممۇل قىل،
كېلۇرلەر سەبر قىلساڭ بىر كۇنى ئول بى ئىبادىن خەت.

× ×

ئايرىلۇر بولساڭ مېنىڭدىن ئەي دىلاۋەر ئەلۋىدا،
مەنمۇ ھەم ئەندى كېتەرمەن سۇيى بەربەر، ئەلۋىدا.

ھەم بولۇپ سەيپىل مۇلك، تىنماي يۇرەي تاغلار كېزىپ،
چۇن ۋىسالىڭ ئىزلەبان، ئەي دۇررى-گەۋھەر، ئەلۋىدا.

بەلكى مەجنۇندەك بولۇپ ئىشق ۋادىسىدا سەر-بەسەر،
ھەم بەھايىمغا بولۇپ ئىشقىڭدا سەرۋەر، ئەلۋىدا.

ھەم بەھايىملەر مېنىڭ ھالىمغا زار ئولغاي داغى،
رەھم ئېتىپ ھالىمغا يىغلار بەلكى ئەجدەر، ئەلۋىدا.

مۇشكۇل ئىشتۇر، ئەي پەرى، سەندىن دەمى ئايرىلماغىم،
ئۇرغانىڭ خوپراق ئىدى باغرىمغا خەنجەر، ئەلۋىدا.

AltunOq

ئەندى مۇندىن قەتئى رەھ قىلغۇم، پەرىۋەش بول بىھىل،
ياكى مەن ھەجگە بارۇرمەن، ياكى خەيبەر، ئەلۋىدا.

بۇلبۇلۇڭدۇر بۇ بىلال، رەھم ئەيلە، ئەي گۇل، يوقسەكىم،
سەرسەرى بادى خەزان ئەي غۇنچە ئەھمەر، ئەلۋىدا.

× ×

ئەلۋىدا، ئەي ماھى پەيكەر، ئەلۋىدا،
ئەلۋىدا، ئەي بويى ئەنبەر، ئەلۋىدا.

ئەلۋىدا، ئەي نۇرى گەۋھەر، ئەلۋىدا،
ئەلۋىدا، ئەي غۇنچە زىۋەر، ئەلۋىدا.

ئەلۋىدا، ئۇستاد ـ مۇئەللىم، ئەلۋىدا،
ئەلۋىدا، ئەي خەلقى ئالەم، ئەلۋىدا.

ئەلۋىدا، ئەي جۇملە ئاشىق، ئەلۋىدا،
ئەلۋىدا، ئەي جۇملە سادىق، ئەلۋىدا.

ئەلۋىدا، ئەي جۇملە ئابىد، ئەلۋىدا،
ئەلۋىدا، ئەي جۇملە زاھىد، ئەلۋىدا.

ئەلۋىدا، ئەي جۇملە سۇلتان، ئەلۋىدا،
ئەلۋىدا، ئەي جۇملە مەردان، ئەلۋىدا.

ئەلۋىدا، ئەي جۇملە دەۋران، ئەلۋىدا،
ئەلۋىدا، ئەي جۇملە دوستان، ئەلۋىدا.

ئەلۋىدا، ئەي جۇملە مەسئۇد، ئەلۋىدا،
ئەلۋىدا، ئەي جۇملە مەۋجۇد، ئەلۋىدا.

ئەلۋىدا، ئەي جۇملە مەسۇم، ئەلۋىدا،
ئەلۋىدا، ئەي جۇملە مەرھۇم، ئەلۋىدا.

بەلكى ھەم پەرزەندۇ ـ زەن بولغىل بىھىل،
چۇن مىنىڭدىن جۇملەئى قوۋم ئەلۋىدا.

ئشق ئارا بولدى بىلال دىۋانەدەك،
ئەلۋىدا، ئەي جۇملە ئالەم، ئەلۋىدا.

× ×

ئەي دىلرەبا، شەرھىڭ ئۇچۇن مەن ئەيلەدىم شورۇ،
هۇسىن ئەهلى ئشتسە، بولۇرلەر رەڭگى ئوزگە نۇ.

چۇنكى سەهەردە چىقساڭ دەمى ئشىككە، ئەي دىلبەر،
خەلقى جاهان قىلادى دىگەيلەر "بۇ شەب قۇياش تولۇ".

ئەيلە هەم مەسرۇئىمۇدۇر يۇسۇپ نە يۇردۇڭسەن،
مىنىڭ سوزۇم ساڭا بولدى هەر زامان نامەسمۇ.

كى ئاتەش دىسە ئاشق هالدىن ئۇلۇڭ ئاگاه،
جامالىڭ كورساتىپ هەم قۇتۇلدۇرۇڭ ئەزجۇ.

كوڭۇل ساچىلدى هەر تەرەپكە بىلالنىڭ،
كى لۇتىپ ئېتىپ دىلىنى ئەندى سىز قىلىڭ مەجبۇ.

× ×

نىگارا، سورمادىڭ هالىم دەمى، هوججاج زامان يەڭلىغ،
كويۇپ پۇرقەت ئوتۇڭدا بولدى چېهرىم زەئپىران يەڭلىغ.

نېگە تۇتتۇڭ ئەداۋەت ئشق ئىلىگە، ئەي دىل ئازارىم؟
هەلاك ئەتتىڭ نېگە ئشق ئەهلىنى ساهىپقىران يەڭلىغ؟

ئەزابىڭدىن ئتىپ خەۋپ، ساهىبى تەبدەك كى تىترەرمەن،
بۇ ۋەجهىدىن بولۇپتۇركىم، چىرايىم هەم سامان يەڭلىغ.

يارىپتۇر كوكرەگىمنى خەنجەرى ئشقىڭ، ئايا مەهۋەش،
بۇ ۋەجهىدىن تامارلەر كوز ياشىم گوياكى قان يەڭلىغ.

نەزەر هەم سالمادىڭ بۇ هالىمە، ئەي شاهى خۇبانىم،
بولۇپ دەۋلەتتە مەغرۇر ئۇنۇتۇپ شاهى جاهان يەڭلىغ.

ۋىسالىڭنى تىلەپ، ھەر يەرگە بارساڭ ئەگەشىپ باردى.
تۇرار ساقلاپ بىلالى پايىگاھتا باغبان يەڭلىغ.

× ×

ئىشق ئوتىنى ئاتىپ ئېردىڭ تاشلەبان بالايى ناف،
چۇن كېلىپ تەگدى يۇرەككە، قىلدى باغرىمنى شىكاف.

ئەجدەھا تاقەت تۇتالماس بۇ خەدەڭىڭگە سېنىڭ،
ھەم مەلەك بەرداش قىلۇرمۇ، سەبرى بولسا قاف - قاف.

ئەھلى دەردلەر سىرىنى بىلمەس ئېمىش بىدەرد كىشى،
بىۋەپادۇرسەن ۋەلي، ئەندى ۋەپادىن ئۇرما لاف.

دەردى ھىجرىڭنىڭ غەمى يۇزلەنگەنىدىن، ئەي سەنەم،
بۇ ئىدى يىپقىلغانى خەستە بېشىمغا كوھى قاف.

ئىشقىڭ ئىچرە بۇ بىلال پەرۋانە يەڭلىغ ئورتەنۇر،
بۇ سوزۇم راستۇر، نىگارا، زەررە يوقتۇر ئىختىلاف.

× ×

ماڭا ئادەت بولۇپدۇر يارنىڭ كويىدا زار بولماق،
پىراقىدا كويۇپ ھەم كېچە - كۇندۇز بىقارار بولماق.

كېچەلەر زارى يىغلاپ، ئۇيقۇنى كوزگە هارام ئەتمەك،
يۇرۇپ كۇندۇز جۇنۇنلەردەك يەنە بى ئىختىيار بولماق.

كى ئىشق ئوتىدا ھەم رەسمى ئىكەن يۇرەكنى كويدۇرمەك،
يۇرەككە ۋاجىپ ئولدى ئورتەنىپ ھەم خاكسار بولماق.

زەبانىڭ پىئلدۇرلەر دىلرەبانىڭ ۋەسپىنى ئېيتماق،
كوزۇمنىڭ پىئلدۇر يارنىڭ كويىدا ئىنتىزار بولماق.

كوڭۇلنىڭ كارى يادلانماق، يۇرەكنىڭ پىئلى ئورتەنمەك،
بۇ ئىشلاردىن بىلمەڭلار، بۇ زەئىپ تەن بىمادار بولماق.

× ×

هەم سېغىنغاندىن بىلىڭ ئۇل ئايجامالىڭ، ئەي رەپىق،
چىقمىغاي هەرگىز خىيالدىن گۇل نىهالىڭ، ئەي رەپىق.

ئىشىق زارى بۇ ئىلىپ قەددىمى دال ئەتتى نېتەي،
رەھمى قىلماسسەن، نېدۇر خىيالىڭ، ئەي رەپىق.

ئۇلتۇرۇرسەن، كويدۇرۇرسەن مەن بۇگۇن ئاڭلاپ ياناي،
قىل ئايان ئىشقىڭنى، كەلدىم، قيلۇ ـ قالىڭ، ئەي رەپىق.

مەن گۇناھكارىڭكى، ئالدىڭدا تۇرارمەن يىغلايۇ،
لۇتپى قىل لەب تەشنەمەن ئابى زۇلالىڭ، ئەي رەپىق.

سەرۋى، شەمشاد هەم سەنەۋبەر بولغۇسى قەۋس ـ قۇزەھ،
شەرمسارلىقتىن كورۇپ قەددى كەمالىڭ، ئەي رەپىق.

مۇرغى دىلدىن سېغىنىپ هەم بەند تار ئۇلدى نېتەي،
چۇن كورۇپ ئۇل ئاي يۇزۇڭدە ئىككى خالىڭ، ئەي رەپىق.

ئوت كورۇنگەيلەر بىلالنىڭ كوزىگە ئۇل ئاي يۇزۇڭ،
بىلمەدىم قۇياشمىدۇر نىسبەتتە ئالىڭ، ئەي رەپىق.

× ×

ئەي نىگارا، تەئنە قىلغۇنچە ماڭا سىز، ئۇلتۇرۇڭ،
يادىڭىزدا سەيھە تارتقان ئاھى ـ ئەپغانىم كورۇڭ.

ئورۇمەسمەن يۇز سېنىڭ دىن قانچە زار ئۇلسام داغى،
قوغلىغۇنچە ئاستانەڭدىن، تەرەھھۇم كورگۇزۇڭ.

هەم تەرەھھۇم ئەيلەبان بۇ خەستە ئەھۋالىمغە سەن،
جىلۋە ئەيلەپ مەن غېرىبىنىڭ يانىدا بىردەم تۇرۇڭ.

ئىشقىڭىزدا گەر هالاك بولسام، نىگارا، سىز كېلىپ،
هەم تىكىپ قەبرىمغە چادىر، سىز كېلىپ مەجلىس قۇرۇڭ.

يوقسه ھەرنە غەم باشمغه كەلسە ناگاھ، ئەي پەرى،
مەرھەمەت ئەيلەپ بىلالىك ھالىدىن ئاگاھ بولۇڭ.

× ×

نەچچە كۈن كوڭۈلگە، ئەي جان، چۈشۈبان سىنىڭ خىيالىڭ،
بۇ يۈرەكنى پارە قىلدى قەددى سەۋرىدەك نىھالىڭ.

كى قىلىپ خىيال، دانە ئاتىلۇر زامان — زامانە،
كوڭلۈم قۇشكى يانە كورۇبان يۈزۈڭدە خالىڭ.

سەۋرى قامەتىم بولۇپ نۇن، جىگەر دىلىم بولۇپ خۇن،
يېشىم بولدى مىسلى جەيخۇن①، تاپالمايىن ۋىسالىڭ.

دىلىمگە بېرۇر سەپايى، دەردىمگە بېرۇر دەۋايى،
ماڭا دەۋلەت ھۇمايى، گۈل نەستەرىدىن كەمالىڭ.

قالمادى كوڭۈل قارارى، پايى دەستىتىن مادارى،
تىلىگىم جاھاندا دارى قۇمرى سۇپەت جامالىڭ.

سەبرى قىل بۇگۈن بىلال، ۋاھ، ئاقىبەت كىلۇرلەر ئول ماھ،
ئۇرماغىن سەھەردە كوپ ئاھ، ئانى تۇتماسۇن ۋۇبالىڭ.

ئەجابا بۇ تىغى ھىجران ئىتىبان دىلىمنى كوپ چاك،
يەتكۈزۈپ ئەلەم دەمادەم مېنى قىلدى تورپە بىباك.

بۇ دىلىمنى بەنت ئېتىپ ھەم كوزلەرىمنى قىلدى پۇرنەم،
كورۇنۇپ ئول ئاي دەمادەم دىلىم ئالدى چۇستى چالاك.

قالمىدى بۇگۈن قارارىم، نە كوڭۈلدە ئىختىيارىم،
نە كوڭۈلدە بار مادارىم، نە ئۇزۇمدە پەمۇ - ئىدراك.

ئالدى سەبرىم ئول پەرىزاد، دىلىم ئالدى قەددى شەمشاد،
مېنى كورۇپ بولدى ناشاد بەتەمام خەيلى ئەپلاك.

---

① جەيخۇن — ئامۇ دەرياسى.

قېنى ھەزرەت نەۋايى قىلسا ئىدىلەر دەۋايى،
ئىشق ئوتى قىلىپ ئەدايى كويدۇرۇر مېنى بۇگۇن پاك.

قېنى ھەزرەت جۇنەيدى يەنە شەيخ سۇھرەۋەردى،
ماڭا رەھىم قىلغاي ئېردى، بۇ كوزۇمنى كورسە نەمناك.

ساڭا شەيخ سەئدى جالالى مەدەت ئەيلىدى بىلالى،
بەھەم ئولدى يار جامالى، بولمىغىن بۇ دەمدە غەمناك.

× ×

ئاھ مۇيەسسەر بولمىدى كوڭلۇمدە ئارمانىم مېنىڭ،
بۇ جەتتىن تامدى يەرگە ئەشكى خۇنبارىم مېنىڭ.

سەر نەۋشت روزى ئەزەلدە ئۇشبۇ ئېرمىش قىسمەتىم،
ئورۇلۇر پەسلى خازانغا پەسلى گۇلزارىم مېنىڭ.

دوستلار يەتتى دىلىمگە ھەر زامان يۇزمىڭ شىكەست،
قالمادى شەرىم يۇزۇمدە، تەندە ئىمكانىم مېنىڭ.

ئاتەشى ئىشق ئىچرە قالدىم مەن سەمەندەردەك بولۇپ،
زەررە قالماي پاك قۇرۇپتۇركى يەكى قانىم مېنىڭ.

قايسى كۇن كوردۇم ئول ئاينى مەن بولۇپ دىۋانەدەك،
گۇمبەزى دەۋۋارغا يەتتى ئاھى - ئەپغانىم مېنىڭ.

ئول پەرىۋەشكە نىسلا ئەيلەي تەنۇ جانىمنى ھەم،
جان نە ئېرمىش بەلكى بولسۇن نۇرى ئىمانىم مېنىڭ.

ئارزۇ ھورى جىنان ئېرمىش جەمى بەندەلەر،
ئول پەرىۋەش نازەنىندۇر ھورى - غىلمانىم مېنىڭ.

كۇلبەم ئىچرە بولسا ئول كىم دىلبەرى نازۇك بەدەن،
بولغۇسى باغى ئېرەم بۇ خانە ۋەيرانىم مېنىڭ.

يىغلاپ ئەيتۇر بۇ بىلال: بولدۇم گىرىپتارى ئەلەم،
غۇنچەۋەش يادى ئېرۇر بۇ دەرتكە دەرمانىم مېنىڭ.

× ×

تەخت ئۇزە چىقىپ، ئەي جان، بىرگە ھوكىم سۇلتان قىل،
تىيرە تۈن ئاراسىدا گۈل يۈزۈڭنى تابان قىل.

ھەم بېرىپ گۈلىستانغا سەيرى گۈل ئېتەر بولساڭ،
بىر سەپەر جامالىڭنى باغ ئارا نامايان قىل.

گۈل يۈزۈڭ كورۇپ ئۇلدەم تۈرپە سايرامىش بۇلبۇل،
كورسەلەر ساچىڭ سۇنبۇل داغ ئېتىپ پەرىشان قىل.

مۇشتەرى نىھالىڭنى نەستەردىن مىسال ئەيلەپ،
سەۋرى بىرلە شەمشادنى ئاندا تۈرپە ھەيران قىل.

دەم ـ بەدەم ئىچىپ بادە ئۇينابان شەبىستاندا،
ئاي يۈزۈڭنى ئۇل جايدا شەمىسدەك دەرەفشان قىل.

ئاشىقىڭ كورۇر بولساڭ، ھالىنى سورار بولساڭ،
ئىلتىپات قىلۇر بولساڭ، بارچەلەرگە يەكسان قىل.

ھەم قىلىپ بۇگۈن بىغەم ئەيلەگىل دىلىم خۇررەم،
ئىلتىپات ئېتىپ ھەردەم بۇ بىلالنى خەندان قىل.

× ×

دىلرەبا، مەن زارىنىڭ كوڭلىنى سەن شاد ئەيلەگىل،
يۈز تۈمەنىڭ قايغۇدىن بىر يولى ئازاد ئەيلەگىل.

كوپ رەقىپ تەئنە ئېتىپ، خۇنابە يۇتقۇز ماڭا،
ئادىل ئېرسەڭ ئۇل ئەدۇنى قەتلى جاللاد ئەيلەگىل.

قەتلى ئۇلسا ئۇل ئەدۇلەر سەيرى گۈلشەن ئەيلەلى،
ھەم بېرىپ لەئلى گۇلابىڭدىن كى ئىمداد ئەيلەگىل.

ئىككىمىزنى باغدا كورسە، شۇم رەقىپلەر رەشك ئېتەر،
ئىلتىپات ئەيلەپ ماڭا دۇشمەننى ناشاد ئەيلەگىل.

باده بەرگىل، سىبغۇرۇر قويماي بىلالى قەترەئى،
هەم بۇزۇلغان كوڭلنى مەي بىرلە ئاباد ئەيلەگىل.

× ×

نە خۇش بولغاي ئىدى ئول ماهلىقانىڭ ئاي يۇزىن كورسەم،
بەهەم بولسا ئول ئاينىڭ خاكىپايىن كوزۇمە سۇرسەم.

ئەگەر كورسە مېنى خىزمەتكە لايىق، ئول پەرى پەيكەر،
كېچە ـ كۇندۇز داغى خىزمەت قىلىپ ئالدىدا مەن تۇرسام.

كى مەجلىس قۇرسا دىلبەر، باده تۇتسام مەن بولۇپ ساقى،
ئەگەر يوقسە ئول ئاي ئالدىدا چەڭ بىرلە ساتار چالسام.

ئېنىقكى پۇرقەتىدە كويگەنىمنى بىلدۇرۇپ، دوستلار،
كى نەزمى ئەيلەبان دەردىمنى ئالدىدا ناۋا قىلسام.

تۇتۇپ باده تەرەههۇم ئەيلەبان هەم سورسە هالىمنى،
كى مىسلى لائەقىل ئولغاندا ئاڭا هال ـ دىلىم ئېيتسام.

كى رەهىم قىلسەلەر تاشتەك دىلى مۇمدەك بولۇپ ئولدەم،
تەهىيەت رەسمىنى كىم ئول پەرىۋەش يارغا بىلدۇرسەم.

كى باۋەر قىلمىسا ئۇشبۇ سوزۇمگە بىۋاپا دىلبەر،
يېرىپ بۇ كوكرىگىم خەنجەر بىلەن باغرىمنى كورسەتسەم.

كى باغرى زەخمىنى كورگەچ بىلالغا رەهىم ئېتەر بولسا،
مەيى ۋەسلىدىن ئىچسەم هەم جامالى شەمئىدە كويسەم.

× ×

قاچانغىچە هىجرەڭ ئوتىدا ئورتەنەي يارىم،
يېتەرمىدى ساڭا هەرگىز دەۋلەتى نىگۇنسارىم.

كى يىغلىشۇر هالىمە ئىشتىپ رەقىپلەر هەم،
كى رەهىم قىلمادىڭ ئەي ماهىروي جاپاكارىم.

غۇرۇرى دەۋلەت ئۇلۇپسەن قىلمادىڭ ماڭا پەرۋا،
كى يەتمەدى ساڭا ھىچ ئاھۇ نالە ھەم زارىم.

نە جايدا بولساڭ ئايا يار شۇ جاي ماڭا جەننەت،
كى يوقسە ھىجرىڭ ئارا خار ئىرۇر بۇ گۇلزارىم.

مىسالى قەيسنى ھالاك قىلدى لەيلىنىڭ ئىشقى،
بۇ نەۋئى جانىم ئالۇر ئول لەيلىۋەش دىلئازارىم.

بىلالى مۇزتەر ئۇلۇپ دەردىڭىزنى نەزىم ئەيلەر،
بۇ مۇزتەر ھالىمە نەسۇد ئىتەر بۇ ئەشئارىم.

× ×

ئەي پەرى، سەنسىز مىنىڭ بۇ شاتلىغىم ئىرمىش سىتەم،
بۇ جەھەتتىن كوز يىشىم يەر ئوزرە تامىش دەم-بەدەم.

ھەم سىنىڭ ۋەسلىڭ تىلەپ كويۇڭدا يۇردۇم، ئەي پەرى،
ھەم بەھەم بولماي ۋىسالىڭ بەلكى چەكتىم كوپ ئەلەم.

يار سوراپ ئالەمنى كەزدىم، تاپمىدىم بىر مەھلىقا،
كورمەدىم بۇ دەھىر ئارا سەندەك لەتاپەتلىك سەنەم.

ئاي يۇزۇڭگە ۋالە بولغاندىن بىرى شات بولمادىم،
بەلكى بۇ سەۋدايى ئىشق شاتلىقنى غەمگە قىلدى زەم.

كوھى ئىشق باشىمغە چۇشتى ئولزامان بولدى قويى،
شۇ سەۋەپتىن بۇ ئىلىپتەك قامىتىم ھەم بولدى خەم.

گىريە قىلماي نەيلەيىن، ۋەسلىڭ كويىدا زارمەن،
بۇ غىرىپ باشىمغا، جانان كۇھى-كۇھ يۇزلەندى غەم.

سەلتەنەت بابىدا جەمشىد① ھەم ساڭا شاگىرت ئىرۇر،
غەم مەيىن ئىچمەككە ۋەسلىڭ يارى ئولمىش جامۇ-جەم.

ھەم سەھەرلىكتە گىياھنى ھول كورۇپ شەبنەم دىمە،
پۇرقىتىڭدا يىغلىغان ئەشكىم سۇيىمدىن بولدى نەم.

① قىدىمقى ئىراننىڭ ئەپسانىۋى شاھلىرىدىن بىرى.

ئاي جامالىڭ شەۋقىدە بولدۇم قەرارسىز، ئەي رەپىق،
قورقادۇرمەن يادىڭىزدا ئاقىبەت ئۇلغۇم ئەدەم.

قىچقۇرۇرسەن سىيمۇ - زەرلىكلەرنى كورسەڭ قاشىگە،
زەررە ياد ئەتمەي بىلالنى، بەلكى بىلدىڭ، بىدەرەم.

× ×

قاچانكىم ئاي يۈزۈڭنى كوردۇم، ئەرسە مۇپتىلا بولدۇم،
پىراقىڭ ھەسرەتىدە ئورتەنىپ - يانىپ ئادا بولدۇم.

ۋىسالىڭ يادى بىرلە يۈردۇم ئانداغكى جۇنۇنلەردەك،
بەھەم ئولغايمۇ دەپ، ۋەسلىڭ مەيىنى، بىنەۋا بولدۇم.

لەبىڭ لەئلى زىلالىنى تىلەپ شەب - رۇزەئى جانان،
چىكىبان شەيئى لىللاھ دەپ ئىشىكلەردە گەدا بولدۇم.

تىلەپ ئابى ھەياتىڭ خىزرىدەك زۇلمەت سىرى باردىم،
مۇيەسسەر بولماغاندىن تۈرپە غەمگە ئاشنا بولدۇم.

سىنىڭ بۇ دەردى ھىجرىڭ مىسلى مەجنۇن ئەتتىلەر نەيلەي،
سىنى ئىزلەپ جاھاندا خەلقى ئالەمدىن جۇدا بولدۇم.

كى ئەندى لۇتىپ ئېتىپ، قىلغىن تەرەھھۇم بۇ بىلالىڭغە،
داغى ئىمداد ئېتىپ جانان، گىرىپتارى بالا بولدۇم.

× ×

ئول ئايىنىڭ ھىجرىدە دوستلار، ئاجايىپ بىقارار بولدۇم،
مىسالى ئەندەلىب يەڭلىغ ئەسرى گۇلئىزار بولدۇم.

ئانىڭكى ئىشقى ئوتىدا قالىپتۇرمەن سەمەندەردەك،
يېرىم ئولگەن شېھىددەك يىغلابان كوپ بىمادار بولدۇم.

ئەگەر ھەرقانچە يالبارسام، تەرەھھۇم قىلمىغاي ئول گۇل،
سوزۇمنى ئالمىدى نەيلەي رەپىقىم تۈرپە زار بولدۇم.

AltunOq

كىلىپ ئىشكىگە دائىم گادادەك تەلمۈرۈپ تۇردۇم،
گادالىق بەد ئىدى، دوستلار، گادادىن بەلكى خار بولدۇم.

كى ئەيب ئەتمە، ئايا زاھىد، كورۇبان ئاھۇ - ئەپغانىم،
نە چارە ئەيلىسۇن بىكەس، بىلالى خاكسار بولدۇم.

× ×

مۇددەتىدۇر، ئەي پەرىۋەش، كويىڭىزدا زارەمەن،
ئىشقى خەيلى ئىچرە مەجنۇندەك دىلى ئەپكارىمەن.

چۇن جامالى ماھى تابانىڭنى ئىزلەپ، ئەي پەرى،
ئۇشبۇ كوھىستاندا پەرھادتەك بەسى ئاۋارەمەن.

مىسلى يەئقۇپ ئورتەنىپ ۋەسلىڭ پىراقىدا داغى،
ئىشق بەندىدە يۇسۇپتەك ھەر زامان بىچارەمەن.

ئاھ ۋامىقنى ئىشتكەچ، يىغلىدى خەلقى جاھان،
سەد ھەزار ئاھ ئۇرمىشەم، ھەر كۇندە ۋامىقۋارەمەن.

كورنىۇر ئۇشبۇ جاھان سەنسىز ماڭا بەيتىل خەزان،
ھەردەمى سەنسىز ئوتۇپدۇر ئول دەمى بىمارەمەن.

ئول زامان كوردۇم يۇزۇڭنى ئەيلىدى ئىشقىڭ ئەسىر،
بۇ جەھەتتىن سەرۋىدەك بىخۇد گەھى ھۇشيارەمەن.

بۇ بىلالدىن سىزگە مەئرۇز ئولكى ئەي خۇرشىد روي،
كوپ بارۇرمەن گۇل يۇزۇڭنى ساغىنىپ گۇلزارەمەن.

× ×

دەرىغە ئايرىلىپمەن ئول مەھى نامىھرىبانىمدىن،
ئەگەر ئايرىلسام ئىردى كاشكى تەن ئىچرە جانىمدىن.

كى سەندىن ئايرىلىپمەن تىنمايىن ھەر لەھزە يىغلارمەن،
بىلىڭ گەردۇن قۇلاغ كەر بولۇپتۇر بۇ پىغانىمدىن.

باشىمدىن تا ئاياغىمغە تۇتاشتى ئاتەشى ئىشقىڭ،
چىقار ھەر سارى جانانىم، تۇتۇنلەر ئۇستىخانىمدىن.

ئۇمىدىم كوپ ئىدى سەن ياردىن بىر نامە كەلگەي دەپ،
ماڭا ھىچ كەلمىدى نامە ئۇشۇل سەرۋى راۋانىمدىن.

ھەمىشە توھپە قىلدىم ئەشكى سايلانىم پەرىۋەشكە،
ماڭا ھىچ توھپە كەلمەيدۇر ئۇشۇل شاھى جاھانىمدىن.

تەھەممۇل قىل بىلالى زۇلمى قىلسا ھەشرىگە تەگرۇ،
تىلە دادىڭنى ھەشرىدە ياراتقان بىر خۇدايىمدىن.

× ×

ئەي مەلاھەت كىشۋەرىنىڭ خەيلىغە سۇلتانمۇ سەن،
بىر باقىپ كوڭلۇمنى ئالدىڭ ئاپەتى دەۋرانمۇ سەن؟

كوڭلۇم ئالدىڭ ئەرسە ھەرگىز باقمادىڭ ئەي ماھلىقا،
دۇرمۇ يا لەئلىمۇ سەن ياخۇد لەبى مارجانمۇ سەن؟

ئولتۇرۇرسەن، كويدۇرۇرسەن، پۇرقەتىڭدە ئەي پەرى،
يىغلىتىپ ھەم كۇلدۇرۇرسەن بىر بالايى جانمۇ سەن؟

ئاتەشى ئىشقىڭنى ياقتىڭ بۇ ۋۇجۇدۇمغا بۇ كۇن،
دوستمۇ سەن، دۇشمەنمۇ سەن، مەن بىلمىدىم جانانمۇ سەن؟

گۇل يۇزۇڭغە ئەندەلىب يەڭلىغ قىلىپ زار ئەيلىدىڭ،
گۇلمۇ سەن، رەيھانمۇ سەن، يا ھورمۇ سەن، غۇلمانمۇ سەن؟

گۇل سۇپەت گۇللۇكتە تۇرساڭ، نەستەرىن بولغاي خىجىل،
كورمىدىم ھەرگىز مەلالىقدە، لەبى خەندانمۇ سەن؟

جىلۋە ئەيلەپ چىقساڭ ئويدىن رەشك ئەيلەر مۇشتەرى،
ھۇسىن ئىخلىمغە گويا بىر مەھى تابانمۇ سەن؟

كورمىدىم بۇ پاندا سەندەك مەلاھەتلىك كىشى،
يا پەرىسەن، يا مەلەك سەن، بىلمىدىم ئىنسانمۇ سەن؟

گۇلى سۇرخ يەڭلىغ يۇزۇڭگە بۇ بىلال بىچارەنى،
ئەيلىدىڭ مانەندى بۇلبۇل غۇنچە ئى رەيھانمۇ سەن؟

× ×

خالايىقلەر، دەپ ئېردىڭلار، ئول ئاينى بىر بالادۇر بۇ،
كى ھەركىم ئىشقىغە بەند ئولسا جانىغە جازادۇر بۇ.

دەپ ئېردىڭلار نەسىھەتنى ماڭا، ئەي ئەھلى كوھىستان،
مەنىھەم سىزلەرگە دەپ ئېردىمكى شوخى بى ھەيادۇر بۇ.

قىلىپ جىلۋە، ئۆزىگە ئاخىرى قىلدى مىنى شەيدا،
كى تەئىنە ئەيلىمەك ئەندى، بۇ دەردىمگە داۋادۇر بۇ.

نەسىھەت ئاڭلاپ ئېردىم، كورمىگەن چاغدا نىگارىمنى،
كورۇپ يارىمنى دىدىمكى: ماڭا لۇتپى خۇدادۇر بۇ.

كى دوستلار پەندىنى ئالماي بىلال ئول ئايغا ۋالەدۇر،
كى ئولماس سىمۇ زەرسىز ھىچ بەھەم شەھرى ئىلەدۇر بۇ.

× ×

زۇلۇم قىلىپ ماڭا، سەنەم، ئەساى خىيالىڭىز نىمە؟
قەتلى قىلىش بولسا، قىلىڭ ئەندى سۇئالىڭىز نىمە؟

قىلدىڭ ئەجەپ ماڭا سىتەم، بەس ئەندى بىرگە بۇ ئەلەم،
جانىم ئالۇر بولساڭ سەنەم، زىشتى پەئالىڭىز نىمە؟

ئەي پەرى چۇست خىز بول، جانىم ئالۇرغە تىز بول،
يوقسە ماڭا ئەي ئوغۇل، قەھرۇ ئىتابىڭىز نىمە؟

رەھىم ئەيلىسەڭ بۇ جانىمە، توكمەس ئىسەڭ بۇ قانىمە،
سورماق ئىسەڭ بۇ ھالىمە تىيرە ھاۋالىڭىز نىمە؟

خۇش كورسىڭىز بىلالنى، سورىسىڭىز ئەندى ھالىنى،
بىلگەن ئىسەڭىز خىيالىنى، تەركى ۋىسالىڭىز نىمە؟

× ×

كورمەدىم تويغۇنچە مەن ئايدەك جامالىڭ بىرگىنە،
بىقارار ئولدۇم بەھەم بولماي ۋىسالىڭ بىرگىنە.

ئۇشبۇ ھىجران دەشتىدە لەب تەشنا يۇردۇم، ئەي سەنەم،
بولمادى ھەرگىز بەھەم ئابى زىلالىڭ بىرگىنە.

مەھۋى ئولدۇم دەھر ئارا ھەيرەت مەقامىدا قىلىپ،
نە ئۇچۇنكىم بىلمەدىم ئەسلى خىيالىڭ بىرگىنە.

زار بۇلبۇلدەك داغى بىچارە بولدۇم نەيلەيىن،
كورمەيىن نەچچە زامان، ئەي گۇل نىھالىڭ بىرگىنە.

سەئۇھ يەڭلىغ سايرىدىم، قۇمرى سۇپەتلىك قىچقارىپ،
يىغلىدىم ھىچ كورمەيىن قەددى كامالىڭ بىرگىنە.

يۇردىلەر شەھرى ئىلىدا بۇ بىلال دىۋانەۋار،
چۇن ئىشىتمەي نەچچە ۋاقىت شىرىن كەلامىڭ بىرگىنە.

× ×

كى بىزدىن مەئزۇر ئولسۇن ئول مەھى نامىھرىبانىمغە،
تەرەھھۇم قىلمىغان ئوتلار يېقىپ بۇ خەستە جانىمغە.

نىچۇك دوستلۇق ئىبرۇركىم قەستىڭ ئىبرمىش جانىمى ئالماق،
نىچۇك ئىبرمەس ئەجەپ مۇھتاجدۇرسەن قەترە قانىمغە.

داغى ئاشۇفتە كوڭلۇم ئاي يۇزۇڭنىڭ ئىبردى مۇشتاقى،
ئەجەپدۇر ۋالەدۇرسەن بۇ مېنىڭ روھى رەۋانىمغە.

سارىغ چىھرەم كورۇپ رەھمى كىلۇر دەپ يىغلاپ ئىبردىمەن،
كى تەئسىر قىلمادى بۇ كوز ياشىم سەن بەد گۇمانىمغە.

مېنىڭ نالەمنى ئاڭلاپ سەڭگى سەخت بولدى سىماپ يەڭلىغ،
ئايا ھوججاجى دەۋران رەھىم قىلماي سەن پىغانىمغە.

كى قۇتتا ئىتتەرىقتەك بەرھەم ئۇردۇڭ بۇ كوڭۇل مۇلكىن،
كى يەتكۇزمەي داغى مۇرغى دىلىم دارىلئامانىمغە.

بۇ نامەم يەتكەچ ئۇق رەھىم ئەيلە ھالىمغە ئايا دىلدار،
تىلىگىدىن نامە بەر ھەر نەۋئ سوزۇڭ بولسا بىلالىڭغە.

× ×

ئاھ كىم بولدوُم مەن ئوُل رويى زىباغە موُپتەلا،
ئەندەلىب بولغان سوُپەتلىك بىۋەپاغە موُپتەلا.

بىلمەس ئىدىم ھەر زامان ئىشىق ئىچرە گويا تەلبەدەك،
يوُرگەي ئىردىم بولمايىن موُنداغ بالاغە موُپتەلا.

پەقرى دەشتىدە يوُروُر ئىردىم ھەممشە ئايلانىپ،
نە پاراغەتتە ئىدىم، نە بىر جاپاغە موُپتەلا.

ناگىھان ئوُل ئاينى كوردوُم ھوسىن ئىلىغە شاھ ئىكەن،
موُرغى دىل بولدى ئوُشوُل ماھىلىقاغە موُپتەلا.

تيرە ئىشىقلىك تەگدى ناگاھ بوُ يوُرەككە توربە تىز،
دەر مەھەل بولدوُم پەرىۋەش - دىلرەباغە موُپتەلا.

نەيلەيىن مەن يىغلاماي ئىشقىدا كويدى بوُ يوُرەك،
كىم بولوُپتوُر مەن سوُپەت قاشى قاراغە موُپتەلا.

بوُ بىلالدىن ئوُزگە ئوُل ئاي ئىشقىدا ئىگرانمىسوُن،
بەلكى زى جان بولماسوُن زوُلپى سىياغە موُپتەلا.

× ×

مەن ئىلى شەھرىدە كوردوُم كى ئاجايىپ بىر پەرى،
نە پەرىدوُر مەھۋەشكىم ھور سوُپەتلىك دىلبەرى.

دوُختەرىدوُر جىلۋەلىك نازوُ كەرەشمە بىرلە كىم،
قويدىلەر ناگاھ قەدەم ئوُل كوُچادىن بازار سەرى.

كەينىدىن سوُرئەت بىلەن باردىم كورەي دەپ يوُزىنى،
ناگىھان ئاچتى يوُزىنى ئوُل سائادەت ئەختەرى.

ئوُل زامان كوردوُم يوُزىنى، بوُ باشىمدىن كەتتى ھوُش،
قالدى ھەسرەتتە قەمەر، ھەيران خوُرشىد خاۋەرى.

Altunoq

نه بالاغه ئۇچرادىم، كەتتىم ئوزۇمدىن ئول كۇنى،
يىغلادى ھالىمغه كوھىستان ئارا ياشۇ قىرى.

ئاتەشى ئىشقى تۇتاشتى، ئورتەدى باغرىمنى كوپ،
بۇ جەھەتتىن تۇتىئى دىل شات ئەمەس ئاندىن بىرى.

مەن نە دەپ ۋەسپىنى ئېيتاي ھور جىنان يەڭلىغ ئېرۇر،
ھۇسنى ئىقلىمىدا گويا بارچە قىزلار سەرۋەرى.

جۇمله دۇختەر ئەختەر ئولسا، ئول پەرىۋەش شەمسىدۇر،
بارچە بەلكى لەئلى بولسا، ئول سەدەپنىڭ گەۋھەرى.

بەلكى مىھراپ قاشنىڭ، تال بۇيىنىڭ، گۇل روينىڭ،
بولماغاي مانەندىسى شەھبال پەرىنىڭ دۇختەرى.

ھەر كىشى ۋەسپىن ئىشىتتى ئىشقىدا بولدى ئەسىر،
ھەم بىلالى تەلبەدۇر ئۇشبۇ ئەسىرلەرنىڭ بىرى.

× ×

ھەر كۇنى يۇز ئولتۇرۇرلەر يار جادۇيى مىنى،
قاتىلۇ دۇشمەن بولۇپ ھەم چەشمى ئاھۇيى مىنى.

ۋامىغۇ پەرھاد ـ مەجنۇندەك قىلىپ دىۋانەۋەش،
ئەيلىدى خەلق ئىچرە رەسۋا، ئول پەرى رويى مىنى.

قىلمىغىل ھەرگىز ئاھانەت بىئەمەل دەپ، زاھىدا،
ئىشقىغه قىلدى ئەسىر ئول چەشمى ئاھۇيى مىنى.

كىچە ـ كۇندۇز نەۋھە قىلماق ئادەتىم ئولمىش، ۋەلىك،
گاھى خۇشۋاقت ئەيلەگەيلەر ئەنبەرى بويى مىنى.

مۇمكىن ئېرمەستۇر بىلالغه ئىشقىنى تەرك ئەتمەگى،
نە ئۇچۇنكى بەند ئېتىپتۇر تارى گيسۇيى مىنى.

× ×

ئەي مۇقەددەس روھ ياردىم، مەن ساڭا گۇيتار ئېتەي،
بۇ نىھان سىررىمنى ئالەم خەلقىغه ئىزھار ئېتەي.

ئەي نىگارا، سەن ئىدىلڭ بۇ خەستە كوڭلۇم شاتلىغى،
ئەندى بۇ غۇربەت ئىچىندە كىم سىنى دىلدار ئىتەي.

بەلكى كورمەس بولدۇم، ئەي جانان، جامالىڭ دائىما،
تا تىرىكمەن هەشرىگە تەگرۇ ئۇزۇمنى زار ئىتەي.

قايسى تىل بىرلە سىنىڭ ۋەسپىڭنى مەن ئەيلەي بايان،
قايسى يۇز بىرلە سىنىڭسىز سەيرەئى گۇلزار ئىتەي.

قايسى كوز بىرلە سىنىڭدىن ئوزگەنى مەن كوزلەيىن،
قايسى پايىم بىرلە سەنسىز كوچىدا رەپتار ئىتەي.

ئىتادۇركى بۇ بىلال ئەي ماهرۇي قايسى بىرىن،
بۇ پەلەكنىڭ زۇلمىسىدىن مەن ساڭا ئەشئار ئىتەي.

× ×

دەرىغ، تۇرپە جاپا يەتتى بىزگە ئىززۇ جاناب،
بۇ ۋەجھىدىنكى دەما-دەم بۇ يۇرەك بۇلۇر بىتاب.

كوزۇمدىن ئۇچتى ئول ئاي، جىنىمدۇر ۋەيا مۇرغى،
كەبۇتەرى مەن ئۇنىڭ سەيدى ئول ئىرۇركى ئىغاب.

بىناگاه كوردى مىنى سالدى ئىشقى چەڭگىنى،
تىنىمغە زەخمى ئۇرۇپ، بۇ دىلىمنى قىلدى خەراب.

ئول ئايغا پەررۇخ هومايىدەك تىلەپكى ئىڭرارمەن،
كوزۇمدىن خۇنى جىگەر ئاققۇزۇپ مىسالى ئاب.

كوزۇم ياشىنى كورۇپ، قەتلىمە قىلۇر جەهدى،
قانىم توكەرنى پەرىۋەش ئەجەپكى بىلدى ساۋاب.

بىلالى غەم يىمەگىلكى، شەهىدى ئىشق ئولغۇڭ،
بۇ نەۋئ بولمىغىڭ ئىرمىش ئىرادەئى ۋەهھاب.

× ×

ئىشتكىل مەندىن ئەندى خاسۇ-ئامى،
يىتىشتىلەر كىتابىمنىڭ تامامى.

بۇ سوزنى سوزلەمەكتە بول غەرەزدۇر،
ۋەلىلەر ئىسمىنىڭ بولغاي بايانى.

خالايىقلار مېنى شائىر دىگەيلەر،
نىچۇك بىلگەي كوڭلىدە مۇددىئانى.

يۇرەكنى يار ۋىسالى ئورتەگەيلەر،
نىدىن قىلماي سۇپەتكىم دىلرەبانى.

ئەگەر تارىخى ھىجرەتتىن سورارسەن،
دۇسەد، شەست، ھەشت تۇر ئەلىپ سانى.

ئەگەر پەسلىن سورار بولساڭ ھەمەلدۇر،
ئەگەر ئايدىن ئېسە بىلگىل دۇئانى.

ئەگەر سورساڭ بىلالنىڭ ياشىدىن كىم،
يىگىرمە يەتتەدۇرلەر سىننى سالى.

× ×

رەپىقا يىغلىماي نەيلەي قىرىنداشىمدىن ئايرىلدىم،
گۇمان ئەتمە تىرىك دەپ، تەن قالىپ باشىمدىن ئايرىلدىم.

نىچۇك ئەتكۇم، قايان كەتكۇم، نىچۇك مەقسەت سىرى يەتكۇم،
كۇيۇمچان مىھرىبانىم بىرلە يولداشىمدىن ئايرىلدىم.

نېدىن مەن ئۇرمايىن كىم ئوتلۇغ ئاھلار، بىنەۋادۇرمەن،
كىمە يىغلاپ، كىمە ئېيتايكى مۇڭداشىمدىن ئايرىلدىم.

قاناتسىز قۇش كەبى بولدۇم نىچۇك پەرۋاز ئېتەلگەيمەن،
ئانىسىم، مۇنىسىم قەرداش ـ سىرداشىمدىن ئايرىلدىم.

كى بىدەرت، بىتەمىز، بىپەھمى ئادەم ماڭا كۇلگەيلەر،
گەرسىينە تەشنە لەبدۇرمەن، ئىچەر ئاشىدىن ئايرىلدىم.

ھۇسەيىنبەگنىڭ پىغانىنى بىلالى نەزمىگە ئالدى،
قىېرىدىم قەسد ئەشئار بىرلە چۇن ياشىمدىن ئايرىلدىم.

× ×

يامان كورمەك مېنى دوستلار، ئىگەمنىڭ بىر قۇلىدۇرمەن،
كىشى قەدرىمنى بىلمەيدۇ، ۋەتەنىنىڭ گەۋھەرىدۇرمەن.

كىشى بىلمەس لەتىپ سوز دۇررىنى خەلەپ ئۇزە چاچتىم،
كى سوز بابىغە كەلگەندە سۇخەنۋەرلەر دۇرىدۇرمەن.

ئۇزۇم ۋەسپىنى ئېيتسام، دىلبەر ئېيتۇر: "ئانچە ئېرمەسسەن"،
كېتۇرگەن سوزگە سىزنى دىلبەر ئۇزرە بىر پەرىدۇرمەن.

كى تەرىپ ئەيلەدىلىڭ كوپ باغ ئارا غۇنچە كورۇپ ئانى،
تامامى نەۋشۇگۇپە غۇنچىلەرنىڭ مۇشتەرى دۇرمەن.

نەھەد بىزگە ئول ئايىۈزلۈك سوزىنى تىلغە كەلتۇرمەك،
قۇلىنىڭ قۇللىرى ئالدىدا مەن بىر چاكرىدۇرمەن.

قىيا باقسا تەرەھھۇم ئەيلەبان بىز خەستەگە ئول ئاي،
دىگەيمەن شات ئۇلغاندىن خەلايىق بۇختەرىدۇرمەن.

ئىلى بازارىدا يىغلاپ، بۇ نازىم يالۋۇرۇپ يارغا،
كى ئېيتۇر بىر قىيا باقساڭ، نە بولغاي بىر قېرىدۇرمەن.

× ×

قاشىنىڭ قارىسى ئۇزگە، كىشى سوز بەردىمۇ سىزگە،
كىشى سوز بەرسە بەرگەندۇ، يامانلىق قىلمىدىم سىزگە.

قىز تەرىپىنى دىسەم: يۈزلىرى تولۇن ئايدەك،
ساچى غولىغا پاتماس، كاكۇلى يېتەر تىزگە.

يۈزلىرى قىزىل ياقۇت، قىزغا قىزىل ئالما تۇت،
جانىم ئارا سالدى ئوت، دەردىمنى دىيىن سىزگە.

يىسا تقا بۇلادۇر ھەمزە، بىزگە قىلادۇر غەمزە،
ئەغيارغا قىلىپ ئەلتاپ، قەھرى قىلادۇر بىزگە.

يارنى كورۇپ نازىم، قوشلاپ قىلادۇر تازىم،
بولدى بۇ كوكۇللەر بەند ئاچچىغى يامان قىزگە.

× ×

قاش ئاتارىم كىلەدۇر، كىرپىك ئاتارىم كېلەردۇر،
بىلگە ئالما تۇگۇپ، يالغانچى يارىم كېلەردۇر.

زەيتۇنە تونى كىيىپ، خەستە كوكۇلگە ئوت سېلىپ،
نەۋ ئېچىلغان غۇنچىدەك يۇزى ئانارىم كېلەدۇر.

ئەتىيازنىڭ شامىلى تەگسە بولۇر ئاق تەن قارا،
غەم قىشنى هايدىماققا نەۋ باهارىم كېلەدۇر.

بىر كورۇپ هەسرەت ئوتىدا ئورتەنۇرمەن بارها،
كويدۇرۇپ، ئولتۇرگىلى كوزى خۇمارىم كېلەدۇر.

نازىمي غەم باغىدا بۇلبۇل سۇپەت ئەپغان ئېتەر،
غەمنى بەربات ئەتكىلى چۇن گۇلئۇزارىم كېلەدۇر.

× ×

قاشىڭنى كوپ قارا دەرلەر، يۇزۇڭنىڭ ۋازىهى دەرلەر،
مەگەر ئىشقىڭدا جان بەرسەم، شەهىدى كەرباك دەرلەر.

بارارغە يوللۇروك بۋاسۇن، قىزىلگۇل هەمرىيىڭ بولسۇن،
سېنىڭدەك مىهرىۋان يارغا مېنىڭدەك قۇللۇرۇڭ بولسۇن.

ئېلىنىڭ باغىدا غۇنچە سۇپەتلىكسەن گۇلى رەنا،
گۇلى رەنانى ياد ئەتمەككە مەندەك بۇلبۇلۇڭ بولسۇن.

سېنىڭ چاچۇشلىرىڭ ئالتۇن، ساماۋەر قۇرسىڭىز زەردىن،
كى خاقان ئاراسىدا سەيرى گاهىڭ هەم يولۇڭ بولسۇن.

ئەگەر سەن خاهىش ئەتسەڭ ئەسپى تازىنى يۇگۇرتمەككە
بۇ نازىمنىڭ تېنى ئاتىڭغا سالماققا يولۇڭ بولسۇن.

× ×

يار ئىشگىدە تۇرسا، قىزىلگۇل ئېچىلغاندەك،
كېتەي دەپ كېتەلمەيمەن باش ئەگتىپ ئالغاندەك.

AltunOq

ئۇمىدىم ئۈزۈلمەيدۇ، ياردىن ئايرىلالمايمەن،
ياندىن كېتەلمەيمەن ئىشىق غولىنى سالغاندەك.

يىغالماي خىيالىمنى بىر يەردە قالالماسمەن،
خىيال كېتىدۇ ھەريان دانىلەر چېچىلغاندەك.

يار ئىشىگىدىن كەتمەي ئاھ ئۇرۇپ قاراپ تۇردۇم،
يار تۇرار ئۆي ئالدىدا قىزىلگۈل ئېچىلغاندەك.

نازىم كېتىبان ئۆزدىن، قان ياش ئاقىدۇ كوزدىن،
قالدى قانچە كۈن سوزدىن غەم ئىچىدە قالغاندەك.

× ×

باغ ئىچىدە بوستانلار، ياشىرىپتۇ چوكانلار،
يارنىڭ دەردىدە يىغلاپ ئاقتى كوزۈمدىن قانلار.

يارىم يانىمە كەلسە، بوينۇمدىن قۇچۇپ سويسە،
قۇچاغىمدا ئولتۇرسا تازە بولىدۇ جانلار.

يار ئۆيگە كېلۇر بولسا، يانىمىزدا ئولتۇرسا،
جانىمنى خەرىد ئەيلەپ قىلسام ئانى مېھمانلار.

يارىم باققا بارالى، گۈل غۇنچەسىن ئالالى،
مودەنگۈل ئېچىلىپتۇ قىسىلىڭ باشقا رەيھانلار.

نازىم بارىدۇ باققا، ئۇ ئولاپ كۆيۈك تاققا،
غۇلجىدا سوزۇم ئاڭلاپ خوشال بولىدۇ خانلار.

× ×

لاچىن بولۇپ ئەگىيمەن هويلاڭدا، تىرەكىڭدە،
بېلىق بولۇپ ئوينايمەن كوكسۇڭدە، يۈرەكىڭدە.

ئۆزەم قارچىغاي بولسام، تورۇڭغا ئىلىندۇرساڭ،
مېنى قۇلۇڭا ئالساڭ، تەلپۈنسەم بىلەكىڭدە.

ياز كۈنى تومۇزلاردا، **ياز** ئاخىرى كۈزلەردە،
قىش كۈنى مەسچىتلەردە يۈردۈممەن تىلەكىڭدە.

بېغىڭدا گۇلۇك بولسام، بېشىڭدا گۇلۇك بولسام،
باققا سۇغا كىرگەندە سۇ بولسام چىلەكىڭدە.

غۇلجىغا بېرىپ كۇزدە، ياتتىم مەن تالا ـ تۇزدە،
هوقۇش بولۇبان نازىم قىچقىرۇر تىرەكىڭدە.

× ×

مەن ئەندى نېچۇك ئەيلەي غەمگە قالغان باشىمنى،
كورگىلى ئۇزاق بولدى سېغىندىم ئاداشىمنى.

سېغىنغان بىلەن يارنى، مىنگىلى تېپىلماس ئات،
ئات بولسا كورەر ئىدىم بېرىپ قارا قاشىمنى.

مەن ئالاي دىسەم بىر ئات، ئاتنىڭ بىر خۇيدۇر يات،
ئەندى مەن بىلەلمەسمەن يارىمغا باراشىمنى.

يار ئارقىسىدىن باردىم قورغاسىنىڭ مازارىغا،
يارىمدىن بىلەلمەيمەن بىر خەۋەر ئالاشىمنى.

قۇمرىدەك قىلىپ گۇ ـ گۇ، شەيخلەردەك ئىتىپ هۇ ـ هۇ،
يىغلاپ يۇگۇرۇپ هەر سۇ توكۇپ كوزدە ياشىمنى.

بىۋاپا بۇ دۇن ئەپلاك، يۇرەكنى قىلىپدۇر چاك،
قىلىپتۇر زەهەر ئاغۇش هەركۇن ئىچەر ئاشىمنى.

دۇشمەنلەر جاپا قىلدى، دىلبەردىن جۇدا قىلدى،
نازىم تولا ئاھ قىلدى كورەلمەي ئاداشىنى.

× ×

سۇغا سالسام سۇ كوتەرمەس مىسقال تومۇرنى،
ئالتۇن بىلەن ئېلىپ بولماس قالغان كوڭۇلنى.

يارىم بىزگە باقماي يۇرۇپ دىلگە غەم سالدى.
شەپقەت بىلەن سورغان بارمۇ كوڭلى مەلۇلنى.

بەختىم قارا بولغان ئۇچۇن يار بىزگە باقماس،
يەغلاتقىنى ياخشى ئەمەس بىزدەك ئوغۇلنى.

يارىم بىزگە باقماس بولدى، بايلار نامراتقا،
ئەرەنلەر ھەم يوقلىماسلەر ئىرى يوق تۇلنى.

ئايا يارىم قەھ-قەھ كۇلۇپ ئىچىڭ كوڭلۇمنى،
يامان بولماس يوقلىسىڭىز نازىمىي قۇلنى.

× ×

بۇ ئالەمگە كىلىپ تاپقان مىنىڭكى مەھرىبانىمسەن،
كوزۇمنىڭ رۇشىنى، كوڭلۇم خۇشى، ئارامى جانىمسەن.

سىنىڭدەك نازىنىنلەر كەلمەگەنلەر دەھرىگە ھەرگىز،
ھەمە قىزلاردىن ئارتۇق بىخىرت، شىرىن زەبانىمسەن.

ئىشتىن قوغلىما، چۇنكى، غۇلامىڭنىڭ غۇلامى مەن،
مىنىڭدەكلەرگە شەپقەت ئەتكىلى شاھى زامانىمسەن.

لەبى لەئلى زىلالىڭ بىزگە دۇركىم ئابىيى ھەيۋان،
ئۇلۇك تەنلەرنى زىندە ئەتكىلى روھى راۋانىمسەن.

بۇ نازىم ئىيتەدۇر يۇز ئىلتجا ئەيلەپ نىگارىغا،
ماڭا پەندى-نەسىھەت ئەتكىلى بىر نۇكتە دانىمسەن.

× ×

مەن ئولسەم ئىيتىم ئوچەر، بىشىمدىن شامال ئوتەر،
ئۇرۇق-تۇققان، دوستلىرىم يىنىمدىن يىغلاپ ئوتەر.

ئاتام ھەم ئولۇپ كەتكەن، ئانام ھەم ئولۇپ كەتكەن،
قىرىنداش بولغان بىلەن كوڭلى بولۇنۇپ كەتكەن.

ياتلارنىڭ دەردى چاغلىق قىرىنداشنىڭ دەردىدىن،
قىرىنداشنىڭ دەرتلىرى ئىچىمگە تولۇپ كەتكەن.

ئاتامنۇ هايات بولسا، ئانامنۇ هايات بولسا،
دەردىمنى ئاڭا ئېيتسام هالىمغا بۇ دەم يەتكەن.

مەۋسۇمى باهار كەتتى، نوبىتى خازان يەتتى،
ۋاقىت بىزگە يېقىن يەتتى نازىم بۇنى دەپ كەتكەن.

× ×

جۇگانمۇ تىگەي دەيدۇ، چوكانمۇ تىگەي دەيدۇ،
چوكاننى ئالاي دىسەم ۋاقتىمغا باقاي دەيدۇ.

ۋاقتىغا قاراپ هاردىم، هەر كۈندە ئاڭا باردىم،
هالىمغا قاراڭ دىسەم، ئانامدىن سوراي دەيدۇ.

شەهرى غۇلجا ئىچىدە سىز، تاپماسسىز بۇ قىسمى قىز،
مەن قىلسام ئىشارەتنى خالىغا باراي دەيدۇ.

بېشىغا قىسىپ غۇنچە، تۇرماس دەمى سۈيگۈنچە،
كويسەم ئاڭا ئولگۈنچە، كوڭلۈڭنى ئالاي دەيدۇ.

بۇلبۇلدەك قىلىپ ئەپغان، دايىم بولمەن گىريان،
ئالماقا تېنىمدىن جان ئىشق تىغى سالاي دەيدۇ.

پۇل تاپسا دىگەن نازىم، مەككىگە قىلاي تازىم،
يار ياخشى قىلىڭ دىسەم، مەن بىرگە باراي دەيدۇ.

× ×

ئوگزەڭدىكى قۇمۇشنى مەن دەسسەپ ئوتەرمەنمۇ،
كوڭلۇمدىكى يار بىلەن بىر كېچە ياتارمەنمۇ؟

يالۋۇرۇپ ساڭا هەركۇن، ياد ئېتىپ سېنى هەر تۇن،
باغرىمنى قىلىبان خۇن ۋەسلىڭگە يېتەرمەنمۇ؟

بارسام ئىشىكىڭگە يىغلاپ، ئاچچىغىڭ كېلىپ قوغلاپ،
بۇ قىسمى كورۇپ خورلۇق دۇنيادىن ئوتەرمەنمۇ؟

يارىم ماڭا باقمايدۇر، سىنەسىنى ياقمايدۇر،
مۇنداق بىۋاپا يارغا بىھۇدە كۈيەرمەنمۇ؟

باقماي ماڭا دەرت قىلدىڭ، چىرايىمنى زەرد قىلدىڭ،
دەردىڭگە داۋا تاپماي ئاخىرى ئۆلەرمەنمۇ؟

بىزلەرنى خاپا قىلدىڭ، جانىمغا جاپا قىلدىڭ،
سەندەك بىۋاپا يارغا ئاۋارە بۇلارمەنمۇ؟

× ×

قارالاسام كورۇنمەيدۇر ئابرالنىڭ تاغى،
ئۇتتا كويۇپ ئادا بولدى يۈرەكنىڭ ياغى.

يار دەردىدە سارغايدىمەن زەپىران سۈپەت،
كۆز ۋاختىدا سارغايغاندەك تىرەك ياپراغى.

غۇنچە يۈزلۈك نىگارىمنى كورەر كۈن بارمۇ،
تەشۋى - تەھلىل بولدى ماڭا يارنىڭ سوراغى.

يارىمىزنىڭ قىلغان سوزى داغ بولدى بىزگە،
يۈرىگىمنى مەجرۇھ قىلدى شول سوزنىڭ داغى.

ئارا ئۇستەڭ توغراقلىقتۇر يارىمنىڭ جايى،
قاراپ يارغا بەسىر بولدى كوزنىڭ قاراغى.

ئۆلاغىمنىڭ يوقلىغىدىن كورمىدىم يارنى،
كورەر ئېردىم زالى زەرنىڭ بولسا ئۆلاغى.

× ×

دەردىڭنى ماڭا ئېيتساڭ، سىنىڭ هالىڭغا مەن يەتسەم،
ئۇزۇمنىڭ ئىلكىدە بولساڭ، چوللەرگە ئېلىپ كەتسەم.

چوللەر ئىچىدە يۈرسەك ئىككىمىز بولۇپ مۇنىس،
سىينەمنى يېرىپ تىغدا يۈرەكىمنى كورسەتسەم.

بىرگە مەرھەمەت ئەيلەپ دەردىمنى ئىشتكەندە،
ئۇن توققۇز قىلىپ تازىم مەن يارىمنى خوش ئەتسەم.

يارىم يۇرتىغا كەتسە ئاتاسىنى كورگىلى،
بوز ئېتىمنى ئىگەرلەپ يارىنىڭ كەينىدىن يەتسەم.

× ×

نادان بىلەن دوست بولما ۋىژدانى يوقتۇر،
يولى كەلسە دوست ساتۇر، ئىمانى يوقتۇر،
نادانلارنىڭ دايىما پىكرى بۇزۇقتۇر،
قىلار ئىشى ھەمىشە كاززاپچىلىقتۇر.

نادانلارنى قويۇپ بەرسەڭ مەيلىگە،
ئەقلىن سېتىپ كېرەر جەھلى كەينىگە،
دوست بولساڭ كۈلكە قىلۇر جاھان ئەھلىگە،
نادان قىلار ئىشنى ئويلىشى يوقتۇر.

نادانلاردىن قاچ نازىم، بولمىغىن سادىق،
ئۇلار بىلەن دوست بولساڭ، بولۇرسەن پاسىق،
نادان ئۇچۇن ئاچما دەرۋاز، ئۇ تۇرسۇن ياپىق،
نادانلاردا ئىشقى ـ مۇھەببەت يوقتۇر.

× ×

دەمادەم تىرى ئىشقىڭ تەگدى دىلغا ئەيلەبان كوپ زار،
يۇرۇرمەن بۇ جەھەتتىن ناللەر ئەيلەپ كى مەجنۇنۋار،
ئاقىزىپ خۇنى دىلنى ئىككى كوزىدىن ئەي رەپىق ھەر بار،
غەمىڭدىن تا قاچانغا يىغلاي ئەي شوغى پەرى رۇخسار،
نىقابىڭنى يۇزۇڭدىن ئاچقىلۇ كورسەت ماڭا دىدار.

ۋىسالىڭ شەۋقىدە ئىزلەپ يۇرۇپ ھەم ئاچتىمۇ ھاردىم،
مۇھەببەت تېغى بىرلە بۇ يۇرەكنى مىڭ تىلىم ياردىم،
مەيى لەئلىڭ غەمىدە گاھ قىزارىم، گاھى سارغايدىم،
جامالىڭ پۇرقەتىدە مەن چىمەنگە سۇبھەدەم باردىم،
ئۇزارىڭ شۇئلىسى يوق، كوزۇمە گۈللەر كورۇندى خار.

ئەجايىپ بىمەدار ئەتتىڭكى ھىجرىڭ زەربەتى بىرلە،
نەھىپ بولدۇم داغى شىرىن كەلامىڭ ھەسرەتى بىرلە،

ساریغ چىھرەم قىزاردى بۇ يۈرەكنىڭ خىرقەتى بىرلە،
قاچانغە كويدۈرۈرسەن بىزنى سەۋدايى ئۇتۇڭ بىرلە،
بۇ ئۇتلۇغ كوڭلۇمە بىر لەھزە رەھىم ئەتكىن، ئايا دىلدار.

غەمىڭنىڭ سەلكىنىدۇر ئەي رەيىق ساۋۋۇرغۇچى گەرىم،
ۋىسالىڭ خەۋپىدىن بولغان ئىېرۇر بۇ چىھرەئى زەردىم،
سىنىڭ يادىڭ دىلىم ئارامىدۇر، زىكرىڭ ئىېرۇر قەندىم،
كوڭۇل يورۇتقۇچى شەمئىم، جان كويدۈرگۈچى بەرقىم،
كى ھىجرىڭ دوزىخىندە بىزنى كوپ كويدۈرمەگىل ئەي يار.

ۋىسالىڭ ئىشقى، ئەي دوست، بىزنى ئانداغ بىقارار ئەتتى،
كى بەلكى شەبلەدەك ئىشقىڭ كويىدا تۇرپەزار ئەتتى،
رەگى چەشمىمنى ئۇزنى، كوز قارراقىمنى غۇبار ئەتتى،
دىدىم: پىنھان تۇتاي دەردىڭنى، لىكىن ئاشكار ئەتتى،
ساریغ چىھرەم ئۇزە قانلىغ يىشىم جەزبە جۇنۇن ئىزھارە

بۇ ئاشىق ئىشق ئىلىنى كورسەكىم، دىلدارىنى سورىدى،
ئۇشۇلدەم شەيخ ئىشقى يارىنىڭ يولىنى بادۇردى،
بىلالىڭ كىردى شۇ يولغا جامالىڭ ئاندا بەلگۇردى،
كى تا ھوسنۇڭنى كوردى، ئىشق ئىچرە پويەلەر ئۇردى،
دىۋانە شاھ غىياسىدىن يۈرۈپتۇر كوچا ھەم بازار.

× ×

مەن بىلمەس ئىدىم ئىشقتە گىرىپتار بولۇرۇمنى،
ئىشق تىرى تىگىپ خەستەيۇ بىمار بولۇرۇمنى،
ھىجرىدا داغى يىغلايۇ كوپ زار بولۇرۇمنى،
مەجنۇن بولۇبان ئىشقىدا ئاۋار بولۇرۇمنى،
بۇلبۇل بولۇبان ۋالەئى گۇلزار بولۇرۇمنى.

چۇن رۇزى ئەزەلدە قىلىپ ئىېركەن مىنى غەملىك،
روھىمنى مىنىڭ ۋالەئى زار، دەردى ـ ئەلەملىك،
بۇ دەيرى پەنا ئىچىدە ئاۋارە ستەملىك،
مەن خەستەتى بىچارەنى ئول شاھى كەرەملىك،
چۇن بىلمەس ئىدىم بەندەئى خار ـ زار بولۇرۇمنى.

ئىشق كويىغا سالغان مىنى ئىېردى يۇزى بەرنا،
كورسە يۇزىنى ۋالە بولۇر ئىېردى زۇلەيخا،

هەيران بولۇر ئٮردٮكى بەدئى بٮلە ئۇزرا،
بەرهەم يٮگەي ئٮردى كورۇبان هەشمەتى دارا،
كٮم بٮلدى ئوتى ئٮشققا گٮرٮپتار بولۇرۇمنى.

يار بارەسدە قٮلدى خەلق تۇرپە رٮۋايەت،
بەلكى ئٮشٮتٮپ خەستە يۇرەك بولدى جەراهەت،
ئەيلەپ بۇ ئٮلى خەلقى ماڭا ئانچە مەلامەت،
قٮلدٮكى نەسٮهەتنى ماڭا بارچە بٮغايەت،
بٮلمەس ئٮدى ئٮشق دانٮغە ئامبار بولۇرۇمنى.

ئاشق ئٮلٮغە پەندۇ سۇخەن تەسٮر ئٮتەرمۇ،
يارنٮڭ غەمى ئاشق بٮشٮدٮن ئەسلە كٮتەرمۇ،
تٮل سوزلٮگٮلى يار سوزٮدٮن باشقٮنى دەرمۇ،
ئٮشق ئوتى ئەگەر بولمسا هەر دٮلدا كويەرمۇ،
يوقسە نە ئٮتەر مەنئٮكى بٮئار بولۇرۇمنى.

قايرٮپ سۇندۇرۇر بولسا ئول ئاي بۇ پەرۇ بالٮنى،
رەت قٮلما ئٮلى خەلقى سەن ئٮيتٮپ قٮلۇقالٮنى،
مەنئٮ ئەتمە داغى ئولتۇرۇر ئٮرسە بۇ بٮلالٮنى،
دۇشمەن كورۇپ هەم سوكمە داغى روي هٮلالٮنى،
رەت قٮلما داغى شپتەئى دٮلدار بولۇرۇمنى.

× ×

جۇدا قٮلدى پەلەك سەندٮن، قاياندۇرسەن قٮرٮنداشٮم،
سٮنٮڭدٮن ئايرٮلٮپ بولدى زەهەر-زوققۇم ئٮچەر ئاشٮم،
پەراغەت كەتتى، غەم يەتتى، ستەمٮلەر بولدى يولداشٮم،
قٮرٮنداش مٮهرٮبان كەتتى مٮنى تاشلاپ كوكۇلداشٮم،
بۇ ۋەجٮهدٮن توكۇلدى قانغە ئاغۇشتە بولۇپ ياشٮم.

يۇرەك پارە، بٮغٮر يارە، بولۇپمەن تۇرپە بٮچارە،
يۇرەك كويگەن قٮرٮنداش يادٮدا هەر بارە-هەر بارە،
كوچالار يۇرۇپ يٮغلاپ، بولۇپ ئاۋارە-ئاۋارە،
بۇ غەمدٮن بولدى ئەي دوستلار يۇرەك مٮڭ پارە-مٮڭ پارە،
نە قٮلغانٮمنى بٮلمەسمەن بۇ غەمدە ئايلٮنٮپ باشٮم.

تەهەييۇل رەخشٮسى هەر بارەكٮم سەن سارٮغە تارتار،
بۇ ۋەجهدٮن پٮراقٮڭ ئاتەشىنٮڭ سوزشى ئارتار،

گۇلىستانىم خازان بولدى، بولۇپمەن ئەندەلىبدەك زار،
نېچۇك تاقەت قىلۇرمەن پۇرقەتىڭ ئورتەر مېنى هەر بار،
ئەلەمدىن ئورتەنىپ زەرداپقا ئورۇلدى ئىچى-تاشىم.

باشىمغە يۇز تومەن غەم سالدى، كورگىل نىگۇن گەردۇن،
قېرىنداشتىن جۇدا قىلدى، قىلىپ باغرىمنى خۇن گەردۇن،
بېشىمدا دەۋرى كاج ئەيلەپ مۇدام بۇ بى ستۇن گەردۇن،
يۇقاتىپ مەغزى سىرنى، ئاقىبەت قىلدى جۇنۇن گەردۇن،
بولۇپمەن يۇز ياشار پىردەك، تورت توققۇز ئىدى ياشىم.

قېرىنداشىم غەمى قىلدى ئېلىپتەك قامەتىمنى دال،
ئەقىل ساچىلدى، غەم باستى، بولۇپمەن بىر يولى بەدهال،
سۇرۇر كەتتى، قانات سۇندى، يولۇندى مۇرغى يەڭلىغ بال،
قېرىنداش يادىدا خۇنابەلەر يۇتتى بىلالى زال،
ئوزى كەتتى مېنى تاشلاپ جالالىدىن① قارا قاشىم.

× ×

روهىمنى ئەزەلدە ئول ئىلاهىم،
كويدۇردى سېنىڭ ئۇچۇن نىگارىم،
ۋالەدۇر ساڭا بۇ خەستە جانىم،
هەم قالمادى دىلدا هىچ قارارىم،
ئىشقىڭدا سېنىڭ، ئايا نىگارىم،
مانەندى هۇسەين توكۇلدى قانىم.

قايسى كۇن ئىدى يۇزۇڭنى كوردۇم،
ئەقلىم قۇشىنى قويۇپ ئۇچۇردۇم،
پايىڭ ئىزىنى كوزۇمگە سۇردۇم،
لاهەۋلە ئوقۇپ يۇزۇمگە ئۇردۇم،
ئىشقىڭدا سېنىڭ ئايا نىگارىم،
مانەندى هۇسەين توكۇلدى قانىم.

ئىشقىڭدا بولۇپ مىسالى مەجنۇن،
كوز ياشلىرىم ئولدى هەم چۇ جەيهۇن،
ئېلىپقا مىسالى قەددىم بولۇپ نۇن،

① جالالىدىن — بىلالىنىڭ ئاكىسى.

ھەم ئۇخلاماي كوزۇم بولۇپ خۇن،
ئىشقىڭدا سېنىڭ، ئايا نىگارىم،
مانەندى ھۇسەين توكۇلدى قانىم.

ئۇل ئاي يۈزىنىڭ غۇرۇرىدىنكىم،
كوزلەر قاماشۇر نۇرىدىنكىم،
يارنىڭ غەمى بىرلە جەۋرىدىنكىم،
ھەيھات، بۇ ئىشىق زارىدىنكىم،
ئىشقىڭدا سېنىڭ، ئايا نىگارىم،
مانەندى ھۇسەين توكۇلدى قانىم.

ئىشقىڭدا يۈرەك قىلۇر ھەرارەت،
بۇ بەسرى خەلق قىلۇر مەلامەت،
تا ئۇلگۇچە بولمىدىم سەلامەت،
ھەم قالمادى مەندە سەبرۇ تاقەت،
ئىشقىڭدا سېنىڭ، ئايا نىگارىم،
مانەندى ھۇسەين توكۇلدى قانىم.

ئېردىڭ بۇ دىلىمنىڭ گولئۇزارى،
يادىڭ ئىدى بۇ جانىم مادارى،
كويۇڭدا يۈرۈپ يوق بولدى بارى،
ھەم قالمادى بۇ يۈزۈمنىڭ ئارى،
ئىشقىڭدا سېنىڭ، ئايا نىگارىم،
مانەندى ھۇسەين توكۇلدى قانىم.

يۈزۈڭنى قىلىپ مىسال قۇياشقا،
ئاشىق ئىلى چۈشتىلەر تالاشقا،
ۋاله بولۇبان قوشۇما قاشقا،
ياشىم يەتكەن ئىدى بىشەست شەشكە،
ئىشقىڭدا سېنىڭ، ئايا نىگارىم،
مانەندى ھۇسەين توكۇلدى قانىم.

بولسۇنكى زىيادە يار جامالى،
ھەم قامەتى بىرلە گۇل نىھالى،
ھەم بولمىسۇن ئۇمرىنىڭ زاۋالى،
بۇ قىسمى تەلەپ قىلىپ بىلالى،

Altundaq

ئىشقىڭدا سىنىڭ، ئايا نىگارىم،
مانەندى ھۇسەين توكۇلدى قانىم.

× ×

ئەسلى مەقسەتكە يېتەلمەي ئەندى مەن بولدۇم جۇنۇن،
ۋادىئى پۇرقەتتە ئايلاندىمكى مانەندى قۇيۇن،
ھەم يۇرەككە ئوت توتاشتى چىقتى رەڭلەردىن توتۇن،
پاك كويىدى بۇ بەدەن ئوپكەڭگە تولدى ئەمدى خۇن،
كوھى ئىشىق يۇزلەندى بىزگە باشىم ئولدى سەرنىگۇن،
قىل مەدەت مەن زارىغە يا شاھ غىياسىددىن بۇگۇن.

ئەۋۋەلا ھالدا بۇ ئىشىق دەردىنى كوزگە ئىلمەدىم،
ئىشقى بار ئادەمنى كورسەم كوزلەرىمگە سۇرمەدىم،
قىسسەئى ئىشقنى ئىشتكەن بىرلە پەرۋا قىلمەدىم،
تىرى ئىشىق تەگدى يۇرەككە سەبىر ئېتەرنى بىلمەدىم،
كوھى ئىشىق يۇزلەندى بىزگە باشىم ئولدى سەرنىگۇن،
قىل مەدەت مەن زارىغە يا شاھ غىياسىددىن بۇگۇن.

ئىشق ئوتى تەككەن ھامان قىلدى يۇرەكنى يارەلىغ،
ھەم بېغىرنى پارەلىغ قىلدى مېنى ئاۋارەلىغ،
يار ئوزى دىلدارلىغ، قىلدى تېنىم بىمارلىغ،
كۇندۇزى كوپ زارلىغ، دايىم كىچە بىدارلىغ،
كوھى ئىشىق يۇزلەندى بىزگە باشىم ئولدى سەرنىگۇن،
قىل مەدەت مەن زارىغە يا شاھ غىياسىددىن بۇگۇن.

ئارزۇ قىلدىم سىنى، لېكىن بەدەخشان بارمىدىم،
كوپ ئومىت قىلغان جەھەتتىن مۇلكى گىلان بارمىدىم،
ھەم ئىمام باقىر①نى ئىزدەپ كوھى ئۇممان بارمىدىم،
سەن بەدەخشاندا ئۇچۇن شەھرى نەمەنگان بارمىدىم،
كوھى ئىشىق يۇزلەندى بىزگە باشىم ئولدى سەرنىگۇن،
قىل مەدەت مەن زارىغە يا شاھ غىياسىددىن بۇگۇن.

سەن ئېرۇرسەن بۇ زامان لەئلى بەدەخشانىم مېنىڭ،
توغرى يول كورسەتكەلى ھەم شاھى گىلانىم مېنىڭ،

① ئەخمەت يەسەۋىينىڭ (XII ئەسىر) شاگىرتى — سۇلايمان باقىرغانىي.

ھەم مەدەت قىلماق ئۈچۈن دۈررى ئىمانىم مېنىڭ،
جان ئىچىدە ساقلىغان ھەم تۇرپە مېھمانىم مېنىڭ،
كوھى ئىشىق يۈزلەندى بىزگە باشىم ئولدى سەرنىگۈن،
قىل مەدەت مەن زارىغە يا شاھ غىياسىددىن بۇگۈن.

بۇ بىلال بىچارە ئىشقىنىڭ ئىلگىدە بولدى ئەسىر،
قىلمىغاي ھەرگىز تەرەھھۇم مەھلىقالىق تاش بېغىر،
ئىككى دۇنيا خەلقىغە تەكرىم سېنى قىلدى ئەمىر،
ئەلمەدەت يا مىرغىياسىددىن ۋەلى سەن دەستىگىر،
كوھى ئىشىق يۈزلەندى بىزگە باشىم ئولدى سەرنىگۈن،
قىل مەدەت مەن زارىغە يا شاھ غىياسىددىن بۇگۈن.

× ×

ئىشتىكىل ئەي مۇھىببىم ئۇشبۇ ئەشئارى شۇئارىمنى،
ئەگەر سەن ئاشىق ئېرسەڭ ئەيلەيىن مەن قىلۇ-قالىمنى،
نەمەنگان شەھرىدىن كەلتۇردى تەكرىم شەھسۇۋارىمنى،
نىسار ئەيلەي ئانىڭ مەسلۇكىغە تەن ئىچرە جانىمنى،
سۇبەرگەن بولغاي ئول بۇ خۇشكى ئولغان سەبز زارىمنى.

ئول ئەر كەلمەس بۇرۇن بارچە خەلايىق بىناۋا ئېردى،
ئىلى خەلقى تەرىقەت ئەھلىدىن بەلكى جۇدا ئېردى،
تەرىقەت كارىنى بىلمەسلىكىدىن روھسىيا ئېردى،
كى بىلمەي توغرى يولنى نەپسى بەدكە مۇپتىلا ئېردى،
ئاتا قىلدى ئىلى خەلقىغە ھەق قۇتبى زامانىمنى.

ئۇشۇل قۇتبى زامانىم كېلىبان راست يولنى بىلدۇردى،
مەسھادەك بولۇپ كوپ مۇردەدىل ئەللەرنى تىرگۇزدى،
كى ھەر گەردەنكىشانى ئۇردى-سوكتى يولغا كىرگۈزدى،
خۇپى ھەم نەپى ئىسپاتنى زەبانغا جارى قىلدۇردى،
كى شۇكرى، ھەق ئىبەرمىش بىزگە ئول شاھى جاھانىمنى.

سۇلۇكى نەقشبەندىغە ئۇشۇل ئەر بەردى زىنۇەرلىك،
بولۇپ قۇتبى جاھانىم بۇ ئىلى خەلقىغە رەھبەرلىك،
قىلىپ تارىك كوڭۇللەرنى ئول ئەر تۇرپە مۇنەۋۋەرلىك،
كوڭۇلنىڭ خانەسىنى قىلغان ئېردى بەلكى گەۋھەرلىك،
ئىبەردى بىزگە ھەق ئول ساھىبى دارىلقارارىمنى.

تەرىقەت ئىچرە ئۇل ئەر بارچە مۇرشىد بىھتەرى ئېردى،
جاھاننىڭ شەيخلىرى ئىچرە سائادەت ئەختەرى ئېردى،
مۇرىدى ھەزرەتى شاھ ئەۋلىيانىڭ سەرۋەرى ئېردى،
بۇ كوھىستان ئىچىدە بىزگە خورشىد خاۋەرى ئېردى،
نىسار ئەيلەي پىرىمنىڭ ئىشقىدا ھەم يوقۇ بارىمنى.

كورە بىلمەي ئىكەنمەن تىفلى چۇن رويى ھىلالىنى،
جامالىنى داغى گۇل يۇزى بىرلە نەۋ نىھالىنى،
تۇشۇمدە بىر سەپەر كورگەن ئىدىم قەددى كامالىنى،
ۋەلى ياخشى بىلۇرمەن يەنى ئەسھاپ بىرلە ئالىنى،
بۇ ۋەجھىدىن دەما-دەم سوزلىدىم دۇررى پىشانىمنى.

پىرىم ئەۋساپىدىن ىمگدىن بىرنى مەن بايان قىلدىم،
قىلۇرغە ۋەسپى ئەۋساپىن تىلىمنى مىڭ تىلىم قىلدىم،
پىرىمنى بىلمەس ئېردىم ۋاقىئەدە كوردىمۇ بىلدىم،
كى ئەيتۇر بۇ بىلالى ھەرنە قىلدىم بى ئىبا قىلدىم،
داغى ئالغان بىلىڭ ئۇل ئەر ئىنانى ئىختىيارىمنى.

نەشرگە تەييارلاشتا پايدىلىنىلغان مەنبەلەر.

① «بىلال نازىم» (تاللانغان ئەسەرلەر) ساۋۇت موللايىدوۋ.
قازاقستان دولەت گۇزەل ئەدىبىيات نەشرىياتى ئالمۇتا 1961 - يىل نەشرى.

② «غەزەلىيات» نىمشېھىت ئارمىيە ئىلى سايرامى
«ئىتتىپاق» ژورنىلى 1949 - يىل 6 - 7 - سان.

③ «غەزەلىيات» «شىنجاڭ ئەدىبىياتى» ژورنىلى 1962 - يىل 6 - 7 - سان.

نەشرگە تەييارلىغۇچى: **نىمەتۇللا ئەبەيدۇللا**

نەشرگە تەييارلىغۇچىدىن:

شائىر خەستە (ئابدۇللاخۇن شېرىپ ئاخۇن ئوغلى) 1854 - يىلى يەكەندە تۇغۇلغان. ئۇنىڭ دادىسى شېرىپ ئاخۇنۇم يەكەندىكى رەستە مەدرىسىدە مۇددەرىسلىك قىلاتتى. ئۇ ئۆز ئوغلىنى كىچىكىدىن باشلاپلا ئالاھىدە ئېتىۋار بىلەن ئوقۇتتى. شۇڭا ئابدۇللاخۇن ئون يەتتە ياشلارغا كىرگەندە دىن ۋە ئەدەبىيات بىلىملىرى بويىچە شۆھرەت قازىنىپ، خەلق ئىچىدە ئىززەت - ھۆرمەتكە سازاۋەر بولدى.

شائىر ئون يەتتە ياشقا كىرگەندە، يەكەندە چوڭ تەسىرگە ئىگە بولغان مولla نىياز ناملىق ئىشاننىڭ تەكلىۋى بىلەن تىراۋاغ (ئەسلى ئىسمى تىرەكباغ) خانىقاسىنىڭ مەخسۇس مەدرىسىگە مۇددەرىسلىككە تەكلىپ قىلىنىدۇ. ئابدۇللاخۇن مەدرىستە 2 - 3 يىل ئىشلىگەندىن كېيىن، موللانىياز ئىشان ئۇنىڭ بىلىمى ۋە قابىلىيىتىگە قايىل بولۇپ، ئۇنىڭغا ئۆزىنىڭ چوڭ قىزى بىبى خېنىمنى بېرىپ، ئۇنى ئۆزىگە كۈيوغۇل قىلىۋالىدۇ. ئابدۇللاخۇن تىراۋاغ خانىقا مەدرىسىدە ئىشلىگەندىن تاشقىرى، ئۆز دادىسى دەرس بېرىدىغان رەستە مەدرىسىدىمۇ دەرس ئۆتىدۇ. ئابدۇللاخۇن بىبى خېنىم بىلەن ئوتتۇز يىل ھايات كەچۈرۈپ بەش پەرزەنت كۆرىدۇ. شائىر 1907 - يىلى ئەللىك ئۈچ يېشىدا ۋاپات بولىدۇ. ئۇ تىراۋاغ خانىقاسىنىڭ مەخسۇس مازارلىقىغا دەپنە قىلىنىدۇ.

شائىرنىڭ ئەدەبى پائالىيىتى قانداق باشلىنىپ قانداق راۋاجلانغان، بۇ ھەقتىكى كونكرېت ماتېرىياللارنى ئېنىقلاش مۇمكىن بولمىدى، ئۇنىڭ توغرىسىدىكى ئەسلىمىلەردە ئېيتىلىشىچە، ئۇ ئىلھامى تېز ۋە چوڭقۇر پىكىرلىك شائىر بولغان ئىكەن. ئۇ ئات ئۈستىدە كېتىۋېتىپ ياكى ئۇيقۇدىن ئويغىنىپمۇ شېئىر يېزىۋېرىدىكەن. ئۇ تىراۋاغ خانىقاسىدا ھاپىزلىقمۇ قىلغان بولۇپ، كۆپىنچە ئۆزى يازغان شېئىرلارنى ئاھاڭغا سېلىپ ئوقۇيدىكەن. ئۇنىڭ ئەسەرلىرىنىڭ مەزمۇنى چۈشىنىشلىك، تىلى راۋان ۋە ئاممىباپ. شائىر ئۆمرىنىڭ كۆپ قىسمىنى خانىقادا ئۆتكۈزگەندىلىكى ئۈچۈن، ئۇنىڭ ئەسەرلىرىدە مەزمۇنەن دىنى پۇراقمۇ خېلى كۈچلۈك. ئەمما بۇ شۇ دەۋر شارائىتىدىن قارىغاندا نورمال ئەھۋال بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. لېكىن ئەسەرلىرىدىن قارىغاندا ئۇ ئۆز دەۋرىدە يۈز بەرگەن بەزى ئىجتىمائىي ۋەقەلەرمۇ شائىرنىڭ نەزىرىدىن چەتتە

قالمىغان. ئۇ ئۆز شېئىرلىرىدا ئىجتىمائى ھاياتتىكى تەڭسىزلىك، ئادالەتسىزلىك ۋە جەۋرى-زۇلۇم ھادىسىلىرىگە بولغان نارازىلىقىنىمۇ ئىپادىلىگەن.

ئېيتىشلارغا قارىغاندا، ئۇنىڭ «كولليياتى خەستە» ناملىق بىر توپلىمى بولۇپ، 444 پارچە شېئىرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدىكەن. ئەمما ئۇ توپلام تېخى تېپىلمىدى. مەن يېقىندا قارىقاش ناھىيىسىدىن ئۇنىڭ ئىككى مۇسەددەس، ئون مۇخەممەس، ئون مۇرەببە، ئەللىك غەزەلدىن ئىبارەت يەتمىش ئىككى پارچە ئەسىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان 2 مىڭ 7 يۈز توقسان ئۈچ مىسرالىق بىر قولىيازما دىۋانىنى تېپىشقا مۇيەسسەر بولدۇم. بۇ قېتىم شۇ دىۋاندىكى شېئىرلاردىن دەسلەپكى قەدەمدە بۇ تاللانمىلارنى نەشرگە تەييارلىدىم. ئالاقىدار خادىملار ۋە كەڭ كىتاپخانلارنىڭ تەتقىق قىلىپ كورۇشلىرىنى سورايمەن.

خوشلىماس كوڭلۈم مېنىڭ ئىشىق ئوتىدىن زار ئۇلمىسا،
ھەر زامان دىلدا خىيالى گۇلئۇزار يار ئۇلمىسا.

گۇلئۇزارىنى تاماشا قىلغىلى سىنەمدە مىڭ،
رەخت ئەيلەپ دىلدا ئانچە خارۇ پەيكار ئۇلمىسا.

ۋەسلىغە گەر يەتمىسەم يارى بىلە ئۇلپەتتە كوپ،
ماسىۋادىن كوڭلۈم ئىچرە ئەسلا ئازار ئۇلمىسا.

باغۇ جەننەت ئىچرە كىرسەم ئەسلى كوڭلۈم خوش ئەمەس،
ئەرزۇ ھالىم ئەيغلى ئالدىمدا دىلدار ئۇلمىسا.

باققا كىردىم گۇلنى كوردۇم ھەممىسى ماتەم زىدە،
كوزنى ئاچماق ھامان ئەپسەردە ئەپكار ئۇلمىسا.

رەھىم قىلماس دىلبەرى رەئنا گەدا يا شاھقە،
ئاچىلىبان توزغىلى دۇنيا ۋاپاكار ئۇلمىسا.

ئۇنسى ئۇلپەت ئەيلابان يا يەنە بىردەم يوق بولۇپ،
شۇغىل ئەيلەپ ئۇمۇر ئوتكەرسەمكى ئەغيار ئۇلمىسا.

يارنىڭ يادىدىن ئۇزگە قەندۇ شەكەر تاتماغۇم،
تامغاقىم ھول بولسا يادى بىرلە ئىزھار ئۇلمىسا.

خەستەنىڭ كوڭلىدە دىلبەر يادى بولسا تولا خوش،
كەتكۈسى ھەسرەت بىلەن دىلدا سەبەكبار ئۇلمىسا.

AltunOg

× ×

پۇرقەتی بچارە یاری ئشقدا ئنشا قلۇر،
نچە ئەبیات برلە کوڭلی سررنی ئپشا قلۇر.

ئشق بر دەردی بالاکم ئاسرماق مۇمکن ئەمەس،
ئەشکی سۇرخی رویی زەردی بلدۇرۇپ غوغا قلۇر.

ئشق بر زور ئەژدهاکم هەملە قلسا شاهقە،
ژندە پوش گۇلخەن نشن ئەیلەپ ئۇنی رەسۋا قلۇر.

یەخ سۇپەت زاهدقا یەتسە ئشق ئوتدن ئەندەکی،
تەختنی بەرباد ئتپ کوز یاشنی دەریا قلۇر.

ئشق بر ئاپتاپ مۇسەللك شۇئلە ئۇرمش هەممگە،
کوممەك ئانی مۇمکن ئەرمەس سەئنی بجا قلۇر.

بەرق ئۇرسا ئشق ئوتی نازۇك نهالۇ تازەگە،
پچ تاب ئەیلەپ ئۇنی شەمشاد قەدن دۇتا قلۇر.

کۇهی باتەمکنگە ئەندەك تەگسە ئشقنڭ شاملی،
خەس کەبی رەقس ئەتتۇرۇپ مەجنۇن سۇپەت سەیلا قلۇر.

هەرگران جانغا ئەگەر ئشق ئوتدن بر زەردەئی،
تەگسە بارن کویدۇرۇپ پەرۋاز ئتپ ها ها قلۇر.

سادلەۋه دۋانەلار ئشقدە کویسە یوق ئەجەپ،
ئشق ئوتی ئەبلەهکە چۇشسە پۇختە ئتپ دانا قلۇر.

ئەي هەکم ئشق ئەهلنڭ نەیقن تۇتۇپ هوکم ئەیلمە،
مەۋج ئۇرۇپ نەپەسی ئانڭ هەردەم سنی ئەئیا قلۇر.

ئشق ئیلغا سەرزەنش ئەیلەر بەسی بدەر تملەر،
قەندۇ شەکەر تاپ دسە تاپماي ئۇنی لالا قلۇر.

جان بلە تەئبر قلۇر هوکۇمالار ئشقدن،
ئشقسز ئادەم تردك ئەرمەس ئولۇك ئمزا قلۇر.

پۇرقەتىنىڭ ھىرقەتى بۇ خەستەنى گويا ئىتىپ،
مۇپتالالەر ھالىغا كوپ ئاھۇ ۋاۋەيلا قىلۇر.

× ×

بۇ زامان ئەھبابلىرى سوھبەت قىلۇرغا ئەرزىمەس،
قەدىردان ئەرمەس ھەمە ئۇلپەت ئالۇرغا ئەرزىمەس.

ئالدىدا بىر رەڭ بولۇپ كەتسە ئۇ يەردىن ئوزگىچە،
ھەققە سوھبەت ساقلىماس غەيبەت قىلۇرغا ئەرزىمەس.

ئەھلى ھەقنىڭ ئالدىغا بارساڭ تۇسۇڭنى ساقلىغىل،
قىلسا ھەركىم ئىتىراز لەئنەت قىلۇرغا ئەرزىمەس.

ئولىما خەيلى ھەمە زالىمغا ئەيلەر ئىلتىجا،
مەنسەبى دۇنيا ئۇچۇن ئىززەت قىلۇرغا ئەرزىمەس.

بولسا ئىشانلار ھەمە شەرئ تەرىقەتتە مۇستەقىم،
نەقدى جان بەرسەڭ ئاڭا رەھمەت قىلۇرغا ئەرزىمەس،

ھەر مۇرت قاچسا پىرىدىن باشقا كەلگەي يۇز بالا،
يۇزىگە سالىپ ئۇنىڭ كۇلپەت قىلۇرغا ئەرزىمەس.

سوپى ئىبنىلۋەقت بولغىل يائا بولۋەقت دۇنياكىم،
بىر زامان غاپىل بولۇپ مىھنەت قىلۇرغا ئەرزىمەس.

ئۇشبۇ دۇنيادا زىرائەت ئەيلىگىل ئوقبا ئۇچۇن،
بولمىسا خالىس ئەمەل ھورمەت قىلۇرغا ئەرزىمەس.

خەيرى ئىھسان ئەيلىسەڭ يار قىلما ھەرگىز، سەن ئۇنۇت،
قىلمىغىل نابۇت ئۇنى، مىننەت قىلۇرغا ئەرزىمەس.

ئالدىڭە كەلتۇرسە ھەركىم زەررە يەڭلىغ توھپىنى،
مىلنى بەرسەڭ ئاڭا، قۇربەت بولۇرغا ئەرزىمەس.

خەستەئى مىسكىن سىنىڭ قىلغان كالامىڭ ھەمە پەۋج،
ئەھلى مەنا ئالدىدا جۇرئەت قىلۇرغا ئەرزىمەس.

مۇخەممەس

كەجرەۋ پەلەكتىن پەرياد قىلماغ،
شاھۇ گاداغا بۇنياد يۇرماغ.
تەخت ئۇزرە ياتسۇن بىستەردە يۇمشاغ،
بۇ سوزنى ئەيدى ئاشق ئۇلەر چاغ،
ھەسرەتتە كەتتى باغرىدا يۇز داغ.

كەلدۇق بۇ يەرگە ئول لاماكاندىن،
بۇيى ۋاپا يوق كەۋنۇ ماكاندىن،
ئالغاي ئامانەت ياخشى - ياماندىن،
نى نازىنىنلار ئوتتى جاھاندىن،
نى گۇل بەدەنلەر بولغۇسى تۇپراق.

مالۇ زىمىن دەپ ئەسلا سۇيەنمە،
پەرزەندۇ زەن دەپ ئاڭا قۇۋانما،
قىلغىل ئىبادەت ھەرگىز ئۇيانما،
ئەي سەرۋى ئازات مۇنچە قۇۋانما،
سەندەك نەچچىنى يۇشۇردى تۇپراق.

ئىبرەت كوزۇڭ ئاچ كەتكەننى كورگىل،
يارۇ بۇرادەر ئوتكەننى كورگىل،
دوستىنى دوستى كومگەننى كورگىل،
بىچارە بۇلبۇل باغلارنى كورگىل،
باغلارنى كورسەڭ ئەمدى تۇلا زاغ.

ۋەيرانە قىلدى "مەنمەن" دىگەننى،
"ئىقلىمنى ئالغان شاھمەن" دىگەننى،
ئابات قىلىپتۇر زاغلار چىمەننى،
باغلارنى كورسەڭ - زاغۇ زۇغۇننى،
ئولدەم ئەيتۇرسەن: "ھەيپۇ ئىسىز باغ".

ئازدىم يارانلار ماڭغان يولۇمدىن،
ئەقلۇ ھۇشۇمنى بەردىم قولۇمدىن،
ھېچكىم قۇتۇلماس ئاخىر ئولۇمدىن،
ھۇشۇم ئۇچۇپتۇر ئۇشبۇ ئولۇمدىن،
تىلبە بولۇپمەن دىمە مېنى ساغ.

کەلسە ئەجەلنىڭ ساقىسى ئاندىن،
مۇمكىن ئەمەستۇر قاچماق سەن ئاندىن،
ئارامنى ئالغاي ئۇلدە بۇ جاندىن،
گەر كۇچ كوتەرسەڭ ئۇشبۇ جاھاندىن،
قالغاي بۇزۇلۇپ بۇ باغ ئىلە داغ.

ھەقنى دىگەنلەر كۇلپەتكە پاتتى،
خاكى مۇزەللەت، غۇربەتكە پاتتى،
يوقلۇق ئىچىدە قۇربەتكە يەتتى،
زاغۇ زۇغەنلەر راھەتكە پاتتى،
بۇلبۇل قەپەزدە، ئىشرەت قىلۇر زاغ.

خازان بولۇپ گۇل تىكەنلەر ئۇندى،
رەيھان توزۇبان مەغىلان ئۇندى،
ياخشى كىتىبان يامانلار ئۇندى،
گۇلشەندە ئەندى ئازغانلار ئۇندى،
باغلارنى كورسەڭ جاڭگالۇ يانتاغ.

شەپقەت كىتىپتۇر ھەممە ياراندىن،
ئۇلپەت كىتىپتۇر پىرۇ جۇۋاندىن،
يۇز دادۇ پەريات ئۇشبۇ زاماندىن،
بۇيى ۋاپا يوق ياخشى - ياماندىن،
سوھبەت تىپىلماي داغ ئۇستىگە داغ.

ئى يارى ياران دۇنيا كىزەر گاھ،
كەتكەي ھەممە جان ئەيلەپ پىغان - ئاھ،
بۇ باغ ئىلە راغ مەنسەپ بىلە جاھ،
ئارا تۇرالماس ئەجەلگە ناگاھ،
سارغايدى چىھرىم خازاندا ياپراغ.

بىچارە خەستە پۇرقەتتە كەتتى،
ھەمدەم تاپالماي ھىرقەتتە كەتتى،
ئۇلپەت تاپالماي غۇربەتتە كەتتى،
خالىس جاھاندىن ھەسرەتتە كەتتى،
ئارمان قالىپدۇر كوكسىدە يۇز داغ.

قىلدى تەتەببۇئ، خالىسقا خەستە،
هالى پەرىشان كوڭلى شىكەستە،
نەپسى هاۋانىڭ قەيدىغە بەستە،
ئۆتكۈردى ئۆمرىن هايى هەۋەستە،
كوڭلى مۇكەددەر ۋاقتى ئەمەس چاغ.

× ×

بوادى يۇرەك باغرىم كاۋاپ، ئول ماه گۇل رۇخسار يوق،
هەر كۇن بەتەر هالىم خاراپ ئول شاهى شاهسالار يوق.

غەم ـ غۇسسىدە قاتتى بېشىم، ئاقتى كوزۇمدىن قان يېشىم،
گەردۇنغا يەتتى نالىشىم، ئول خوجەئى ئەهرار يوق.

ئۇچقان زامان شۇڭقار قۇشۇم، كەتتى تامام ئەقلى هۇشۇم،
كەتتى كوڭۇلدىن هەم خۇشۇم، ئول شەهسۇۋار شۇڭقار يوق.

پەس كەلدى بۇ دۇن هىممىتىم، كەتتى قولۇمدىن هورمىتىم،
ۋەيرانە بولدى ئۇلپىتىم، ئول مۇنسى غەمخار يوق.

غەم باستى قەددىم بولدى نۇن، تولدى ئىچىم زەردان خۇن،
ئۇلپەت كىتىپ بوادۇم جۇنۇن، ئول پىرى بۇزرۇكۋار يوق.

باتىن ئىشى بولدى خاراپ، كوڭلۇمدەدۇر كوپ پىچۇ تاب،
"بولغايمۇ" دەپ "بىر پەتهى باب" ئول رەهبىرى دىلدار يوق.

ياراندا شەپقەت قالمىدى، هىچكىمدە ئۇلپەت قالمىدى،
بىر بىرىگە هورمەت قالمىدى، ئول مەهرەمى ئەسرار يوق.

بىدەرت نادانىدىن قىچىپ، باشىمغا تۇپراقلار چېچىپ،
يىغلاي نادامەت ئاه چىكىپ مەندىن بولەك بىمار يوق.

هەمدەرتلىرىم! قانداق قىلاي؟ كوكسۇم ئېچىپ باغرىم تىلاي،
بۇ دەرتكە نە دەرمان قىلاي ئۇ شەيخى خۇش كىردار يوق.

كوڭلۇم تىلەر سەيرى چىمەن، هەم لالەزارۇ ياسمەن،
تا كورگەي ئول سىمىن زەقەن، باغ ئىچرە ئول دىلدار يوق.

AltunOq

باغ ئىچرە قىلسام ئاھۇ ۋاھ، بۇلبۇل دىگەي: "بۇ نە بالا"،
ھەسرەتتە قىلماس ھىچ ناۋا، بىچارىگە گۇپتار يوق.

گۇل گىرىبانى چاك ئىتىپ، ئۇزنى مۇسبەتناك ئىتىپ،
يىغلاپ كوزىن نەمناك ئىتىپ بويىنىن قىسىپ رەپتار يوق.

باغ ئىچرە قۇمرى: "ھۇ" دىيۇ، "يارىڭ سىنىڭ گۇ - گۇ" دىيۇ،
"ھىچ بارمۇ ئۇندىن بۇ" دىيۇ، مۇنداق غىرىپ بىچارە يوق.

پەرۋانە كوردى شەمئ يۇزىن، چەرخ ئەيلابان ئۇردى ئوزىن،
"ھاي - ھاي دىسەم ئالماس سوزۇم، ئىشقدىن قىزىق بازار يوق.

كەلدى شۇ دەم غەيىپتىن نەدا: "بىھۇدە قىلما ئاھۇ ۋا،
پەرۋانىدەك سەن قىل جان پىدا، بەرگىلۇ ھىچ زار يوق".

خەستە يولۇڭغا تىكتى كوز، كورسەتمە ئول ماھ يۇز،
بولغاي باھارى ئەمدى كۇز يىغلار ئۇنىڭ مىقدارى يوق.

مۇرەببە

ئەدەپنىڭ خىلئەتىن كىيگىل ئەدەبدىن ياخشى زىنەت يوق،
كىشىكىم بىئەدەب بولسا ئۇنىڭدا ئەسلا خىسلەت يوق،
ئۇلۇغلار ئالدىغا بارساڭ ئەدەبدىن ئوزگە خىلئەت يوق،
ئەدەبنى ئوزگە پىشە قىلمىغانغا ئەسلا رىپئەت يوق.

خۇدا جۇيلۇق قىلاي دىسەڭ ئەدەپنى ئوزگە پىشە ئەيلە،
بىلىپ ئەبزەل ئوزۇڭدىن خارۇ خەسنى سەن رەۋىش ئەيلە،
ئوزۇڭنى پەس تۇتۇپ نەپسىڭغە ھەردەم سەرزەنىش ئەيلە،
تەكەببۇر ئەيلىگەنگە ھەق قاتىدا ئەسلا قۇربەت يوق.

"پالان ئوغلى پالانىمەن" دەپ ئوزۇڭگە پەخرى ناز ئەتمە،
بەھايىمدەك كۇلۇپ ئويناپ دۇتار، تەمبۇرنى ساز ئەتمە،
"پالان ئوغلى" دىبان مەھشەردە ئوزنى شەرمساز ئەتمە،
ئەمەل لازىم، سەيىدلىك خوجىلىقتا ئەسلا ھورمەت يوق.

ئۇلۇغلۇق خالىساڭ ئەيلە تەۋەززۇ پەس تۇتۇپ ئوزنى،
ئۇلۇغلارغا قىلىپ ھورمەت كىچىككە پەس قىلىپ سوزنى،

دۇرۇشتلۇق قىلمىغىل ھېچكىمگە ھەرگىز چوڭ تۇتۇپ ئۆزنى،
بۇ ئالەم ھەم ئۇ ئالەمدە دۇرۇشت كويىلارغا ئىززەت يوق.

ئەگەر سالىك ئىرۇرسەن ھېچ تەرەپكە بىخەبەر باقما،
خۇدا مەخلۇقىنى كورمەك ھەقىر دىنغا خەتەر، باقما،
ئۆزۈڭنى چوڭ تۇتۇپ جانىڭغا دوزاختىن شەرەر ياقما،
كى مەزھەر بولمىغان ھەققە جاھاندا ئەسلا خىلۋەت يوق.

نوبۇۋەتكە ئەگەر تەسدىق قىلساڭ ئىززەت - ئىكرام ئەت،
قىلىپ ھورمەت ماشايىخقا ئۆزەڭگە خىزمەت ئىلزام ئەت،
دۇئا ئەيلەپ نەزەر قىلسا ئۆزەڭگە رىيئەت ئەئلام ئەت،
نەزەر تاپماي بىرودىن ھېچ كىشىگە ئەسلا ئۇلپەت يوق.

تاپاي ئۇلپەت دىسەڭ ھەققە، پىرى كامىلنى ئاختارغىل،
بېرىپ جان نەقدىنى بىر ئالىمى ئامىلنى ئاختارغىل،
دىلى ئاينەدەك بىر مۇرشىدى پازىلنى ئاختارغىل،
ئۇلارنىڭ سوھبىتىن تاپماي كىشىگە ئەسلا لەززەت يوق.

سورار ھەق ھەشرىدە ئەئمالىدىن، ھەرگىز نەسەپ سورماس،
"نە ئىش قىلدىڭ" دىبان سورغاي ئەمەلدىن، ھېچ لەقەب سورماس،
سورار ھەر بەندىنىڭ ئەئمالىدىن، ئەجداد دەپ سورماس،
قۇرۇق سەيىد بولۇپ قىلماي ئەمەل، يۈرمەككە رۇخسەت يوق.

تىرەكباغ خانىقاھىدا يىتىپ قالغان غىرىپ خەستە،
كوتەرىپ خانىقاھى نام، ھاۋايى نەپسىگە بەستە،
سېنىڭكى شۇملۇغۇڭدىن ئوت تۇتاشىپ كويدى بۇ رەستە،
كوتەرىپ سوپى ئات، ھەرگىز سېنىڭدە ئىستىقامەت يوق.

مۇخەممەس

قىلدى كوڭلۇمنى يارا تىغى پىراق،
تەشتى سىنەم، ئەزدى باغرىم ئىشتىياق،
كۆل قىلىپ سارغايدى جىسمىم ئىھتىراق،
ئاقتى سەيلابى سىرىشكىم چۇن بۇلاق،
يۈز نادامەت بىرلە ھەسرەت ئىشتىياق.

ئەي يارانلار ھەيرەت ئۆزرە ھەسرەتىم،
كۈندىن - كۈنگە ئەپزۇن ئولدى ھەيرەتىم،

قەدىردانلار كەتتى مەن بولدۇم يىتىم،
بولمىدى نادان بىلەن ھىچ ئۆلپىتىم،
يۈز نادامەت بىرلە ھەسرەت ئىشتىياق.

ياخشى ئۆلپەتلىك بۇرادەرلەر قېنى؟
ھەمنەپەس يارۇ بۇرادەرلەر قېنى؟
زوھىدى تەقۋايۇ ساپاكارلار قېنى؟
ھەمپىرە مۇڭداشچى يارانلار قېنى؟
يۈز نادامەت بىرلە ھەسردت ئىشتىياق.

بۇ چىمەن ئىچىدە بۇلبۇل خوشناۋا،
قىلۇر ئەردى كۈندە يۈز تۈرلۈك ناۋا،
چاھى زىندان ئىچرە بولدى مۇپتالا،
بۇلبۇل ئورنىدا قىلۇر زاغلار سادا،
يۈز نادامەت بىرلە ھەسرەت ئىشتىياق.

سەير ئېتەر باغ ئىچرە ئەمدى زاغلەر،
گۈل تۈزۈپ يانتاقتا تولدى باغلەر،
باغرىمە قويدى بۇ ئىش كوپ داغلەر،
قان يۇتۇپ ھەسرەتكە تولدى باغلەر،
سەن مېنىڭ بۇ چەشمى گىريانىمغا باق.

تۈتى خۇش گۇپتارلىغىدىن بولدى بەند،
قەپەسى ئامەن ئاڭا بولدى سەجەن،
يۈز بالاغا مۇپتالا سىمىن زەقەن،
ئەيشى ئىشرەتلەر قىلۇر زاغۇ-زۇغەن،
يۈز نادامەت بىرلە ھەسرەت ئىشتىياق.

ياخشى پىردىن ئايرىلىپ بولدۇم غېرىپ،
يۈز نادامەت بىرلە قالدىم سارغىيىپ،
قەدىر بىلمەسلەر قاتىدە كوپ مەئىپ،
قەدىردانلار ئالدىدا ئەردىم نەجىپ،
يۈز نادامەت بىرلە ھەسرەت ئىشتىياق.

ئەيتقىلى زارىمنى ھەمدەم ماڭا يوق،
قەدىر بىلمەسلەرگە ھىچ غەم ئاڭا يوق،
خەۋپى ھەقتىن چەشمى پۇرنەم ئاڭا يوق،

کوپ غەنىمەت ياخشى سوھبەت يەنە يوق،
يۇز نادامەت بىرلە ھەسرەت ئىشتىياق.

ياخشىلاردىن ئايرىلىپ ھالىم خاراپ،
ياخشى سوھبەت تاپمايىن باغرىم كاۋاپ،
بەس يىقىن يەتتى ئەجەل ئۇزگە تاناپ،
بىئەمەلمەن، نالە ئەيلەي چۇن رۇباپ،
مىڭ نادامەت بىرلە ھەسرەت ئىشتىياق.

مۇمكىن ئەرمەس دۇنيادا ئۇلمەي تۇرۇش،
بولمىغىل ياخشى يامانغا رو تۇرۇش،
ئەيلىگىل ھەركىمنى كورسەڭ خۇلقى خوش،
مۇرچەنى ئاغرىتمىغىل قىلغىل يۇرۇش،
مىڭ نادامەت بىرلە ھەسرەت ئىشتىياق.

سەن يورۇتساڭ كۇن سۇپەت يەر ئاسمان،
ئاي كەبى، ئالەمگە بولساڭ پاسبان،
ھەر يامان ياخشىغا بولساڭ بىزۇبان،
بولمىغۇڭ ياخشى، جاھانغا سەن يامان،
مىڭ نادامەت بىرلە ھەسرەت ئىشتىياق.

ئەي يارانلار ئۇلمەيىن ھىچ چارە يوق،
يولدىن ئازغان مەن كەبى بىچارە يوق،
خاھى شاھى ساھىبى سەججادە يوق،
خانىقاھى، سەن كەبى بىچارە يوق،
مىڭ نادامەت بىرلە ھەسرەت ئىشتىياق.

خەستە سەن غەپلەتتە ياتما توبە قىل،
بۇ ئەجەل يەتمەسە ئۇيغان توبە قىل،
كىمكى ھەقجوي بولسا گىردىن سۇرمە قىل،
نەپئى قىلماس ساڭا بۇ قال ئىلە قىل،
مىڭ نادامەت بىرلە ھەسرەت ئىشتىياق.

× ×

ياردىن كەلگەن ئەلەم مىھرۇ ۋاپاسى بولدى تەڭ،
پەزلى ئىنئامى ئۇنىڭ جەۋرۇ جاپاسى بىرلە تەڭ.

ياخشىدىن ھەر نەرسە كەلسە ياخشىدۇر مەرغۇبتۇر،
ئاشىقى شۇرىدەغە لۇتپى بالاسى بىرلە تەڭ.

ئابدىقادىر مۇپتى ئاخۇن كەتتى پانى دۇنيادىن،
ئەمدى بولدى پەزىل ئىلى مەكتەپ بالاسى بىرلە تەڭ.

ئىمتىياز تاپماس خالايىق ئىچرە جاھىل موللىدىن،
ئەھلى مەنسەپلەر ئىچىدە ئەمدى جاھىل موللا تەڭ.

زۇلۇم ئىلى تاپتى رىۋاج ئالىم كىشى بولدى غېرىپ،
مۇتتەھقى ئالىم بىلە ئەمدى قاراقچى بولدى تەڭ.

تولدى ھەسرەت ئىچىمە، بىلمەي قىلىپمەن قەدرىنى،
خىلى بولدى كوزلىرىم كىچەيۇ - كۈندۈز بولدى تەڭ.

ئەمدى كوردۇم ئەنجۇمەن ئىچرە نازاكەت قالمىدى،
بۇ جاھاننىڭ قىش كۈنى بىرلە باھارى بولدى تەڭ.

ئارىمىزغا تەپرىقە تاشلاپ ئاداۋەت سالدى كوپ،
دوست تاپتى دۇشمەن ئەمدى، دوست - دۇشمەن بولدى تەڭ.

ئۇلىمالەر دىللىرى بۇ دەھرىدىن ئازۇردەدۇر،
دۇشمەن ئىلگىدە ھەقىرۇ پەقىردىن ھەم بولدى تەڭ.

جەھىللەر ئالدىدا ئالىم كىشىلەر بولدى ھەقىر،
خۇن توكۇپ گەر تاپسا پۇل بولدى مالائىك بىرلە تەڭ.

تەكلىپ ئەيلەپ ئۇلىمانى بەزمىدە ئولتۇرغۇزۇپ،
ئالدىدا تارتسا چىلىمنى تىللىغانى بىرلە تەڭ.

ئۇلىمانى تىللىسا ھەر كىم بولۇر دوزاخ ئىتى،
خەير ئىھسان قىلغىنىمۇ قىلمىغانى بىرلە تەڭ.

ئۇلىمالار ئالدىدا تارتسا چىلىم قىلسا سۇكۇت،
تارتقۇچى بىرلە سۇكۇت قىلغان گۇناھى بولدى تەڭ.

جاھىلا ئىنساپ قىلغىل شەرم قىلغىل كوپ ئۇيات،
ئۇشبۇ پىئىلىڭ غاڭزا تارتقان ھىندۇ تەرسا بىرلە تەڭ.

AltunOq

ئۇشبۇ بىدئەت قىلغۇچىنى ئۇلىما تەرك ئەتمىسە،
ئاغزىغا ئوتلۇق كىشەن سالۇر قىيامەت، ھالى تەڭ.

ئۇلىمالار قەۋلىدىن قىلدىم رىۋايەت ئاڭلىغىل،
تەرك قىلساڭ سەن چىلىمنى ئەتقىيالەر بىرلە تەڭ.

مەن نەسىھەت قىلغۇدەك ئادەم ئەمەس، ئەمما ئىشت،
يانغۇچى بىر پىئلى بەدتىن ئەۋلىيالار بىرلە تەڭ.

ئۇلىمايۇ سالىھاغا كوپ زىياپەت ئەيلىگىل،
ئىززىتىن قىلساڭ ئۇلارنىڭ، ھەجگە بارغان بىرلە تەڭ.

ئۇلىمالار رەۋنەقى كەتتى پىرىمدىن ئايرىلىپ،
چوڭ ـ كىچىك بىرلە بارابەر بولدى ئالەم بىزگە تەڭ،

خەستە سەن بەس قىل سوزۇڭ غەيبەت ـ شىكايەت بولمىسۇن،
خانىقانىڭ كونجىغە كىرگىل جاھان كوپ بولدى تەڭ.

مۇسەددەس

كوز ئۇچى بىرلە باقسا نىگارىم،
ئەيلەپ تەرەھھۇم ئول شەھسۇۋارىم،
ئىتلار سانىغا كىرگۈزسە يارىم،
ئالەمگە سىغماس جىسمۇ نە زارىم،
ئى يارى ياران ئاشتى خۇمارىم،
"كەل قۇل"دىگەيمۇ ئول گۇلئۇزارىم.

سوھبەت تەلەپ مەن ھەمدەم تاپالماي،
مۇڭداشقىلى ھەم مەھرەم تاپالماي،
ئالەمنى كەزدىم بىغەم تاپالماي،
دەردىمگە دەرمان مەرھەم تاپالماي،
ئى يارى ياران ئاشتى خۇمارىم،
"كەل قۇل" دىگەيمۇ ئول گۇلئۇزارىم.

ئىتلار سانىغا كىرگۈزسە دىلدار،
ياتسام ئىشىكتە زارۇ دىلەپكار،
مەيخانىسىگە يول بەرسە بىر بار،

ئۆزلۈكنى قاشلاپ بولسام سەبەكبار،
ئى يارى ياران ئاشتى خۇمارىم،
"كەل قۇل" دىگەيمۇ ئول گۇلئۈزارىم.

بىر قەترە بىرلە قىلسا سەرەپراز،
كەتسە كوكۆلدىن ئەنجامى ئاغاز،
بولسام ئوشەلدەم ئىتلەرگە ھەمراز،
قىلسام ئۆزۈمگە كوپ پەخرۇ ھەم ناز،
ئى يارى ياران ئاشتى خۇمارىم،
"كەل قۇل" دىگەيمۇ ئول گۇلئۈزارىم.

بۇ دەھرى دۇندىن ۋاختىم ئەمەس خوش،
يۈز دەردۇ غەمگە بولدۇم ھەم ئاغۇش،
مەدھۇشلەردەك بولسام كەلەپۇش،
ھالىمغا قالدىم ئۆزۈلدى سەرپۇش،
ئى يارى ياران ئاشتى خۇمارىم،
"كەل قۇل" دىگەيمۇ ئول گۇلئۈزارىم

بۇلبۇل قەپەزدە كۇلپەتكە ھەمراز،
كوپ تالپىنىبان قىلماققا پەرۋاز،
مەخسەتكە يەتمەي ھەم قىشۇ ھەم ياز،
زاغۇ زۇغەنلەر باغدا قىلۇر ناز،
ئى يارى ياران ئاشتى خۇمارىم،
"كەل قۇل" دىگەيمۇ ئول گۇلئۈزارىم.

نەرگەس خىجىلدۇر بەرەھتەلىكتىن،
باشى تۇبەندۇر شەرمەندەلىكتىن،
پىيازنى كورگىل پۇرخەندەلىكتىن،
قات ـ قات ھەرىرۇ پۇشەندەلىكتىن،
ئى يارى ياران ئاشتى خۇمارىم،
"كەل قۇل" دىگەيمۇ ئول گۇلئۈزارىم.

بۇلبۇل قەپەزدە گۇلشەندە زاغلەر،
بولدى بارابەر باغ بىرلە تاغلەر،
گۇللەر توزۇبان چول بولدى باغلەر،
ئەپسۇس نادامەت سىنەمدە داغلەر،

ئی یاری یاران ئاشتی خۇمارىم،
"كەل قۇل" دىگەيمۇ ئول گۇلئۇزارىم.

دانا كىتىبان ئالەم بۇزۇلدی،
یانتاق ئۇنۇبان گۇللەر توزۇلدی،
نادانی كورگىل هالی بۇ بولدی،
خۇنابە یۇتۇپ باغری سۇ بولدی،
ئی یاری یاران ئاشتی خۇمارىم،
"كەل قۇل" دىگەيمۇ ئول گۇلئۇزارىم.

هەر نەرسە بولسا تەقدىرچە بولمىش،
تەڭرىم ئەزەلدە شۇنداقچە یازمىش،
ئەهلی رىزالەر خۇرسەندە بولمىش،
هەقتىن دىبان كوپ پۇرخەندە بولمىش،
ئی یاری یاران ئاشتی خۇمارىم،
"كەل قۇل" دىگەيمۇ ئول گۇلئۇزارىم.

بىر قەترە مەيدىن ساقی ماڭا سۇن،
هالىم مىنىڭكی بولسۇن دىگەرگۇن،
ئەيلەي پارامۇش هەر نەرسە بولسۇن،
بىچارە خەستە هەققی بویۇن سۇن،
ئی یاری یاران ئاشتی خۇمارىم،
"كەل قۇل" دىگەيمۇ ئول گۇلئۇزارىم.

× ×

باهار بولدی گۇل ئاچىلدی مىنىڭ ئاچىلمىغان كوڭلۇم،
كىچەدىن تا سەهەر پەریادۇ ئەپغان ئەيلىگەن كوڭلۇم.

كی پىردىن جۇدا بولغان، دىیاردىن يىراق چۇشكەن،
بۇ كاككۇك مىسلی ئاه ئۇرغان داۋام قان يىغلىغان كوڭلۇم.

نىكۇلەر سوهبىتىن ئىزلەپ كىچەلەر ئاه ئۇرۇپ يىغلاپ،
هەمىشە پىردىن سوزلەپ ئەجەپ بىخانىمان كوڭلۇم.

قەيەرگە بارسا غەم هەمراز، كىشىگە ئەيتمايىن هىچ راز،
كی خوشلۇق ۋاختی ئازدىن ئاز ئىچىلىپ كۇلمىگەن كوڭلۇم.

ئاناردەك كۇلكۇ ئاغزىدا، تۇمەن خۇندانە باغرىدا،
خالايىقلار ئاراسىدا ئەجەپ خوش خانىمان كوڭلۇم.

نە يەردە بولسا كوپ كۇلپەت، يەنە ئازار هەم پۇرقەت،
نادامەت بىرلە يۇز هەسرەت بارىغا ئۇچرىغان كوڭلۇم.

كورۇپ رەهىم ئەيلىمەس دىلبەر، مېنىڭ نازۇك چىرايىمنى،
بۇ ئىشقىنىڭ ئوتىغا تاشلاپ، ئاجايىپ، قايىنىغان كوڭلۇم.

مالامەت قىلغۇچى زاهىدقا بەرگەيسەن بالايى ئىشىق،
"مېنىڭ تارتقان جاپايىمنى بۇ هەم تارتسۇن" دىگەن كوڭلۇم.

شىكەرلەر خەندەيۇ شىرىن تەبەسسۇم غەمزىلىك كوزلەر،
ئۇرۇپ پەرۋانە يەڭلىغ ئىشىق ئوتىغا داغلىغان كوڭلۇم.

سەهى قەد سەرۋى قامەت دىلدەبايى غەمزەنى يارەپ،
"ئۇزۇڭ هەل ئەيلىگىل بىر مۇددەئاسىنى" دىگەن كوڭلۇم.

ئەگەر كەلسە ئۇلاردىن مىڭ جاپايۇ جەبرىلەر خەستە،
"تەهەممۇل ئەيلىگىل" دەپ ماڭا دەرمان ئەيلىگەن كوڭلۇم.

× ×

بۇ كوڭۇلنىڭ يارىنى قويسام كوتەرمەس بۇ زىمىن،
ئەيتا ئالىمام زەررەئى باردۇر ئەدۇ ئەندەر كەمىن.

قەدىردان يارى مۇناسىپ تاپمايىن هالىم خاراپ،
بىلمىگەي نادان، كوڭۇلنىڭ زەنجىشىن دەردى غېمىن.

رەڭگى رويىم سارغىيىپ ئاقتى كوزۇمدىن ئەشكى دەم،
ئاه ئۇرۇپ قىلسام پىغان تىترەر پەلەك ئەرشى بىرىن.

مەۋج ئۇرۇپ دەردۇ ئەلەم، ئاقسا كوزۇمدىن قان سىرشك
ئىنسى جىن رەهىم ئەيلەبان هالىمغا قىلغاي ئاپىرىن.

كاپىرى تەرسا كورۇپ هالىمنى كوز ياشىن توكەر،
دەردسىز نادانىنى كوردۇم چىقمىدى كوزنىڭ نىمىن.

ئەهلى دانا قەدرىنى دانا بىلۇر، نادان قاچان،
چۇنكى بىلمەس خىزىرنىڭ قەدرىنى هەر دىۋە لەئىن.

هەر كىشى ئۆز هىممىتىچە يار ئىزلەر دەهر ئارا،
زەرنى زەرگەر ئىختىيار ئەتكەي نىجاسەتنى چىبىن.

ئول جەهەننەم سوهبىتىنى ناداندىن قىلمىش كوپ هەزەر،
ئى خۇدايا قىلمىغىل هەركىمنى نادانغا قەرىن.

دانىش ئەهلى ساقلىغىل ئۆزنى بۇ نادان ئەهلىدىن،
چۇنكى ئالدىدا بارابەر تاش بىلەن دۇررى سەمىن.

ئولمايۇ سالىهانى كورسە گەردەنكەش بولۇپ،
پىسىق ئىلىن ئەيلەپ تەۋەززۇ سۇرتكۇسى يەرگە نىمىن.

ساقلىغىل خەستە تىلىڭنى مەجلىس ئىچرە زىنهار،
چۇنكى نادان سوهبىتىدە بولمىدىڭ هەرگىز ئەمىن.

× ×

كورۇندى بىركىچە ئات ئۈينۇتۇپ ئول جانى جانانە،
ئاچىپ يۈزدىن نىقابىن ئەيلىدى هەستىلەرگە جەۋلانە.

تويۇپ جاندىن، ئاياغىغا يىقىلدىم زار-زار يىغلاپ،
دىدى: "باشىڭ كوتەرگىل تۇر بۇ مەيدان ئىچرە مەردانە".

تەلەتتۇپ ئەيلەبان: "هالىڭ نىچۇك؟" دەپ سوردى ئول دىلبەر،
دىدىم: "سوهبەت خۇماردا قىلۇرمەن ئاهى مەستانە."

خۇمارى سوهبىتىڭ، هەجرىڭ پىراقى قىلدى باغرىم خۇن،
قاچان سەندىن جۇدا بولدۇم، بۇ دەردىڭ بىرلە هەمخانە.

دىدى: "كوردۇم سىنى غەمكىن، پەجمۇردەيۇ ئازۇردە"،
دىدىم: "قانداق قىلاي ئاقسا كوزۇمدىن ئەشكى دۇردانە!"

دىدى: "پەريات ئۇرۇپ كوچابە كوچا يىغلىسام دەرمەن،"
دىدى: "نادانلىغىڭدىن قىلما ئىشقىم ئەلگە ئەپسانە."

AltunOq

دېدىم: "دەردۇ پىراقىڭ تىلبە ئەيلەپ قىلدى بى ئۆلپەت،
بۇ بائىستىن مېنىڭدىن قاچتى ياران خىشۇ بېگانە."

دېدى: "نادانلىغىڭدىن بىلمىدىڭ ئىشقىنىڭ رۇسۇمىنى،
كى ئاشىق ئەھلى جان بەرمىش تۇتۇپ سىردىنى پىنھانە."

دېدىم: "ھەجرۇ پىراقىڭ ئالدى قولدىن ئەقلۇ ھۇشۇمنى،
بۇ مەستلىك بىرلە قانداق ساقلىغۇم ئىشقىڭنى خۇپىيانە."

دېدى: "ئەي تىلبە خەستە، ئەيلىدىڭ دىۋانىلىك بىھەد،
ئەجەپ سەركەش ئىكەنسەن" — دەپ تەبەسسۇم قىلدى خەندانە.

× ×

ئەي نىگارىم چىقسا بۇ جان خوش سېنىڭ شەۋقىڭ بىلە،
تاتماغۇم جان ئاچچىغىن بولسام بۇ دەم زەۋقىڭ بىلە.

ئىشق ئىلىنىڭ دەپتىرىدە بولمىسا نامىم مېنىڭ،
ئىتلىرىڭ سانىغا قاتقىل رەھىم ئېتىپ لۇتپۇڭ بىلە.

كوڭلۇم ئەيتۇر: "ئار ئەتكەي ئىت سېنىڭدىن، بىر ئۇزۇڭ،
شەرم قىلمايسەن ئەجەپ بۇ پىئلى ئەتۋارىڭ بىلە".

ھەرنىچە بولسام يامان كويۇڭدا يۇردۇم ئىت كەبى،
بۇ ئىشىكتىن قەھر ئېتىپ سەن قوغلىما قەھرىڭ بىلە.

ئايرىلىپ سەندىن نىگارىم ھەممە ئەھۋالىم بۇزۇق،
يوق ئەجەپ، ئۆڭلانسا ھالىم بىر نەزەرگاھىڭ بىلە.

غەم بىلەن پۇرقەت ئوتى جانۇ دىلىمنى ئورتىدى،
كۇل بولۇپ سورۇلغاي ئەردىم بولمىسام يادىڭ بىلە.

بىلگەنىنچە ئەرتەيۇ ئاخشام سېنى ياد ئەيلەدىم،
بىلمەسەمۇ ياخشى خىسلەت نامۇ ئەۋساپىڭ بىلە.

ياشلىغىمدا بىلمىدىم قەدرىڭنى كوپ ھەسرەتتە مەن،
ئاققۇسى ئەشكى نادامەت دەردى ھىجرانىڭ بىلە.

دەردىمە دەرمان تىلەپ سورسام دىلىمدىن، ئەيتقۇسى:
"تولدۇر ئەي تىلبە، جاھاننى ئاھۇ ئەپغانىڭ بىلە".

"داغى ھىجران ئەزدى باغرىم، ھىچ ئاڭا بارمۇ ئىلاج"
دىسەم ئەيتۇر: "رەۋزىگە كىر پەۋت قىلىپ ياشىڭ بىلە".

خەستە دەردىڭنىڭ داۋاسى، ئىستىسەڭ پىر رەۋزىسى،
كىرپىگىڭ جارۇپ سۇپۇرگىل، سۇ سىپىپ ياشىڭ بىلە.

× ×

كەل ئى ساقى پىدا ئەيلەي جىنىمنى، بىر تەرەپ ئەيلە،
بېرىپ بىر قەترە مەي مۇھلىك خۇمارىم بىر تەرەپ ئەيلە.

بېرىپ ۋەھدەت مەيدىن جۇرئەيى، ھالىمنى سەن شاد ئەت،
گەدانى لۇتىپ ئېتىپ شاھى ئەجەم بىرلە ئەرەپ ئەيلە.

خۇمارىم ئاشتى ھەددىن، مەس بولۇپ پەريات پىغان قىلسام،
مېنى مەئزۇر تۇتۇپ دىۋانە دەپ مەجنۇن لەقەب ئەيلە.

پىراق دەردىدە مەن تەشنە بولۇپ ئاشتى خۇمارىم كوپ،
قاچان يەتسە ماڭا نوبەت پىيالە لەب بەلەب ئەيلە.

تولا. دىۋانەلار مەدھۇش، خۇمارى مەي قىلىپ بىھۇش،
ئېچىپ خۇمخانە ئاغزىنى قىچىرماقلىقنى دار ئەيلە.

"ئېچىپ مەيخانە ئىشكىن مەست ئۇلغانلارغا بىر سۇنسۇن"،
دىبان دىۋانەلەر تۈن كېچەلەردە سەن تەلەب ئەيلە.

ئەگەر يار بەرسە بەختىڭ سۇنسا ساقى ساڭا بىر جام مەي،
قوپۇپ تەزىم ئېتىپ خەستە، جىنىڭ بىرلە ئەدەپ ئەيلە.

× ×

ساقى، خۇمارىم ئاشتى، سۇنغىن ماڭا پىيالە،
ھىچ قالمىسۇن كوڭۈلدە كۇدۇرەتى بۇ سالە.

پەسلى رەبىئەدە گۇلشەن ئەجەپ تاپمش تاراۋەت،
گۇللەر ئۈنۈپ رەڭبەرەڭ، ئەتراپ باغلەرگە لالە.

ۋاختى باھاركى بولمش، شاخلارمۇ ھەم كوكەرمش،
كوڭلۇم مېنىڭ بۇزۇلمش كورگەچ زامان بۇ ھالە.

باغلاردا قۇمرى خۇشھال، "گۇ - گۇ" دىبان سورار ھال،
سۇنغان ماڭا بىرۇ بال، قىلغۇم پىغانۇ نالە.

مەھجۇر قىلدى ئول مەھۋەش، ھىچ كەلمىدى پەيامى،
بادى ساباغا ئەيتاي، ئەرزىم ئەيتىپ قەبالە.

ھىچ بولمىدى پاراموش، شامۇ سابا كوڭۇلدىن،
ئۇچقاچ كوزدىن پەرىۋەش، قان ياش كوزۇمگە ھالە.

گۇلشەن ئىچىدە ھەرگىز كوڭلۇم مېنىڭ خوش ئەمەس،
كورسەتمىسە جامالىن، ماڭا شىرىن ماقالە.

كورمەككە زادۇ ھەيران ئول غۇنچەئى كامالنى،
بۇلبۇل كەبى كېچەلەر قىلغۇم پىغانۇ نالە.

پۇرقەتتە كويدى جانىم، ھىچ قالمىدى قارارىم،
دەردىم پۇتسەم تۈگەنمەس، دەپتەر بولۇر رىسالە.

ئول يارى قەدىرداندىن ئالالمايىن ھىچ خەبەر،
بىچارە تىلبە قىلدى ياراتقانغا ھاۋالە.

تىكىپ يولىغا كوزنى، بىچارە خەستە يىغلار،
قولىن ئېچىپ دۇئاغا، مەستانە بولدى ۋالە.

× ×

مومىن ئەرسەڭ سەن غەنىمەت بىل جۇۋانلىق ۋاختىنى،
سەرپ قىلغىل سەن ئىبادەتكە جۇۋانلىق ۋاختىنى.

كىمكى نادان بولسا قاچغىل، دىلنى ۋەيران ئەيلەگەي،
خىزمىتى داناغا سەرپ ئەت بۇ جۇۋانلىق ۋاختىنى.

سورسا: "نادان كىم؟" دېبان، ئەيتقىل ئاگا: "بىدەرتلەر"،
دەرتسىز ئادەم خاراپ ئەتكەي جۇۋانلىق ۋاختىنى.

سوھبىتى دانانى بىلگىل دىن ئۈيىن ئابات ئىتەر،
سەئى ئىتىپ دىن يولغا باشلار بۇ جۇۋانلىق ۋاختىنى.

بىر نىھالدۇر كىم جۇۋانلىق، راست بىرلە راست بولۇر،
راستقا بەرمەي ئەگرى قىلما بۇ جۇۋانلىق ۋاختىنى.

سوپى ئىبنىلۋەقت بولغىل، يائا بولۋەقت ئى رەپىق،
تاڭلا دەپ بەرمە قولۇڭدىن بۇ جۇۋانلىق ۋاختىنى.

ئۆتكەن ئىشنى ياد قىلما، كەلمىگەنگە مۇنتەزىر،
دىمىگىل "پەريادۇ ۋاي" بىلگىل غەنىمەت ۋاختىنى.

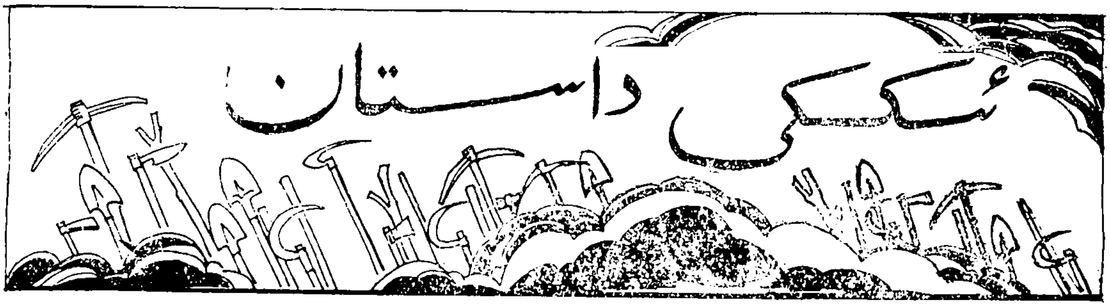

نەشرگە تەييارلىغۇچى: **ئايشەم ئەخمەت**

نەشرگە تەييارلىغۇچىدىن:

18 - ئەسىرنىڭ 50 - يىللىرى جوڭغارخانلىقى بىلەن مانجۇلار ئوتتۇرىسىدا ئۇرۇش يۈز بەردى. جوڭغار ئۇيراتلىرىنىڭ خانى قۇنتاجى مانجۇلاردىن مۇداپىئە كورۇش ئۈچۈن، قۇمۇلغا قوشۇن يوتكەپ، قۇمۇلنىڭ ئاستانە، سومقاغە، توغۇچى، لاپچۇق، قارا دۆۋە قاتارلىق جايلىرىدا تور (گازارما) لارنى سالدۇرۇپ، ئۇ تورلاردا نۇرغۇن لەشكەر توختاتتى. بۇ لەشكەرلەر قۇمۇل خەلقىنى پات - پات بۇلاڭ - تالاڭ قىلىپ، پاراكەندىچىلىككە سېلىپ تۇردى. قۇنتاجى، لەشكەرلىرىنىڭ قۇمۇلنى بىر يىلدا ئۈچ قېتىم بۇلاڭ - تالاڭ قىلىشىغا رۇخسەت قىلغان ئىدى. خەلق قۇنتاجى لەشكەرلىرىدىن قورقۇپ، كۈندۈزلىرى تۈرخۇنلىرىدىن ئىس چىقىرالمايتتى. ئۇلار ئاش - تامىقىنى كېچىلىرى يوشۇرۇن ئېتىپ يەۋېلىپ، كۈندۈزى ئاشلىق - تولۇك ۋە قازان - قومۇچىنى يوشۇرۇپ قوياتتى، ھەتتا نۇرغۇن ئادەملەر چول - باياۋانلارغا قېچىپ بېرىپ شۇ يەرلەردە موكۇنۇپ ياشاشقا مەجبۇر بولغان ئىدى. بۇ خىل زۇلۇمغا چىدىمىغان قۇمۇل خەلقى ئاخىرى كوتىرىلدى. خەلق سەركەردىسى مۇھەممەت شاھى غازىبەك قۇمۇل خەلقىگە باشلامچىلىق قىلىپ قۇنتاجى لەشكەرلىرى بىلەن ئۇرۇش قىلدى. ياچىبەگ ئەنە شۇ يىللاردا چىققان خەلق قەھرىمانلىرىنىڭ بىرسى. ياچىبەگ ئارتام - باغداش ئەتراپ - لىرىدا، تۇرك ۋە ئەلتى تاغلىرىدا يۈرۈپ جوڭغارلار بىلەن سوقۇشقان. جوڭغار لەشكەر - لىرى ئۇنى تۇتۇش ئۈچۈن ئوسمان بەگ دىگەننى سەككىز مىسقال ئالتۇنغا سېتىۋېلىپ، بۇ ساتقىننى پايلاقچىلىققا سالغان. ئوسمان بەگ ياچىبەگنى تۇتالماي، ئاخىرى ياچىبەگنىڭ سىڭلىسىنىڭ ئېرى سامانچى دىگەننى ئىشقا سالغان. سامانچى ياچىبەگنى ھىيلە - مىكىر بىلەن قىلتاققا چۈشۈرۈپ، جوڭغار لەشكەرلىرىگە تۇتۇپ بەرگەن. خەلق قەھرىمانى ياچىبەگ جوڭغار لەشكەرلىرى تەرىپىدىن ئولتۇرۇلگەن. قوزغىلاڭچى خەلق كېيىن خائىن سامانچىنى تۇتۇۋېلىپ، ئۇنىڭ تېرىسىنى تۇلۇمچە سويۇپ، پوستىغا سامان تىققان. "ياچىبەگ" داستانى مانا شۇ ۋەقەلەرنى تەسۋىرلەيدۇ.

تومۇر خەلپە — (تومۇر - مۇجاڭ) 1912 - يىلى قۇمۇلدا مانجۇ ھاكىمىيىتى ۋە شامەخسۇت ۋاڭنىڭ زۇلمىغا قارشى كوتىرىلگەن دىخانلار قوزغىلىڭىنىڭ سەركەردىسى. تومۇر خەلپە باشچىلىغىدىكى بۇ قوزغىلاڭ پۈتۈن شىنجاڭنى زىلزىلىگە كەلتۈرگەن. قوزغىلاڭچىلار ئاز ۋاقىت ئىچىدىلا قۇمۇلنىڭ ئون ئىككى تاغ رايونىنى قولىغا كىرگۈزۈپ، قۇمۇل ۋاڭى ۋە ئۇرۇمچى جاڭجۇنلىرىنىڭ كوپ قېتىملىق ھۇجۇمىنى چېكىندۇرۇپ،

AltunOq

ئۇلارنى زور چىقىمغا ئۇچراتقان. ئەمما ئاخىرى ياڭ زىڭشىڭ تومۇر خەلىپىنى ئالداپ، ئۇرۇمچىگە ئېلىپ چىقىپ، ئۇنى 1913 - يىلى 9 - ئايدا بىر قىسىم ئادەملىرى بىلەن بىللە ئولتۇرۇۋەتكەن.

«تومۇر خەلپە» داستانىدا مانا شۇ تارىخىي ۋەقەلەر بايان قىلىندۇ.

ياچىبەگ

ئوتكەن ئىدى ياچىبەگ،
بۇلاڭ - تالاڭ زاماندا.
دۈشمەن بىلەن جەڭ قىلىپ،
كەتتى ئاخىر ئارماندا.

ياچىبەگنىڭ ئويلىرى،
تۇرك تىغى ئەلىدە.
ھىلە - تاما يوق ئىدى،
ياچىبەگنىڭ ئەپتىدە.

قونتاجىنىڭ لەشكىرى،
قىلدى خەققە سورۇقلۇق.
سار سىلىشتى① خالايىق،
ئوي - ماكانى تۇرۇقلۇق.

يىمەك - ئىچمەك نى ھاجەت،
قاپلاپ كەتتى قۇرۇقلۇق.
ھالىدىن كەتتى خالايىق،
تىپىلماستىن ئوزۇقلۇق.

شۇندا چىقتى ياچىبەگ،
ئوڭ قولىغا نەيزە ئەپ.
تاغلار ئارا يول سالدى،
پالۋانلارنى يىتەكلەپ.

ياچىبەگنى كورگەنلەر،
سومباتلىقكەن دەر ئىدى.

گورزى - بازغان قولىلىرى،
يولۋاس كەبى ئەر ئىدى.

ياچىبەگ خوپ ئەر ئىدى،
يەتتە قۇلان يەر ئىدى.
يەتتە قۇلان يەپ بولۇپ،
يەنە بارمۇ دەر ئىدى.

ياچىبەگنىڭ دادىسى،
ئىدى ئىپتى سۇلايمان.
ياچىبەگنىڭ سىڭلىسىنى،
سامانچى دىگەن ئالغان.

سوقلەت② - سورىن سامانچى،
ياچىغا بولدى پايلاقچى.
نەپكە سىتىپ جىنىنى،
بولدى ياۋغا يالاقچى.

ياچى دىگەن بىر كىشى،
ئارقىسىدا مىڭ كىشى.
ياچىغا ئېگىلمىسە،
قوتۇلمايدۇ ھىچ كىشى.

ياچى دىگەن يانچىيدۇ،
دۈشمەن بولسا سانچىيدۇ.
كىمكى يانسا ياچىغا،
ئىرباڭ بىلەن يانچىيدۇ.

① سارسىلىش — خارلىنىپ قىلىش (تاسقىلىپ يۇرۇش).

② سوقلەت — يوقلاڭ ئىشلارغا سوقۇلۇۋالىدىغان مەمەدان.

ئۇيرات خانىنىڭ خېتىدە،
تۇتسۇن دېدى ياچىنى.
توغام - توغام يول توراپ،
چېبرىك قويدى بارچىنى.

سەككىز مىسقال ئالتۇنغا،
سېتىۋالدى ئۇسمانىنى.
ئولتۇرمەكچى بولۇشتى،
ياچىبەگدەك ئوغلانىنى.

تۇتماق بولدى ئۇسمانبەگ،
ياچىبەگنى تىلىڭ - تىڭلاپ،
تۇتالمىدى ياچىنى،
پايلىسىمۇ غىلجىڭلاپ.

ياچىبەگنىڭ جېنىغا،
سۇيىقەست قىلدى ئۇسمانبەگ.
سامانچىنى ئالداشقا،
نىيەت قىلدى ئۇسمانبەگ.

سامانچىمۇ سېتىلدى،
ئۇسمانبەككە قېتىلدى.
ياچىبەگنى پايلىدى،
تۇتماق بولۇپ ئېتىلدى.

ياچىبەگنى تۇتماققا،
ئەھدە قىلدى سامانچى.
بۇ ئىشلارنىڭ تەكتىنى،
بىلەلمىدى ھېچ ياچى.

سۇلايمان بەك سورىدى،
"ياچى دىگەن قايدا؟" دەپ.
جاۋاپ بەردى سامانچى:
"تاغ ئارىسى باغدا"، دەپ.

تاغ ئارىلاپ ياچىبەگ،
چۈشۈپ كەلدى بىر كۈنى.

بۇ ئىشلاردىن خەۋەرسىز،
كورمەك بولۇپ يۇرتىنى.

سامانچى ئۇنى ئىزلەيتتى،
ئۇندىن - بۇندىن سوراقلاپ.
تاغمۇ تاغ ئاراسىدا،
يۇرگەن ئىدى يول پايلاپ.

شۇل ئەسنادا ياچىغا،
ئۇچراپ قالدى سامانچى.
تىچ كەلدىڭمۇ دەپ ئۇنى،
قارشى ئالدى سامانچى.

ئىشقا سالدى چېبرىكلەر،
سامانچىدەك غالچىنى.
مىڭلاپ چېبرىك موكۇندى،
تۇتماق بولۇپ ياچىنى.

ئوتكۇر كوزلۇك ياچىبەگ،
ئەتراپىغا نەزەر سالدى.
ياۋنى كورمىگەن بىلەن،
كوڭلىدە تۇيۇپ قالدى.

ياناي دېدى ئوزىنى،
ئالماق بولۇپ دالدىغا.
شۇ چاغ كەلدى سامانچى،
ياچىبەگنىڭ ئالدىغا.

"بىزنىڭ ئويلەر تىچ بولدى،
چۈشۈپ ئوتۇڭ ياچىبەگ.
ھېرىپ - ئېچىپ كەلگەنسىز،
سىنچاي ئىچىڭ ياچىبەگ"

ئۇيان ئوتتى ياچىبەگ،
بۇيان ئوتتى ياچىبەگ.
ئاخىر ئويگە كىرمەكنى،
قارار ئەتتى ياچىبەگ.

تۈيغۇزمدى بۇ ئىشنى،
سامانچى ئايالىغا.
چۇشۇرمەكچى بولدى ئۇ،
ياچىبەگنى دامغا.

يۇرسەت كۈتۈپ تالاغا،
چىقشۋالدى سامانچى.
خىيال سۈرۈپ شۇ ئۆيدە،
يالغۇز قالدى بۇ ياچى.

سامانچى چېرىكلەرنى،
ھەر تەرەپتە توختاتتى.
ياچىبەگنىڭ ئىتىنىڭ،
ئۇلاغىنى بوشاتتى.

شۇ ئەسنادا چاقىردى:
"چاپسان چىقىڭ ياچىبەگ!"
چېرىكلەر كېلىپ قاپتۇ،
ئاتقا مىنىڭ ياچىبەگ.

ئۆيدىن چىقىپ ياچىبەگ،
چۇشۇپ قالدى قاپقانغا.
ئۇزەڭگىگە پۇت سېلىپ،
يىقىلىپ چۇشتى بىر يانغا.

چېرىكلەر بېسىپ كېلىپ،
قورشۋالدى ياچىنى.
سالما تاشلاپ بويىنغا،
تۇتۇۋالدى ياچىنى.

توغرا تاغنىڭ ئالدىدا،
توراپ ئالدى ياچىنى.
ئەلەنجىسىگە قويماي،
باغلاپ ئالدى ياچىنى.

ھەيران قالدى ياچىبەگ،
قاراپ شۇ چاغ ئەتراپقا.
قىلتاقنى چۇشەنگەندە،
تولدى كوڭلى پەرياتقا.

چۇقان سالدى چېرىكلەر:
يۇردۇڭ تاغدا ياچىبەگ.
ئەمدى قولغا چۇشتۇڭمۇ،
ئۇبدان چاغدا ياچىبەگ.

بۇنى ئاڭلاپ ياچىنىڭ،
كوزلىرىدىن ئوت ياندى.
باغلانىسىمۇ قاتمۇ ـ قات،
چېرىكلەرگە تاشلاندى.

بىر تىك بېقىپ قارىدى،
سامانچىنىڭ يۇزىگە.
قوللىرىنى جورىدى،
سامانچىنىڭ كوزىگە.

ئېلىپ ماڭدى ياچىنى،
ئۆلتۈرۈشكە چاغلاندى.
ئاللا قولى دېگەن ئۇغلى،
ئارقىسىدىن تاشلاندى.

ياچىبەگ—ئەلنىڭ ئوغلى،
ئوت ئىكەن، چاقماق ئىكەن.
ياچىبەگنى ئۆلتۈرگەن،
جالالىق ئۆيرات ئىكەن.

× ×

ھەسرەت بىلەن خالايىق،
دۇئا بەردى دوستىغا.
سامانچىنى جازالاپ،
سامان تىقتى پوستىغا.

تومۇر خەلپە

قارلار يېغىپ ياز بولمايدۇ،
باغداشنىڭ تاغى.
دەرت كەلگەندە پايلمايدۇ،
يۈرەكنىڭ داغى.

لەپ ـ لەپ قىلىپ قارلار ياغدى،
تاغلارنى بويلاپ.
ئۆتكۈر كوزلەر ئوقيا بولدى،
دۈشمەننى پايلاپ.

ئالتاي ياتتۇق مىنگاڭدا،
سوكسوك بىلەن ئوت قالاپ.
كوزنىڭ خومارى ئاقتى،
قۇمۇل يولىغا قاراپ.

قارا كېچە، قارا ياغاچ،
مېنىڭ يولدۇشۇم.
يوپۇرمىغى شىلدىرلىسا،
هوشياردۇر بېشىم.

دەهشەت بىلەن ئېلىشقاندا،
دۈشمەن بىلەن مەن.
ئولۇپ قالسام يىغلارسىزمۇ،
جان قېرىنداشىم.

هوگا بولۇت ئۈستۈمدە،
دۈشمەن مېنىڭ قەستىمدە.
مەن خۇداغا راست بولسام،
دۈشمەن ئاياق ئاستىمدا.

تاغ سايان قىلدۇق سەپەر،
ئەمدى نىچۇك هاللار كېچەر.
تاغدىمۇ ئادەم تولا،
ئويناپ ـ كۈلۈپ كۈنلەر ئوتەر.

قار ـ يامغۇر يېغىۋاتىدۇ،
بولو داۋاندىن سىيرىلىپ.
چېرىكلەر كېلىۋاتىدۇ،
ئەزرائىلدەك كېرىلىپ.

توۋە يېنىدىن چېرىك چىقتى،
ئەلىمىنى دىڭگايتىپ.
ئاخۇن ـ موللىلار قاچتى،
سەللىسىنى قىڭغايتىپ.

ئۈچكورە بوغداي ئۇن تارتتۇق،
هەممە خەقگە ئاش بولدى.
تومۇر خەلپە دىگەن باتۇر،
ئون ئىككى تاقىا باش بولدى.

كوتەل بېشى تەنشىگدە،
تەسكەن ئوتۇن چاپتۇق بىز.
قېرىدىم بىلەن شەر سوقۇپ،
ئوتتۇرىسىدا ياتتۇق بىز.

يەنداشەيمۇ كەلگەندە،
تولا سوقتى داڭداڭنى.
تاغچىلارمۇ ئەر ئىكەن،
تارتىپ ئالدى جوڭجاڭنى.

تومۇر خەلپە تەۋرىدى،
ئاسماندىكى يۇلتۇزدەك.
چەندارىننى يىقىتتى،
جاڭگالدىكى توڭگۇزدەك.

ئاقچوق سېيى ئوپۇركەن،
چەندارىن دىگەن چوقۇركەن.
تاغچى پالۋانلار چۈشسە،
چەندارىنمۇ قوقۇركەن.

چېرىكلەرنىڭ ئولۇگى،
چىلىك خاكىمىياۋغا پاتمىدى.
چەندارىننىڭ ئەسكىرى،
يەرلەر تېپىپ ياتمىدى.

ئاقچوق سېپىغا چىقىپ،
چەندارىنىغا ئوق ئاتتۇق.
چەندارىنىمۇ زور چىقىپ،
ياردادىك ياقىلاپ قاچتۇق.

تاغدا يايلىغان كاللار،
قارىغاي ئارىلاپ كەتتى.
دوست بولىمىز دېگەنلەر،
ئەمدى ئايرىلىپ كەتتى.

توۋەندىن چىقىپ كەلدى،
يۇمۇلاق - يۇمۇلاق قوشقۇزلار.
هوشۇرنى تۇتۇپ بەرگەن،
مەمەت قولىدەك توڭگۇزلار.

كول بويىدا نىملەر بار،
ئۇدەك بىلەن غازلار بار.
ئۇدەك ئاتساڭ غاز قالسۇن،
دۇشمەن ئۆلۈپ دوست قالسۇن.

بىز ئۆلسەك ئۆلۈپ كەتتۇق،
ئەل - يۇرتلار ئامان قالسۇن.
بىزنى دېگەن يارەنلەر،
ئۆلمەستىن هايات قالسۇن.

مىلتىغىمنى مەن ئېسىپ،
تاغلاردا ئوۋ ئوۋلۇدۇم.
ئۈچ بالامنىڭ دەردىدە،
ئۆيرات بولۇپ دولۇدۇم.

خوي غېرىپ بولدى كىشى،
باغداش دېگەن تاغ ئىچىدە.
قانتىم بولسا ئۇچارمەن،
تۈن قاراڭغۇ كېچىدە.

ئۈچكۈردۈمىمۇ، ئۈچكۈردۈم،
نەنسەن تېغىدا چۆش كوردۇم.
كېچە يېتىپ ئۇيقۇمدا،
بالىلىرىمنى چۈش كوردۇم.

ئەمبەرغۇل دېگەن يەردە،
بىر تاتلىق بىغىر قىلغان.
يۇسۇپ ئاخۇن رەمەتلىك،
تورۇق ئاتنى يېغىر قىلغان.

كوتەل بېشى تەنشىكىدە،
ئالا ئىنەكنى ئۆلتۈرگەن.
بايلار گوش تالاشقاندا،
موللىمەتنى كويدۈرگەن.

ئۈرگۈن دېمەك بىزنى،
ئۈچ يىل تىجىدۇق سىزنى.
ئارپا - بۇغدايىنى كورۇپ،
تاشلىۋەتمەكلار بىزنى.

قاغىلار قاغۇم سايان،
سەگۈنچىگىم سەرۋەك سايان.
تاغچىلار تاقىقا ماڭغاندا،
قالغانلار قاراپ قالغان.

ئاتلار ئورۇق، يوللار يىراق،
جانلاردىن ئوتتى،
ئاتنى سېمىز ساقلىغانلار
قۇش بولۇپ ئۇچتى.

داۋان توۋەن چۇشۇپ كەلدۇق،
ئاتلار ئۇيناتىپ.
قوللىرىمىزدا كۇمۇش مىلتىق،
شەر قولان ئاتىپ.

سەن بىزنى سۇقتۇم دەيسەن،
سېپى چولاق قامچاڭ بىلەن.
خۇدايىم كەسسۇن قولۇڭنى،
ئۇتمىگەن قاچاڭ بىلەن.

خويما كاتتا جەڭ بولدى،
كوشوتى دېگەن دەندە.
جىڭتەي دېگەن ئەر بولۇپ،
قورقۇپ ئۆلدى شۇ دەمدە.

AltunQ

شامەخسۇتتىن خەت چىقتى،
ئۇقالماستىن دوگولەتتۇق.
سۇخەنچى بولغان لالمنى،
تاغ بېشىدىن تىكلەتتۇق.

ئىگىز تاغنىڭ ئارقىسىدا،
كاتتا ـ كىچىك شەرلەر بار.
دۇشمەن بىلەن جەڭ قىلىپ،
جۇڭجاڭ ئالغان ئەرلەر بار.

چىڭ ۋاڭ غوجام خەت بەردى،
"جۇڭجاڭلارنى بەرسۇن" دەپ.
تومۇر خەلپە خەت بەردى،
"ئۇرۇشار بولسا كەلسۇن!" دەپ.

كوشوتىنىڭ داۋانىدا،
ئات كوكسىدە جوغۇلا.
تومۇرنى تۇتۇپ بەردى،
مەمەت قولىدەك دوغىلار.

مېنى ئولتۇرگىدەك ئەمدى،
ئوقادۇرمەن ئىمانىمنى.
قىيامەت قايىم بولغاندا،
ئالادۇرمەن جاۋاۋىمنى.

ئىگىز قارىغاي تاغدا،
سۇلار ئاقىدۇ سايدا.
مەن مۇندا غېرىپ جايدا،
ئاتا ـ ئانىلار قايدا؟

جان چىقاردا كەلسەڭدى،
جانان قاشىمغا مېنىڭ.
نى ئالامەت تاغلىرى،
سېرىلدى باشىمغا مېنىڭ.

تومۇر خەلپە كەتتىغۇ،
ئۇرۇمچىگە يەتتىغۇ.
"ئۇنىڭ يانىغا ئۇتتۇم" دەپ،
زەردى بىلەن كەتتىغۇ.

ئۇرۇمچىنىڭ يولىدا،
ئاتمىش يەردە بۇلاق بار.
تومۇرنى ئېلىپ چىقسا،
هەر كۇنلۇگى سوراق بار.

ئۇرۇمچىنىڭ چېرىگى،
ئاتلىرىنى يالدايدۇ.
تومۇرنى هالاك قىلىپ،
نەيزىسىنى قاندايدۇ.

مەن بۇ يەرلىك ئەمەسمەن،
يەر سۇيىنى بىلمەسمەن.
يەر سۇيىنى بىلگەندە،
باغلىساڭمۇ تۇرماسمەن.

ئۇرۇمچىدىكى جاڭجۇنلەر،
ئولتۇرۇشكە مايىللار.
پۇل بەرسىمۇ ئونۇمايدۇ،
جاڭجۇن دىگەن جاهىللار.

تومۇرنى ئېلىپ چىقىپ،
ئاتمىش يەردىن چاپتۇردى.
چىڭ ۋاڭ غوجام قاراقچى،
جۇڭجاڭنىمۇ تاپتۇردى.

قىيىن ئىگەر چاپتۇردى،
كىمخاپ بىلەن ياپتۇردى.
يۇزى قارا شامەخسۇت،
شۇنچە خەقنى ئاتتۇردى.

ئۇ زاماندا تىچلىق يوق،
شاڭ پاڭلارغا مەش قويدى.
بىر جىڭ توت سەر ئاش بېرىپ،
پالۋانلارنى ئاچ قويدى.

قوراي يولى هەيۋەتلىك،
ئۇنىڭ ئىچى زارەتلىك.
مۇرادىغا يەتمىگەن،
تومۇر خەلپە رەهمەتلىك.

شاھزادە پەررۇخ

(خەلق داستانى)

داستاننى ساقلىغۇچى: **ئېلى ئۇمەر**
نەشرگە تەييارلىغۇچى: **ئابدۇرېھىم ئىسمايىل**

رىۋايەت قىلغۇچىلار ئانداغ رىۋايەت قىلىپتۇركى، قەدىمقى زاماندا قەندىھار دىگەن بىر شەھەر بار ئىدى. بۇ شەھەرنىڭ پادىشاسىنىڭ ئىسمىنى لەندىھۇر دەپ ئاتايتتى. لەندىھۇرنىڭ ناھايىتى زەبەردەست بىر ئوغلى بولۇپ، ئېتى پەررۇخ ئىدى. قىرىق يىگىت شاھزادە پەررۇخقا ھەمرا بولۇپ، ئۇنى مۇھاپىزەت قىلاتتى.

كۈنلەردىن بىر كۈنى شاھزادە يىگىتلىرىنى ئەگەشتۈرۈپ ئۆزىنىڭ چار بېغىغا يېتىپ كەلدى. بۇ يەردە بىر مەھەل سەيلى-تاماشا قىلىپ كوڭۈل ئاچقاندىن كېيىن، ئۆزى يالغۇز شاھى سۇپىغا كېلىپ ئارام ئالدى. شۇ ئەھۋالدا ئۇنىڭدا ئۇيقۇ غەلىبە قىلىپ، بىر چۈش كوردى. چۈشىدە، توت يۈز كېنىزەكنى ھەمرا قىلىپ، ئاي دىسە ئاي ئەمەس،

كۇن دىسە كۇن ئەمەس، ئاپتاپى تەلئەت ۋە مۇشتىرى سائادەت، ھوسنى لاتاپەت بىر نازىنىن قىز شاھ سۇپا ئالدىدىكى گۇللەر پورەكلەپ ئېچىلغان گۇلزارلىقتا نامايەن بولدى. قىز نەچچە خىل ناز - كېرەشمىلەرنى جىلۋىغا كىرگۇزۇپ، بۇ نەزمىنى ئوقۇغىنىچە شاھزادىنىڭ ئالدىغا يېتىپ كەلدى:

قىز:

بۇ باغنىڭ گۇللىرى بىسيار دۇرلەر،
بۇ گۇللەرنى سويۇپ قالغاچقا كەلدىم.
مۇھەببەتكە كوڭۇل خۇشتاردۇرلەر،
يۇرەكتە ئىشىق ئوتى يانغاچقا كەلدىم.

پەررۇخ:

كوزى چولپان ئوزى ئايدەك نىگارىم،
يۇزىڭنى بىر كورۇپ ئاغدى خىيالىم.
پىدا بولسۇن ساڭا مېنىڭ جانۇ - جانىم،
بايان ئەيلە ئوزۇڭ قايدىن كېلۇرسەن؟

قىز:

مېنىڭ نامىمنى سورىساڭ ئەي نىكوزات،
ئېرور گۇلرۇخ، ئوزەممەن ئادىمىزات.
قويۇلغاندۇر ئاتامغا قىلىچخان ئات،
سېنى دەپ بۇ ماكانلارغا كېلىپمەن.

پەررۇخ:

ئەسىر قىلدى مېنى ھوسنى - جامالىڭ،
كوڭۇلگە ياقتى بەك شىرىن كالامىڭ.
بولاي ئالدىڭدىمەن دائىم غولامىڭ،
بايان ئەيلە ئوزۇڭ قايدىن كېلۇرسەن؟

قىز:

ماكانىم سورىسىلەر شەھرى يەمەندۇر،
قۇچاغى كەڭرى ھەم باغۇ - چىمەندۇر.
يىگىتى ۋە قىزلىرى خۇشخۇي لېۋەندۇر،
سېنى دەپ بۇ ماكانلارغا كېلىپمەن.

پەررۇخ:

كىشىنىڭ بولسا مەرغۇپ دولىتى - يارى،
ئوتەر خۇشخۇي كۇلۇپ ئومۇر باھارى.
ۋىسالىڭغا سېنىڭ بولدۇم خۇمارى،
بايان ئەيلە ماڭا، نەدىن كېلۇرسەن؟

ئەلقىسسە، گۇلرۇخ شاھزادىنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئېگىلىپ تازىم قىلدى. قولىدىكى ئۈچ تال قىزىل گۇلنى جىلۋە - ناز بىلەن تۇتۇپ بېرىپ، بۇلبۇلگويادەك قاقاقلاپ كۇلۇپ قىز - لار بىلەن بىرلىكتە گۇللەر ئارىسىغا كىرىپ كوزدىن غايىپ بولدى.

شاھزادە گۇلنى قولىغا ئېلىپ بىر پۇراپلا چوچۇپ ئويغاندى. قارىسا چۇشى ئىكەن. ۋۇجۇدى ئىشىق ئوتىدا قىزىپ، يۇرىگى پىراق يالقۇنىدا كويۇۋېتىپتۇ. شاھزادە بۇ ئازاپىقا تاقەت قىلالماي ھۇشىدىن كېتىپ يىقىلدى. يىگىتلەر شاھزادىنىڭ ئەھۋالىدىن خەۋەر تېپىپ دەرھال پادىشا لەندىھۇرغا خەۋەر قىلدى. پادىشا بۇنى ئاڭلاپ، گىرىيان ۋە نالان بولۇپ ۋەزىر - ئەمرالىرى بىلەن باققا يېتىپ كەلدى، قارىسا ئوغلى زەبۇن ۋە رەمەق جان بو - لۇپ يېتىپتۇ، سەرۋىدەك بويى يادەك ئېگىلىپتۇ، قىزىلگۇلدەك چىرايى زەپىرەنىدەك سار - غىيىپتۇ. قەندىھار شاھزادىنىڭ ئەھۋالىغا ئېچىنىپ، نىمە بولغانلىغىنى سوراپ ھىچكىمدىن بىرەر ئېغىز جاۋاپ ئالالمىدى. ئۇ ئىلاجىسىز شاھزادىنى چاھار جۇپقا (تەختىراۋانغا) ياتـ - قۇزۇپ ئوردىغا يوتكىتىپ كەلدى. ئوردا ئەھلى يىغىلدى. پەررۇخنىڭ ئانىسى — مەلىكە شەھرىيار ئوغلىنىڭ دەردىدە ئورتىنىپ، كوزلىرىدىن ياش توكۇپ يېتىپ كەلدى ۋە پەرزەنـ - دىنىڭ يۇزىگە يۇزىنى يېقىپ "ئەي كوزۇمنىڭ قارىسى مېھرىۋانىم بالام! نىمە بولدىڭىز، كوزىڭىزنى ئېچىپ ماڭا جاۋاپ بېرىڭ!" دەپ نالە - پەرياد قىلدى. شاھزادىدىن سادا چىقمىدى.

شاھزادىنىڭ ئاتابېك ئىسىملىك دانىشمەن ۋە بىلىملىك بىر ۋەزىرى بار ئىدى. ئۇ ھەر قانداق مۇشكۇل ئىشقا چارە تاپالايتتى. ۋەزىر ئوردىغا بېرىپ شاھزادىنى كوزدىن كەچۇردى: شاھزادە كوزى يۇمۇلغان، چىرايى سارغايغان ۋە ئېغىر نەپەس ئالغىن ھالدا، ئۇنىسىز ياتاتتى. ئاتابېك ئۇنىڭ قانداق بولۇپ بۇ ھالغا گىرىپتار بولغانلىغىنى سورىغان ئىدى، يىگىتلەردىن بىرى سوزلەپ مۇنداق دىدى: "بىز سەيلى - تاماشا ئۇچۇن شاھزادە بىلەن باققا بارغان ئىدۇق، شاھزادە شاھ سۇپىدا ئازراق ئارام ئالغان، بىز بىر سائەتتىن كېيىن بېرىپ ئۇنى بۇ ئەھۋالدا كوردۇق." ئاتابېك بۇ گەپنى ئاڭلاپ، شاھزادىنىڭ ئەھ - ۋالىنى مۇلاھىزە قىلدى ۋە پادىشاغا تۇۋىپ چاقىرتايلى! — دىدى.

پادىشاھى لەندىھۇرنىڭ سارىيىدا ئۇچيۇز نەپەر تىۋىپ بار ئىدى، پادىشا دەرھال ئۇلارنى چاقىرتىپ كېلىپ، بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

ئىلاج ئەيلەڭ بۇ بىمارنىڭ دەردىگە،
جانىم بالام پاتراق شىپا تاپسۇنلەر.
داۋا قىلىڭ چەككەن ئازاپ رەنجىگە،
جانىم بالام پاتراق شىپا تاپسۇنلەر.

شە - شەلەردىن ئېلىپ كەلگەن تىۋىپلەر،
ئوغلۇم ئۇچۇن ياخشى دورا بېرىڭلار.
ساقايتساڭلار خالىغاننى ئېلىڭلار،
جېنىم بالام پاتراق شىپا تاپسۇنلەر.

شاھزادىدۇر مېنىڭ ئۆمۈر چىراغىم،
دىل خوشلۇغۇم، كوزۇم نۇرى، قاراغىم.
ئۇسىز ئۆتمەس گالدىن ئەسلا تاماغىم،
جېنىم بالام پاتراق شىپا تاپسۇنلەر.

ۋەدەم شۇلدۇر قىرىق غولام-قۇل بېرەي،
خىزمىتىڭلار قىلىپ قۇلدەك تەلمۇرەي.
غەزنەمدىن ئۆن يەتتىنى ئۆتۈنەي،
جانىم بالام پاتراق شىپا تاپسۇنلەر.

تۆۋىپلەر پادىشا تەرىپىدىن كوپ ئىززەت-ئىكرامغا مۇيەسسەر بولدى، ياخشى كۈتۈلدى. ئۇلار شاھزادىنىڭ ئەتراپىدا پەرۋانىدەك ئايلىنىپ تومۇرلىرىنى تۇتۇپ، دورىلارنى ئىچكۈزدى، ھەممە ماھارەتلىرىنى ئىشلەتتى، بىراق، نەتىجىسى بولمىدى. شاھزادە جوياۇپ سوزلەيدىغان، گەپ سورىسا جاۋاپ بەرمەيدىغان، ئىشقىياتقا مۇناسىۋەتلىك سوزلەرنى ئاڭلىسا، كوزلىرىدىن تاراملاپ ياش ئاققۇزىدىغان بىر ھالەتنى ئىپادە قىلدى. تۆۋىپلەردىن بىرى: "ئەي پادىشاھى ئالەم، ئوغلىڭىز ئىلگىرىكىدىن سەل-پەل ياخشىلانغان بولسىمۇ، لېكىن كېسەللىك ھالىتىدە چوڭ ئۆزگىرىش بولمىدى. قۇرئان ئوقۇتۇپ، دېمىدە ئىچكۈزۈپ كورسەك قانداق بولار؟"— دەپ ئېيتتى.

قەندىھار ئوردىغا قارى-قۇرئانلارنى چاقىرتتى. قارىلار بىر نەچچە كۈن قۇرئان تىلاۋەت قىلىپ، شاھزادىگە دېمىدە ئىچۈردى، شاھزادە خېلىلا ئوڭشىلىپ قالدى.

بىر كۈنى شاھزادىنى ئاتا-ئانىسى يولەپ خاس ھوجرىغا ئېلىپ كىردى ۋە ئۇنىڭغا "ئول كۈنى چارباققا سەيلىگە بېرىپ بۇ ھالەتكە گىرىپتار بولغىنىڭىزدىن بۇيان، بىز ناھايىتى بىئارامچىلىقتا قالدۇق، ئوغلۇم، قەيەرىڭىز ئاغرىيدۇ؟ نىمىشقا تائام يىمەيسىز، گەپ-سوز قىلمايسىز؟ بۇنىڭ سەۋەۋىنى بىزگە بايان قىلسىڭىز، بىز چارە قىلساق قانداق؟" دەپ ئېيتتى.

شاھزادە پەررۇخ بىر ئاھ چېكىپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

چار باققا باردىم بىر كۈنى سەيلىگە،
دوستلار مېنى ئۆزگە يار ئەيلىدى.
قىلدۇق ئۇندا خېلى ئۇزاق تاماشا،
خوش مەنزىرلەر بىزنى خۇشتار ئەيلىدى.

تۇرار ئىدى باغدا گۈللەر ئېچىلىپ،
گۈپۈلدىگەن خۇش پۇراقلار چېچىلىپ،
پىشقان ئىدى مېۋىلەر تەڭ يېتىلىپ،
بىزنى كورۇپ قۇشلار ئەشئار ئەيلىدى.

قىلدۇق ئۇزاق دوستلار بىلەن سەيرىلەر،
گۇلزار ئىچرە كىرىپ ئۇزدۇق لەيلىلەر،
سۇغا چومدۇق، يىدۇق شەرۋەت مىۋىلەر،
شاتلىغىنى هەركىم بىسيار ئەيلىدى.

كوردۇم بىر چۇش: بولدى باغدا يار پەيدا،
ئاڭا ئىدى نۇرغۇنلىغان قىز هەمرا،
بولدۇم ئۇنى بىر كورۇپلا چىن شەيدا،
كوكسۇم ئارا ئىشقى قارار ئەيلىدى.

كېلىپ گۇلدەك ئىگىلىپ قىلدى سالامى،
پۇتتى سەۋىر ـ تاقىتىمنىڭ چىدامى،
ئاقتى بالدەك ئاغزىدىن سوز ـ كالامى،
مەقسىدىنى ماڭا ئاشكار ئەيلىدى.

جانغا سىڭىپ يالقۇنلۇق بىر ئوت ـ ئاتەش،
غايىپ بولدى تۇيۇقسىز ئول يار ـ مەهۋەش،
شۇندىن بۇيان چەكمىشىمدۇر دەرت ـ نالەش،
كۇن ـ تۇنۇمنى ئازاپ دىشۋار ئەيلىدى.

پەررۇخ بۇ نەزمنى ئوقۇپ، بىر ئاه چەكتى ـ دە، يەنە هۇشىدىن كەتتى. ئاتا ـ ئانى ـ سى ئۇنىڭ بۇ ئەهۋالىنى كورۇپ تىخمۇ بىارام بولدى. شاهى قەندىهار: "مىنىڭ بۇ پەر ـ زەنت جىگەر بەندىم بىر يارى مەهبۇپقا چۇشىدە كوڭۇل ئىلىندۇرغان ئوخشايدۇ، ئەي ۋەزىرلەر، ئولىمالار، هوكمالىرىم! بۇنىڭ ئىلاجى نىمىدۇر؟ بۇنىڭغا چارە قىلىڭلار! دەپ بۇ مۇرەببەنى ئوقۇدى:

بۇ جاهاننىڭ ئىشلىرى كوڭلۇمگە ئازار ئەيلىدى،
كەلتۇرۇپ ئوغلۇمغا دەرت، دەردىمنى بىسيار ئەيلىدى.
قان بولۇپ ئاقتى كوزۇمنىڭ ياشلىرى شۇ ۋەجهىدىن،
ئەي يارانلار، بۇ ئالەم شۇنچە مىنى خار ئەيلىدى.

چاقىرىپ نۇرغۇن تىۋىپ، سورىدىم بالامنىڭ دەردىنى،
ئىشلىتىپ كوردى ئۇلار چارە ـ ئۇسۇلنىڭ هەممىنى،
بولمىدى بەۋا، سىرىغلىق باستى ئوغلۇم چىهرىنى،
بۇ ئەلەم بارغانسىرى هالىمنى ناچار ئەيلىدى.

گەر بۇنى بىلسەم جاهانغا زادىلا كەلمەس ئىدىم،
لەندىهۇر ئاتنى ئۇزەمگە ئارى دەپ قويماس ئىدىم،

ياكى بالدۇر ئۆلگەن بولسام بۇ بالا كۆرمەس ئىدىم،
بۇ رەھىمسىز كاژ پەلەك بەختىمنى تارمار ئەيلىدى.

لەندىھۇر بۇ نەزمىنى ئوقۇپ، كوزلىرىدىن باھار بۇلۇتىدەك ياش توكتى. ۋەزىر ئەمە-
رالەرنىڭ مەسلىھەت بېرىشىنى تەلەپ قىلدى. ۋەزىر ئاتابېك: "ئەي شاھى جاھان، شاھزادىگىزنىڭ
كېسىلىگە تېـزراق ئامال قىلمىساق بولمايدۇ. مۇنەججىم - قۇرئەندازلەرگە قۇرئە سالدۇرۇپ
باقساق قانداق؟" دىدى. پادىشاغا بۇ سوز مەقبۇل كېلىپ، ۋەزىر ئەمىرالارغا "مۇنەججىم -
قۇرئەندازلارنى ئوردىغا ھازىر قىلىڭلار!" دەپ ئەمىر قىلدى. كوپ ئوتمەي ئوردىدا بىر -
مىڭ يەتتە يۈز نەپەر مۇنەججىم - قۇرئەنـداز ھازىر بولدى. پادىشا شاھزادىنىڭ دەردىگە
داۋا تاپىپلا، ئۇلارنى دۇنيادىن بىھاجەت قىلىدىغانلىقىنى ئوختۇردى. ئۇلارنىڭ ھەر بىرىگە
تون - سەرۇپايلار كىيدۇرۇلدى، قۇرئەنداز - مۇنەججىملەر ياخشى سائەتلەرنى مۇلاھىزە قىلىپ،
قۇرئى سېلىپ، پادىشاغا بۇنداق جاۋاپ بەردى:

—ئەي پادىشاھى ئالەم! شاھزادىگىز يەمەن ۋىلايىتىنىڭ پادىشاھى قىلىچخانىنىڭ قى-
زى—مەلىكە گۇلرۇخنى چۇشىدە كورۇپ ئاشىقى شەيدا بولۇپ كوڭۇل ئالدۇرۇپتۇ، بۇلبۇل
قىزىل گۇلنى كورمىگۇنچە سايرىماس، ئاشىقنىڭ مەشۇقىنى كورمىگۇنچە كوڭلى ئېچىلماس.
شاھزادىنىڭ مەقسىدى يەمەنگە بارغاندىلا ھاسىل بولۇر، ئۇ، يار ۋىسالىغا ئېرىشمىگۇنچە بۇ
رەنجىدىن خالاس بولماس!

ۋەزىر ئاتابېك: "پادىشاھى ئالەم، بىزنىڭچە شاھزادە يەمەن دىيارىغا بېرىپ مەشۇقىنى
تېپىپ كوڭلىنى ئېچىپ كەلگىنى تۈزۈك"، دەپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

كىمكى بولسا دۇچار ئىشىق ئوتىغا،
دىلىدا بار بولۇر بىر مۇددىئاسى.
يېتىپتۇر ئوغلىگىز بىچارىلىقتا،
يەمەن شەھرىدىدۇر ئۇنىڭ داۋاسى.

پەرىشاندۇر ئۇنىڭ ھەرچەندە ھالى،
كىشىگە سوزلىمەس مەجنۇن مىسالى،
بولۇپتۇر زەپىران گۇلدەك جامالى،
ئېغىردۇر كۇنۇ - تۇن تارتقان جاپاسى.

بولۇپتۇر ئۇ گۈزەل بىر قىزغا ئاشىق،
كورۇپتۇر قىزمۇ ھەم ئانى مۇۋاپىق،
كېلۇرلەر بىر بىـرىگە بەكمۇ لايىق،
ھەر ئىككى پەرزەنتىنىڭ باردۇر ۋاپاسى.

ئەگەر ئادەمدە ئىشىق - ئىزھارى يوقتۇر،
مۇھەببەت ئەھلى بىرلە كارى يوقتۇر،

ئۈنىڭ نەپسى زىمىستاندەك سوغۇقتۇر،
قۇلاقىا ياقمىغاي سويگۇ - ناۋاسى.

ئاتابېك قىلدى سۆزنى ئاشىقانە،
يەمەن سارى بولۇش لازىم راۋانە.
شاھزادىدۇر بۇ دەم مىسلى پەرۋانە،
شۇنىڭ بىرلە كورەر كوزنىڭ قاراسى.

ئاتابېك پادىشاغا "شاھى ئالەم، شاھزادىنى يەمەنگە سودىگەر قىياپىتىدە ئەۋەتەيلى. ئۇ، ئۇ يەردە مەھبۇبىنى كورۇپ تەسكىن تاپار ۋە ھايات بولسىلا، چوقۇم قايتىپ كېلىدۇ، دىدى". نەچچە ۋاقىتتىن بېرى ئورۇن تۇتۇپ ياتقان شاھزادە بۇ گەپنى ئاڭلاپ كۆلۈمسىردى، پادىشا پەرزەنتىدە رۆي بەرگەن بۇ ئوزگىرىشنى كورۇپ، ناھايىتى خوشال بولدى ۋە ۋەزىرنىڭ مەسلىھىتىگە كونۇپ، شاھزادىنى يەمەنگە يولغا سېلىشقا ھازىرلىق قىلدى. شاھزادىگە ۋەزىر ئاتابېكنى ھەمرا قىلدى، قىرىق نەپەر غولام (خىزمەتچى) تەيىنلىدى ۋە تـوت يۈز خېچىرغا يىپەك مال ۋە ئىسىل ماتارلار ئارتىپ بەردى. مۇندىن باشقا يېتەرلىك ئالتۈن - كۈمۈش تەقلەپ بەردى. پادىشا پەررۇخنى. ئۈچ كۈنلۈك يولغىچە ئۈزىتىپ باردى. ئۇ خوشلىشىش ئالدىدا: "مەن سېنىڭ ئارزۇيۇڭغا قانىمىدىم. تىرىك تۇرۇپ سېنىڭدىن جۇدا بولىدىغان بولدۇم. يەمەن بىلەن قەندىھارنىڭ ئارلىغى بىر يېرىم يىللىق يولدۇر، تولىمۇ خەتەرلىك يەرلىرى باردۇر، سېنى خۇدايىتائاللاغا تاپشۇردۇم"، دىدى ۋە يىغلاپ تۇرۇپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

مۇندىن كېتەر بولدۇڭ يەمەن شەھرىگە،
ئەي پەرزەندىم، بىر ئاللاغا تاپشۇردۇم.
قالدىم ئەمدى جۇدالىقنىڭ دەردىگە،
ئەي پەرزەندىم بىر ئاللاغا تاپشۇردۇم.

ئۇشبۇ دۇنيا ئىكەن شۇنداق ۋاپاسىز،
قەدەم قويدۇڭ سەپەرلەرگە ئاتاسىز،
قەدرىڭ ئىدى جاندىن ئېزىز - باھاسىز،
ئەي پەرزەندىم بىر ئاللاغا تاپشۇردۇم.

ياساتقانتىم سېنىڭ ئۈچۈن چاھار باغ،
ۋەيران بولۇپ، تۇتتى ماكان ئاندا زاغ،
ئۈچتىڭ بەختىم كوكىدىن سەن — نۇرچىراغ،
ئەي پەرزەندىم بىر ئاللاغا تاپشۇردۇم.

كورەرمەنمۇ دىدارىڭنى جان بالام؟
سەنسىز قانداق يۈرەلەرمەن شات - خورام،

قىلالارمۇ كۇتاھ ئۆمرۇم كوپ داۋام؟
ئەي پەرزەندىم بىر ئاللاغا تاپشۇردۇم.

ئەي ئىلاھا! رەھنىمايىم ئۆزەڭسەن،
ئەيلە ئۇنى ھەر دائىما بى دۇشمەن،
قىلغىل ھەربىر قەدىمنى باغ - چىمەن،
پەرزەندىمنى بىر ئۆزەڭگە تاپشۇردۇم.

شاھزادىنىڭ ئانىسى شەھرىيارخانىمۇ: "جاندىن ئىزىز بالام، تىرىك تۇرۇپ ئەجەپ سەندىن ئايرىلىپ كەتتۇق، كاشكى، بۇ دۇنياغا كەلمىگەن بولساق پەرزەنت ئوتىغا مۇنداق مۇپتىلا بولماس ئىدۇق" دەپ زار - زار يىغلاپ ناله قىلىپ بۇ بېيتنى ئوقۇدى:

يەمەنگە بارغىلى قىلدىڭ ئىرادە،
سەندىن ئايرىلغىچە ئۆلسەم ئىدىم مەن.
جۇدالىق دەردىدە قىينالغىچە كوپ،
دوزاقنىڭ ئوتىدا كويسەم ئىدىم مەن.

يىراق يولنىڭ ئەجەپ دەردى ياماندۇر،
خەتەرلىك ۋە مۇشەققەتلەر هاماندۇر.
مېڭىپ جاندىن جۇدا بولغان چىناندۇر،
سەندىن ئايرىلغىچە ئۆلسەم ئىدىم مەن.

سېنى ئون ئاي قوساغىمدا كوتەردىم،
بېقىپ كۈن - تۈن هالال ئاق سۇتنى بەردىم،
جاپا - رەنجىڭنى تارتىپلا كەلدىم،
سەندىن ئايرىلغىچە ئۆلسەم ئىدىم مەن.

ئەگەردە كەلمىسەڭ مەن ھەم بارۇرمەن،
كېزىپ چول - دەشتىنى يىغلاپ زارلىنۇرمەن.
سېنىڭچۈن جانىمە قۇربان قىلۇرمەن،
سەندىن ئايرىلغىچە ئۆلسەم ئىدىم مەن.

ئاناڭ دىلخەستە ئاجىز - ناتىۋاندۇر،
سېنىڭ دەردىڭدە باغرى لەختە قاندۇر،
يېتىپ ۋەسلىڭگە كەلسەڭ شادىماندۇر،
سەندىن ئايرىلغىچە ئۆلسەم ئىدىم مەن.

ئاتا ـ ئانا پەرزەندىنى يولغا سالدى. شاھزادە پەرروخ يولغا راۋان بولىدى. ئۇنىڭ مېھرىۋان ئاتا ـ ئانىسى ئوغلىنىڭ قارىسى يۇتكۇچە ئارقىسىدىن قاراپ تۇرۇپ، ئاندىن ئوز شەھرىگە ياندى.

ئەلقىسسە، شاھزادە شۇل يۇرگەنچە مەنزىل ـ ماراھىللەرنى تەي قىلىپ، قەترىلەرنى بادە ئەيلەپ، دەشت ـ باياۋانلارنى كېزىپ، دەريا ـ ئېقىنلارنى كېچىپ، ئالتە ئاي يول يۇرۇپ، بىر دەريايى ئېزىم خۇنخارغا يەتتى. قارىسا بۇ دەريايى ئېزىمدىن ئوتمەسكە ھېچقانداق چارە يوق. ئاخىرى ئۇ كېمە تېپىپ دەرياغا چۇشتى. ئۇنىڭ دەريادا يۇرگىنىگە ئىككى يېرىم ئاي بولۇپ قالغان ئىدى. قازايى ئاسمانى، تەقدىرى ـ رەببانى بىر بادى مۇخالىپ (تەتۇر قۇيۇن) بوران پەيدا بولىدى. بوران ئانداغ قاتتىق چىقتىكى، كېمىدىكىلەرنىڭ ھەممىسى جانلىرىدىن ئۇمىت ئۇزۇشتى. بوران كېمىلەرنى بىر بىرىگە ئۇرۇپ پارە ـ پارە قىلدى. تۇت يۇز خېچىردىكى مال ۋە قىرىق غۇلامنىڭ ھەممىسى سۇغا غەرق بولۇپ كەتتى. پەقەت شاھـ زادە بىلەن ئاتابېك ئىككىيلەنلا بىردىن ئىككى تاختايغا ئېسىلىۋېلىپ ھايات قالدى. دولقۇنـ لۇق ئېقىن ئۇلارنى ئايرىۋەتتى. شاھزادە پەرروخ بۇ مۇناجاتنى ئوقۇدى:

ئىنسۇ ـ مەلەك، يەرۇ ـ كوكنى خەلق ئەيلىگەن زۇلجىلال،
بۇگۇن ماڭا سەن ئوزەڭ رەھمەت ئاتا ـ ئەيلىگىل.
بۇ ئالەمدە ھەممىگە سەن قادىرۇ بەر كامال،
بۇگۇن ماڭا سەن ئوزەڭ رەھمەت ئاتا ئەيلىگىل.

ئادەمنى بىر سىقىم خاكتىن پەيدا ئەيلىدىڭ،
ئاڭا ھاۋا ئانامنى ئاشىق شەيدا ئەيلىدىڭ،
بىر بىرىدىن بۇلارنى ئاخىر جۇدا ئەيلىدىڭ،
بۇگۇن ماڭا سەن ئوزەڭ رەھمەت ئاتا ئەيلىدىڭ.

نوھ قەۋمىنى توپاندا قىلدىڭ تامام ھالاكەت،
ئوت ئىچىدە ساقلىدىڭ خېلىلنى ساق ـ سالامەت،
دارغا ئېسىپ مەنسۇرنى چەككۇزدۇڭ كوپ نادامەت،
بۇگۇن ماڭا سەن ئوزەڭ رەھمەت ئاتا ئەيلىدىڭ.

يۇنۇسنى سەن بېلىقنىڭ قارنىدا تىنچ ساقلىدىڭ،
بەدىنىگە ئەييۇپنىڭ قۇرۇت سالدىڭ نەچچە مىڭ،
زار يىغلىتىپ ياقۇپنى يۇسۇپىدىن ئايرىدىڭ،
بۇگۇن ماڭا سەن ئوزەڭ رەھمەت ئاتا ئەيلىدىڭ.

ئەي چار يار، ئولىما، ھەمدە بار ساھابىلەر،
پاتىمەمنىڭ جىگەرى نەبى روسۇلزادىلەر،

Altun Oq

كەر بالادا قان توككەن ھەمە شەھىدانەلەر،
بۇگۈن ماڭا سەن ئۇزەڭ رەھمەت ئاتا ئەيلىدىڭ.

ئاسى — جاپى ئىممەتنىڭ ئەي رەھبىرى مۇھەممەت!
يىغلاپ شەپەڭ كەلتۈردۈم ھالىمغا سەن ئۇزەڭ يەت!
بولغىل مېنىڭ ھەر قانداق ئىشلىرىمغا يار - مەدەت!
بۇگۈن ماڭا سەن ئۇزەڭ رەھمەت ئاتا ئەيگىل!

ئەلقىسسە، مۇناجاتنىڭ خاسىيىتى بىلەن بوران توختىدى. كۈن چىقىپ يورۇقچىلىق بولدى. شامال تاختاينى سۈرۈپ، شاھزادىنى دەريانىڭ ئۇ قېتىغا ئېلىپ كەلدى. ئاتابېك بولسا قىرغاقتىن كوپ يىراقلىشىپ كەتمىگەنلىكتىن دەريا ئېقىنى ئۇنى كەلگەن قىرغاققا يەتكۈزدى. بىچارە ئاتابېك تىرىك قالغىنىغا يۈزمىڭ شۈكرى - سانا ئېيتىپ، شەھرى قەندىھارغا قاراپ راۋان بولدى. يەيدىغان نەرسە بولمىغاچقا، يولدا ئوت يىلتىزلىرىنى يەپ، يامغۇر سۇيىنى ئىچىپ، مىڭ تەسلىكتە ئوز شەھرىگە يېتىپ كەلدى. پۈتۈن شەھەر خەلقى ھەيران بولۇپ: "ئاتابېك نىمىشقا شاھزادىنى تاشلاپ يېنىپ كەلگەندۇ؟" دېيىشتى. پادىشاھى لەندىھۇر ۋە مەلىكە شەھرىيارخانلار ئاتابېك بىلەن كورۇشۇپ يىغا - زارە قىلىشتى. ئاتابېك يۈز بەرگەن ۋەقەلەرنى بىر بىر بايان قىلدى. پادىشا بىلەن شەھرىيارخان "ئاھ بالام!" دەپ بىھۇش بولۇپ يەرگە يىقىلدى. ئول كۈنى ئوردا ئىچى تەۋرەپ، قەندىھاردا قىيامەت بولغاندەك بولۇپ، بۇ ئىشتىن ھەممە كىشىنىڭ كوڭلى بۇزۇلدى. "شاھزادە پەررۇخ بارچە غۇلاملىرى بىلەن دەريايى خۇنخاردا غەرق بولۇپتۇ، قىسمەت شۇنداق پۈتۈلگەن ئىكەن" دېگەن گەپلەر تارقالدى. لەندىھۇر شاھزادىنىڭ نەزىرىسىنى ئوتكۈزۈپ، قەۋرىسىنى تىكلىدى. كوپ ئوتمەي ئاتابېكمۇ سەپەر جەريانىدا چەككەن رىيازەتنىڭ تەسىرىدىن تاماق سىڭمەي كېسەل بولۇپ، ئالەمدىن ئوتتى.

پادىشا پەرزەندىنىڭ ھەم ۋەزىرىنىڭ ئىچ ئاغرىغىدا ئېغىر كېسەل بولۇپ يېتىپ قالدى. مەلىكە شەھرىيارخان شاھزادىنىڭ دەردىدە ئولۇپ كەتتى. پادىشانىڭ كېسىلى كۈندىن - كۈنگە ئېغىرلاشتى. پادىشا بىر كۈنى ۋەزىر - ئەمىرلىرىنى ھەم پۈتۈن شەھەر خەلقىنى چاقىرتىپ، غەزنە ئىشىكلىرىنى ئاچقۇزۇپ، غېرىپ - مۇساپىرلەرگە ئالتۇن - كۈمۈش ئۈلەشتۈرۈپ بەردى. ئول كۈنى پېقىر - بىچارىلەر ئاجىز - ناتىۋانلار دۇنياغا مۇمتاز بولدى. پادىشا مۇلازىملارغا: "مېنى يولەڭلار!" دەپ بۇيرۇپ، پۈتۈن ئوردا ئەھلى ۋە خالايىقلار ئالدىدا بۇ نەزمنى ئوقۇدى:

كېتەر بولدۇم ئەمدى بۈگۈن،
رازى بولۇڭلار دوستلۇرۇم.
ئامانەتنى بەرگۈم بۈگۈن،
رازى بولۇڭلار دوستلۇرۇم.

بۇلبۇل سايرار گۈللۈك باغدا،
پەرزەندىم يوق قالدىم داغدا،

شۇڭقار خۇيلۇق گۇلۇم قايدا،
رازى بولۇڭلار دوستلۇرۇم.

تاپقۇزماستىن مەقسەت - مۇرات،
باستى مېنى دەرت قاتمۇ - قات.
ئۇلسەم كىملەر ئەيلىگەي ياد،
رازى بولۇڭلار دوستلۇرۇم.

توگە ئازنار تايلاقى يوق،
ئاتلار كىشنەر قۇلانى يوق،
قويلار مەرەر قوزاسى يوق،
رازى بولۇڭلار دوستلۇرۇم.

دۇنيادىن كوپ شاھلار ئۇتتى،
نوۋەت ئەمدى ماڭا يەتتى،
قۇرغۇي يەڭلىغ بالام كەتتى،
رازى بولۇڭلار دوستلۇرۇم.

مەن لەندىھۇر ئەمدى نېتەي؟
نالان قىلىپ پەرياد ئېتەي،
بۇ دۇنيانى تاشلاپ كېتەي،
رازى بولۇڭلار دوستلۇرۇم.

پادشا قەندىھار بۇ غەزەلنى ئوقۇپ جان ئۈزدى. ۋەزىر - ئەمىرالار پادىشانى سۆغا ئېلىپ، نامزىنى ئوتەپ جەسىدىنى لەھەتكە تاپشۇردى. نەزىرلىرىنى كەڭرى بېرىپ قەندىھارغا باشقا پادشا تەيىن قىلدى.

گەپنى ئەمدى شاھزادە پەررۇختىن ئىشىتكەيمىز:

ئەلقىسسە، شاھزادە ئول كۈنى دەريانىڭ قىرغىغىغا چىقتى، ئۆزىنىڭ تىرىك قالغىنىغا يۈز مىڭ شۈكرى قىلىپ، باياۋان تەرەپكە راۋان بولدى. يولدا بارغۇنچە، غەرق بولۇپ كەتكەن پۇل - مال ۋە غۇلاملىرى يادىغا كېلىپ، بىر دەردى مىڭ بولۇپ، كوزلىرىدىن يامغۇردەك ياش توكۇپ بۇ ئەشئارنى ئوقۇدى:

نىگارىم ھوسنى شەمئىگە گويا پەرۋانىدەك كوڭلۇم،
تىلەر ۋەسلىنى ئاۋارە بولۇپ دىۋانىدەك كوڭلۇم.
ئانى دەپ غەمگۇزارىمدىن، ئانا يۇرتۇمدىن ئايرىلدىم،
كېزىپ چوللەردە سەرسانە ئەجەپ ۋەيرانىدەك كوڭلۇم.

ئېقىپ ياشىم سېزىپ كەتتى قاراسى كوزلىرىمنىڭكى،
مۇھەببەت دەشتىدە قىلدى مېنى ئەپسانىدەك كوڭلۇم.
گۇزەل گۇلرۇخ پىراقىدا پەلەكنى ئورتىدى ئاھىم،
مېنى ئەتتى پاناسىز بىر يېتىم بىچارىدەك كوڭلۇم.

پەلەك رەھمەتىمىدى ھەرگىز ماڭا، ھەمرالىرىمغا ھەم،
ئۇلارنى قىلدى غەرق سۇغا سولاشتى لالىدەك كوڭلۇم.
كى يەتمەس كەچمۇگۇنچە ھېچكىشى جانانىغا جاندىن،
تاپۇرمەن يارنى شۇ چاغدا كۇلەر رەيھانىدەك كوڭلۇم.

شاھزادە بىر باياۋاندا كېتىپ باراتتى، يىراقتىن بىر باغۇ - بوستانلىق كورۇنىدى. بارسا ئاندىاغ ئاجايىپ جايدۇركى، گۇللەر ئېچىلىپ مېۋىلەر پىشىپ كەتكەن. مېۋىلەرنىڭ بەزىلىرى ئادەمگە ئوخشاش كۇلۇپ سوزلىسە، بەزىلىرى يىغلاپ تۇرۇپتۇ. يەنە بەزى مېۋىلەر ئەتىگەندە دەرەختىن چۇشۇپ، كەچتە چىقىۋالسا، يەنە بەزىلىرى پەسھ زابان بىلەن ھەمدۇ ئېيتىپ تۇرۇپتۇ.

شاھزادە بۇ ئالامەتنى كورۇپ، ياراتمىشنىڭ كارامىتىگە تەھسىن ئوقۇدى.

شاھزادىنىڭ قوسىغى ئاچ ئىدى. ئۇ مېۋىلىك دەرەخلەردىن بىرىنىڭ تۇۋىگە كېلىپ شاخىقا قول ئۇزاتقان ئىدى، مېۋىلەر دەرھال دەرەخ ئۇستىگە چىقىۋالدى. شاھزادە بۇنى كورۇپ، بۇ مېۋىلەرنىڭ مەنئى ئىكەنلىكىنى سەزدى - دە، باغدىن يېنىپ چىقتى. ئۇ ئۇچ كۇن جەزىرىدە ماڭدى. ئىگىز بىر قۇم دوۋىسىگە يېتىپ كەلدى. قۇم دوۋىسىنىڭ ئۇستىگە چىقىپ قارىغان ئىدى، يىراقتا بىر يېشىلزارلىق ۋە ئېقىن سۇ زاھىر بولدى. ئۇ، بىر سائەت يول مېڭىپ ئۇل باققا باردى. بۇ باغنىڭ مېۋىلىرىمۇ پىشىپ كەتكەن ئىدى. شاھزادە مېۋىدىن بىرنى ئۇزۇپ ئاغزىغا سالغان ئىدى، ئۇ مېۋە بەكمۇ ئاچچىق ئىكەن، زادىلا يېيەلمىدى. شاھزادە ئۇل باغنىڭ ئاجايىپ جان - جانىۋارلىرى، رەڭمۇ - رەڭ گۇل ۋە مېۋىلەرنى تاماشا قىلىپ، ئاندىن چىقىپ كەتتى. ئۇ يول يۇرۇپ يەنە بىر سەھراغا يېتىپ كەلدى، بۇ يەردە ساقاللىرى ئاقارغان، قول - پۇتلىرى ئالتە - يەتتە غۇلاچ ئاغامچىدەك سورۇلۇپ تۇرىدىغان بىر گۇرۇھ ئادەمنى كوردى. بۇ ئادەملەرنىڭ بېلىنىڭ يۇقۇرىسىلا ئادەمگە ئوخشايتتى. پۇت - قوللىرىنىڭ ئۇستىخىنى يوق ئىدى. شاھزادە ئۇلارغا يېقىن باردى. ئۇلار شۇ ھامان تەڭلا قىيا - چىيا كوتىرىپ، ئەرسات - قىيامەت پەيدا قىلدى، جەزىرە زىل - زىلىگە كېلىپ كەتتى. شاھزادە: "ئۇزۇندىن بېرى ئادەمنى كورمىگەچ، مەندىن قورقۇۋاتسا كېرەك"، دەپ ئويلاپ، ئارقىسىغا ياندى. بۇ چاغدا، ئۇلاردىن بىرسى: "ئەي بېرى كەلگىل، يانمىغىل، بۇ يارەملىرىمنىڭ ھالىغا يەتكىل. بۇلاردىن گەپ سورىغىل، بۇلار مۇرادىغا يەتسۇن، سەن ھەم مۇرادىڭغا يەتكىل!" دېدى. شاھزادە بۇ تەلەپنى قوبۇل كورۇپ، ئۇلارنىڭ قېشىغا كەلدى. ئۇلاردىن: "ئى، خالايىقلار! سىلەر قايسى تائىپىدىن بولۇرسىلەر؟ نېمە ئۇچۇن بۇنداق چۇقان كوتىرىسىزلەر؟" دەپ سورىدى. بۇلار يىغىدىن پارىغ بولۇپ: "ئەي شاھزادە سىز بىر نازىنىنغا ئاشىق ئوخشايسىز، بىز ھەم سىزدەك مۇھەببەت ئوتىدا كويگەنلەردۇرمىز. قولى

سۇنۇقنىڭ دەردىنى قولى سۇنۇق بىلۇر. بىز يىغلىماي كىم يىغلىسۇن؟ سىزنى كورۇپ يىغىلىدۇق"، دەپ ئېيتتى. شاھزادە: "مېنىڭ بىر نازىنىن قىزغا ئاشىق ئىكەنلىگىمنى قايـ-دىن بىلدىڭلار؟" دەپ سورىدى. ئۇلار: "بۇ جەزىرىگە ئاشىقلاردىن باشقىلارنىڭ قەدىمى يەتمەيدۇ. بۇ جايغا ئادەملىكى كەلسە، ئۇنى ئاشىق دەپ بىلىمىز. بىزمۇ ھەم ئانداغ ئاشىقلاردىندۇرمىزكى، شۇنچە قىرىپتۇرمىز. ئەسلا مۇرادىمىزغا يەتكىنىمىز يوقتۇر"، دېيىشـ-تى. شاھزادە: "سىزلەر كىمگە ئاشىقدۇرسىزلەر؟" دەپ سورىدى. ئۇلار: "بىز ئۇشبۇ مۇڭـ-گە ئاشىقدۇرمىز، تۇۋۇنگە چۇشكەننى تېرىپ يەيدۇرمىز، ئەمما ئۇستىگە چىقالمايمىز، ئۇز قولىمىز بىلەن بىرەر مۇۋە ئېلىپ يېسەك، مۇرادىمىز ھاسىل بولغان بولاتتى" دېيىشىپ، بىر ياۋا مۇڭلىك دەرەخنى كورسەتتى. شاھزادە: "ئەجەپ ئاچچىق مۇڭگە ئاشىق بولۇپ قاپ-سىلەرغۇ؟" دىگەن ئىدى، ئاشىقلار: "ئاچچىق نەرسىدىن قېچىپ، تاتلىق نەرسىگە يۇگۇرسە، قانداغ ئاشىق بولالايدۇ؟ مۇڭنى ئوزىمىز ئېلىپ يەيلى دىسەك، پۇت-قوللىرىمىزنىڭ ماغـ-دۇرى يوق"، دەپ ئېيتتى. شاھزادە، بۇلار راست ئېيتسا كېرەك، دەپ ئويلاپ قېلىپ، ئۇلارنىڭ بىرىنىڭ قېشىغا بېرىپ ئولتۇرغان ئىدى، ئول مەخلۇق سورۇلۇپ كېلىپ شاھزا-دىغا چىرمىشىۋالدى. شاھزادە ئورنىدىن قوپۇپ ئۇنى ھىلقى مۇڭلىك دەرەخنىڭ تۇۋۇگە ئېلىپ باردى. ئول مەخلۇق ئۇ مۇڭدىن يېمىدى، ئەكسىچە شاھزادىنى بارغانسېرى قاتتىق چىرماشقا باشلىدى. شاھزادە ئالدانغانلىغىنى بىلىپ پەريات قىلدى. ئول مەخلۇق يېنىدىن جۇۋالدۇرۇز چىقىرىپ، شاھزادىگە سانچىپ ئۇنىڭ قېنىنى شوراشقا باشلىدى. شاھزادە كوپ قىينىلىپ شوخۇلۇق دەرەخلەرگە ئوزىنى ئوردى، مەخلۇق ئاجرىمىدى. بەلكى بارغانسېرى چىڭ چىرمىشىۋالدى. شاھزادە ئانچىنان پۇشايمان قىلدى. ئاخىرى ماغدۇرسىزلىنىپ يېقىلىپ بۇ مۇناجاتنى ئوقىدى:

ئۇزەڭ رەھىم ئەتكۇچى قادىر ئىلاھا،
ئاجىزغا مېھرىۋانسەن تا ئەزەلدىن.
يېتىمەن سەرنگۇن كۇچسىز-مادارسىز،
مېنى قىلغىل خالاس بۇ دەرت-ئەلەمدىن.

بالاغا ئىشق بائىس بولدى تەھقىق،
ئىشىم بولدى ھەمىشە يىغلىماغلىق.
رودىپايلار ئىلكىدىن بەرگىل ئامانلىق،
ئۇزەڭ رەھىم ئەيلىگىل قادىر ئىلاھا.

ئازاپتىن قۇتۇلۇشقا يوق ماجالىم،
مېنىڭ ھىچ سەندىن ئوزگە يوق پاناھىم.
شورالغاچ قانلىرىم، ئاز قالدى جانىم،
ئۇزەڭ رەھىم ئەيلىگىل قادىر ئىلاھا!

ئەلقىسسە، شاھزادە بۇ مۇناجاتنى توگىتىپ تۇرىشىغا، بىر ئاقساقال تۇرانە كىشى كوز ئالدىدا نامايان بولدى. ئۇ ئاقساقال، شاھزادىنىڭ بېشىدىن يولەپ شۇنداق دىدى: "ئەي

شاھزادە، ساڭا رەھمەم كەلدى. بۇ رۇدىپايلاردىن قۇتۇلماق بەسى مۇشكۇلدۇر، ئۇلۇدىن باشقا ھېچ چارە يوقتۇر. سەن مانا بۇ يول بىلەن ماڭغىل: يولدا بىر ئېگىز دەرەخكە دۇچ كېلىسەن. ئۇل دەرەخنىڭ يوپۇرمىغى زەھەر، دەرەخنىڭ تۇۋىدە بىر بۇلاق بار. مەن ھازىر ئۇل بۇلاقنىڭ سۇيىنى بەنت قىلىپ، كوزىنى ئېتىۋەتتىم، دەرەخنىڭ يوپۇرمىغىنى سىقىپ بۇلاق سۇيىگە تامغۇزۇپ قويدۇم. سەن شۇ بۇلاق بويىغا بارغىن ـ دە، "سۇ ئىچمەن" دەپ بۇلاققا ئېڭىشىپ تۇرۇۋال، ئەمما ئىچمىگىل. ئېچىپ قالساڭ ھالاك بولۇرسەن. رودىپاي قان ئېچىپ ئۇسساپ كەتتى، ئۇ سۇدىن ئىچىپ، زەھەر تەسىرىدىن يىقىلدۇ. شۇ ھالدا سەن ئۇنىڭدىن قۇتۇلۇپ كېتىسەن!"

بۇ كىشى سۇرە پاتىھە ئوقۇپ شاھزادىغا دۇئا قىلغان ئىدى، شاھزادىنىڭ بەدىنىدىكى جاراھەتلەر سەللىمازا ساقىيىپ كەتتى. ئۇل كىشى كوزىدىن غايىپ بولدى. ئۇ خىزىر ئىدى.

شاھزادە مىڭ بىر مۇشەققەت بىلەن ئورنىدىن تۇرۇپ، رۇدىپايىنى يۇدىگىنىچە، خىزىر كورسەتكەن يول بىلەن ھىلىقى بۇلاقنىڭ بويىغا يەتتى. شاھزادە رودىپايغا "سۇ ئىچىۋالاي" دەپ دۇم ياتتى، ئەمما سۇدىن ئىچمىدى. ئۇ بېشىنى كوتىرىپ: "ئەجەپ تاتلىق سۇ ئىكەن" دىدى. رۇدىپاي: "سەن نائىنساپ، سۇنىڭ تاتلىق يېرىنى ماڭا قويماي ئىچىپ تۈگەتكەن ئوخشايسەن"، دەپ، بۇلاق سۇيىنى دەم تارتىشقا باشلىدى ۋە زەھەر كۇچىدىن شۇ ھامان بىھۇش بولۇپ يىقىلدى. ئۇنىڭ قول-پۇتلىرى بوشاپ شاھزادە ئازات بولۇپ قالدى. پەر-رۇخ رودىپايدىن قۇتۇلۇپ يولغا راۋان بولدى. ئۇ ئالتە ئاي يول ماڭدى. باياۋانلاردا قان ئىچكۇچىلەر ئۇچرىسا قىلىچ بىلەن چاپتى، ۋەھشىلەر خىرىس قىلسا، ئولتۇردى. شۇ تەرىقىدە يول يۇرۇپ يول يۇرسىمۇ مول يۇرۇپ، يارىنى سېغىنسا بۇ نەزمىلەرنى ئوقۇپ سەپەرنى داۋام ئەتتى:

غېرىبلىقتا يوقتۇر كوڭلۇم ئارامى،
كوز ئالدىمغا كېلىپ كوڭلۇم ئالۇرسەن.
تالدەك ئېگىلىپ قىلىپ گۇلدەك سالامى،
كىرپىگىڭدىن يۇرەككە ئوق ئاتۇرسەن.

بولدى پەرھات شىرىن ئۇچۇن چىن ئاشىق،
ھۇزرا ئۇچۇن ۋاموق ئىدى مۇۋاپىق،
خىيال قىلسام بېغىشلايسەن خوشاللىق،
سەنلا پەقەت مېنىڭ كوڭلۇم ئالۇرسەن.

ئىشىق رەشتىدە ھېچكىم گادا بولمىسۇن،
جانانىدىن بىردەم جۇدا بولمىسۇن،
مەندەك تىنەپ غەم ئىچىدە قالمىسۇن،
سىنەمگە ئوت تۇتاشتۇرۇپ يانۇرسەن.

بويۇڭ نازۇك مىسلى لالە ئەھمەردۇر،
يۇزۇڭدۇر ئاي، كوزۇڭ نۇرلۇق ئەختەردۇر،

AltunOq

ناز كىرەشمەڭ بەھرى ـ ئەۋزى كەۋسەردۇر،
نىچۈن ماڭا بۇنچە جاپا قىلۇرسەن.

پەررۇخ ئاھى يەتتى ئاسمان پەلەككە،
كوكۇل بەرمەس سەندىن زادى بىلەككە،
ھىچ توختىماس يەتمىگۈنچە تىلەككە،
يارىم سەنلا ماڭا ۋاپا قىلۇرسەن.

ئەلقىسسە، شاھزادە پەررۇخ بىرنەچچە زامان يول يۈرۈپ بىر تاغنىڭ غارىغا يەتتى. بۇ كۈنى مەلىكە گۈلرۇخ ئىنىنگ ئانىسى بىلەن بىللە توت يۈز كېنىزەكنى ئېلىپ ئۆزىنىڭ ئەيىن ھايات ئاتلىق چارباغىغا سەيلىگە چىققان ئىدى. ئۇلار كەچكىچە بۇ يەردە دەم ئالدى. قاراڭغۇ چۈشكەندە مەشئەللەرنى ياندۇرۇپ قويۇپ، تۈن ھەسسە بولغىچە سوزلىشىپ ئولتۇرۇشتى. ئاخىرى كوزلىرىدە ئۇيقۇ غەلىبە قىلىپ، ئۇخلاپ قېلىشتى. مەلىكە گۈلرۇخ ئۇيقۇسىدا چۈش كوردى. ئۇ چۈشىدە ئون ـ يىگىرمە كېنىزەكنى كەينىگە سېلىپ تاماشا قىلىپ، شىرىن سۈلۈق بولاق بويىغا باردى. كوردىكى، شا سۇپىغا يېقىن گۈلزارنىڭ تۈۋىدە چىرايلىق بىر يىگىت يېتىپتۇر. گۈلرۇخ شۇنداق بىر قارىغان ئىدى، ئۇل يىگىتنىڭ ئىككى قېشى ئارىسىدىن بىر ئىشقى ئوتى ئۇچۇپ چىقىپ گۈلرۇخنىڭ سىنە ساندۇرقىغا بەنت بولدى. مەلىكە بۇ ئوتنىڭ تەپتىگە ئەسلا تاقەت قىلالماي، بىر سائەتچە يىگىتنىڭ بېشىدا ئۇنىڭغا تەلمۈرۈپ قاراپ ئولتۇردى، شاھزادە ئويغانمىدى. گۈلرۇخ سەۋرى قىلالماي، ئۇنىڭ يۈزىگە سۇ سەپتى، شاھزادە بىدار بولدى. ئاندىن گۈلرۇخ ناز ـ كىرەشمىلەر بىلەن ئۇنىڭغا: "ئەي جىنىمنىڭ جانانىسى، كوڭلۇمنىڭ پۈرخەندىسى! يۈرىگىمگە ئوت سېلىپ ئىچىمنى ئورتەپ بۇ يەرگە قايسى ۋاقىتتا كەلگەن ئىدىڭ؟ سەن قايسى ۋىلايەتتىن بولۇرسەن؟" دىدى. شاھزادە كۈلۈپ تۇرۇپ پەسىھ سوز بىلەن: "ئەي، مېھرىۋانىم، بىز ئەتە كورۇشەيلى" دىدى ـ دە، كوزىدىن غايىپ بولدى. مەلىكە "ئاھ!" دەپ ئويغىنىپ كەتتى. قارىسا چۈشى، تاڭ ئاتقانلىغىنى بايقاپ دەرھال ئورنىدىن قوپتى. يۈرىگىگە كىرىۋالغان ئىشىق ئوتىغا ھىچ ئىلاج قىلالماي كوڭلىدە: "بۇ چۈش بىلەن بۇنداق بالاغا گىرىپدار بولۇپتۇرمەن. بۇ چۈش ئەلۋەتتە ياخشىلىقتىن دېرەك بەرسە كېرەك"، دەپ ئويلىدى. ئۇ يۈزىگە نىقاپ تارتىپ، كېنىزەكلىرىنى ھەمرا قىلىپ كورگەن چۈشىگە تەبىر تېپىش ئۈچۈن چاھار باغنىڭ غەربىدىكى تاققا بارماقچى بولۇپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

بىللە يۈرگەن كېنىزەكلەر تاغلار سېرى بارمايلىمۇ؟
كوڭلۇم سۈيگەن ھەمرالىرىم تاغلار سېرى بارمايلىمۇ؟

سوزلەر تىلىم بەنت بولدىلەر، ئەقلى ـ ھوشۇم لال بولدىلەر،
كوزدە ياشىم قان بولدىلەر، تاغلەر سېرى بارمايلىمۇ؟

پەرھات كېلىپ كەسكەن تاغلار، ئەتراپىدا گۈزەل باغلار،
سايىرار بۇلبۇل، خوشال چاغلار، تاغلار سېرى بارمايلىمۇ؟

ئاھۇ كوزلۇك خۇشخۇي قىزلار، قەلەم قاشلىق ئايدەك يۈزلەر،
تىلى تاتلىق شىرىن سوزلەر، تاغلار سىرى بارمايلىمۇ؟

گۈلرۇخنىڭكى بەختى قارا، كويۈپ باغرى بولدى يارا،
يارى ئۈچۈن جانى پىدا تاغلار سىرى بارمايلىمۇ؟

ئەلقىسسە، گەپنى شاھزادىدىن ئاڭلايمىز: شاھزادە پەررۇخ ئول كۈنى غاردا قونۇپ، ئەتىسى تاغ ئۈستىگە چىقىپ ئەتراپقا قارىغان ئىدى، كەڭ كەتكەن يېشىلچىلىق كورۈندى. پەررۇخ مەھبۇبىنىڭ ھوسۇن گۈلىدىن بۇي ئالدى، ئويلىدىكىم، يارىمنىڭ چار بېغى شول بولغاي، خوشاللىقىنى باسالماي بۇ شېئىرنى ئوقۇدى:

نەزەر سالسام تاغ ئۈستىدىن يىراققا،
ساپ ھاۋالىق يارىم بېغى كورۈندى.
قاراپ يانىڭ جامالىغا خىيالەن،
غېمىم تۈگەپ كوڭلۈم ئەجەپ سويۈندى.

باققا بېرىپ يارىم بىلەن يۈرەرمەن،
ئايرىلماستىن بىللە ئويناپ كۈلۈرمەن،
خالىغانچە ئالما، ئانار ئۈزەرمەن،
لەيلىزارلىق يارىم بېغى كورۈندى.

شول يارنى دەپ چەكتىم سانسىز جاپالار،
قىلىپ كەلدىم ئوز ۋەدەمگە ۋاپالار،
توسالمىدى يوللىرىمنى بالالار،
ئىنتىزارلىق يارىم بېغى كورۈندى.

نۇرنى كورسە پەرۋانە جىم تۇرامدۇ؟
جانان ئۈچۈن جاننى ئاياپ بولامدۇ؟
پەررۇخ تاپماي نىگارىنى چىدامدۇ؟
خۇش ناۋالىق يارىم بېغى كورۈندى.

شاھزادە پەررۇخ تاغدىن چۈشۈپ، ئازراق يول يۈرۈپ، چار باققا يېتىپ كەلدى. بۇنداق ئاۋات باغنى ئېھتىمال ھېچقانداق ئادىمىزات كورمىگەندۇر! باغ شۇ قەدەر چوڭ ۋە چىرايلىق ئىدىكى، شىپاڭلىرىغا ئالتۇندىن زىننەت بېرىلگەن، باغلىرىدا مېۋىلەر پىشىپ مەي باغلاپ، گۈلزارلىقلىرىدا گۈللەر ئېچىلىپ، بۇلبۇللار سايراپ، ئېرىقلىرىدا كۈمۈشتەك سۇلار جارى بولۇپ تۇرۇپتۇ. شاھ سۇپىغا زەرباپتىن توقۇلغان قەۋەت تۈشەك سېلىنىپ

ماموٗق تەكيلەر ئوروٗن توٗتوٗپتوٗ. قارىسا، بىهشكه جىلۋە ئوٗگىتىدىغان بوٗ باغدا ھىچقانىداق ئادىمىزات كوروٗنمەيدوٗ. پەرروٗخ ئايلىنىپ يوٗروٗپ، باغىنىڭ مىۋىلىرىدىن يىدى. ئوٗ بىر پەس تاماشا قىلغاندىن كېيىن، شاھ سوٗپىغا كېلىپ توٗشەك ئوٗستىگە چىقىپ ياتتى ۋە كوزى ئوٗيقىغا كەتتى. مەلىكە گوٗلروٗخ تاغدىن قايتىپ، چارىباقىقا كىرىپ، توٗشەك ئوٗستىدە ياتقان شاھزادىنى كوردى. قارىسا، چوٗشىدە كورگەن يىگىتىنىڭ ئوزى. كېنىزەكلەر بوٗ بىگانە يىگىتنى كوروٗپ پەريات كوتەردى. مەلىكە: "ماجرا قىلماڭلار، ئول كىشى موٗساپىر بولسا كېرەك"، دىدى ۋە ئاستا بېرىپ قېشىدا ئولتوٗردى. مەلىكىنىڭ ئىشىق ئوتى يوٗز ھەسسە زىيادە بولدى. مەلىكە گوٗلروٗخ قولىغا يەلپوٗگوٗچ ئېلىپ، شاھزادىنى بىر ھازا يەلپوٗدى. شاھزادە ئوٗيقىدىن بىدار بولمىدى. گوٗلروٗخ يىگىتىنىڭ يوٗزىگە تەلموٗروٗپ بوٗ غەزەلنى ئوقوٗدى:

يارىم پىراقىڭدا يېنىپ ھەركوٗندە چەندان يىغلىدىم،
سەرۋى سىياقىڭ ياد ئېتىپ، ئاھلەر ئوٗروٗپ قان يىغلىدىم.

كوردوٗم چوٗشوٗمدە مەن سېنى بولدوٗم ئاجايىپ شادىمان،
ئوٗيغانغىنىمدا، تاپمىدىم يانىمدا ھەيران يىغلىدىم.

باقتىم يولوٗڭغا تەلموٗروٗپ، كورسەتمىدىڭ دىدار كوٗلوٗپ،
كەتتى چىرايىم ئوزگىرىپ كويوٗڭدا ھەر ئان يىغلىدىم.

يادلاپ سېنى مەن ھەر مەھەل، بولدوٗم داۋاسىز بىر كېسەل،
يا كەلمىدى جانىغا ئەجەل، بى سوٗيى سامان يىغلىدىم.

ئاقتى كوزوٗمدىن قان خوٗناپ، بولدى كويوٗپ باغرىم كاۋاپ،
قىينالدى جان تارتىپ ئازاپ چاكى گىرىبان يىغلىدىم.

شوٗل دەم سېنى بوٗ باغ ئارا كوردوٗم، كوزوٗڭ ئاچ، بىر قارا،
تويماي جامالىڭغا مانا خوٗرسەندى خەندان يىغلىدىم.

مەلىكە تاقەت قىلالماي شاھزادىنىڭ يوٗزىگە سوٗ سەپتى، شاھزادە سىلكىنىپ ئوٗيغاندى. كوزىنى ئېچىش ھامان، مەلىكە ئوٗنىڭغا گوٗلدەك ئىگىلىپ توٗروٗپ سالام قىلدى. شاھزادە گوٗلروٗخىنىڭ سالامىغا جاۋاپ بېرىپ، بىھوٗش بولوٗپ يىقىلىدى. مەلىكىموٗ بىھوٗش بولوٗپ يىقىلدى. بىر سائەتتىن كېيىن، ھەر ئىككىسى ھوٗشىغا كېلىپ، بىر بىرىگە قاراپ نەزمە ئوقوٗشتى:

سوئالى مەلىكە گوٗلروٗخ:
كوڭلوٗم ئالغان ئەي ۋاپادار نىگارىم،
ئىنتىزارىم، شاتلىغىم، دىلخوٗمارىم،

كىملىگىڭنى بىلمەك ئېرۇر خىيالىم،
جاۋاپ بەرگىل ماڭا، قايدىن كېلۇرسەن؟

جاۋابى شاهزادە پەررۇخ:
جامالىڭنى چۇشتە كورگەن ئىدىم مەن،
جاهان كېزىپ، سېنى ئىزلەپ يۇردۇممەن،
ئۇشبۇ كويدا مىڭ بىر تىرىلىپ، ئولدۇممەن،
بۇ دىيارغا سېنى ئىزلەپ كېلىپمەن.

سوئالى مەلىكە گۇلرۇخ:
كىرپىگىڭ ئوق، قېشىڭ يادۇر جانانە،
ئاتماق ئۇچۇن سىنەم قىلدىڭ نىشانە،
بولدى دەردىم سېنى كوردۇم زىيادە،
جاۋاپ بەرگىل ماڭا قايدىن كېلۇرسەن؟

جاۋابى شاهزادە پەررۇخ:
سوزلەشكىلى يوقتۇر توزۇك ماجالىم،
تۇگىمەيدۇ ئېيتسام كەچمىش ئەهۋالىم،
كورۇپ سېنى قاندى ئاررزۇ - ئارمانىم،
بۇ دىيارغا سېنى ئىزلەپ كېلۇرمەن.

سوئالى مەلىكە گۇلرۇخ:
ئىسمىڭ نېدۇر، قايسى ئەلدۇر دىيارىڭ؟
كىمدۇر ئېزىز ئاتا - ئاناڭ تاجدارىڭ؟
قاي تەرىققە ئوتتى كەچمىش ئەهۋالىڭ؟
جاۋاپ بەرگىل ماڭا قايدىن كېلۇرسەن؟

جاۋابى شاهزادە پەررۇخ:
نامىم پەررۇخ، دىيارىمدۇر قەندىهار،
شاھ ئاتامنىڭ لەندىهۇر دەپ نامى بار،
بولماس هېچكىم يار كويىدا مەنچە خار،
بۇ دىيارغا سېنى ئىزلەپ كېلىپمەن.

يۇتۇپ كەتتى دەريا قىرىق قولۇمنى،
هىساۋى يوق مالۇ - مۇلۇك، پۇلۇمنى،
رودىپاي چولدە شورىدى قان - خۇنۇمنى،
بۇ دىيارغا سېنى ئىزلەپ كېلىپمەن.

گەپنى ئەمدى پادشاھى خەيبەردىن ئىشتكەيمىز.

ئەلقىسسە، بىر كۈنى پادشاھى خەيبەر ئەربابى دولەت، ۋەزىر - ئەمىرالىرى بىلەن بىللە ئولتۇرۇپ: "ئەي ۋەزىر - ئەمىرالىرىم! بۇ ۋىلايەت ۋە شەھەرلەردە ماڭا مۇناسىپ ساھىپجامال قىز بولسا، ئۇنى ماڭا مۇيەسسەر قىلىڭلار!" دەپ ئۆز ئارزۇسىنى بايان قىلدى. ئۇل ئارىدا بىر ۋەزىر تۇرۇپ ئېيتتىكى: "ئەي شاھى ئالەم، يەمەن شاھى قىلىچخاننىڭ بىر قىزى باردۇر، بۇ قىزدەك چىرايلىق قىز جاھاندا يوقتۇر، ھەر كىمكى، ئۇنىڭ ھۆسنى - جامالىنى كۆرسە ئەقلى - ھۇشىنى يوقىتىدۇ. ھازىر ئۇ راسا كامالىغا يەتتى"، دەپ بىسيار تەرىپ قىلدى. پادشاھى خەيبەر قىزنى كۆرمەي تۇرۇپلا ئاشىق بىقارار بولدى. ئۇ: "ئەي، ۋەزىر - ئەمىرالىرىم! ئانداق بولسا بۇ ئىشقا جابدۇنۇڭلار، غەزىنىنىڭ ئىشىگىنى ئېچىڭلار، لازىم بولىدىغانلىكى ماتالاردىن ئېلىڭلار!" دەپ بۇيرۇق چۈشۈردى.

ۋەزىر ئەمىرالار يەمەن جابدۇغىنى قىلىپ، يارامىلىق ئۈچيۈز خىزمەتكار تەيىن قىلدى، قىرىق خېچىرغا يۈك بولغىدەك كىمخاپ، ئالتۇن - كۈمۈش ۋە باشقا لازىملىق نەرسىلەرنى تەييارلىدى ھەم مۇنشىلەرگە نامە يازدۇردى. نامىنىڭ مەزمۇنى مۇنداق ئىدى: "پادشاھى خەيبەردىن پادشاھى قىلىچخانغا سالام ۋە بايان بولسۇنكى، بۇ كۈنلەردە ئۈزلىرىنىڭ بىر ساھىپجامال قىزلىرى بار ئىمىش، ھۆسنى لەتاپەتتە، پەھمى - پاراسەتتە بەر كامال دەپ ئاڭلىدۇق، ئېنىڭ ئىشقى ھەۋاسى مېنىڭ بېشىمغا چۈشۈپتۇر. خالىسىلا، مېنى پەرزەنتلىككە قوبۇل كۆرۈپ، نائۈمىت قىلمىسىلا، بىزلەر ئاتا - بالا بولساق، ھەر نەرسىلەر باركى ئېنى مۇيەسسەر قىلساق ۋە يەنە ھەر يىلى يەمەن ۋىلايىتى تولەيدىغان باج — ئۈچ مىڭ ئالتۇندىن ئۆتسەك، نامە تامام ۋەسسالام".

ئەلچىلەر خىزمەتكارلارنى ۋە قىرىق خېچىرغا يۈكلەنگەن سوغىلارنى ئېلىپ يەمەن ۋىلايىتىگە راۋان بولدى. ئۇلار يولغا چىقىش ئالدىدا، پادشاھى خەيبەر: "مەندىن ئۇل رەئناغا سالام دەڭلار!" دەپ، خۇن جىگىردىن ئاھ ئۇرۇپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى:

گۈلزار ئارا گۈللۈكتە سايرىغىلى بۇلبۇل يوق،
ئۇل قاشى قارا يارغا مەندىن سېغىنىپ قۇللۇق.

ئاشىقمەن جامالىغا، بۇلبۇلمەن نىھالىغا،
يەتكۈزسە ۋىسالىغا رۇخسارى قىزىلگۈللۈك.

ۋەزىر - ئەمىرا ماڭدى، يارغا سوغىلار ئالدى،
كوڭلۈمدە ئۈمىت ياندى، كەلتۈرگەي ماڭا خوشلۇق.

كورمەي يارنى مەن ھەيران، بولدى يۈرىگىم بەريان،
ئىشقىدا دىلىم گىريان ئۇ ئايدەك ئىمىش نۇرلۇق.

ئۆزگىچە خىيال ئەتمە، غەيرىنى ۋىسال ئەتمە،
مەندىن ئۆزگە يار ئەتمە، ئورناتتىم ساڭا دوستلۇق.

AltunOq

ئەلقىسسە، ئەلچىلەر يولغا چىقىپ بىر ئاي ئۆتكەندىن كېيىن يەمەن شەھرىگە يېتىپ كەلدى. يەمەن شاھى قىلىچخان ئەلچىلەرنىڭ خەيبەردىن كەلگىنىدىن خەۋەر تېپىپ، ئۇلارنىڭ شەھەرگە كىرىشىگە رۇخسەت قىلدى. ئەلچىلەر قىلىچخان بىلەن كۆرۈشۈپ، ئېلىپ كەلگەن سوغاتلىرىنى سۇندى، ئاندىن نامىنى تۇتۇپ بەردى. قىلىچخان نامىنى كۆرۈپ، ماقۇلغا كەلدى. ئۇ كەلگەن ئەلچىلەرگە: "پادىشاھى خەيبەردەك چوڭ زات مەندەك بىر شىكەستىگە ئۇغۇل بولماقنى ئىختىيار قىلغان بولسا، جان-دىلىم بىلەن قوبۇل قىلىۋۇرمەن، ئۇندىن ئارتۇق لايىق بىزگە مۇيەسسەر بولماس"، دەپ جاۋاپ بەردى. ئاندىن ئەلچىلەرگە شاھانە سەرپايلار بېرىپ، ئۇلارنى يولغا سالدى.

ئەلچىلەر، پادىشاھى خەيبەرگە قىلىچخاننىڭ جاۋاۋىنى بىر بىرلەپ بايان قىلدى، خەيبەر ئويلىنىش جاغدۇغىنى قىلىپ، قىزنىڭ ئەگىنىنى زەرباپ، كىمخاپ، تەتىللالاردىن قىلىپ، ھەر بىر ياتلىق كىيىمىنى توققۇز نۇسخىدىن تىكتۈرۈپ، قىزغا ئاتاپ گوھەر تاج راسلاپ، ئون ئىككى مىڭ ئەمىرا بىلەن يەمەنگە قاراپ يولغا چىقتى. خەيبەر يەمەنگە يېتىپ بارغاندىن كېيىن، كىيوۋلىك ۋە قەينى ئاتلىق رەسمى قائىدىلىرى بەجا كەلتۈرۈلۈپ، توي تەييارلىغىغا تۇتۇش قىلىندى.

ئەلقىسسە، بۇ خەۋەر گۈلرۇخقا يېتىپ، ئۇنىڭ بېشىغا ئاسمان يىقىلغاندەك بولدى. ئۇنىڭ پەررۇخ بىلەن كۆرۈشكىنىگە تېخى بىر يېرىم كۈنلا بولغان ئىدى. شاھزادە بۇ ۋەقەنى ئاڭلاپ، گۈلرۇخقا قاراپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

شاھزادە پەررۇخ:

كەلدىم يارىم سېنى سوراغلاپ،
كۆڭلۈم ساڭادۇر، نە خىيالدا سەن؟
ھىجرىڭدە ئۆتتۈم يۈرەكنى داغلاپ،
كۆڭلۈم ساڭادۇر، نە خىيالدا سەن؟

مەلىكە گۈلرۇخ:

كېلىپسەن يارىم، مېنى سوراغلاپ،
يۈزۈڭگە باقالماي غەم خىيالدىمەن.
ھىجرىڭ كۆيدۈرەر باغرىمنى داغلاپ،
كۆزۈڭگە باقالماي غەم خىيالدىمەن.

شاھزادە پەررۇخ:

رەھىم ئەتمەسمۇ كىشى دوستىغە،
چۈشۈپسەن جاننى ئالماق قەستىگە،
ۋاپا ئەيلەگىل مەندەك خەستىگە،
كۆڭلۈم ساڭادۇر نە خىيالدا سەن؟

مەلىكە گۇلرۇخ:

بويۇڭ سەرۋىدۇر يۈزۈڭ ماھى تاپ،
قاشىڭدۇر قەلەم، تىشىڭ دۇر ناياپ،
كۆلسەڭ لېۋىڭدىن پارلايدۇ ئاپتاپ،
يۈزۈڭگە باقالماي، غەم خىيالدىمەن.

شاھزادە پەررۇخ:

ئاتا ـ ئانامدىن كەلدىم ئايرىلىپ،
قاناتلىرىم سۇندى قايرىلىپ،
كەتتى رەڭگىم تامام سارغىيىپ،
كوڭلۇم ساڭادۇر نە خىيالدىسەن؟

مەلىكە گۇلرۇخ:

بويۇڭدۇر شەمشات، ئاھۇدۇر كوزۈڭ،
جاننى كويدۈرەر شەكەردەك سوزۈڭ،
قۇلۇڭ مەن سېنىڭ، شاھىم سەن ئۆزۈڭ،
يۈزۈڭگە باقالماي غەم خىيالدىمەن.

شاھزادە پەررۇخ:

نىگارىم، سەن ـ سەن ئومرۇم چىراغى،
ھىجرىڭدە سىزدى يۈرىگىم ياغى،
قۇربانىڭمەن باشتىن ـ ئاياغى،
كوڭلۇم ساڭادۇر نە خىيالدىسەن؟

ئەلقىسسە، شاھزادە: "ئەي يارۇ ـ ۋاپادارىم! نە ئىلاج قىلۇرمىز؟ بىگانىلەرگە، قارا- نىيەت رەقىپلەرگە دۇچار بولماي قاچايلى، ئۇلار ئاگاھ بولۇپ قالسا، ئىشىمىزغا دەخىل بولغۇسى"، دىدى. مەلىكە ئېيتتىكى: "ئانداغ بولسا، بۇ كېچە بىر تەرەپكە چىقىپ كېتەيلى، پادىشاھى خەيبەر تولىمۇ يامان زالىمدۇر. مەن بۇ تاغ يوللىرىنى بىلۇرمەن، ئۇ يوللارنى ئۆزگە كىشى ئۇقمايدۇ، مەن قىزلار بىلەن شىكار قىلىپ كورۇۋالغانمەن."

ئىككەيلەن ئول كېچە تاغ ئارىلاپ يولغا راۋان بولدى. يول ئۈستىدە، شاھزادە پەررۇخ پەلەكنىڭ بىۋاپالىغىدىن شىكايەت قىلىپ، بۇ مۇرەببەنى ئوقۇدى:

بۇ رەھىمسىز زالىم پەلەك ئەزەلدىن،
ھىچ كىشىگە ئەسلا ۋاپا قىلمىدى.
يەلكىسىگە يۈكلەپ غەملەر تاغىنى،
ھىچ كىشىگە ئەسلا ۋاپا قىلمىدى.

بەزىلى تاپتى تەختى سۇلايمان
ئۆتتى ئۇنىڭ ئىلكىگە يەرۇ - جاھان،
بولدى دايىم مەئىشتى پاراۋان،
ئاخىرىدا دۇنيا ۋاپا قىلمىدى.

بەزىلەرنىڭ ئۆتتى ھەر ئان گېلى ئاچ،
ئۈستى - بېشى كونا، يىلىڭ - يالىڭاچ،
قىلالمىدى ھەتتا بۇڭا ھىچ ئىلاج،
ھىچ كىشىگە دۇنيا ۋاپا قىلمىدى.

نىيىتىنى قىلىپ ماڭا كۆپ يامان،
خاتۇنلۇققا ئالار ئىمىش ئول سۇلتان،
بۇڭا قانداق چىدالىسۇن بۇ ۋىجدان؟
ئۇشبۇ دۇنيا ماڭا ۋاپا قىلمىدى.

ئۇلار باياۋاندىن كېتىپ باراتتى، ئالدىغا بىر توپ يىلقا ئۇچرىدى. بۇ يىلقىلار سۇلايمان ئەلەيھىسسالامنىڭ كويىقاپتىن ئېلىپ چىققان يىلقىلىرى ئىدى. مەلىكە: "ئەي تەڭرىنىڭ جانىۋارلىرى، بۈگۈن سۇلايمان ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەققى ھورمىتىدىن بىزنى دەرماندە قىلمىغىل" دەپ، كەمەندە (سالغا) تاشلىغان ئىدى، ئىككى قۇلان تۇتۇلدى. ئىككەيلەن بۇ قۇلانلارغا مىنىپ يولغا راۋان بولدى.

ئەلقىسسە، ئەمدى سوزنى قىلىچخاندىن ئىشىتىمىز: قىلىچخان مەلىكىنىڭ يوقالغانلىغىنى بىلىپ، تەرەپ - تەرەپكە كىشى بۇيرىدى. ئەمما ئۇلار مەلىكىنى تاپالمىدى، پادىشا كېنىزەكلەرنى چاقىرتىپ، ئۇلاردىن مەلىكە گۇلرۇخنىڭ قەيەرگە كەتكەنلىگىنى سورىدى. ئۇلار: "مەلىكە بۈنىڭدىن بەش كۈن مۇقەددەم چار باغدا بىر دىۋانە بىلەن بىللە ئولتۇراتتى، قېشىغا كىشى كىرگۈزمەس ئىدى، ئاشۇ كۈندىن بۇيان ئۇنى كورمىدۇق"، دەپ جاۋاپ بەردى. قىلىچخان دەرغەزەپ بولۇپ: "قىز بالا دىگەن شۇنداقمۇ بولامدۇ؟ ھىلىمۇ ھەم بولسا ئىزلەپ بېقىڭلار، ئەگەر تېپىلمىسا، پادىشاھى خەيبەرگە جاۋاپ بەرمىگىمىز بەسى مۇشكۇل بولىدۇ"، دىدى. ئۇ ئۈچيۈز ئاتلىقنى قوراللاندۇرۇپ، ئۇلارغا قاچقانلارنى قوغلاش توغرىلىق بۇيرۇق چۈشۈردى. ئاتلىقلار يولغا چىقتى. ئۇلار ئاشىق - مەشۇقلارنىڭ كەينىدىن ئۇچقاندەك قوغلاپ، ئۇلارغا يېتىشىۋېلىشقا ئاز قالغاندا! قازايى ئاسماندىن بىر بالايى مۇخالىپ (قارا بوران) كوتىرىلىپ، كوز ئاچقۇزماي قويدى. ئۇلار نائىلاج دۇم يېتىشىپ تاڭ ئاتقۇزۇشقا مەجبۇر بولدى. ئەتىسى ئۇلار ئىزلەشنى داۋاملاشتۇرغان بولسىمۇ، ئاشىق - مەشۇقلارنىڭ ئىزىنى يوقىتىپ قويدى. شۇڭا ئىلاجىسىز قىلىچخان ھوزۇرىغا قايتتى. قىلىچخان ئەھۋالنى پادىشاھى خەيبەرگە مەلۇم قىلدى. پادىشاھى خەيبەرنىڭ قەھرى - غەزىۋى تېشىپ، شەھرى يەمەنگە لەشكەر تارتىپ، ئۇنى تۇيۇقسىز ھۇجۇم بىلەن بېسىۋالدى. قىلىچخاننى ۋە ئۇنىڭ ئەمرالىرىنى تۇتۇپ زىندانغا تاشلىدى. نۇرغۇن يەمەنلىكلەر باشقا ئەللەرگە قېچىپ كەتتى.

پادىشاھى خەيبەر قىلىچخاننى: "قىزىڭنى ماڭا بېرىمەن دەپ مېنى ئالداپ، ئۇنى بىگانىگە قوشۇپ قاچۇرۇۋەتتىڭ"، دەپ قاتتىق قىيىن - قىستاققا ئالدى.

ئەلقىسسە، ئەمدى گەپنى ئاشىق - مەشۇقلاردىن ئاڭلىغايمىز: ئول كىچىك شاھزادە پەررۇخ بىلەن مەلىكە گۇلرۇخ قوغلاپ كېلىۋاتقانلارغا تۇتۇق بەرمەسلىك ئۈچۈن، ئاتلىرىنى ئۇچ - قاندەك چېپىپ بىر بىرىدىن خېلىلا ئۇزاپ كېتىشكەن ئىدى. يول ئىككى ئاچىماققا بولۇن - دى. ئۇنىڭ بىرى قەلئە تارۇققا، ئىككىنچىسى شەھرى رىكىنگە ئېلىپ باراتتى. ئۇلار ئادى - شىپ قالدى. شاھزادە پەررۇخ قەلئە تارۇق يولىغا، مەلىكە گۇلرۇخ شەھرى رىكىن يولىغا يۈرۈپ كەتتى. يەمەن بىلەن رىكىننىڭ ئارلىغى ئۈچ ئايلىق، رىكىن بىلەن تارۇقنىڭ ئارلى - غى بىر يېرىم كۈنلۈك كېلەتتى. رىكىن پادىشاسى دىلبەندە كەيقىبات پادىشاسى كىرۇختا باج تاپشۇراتتى. قەلئە تارۇقمۇ كەيقىبات تەۋەلىگىدە ئىدى.

شاھزادە پەررۇخ مەلىكىگە يېتىمەن دەپ ئۇزۇن يول باستى. بورانمۇ توختىدى، تاڭ يو - رىدى. قارىسا مەلىكە كورۇنمىدى. كوپ ئىزلىگەن بولسىمۇ، ھېچ يەردىن دېرىگىنى ئالالمىدى. مىنگەن ئېتىنى، "ئەي تەگرىنىڭ جانىۋىرى، سېنى خۇداغا ئامانەت قويدۇم، ھايات بولساق كورىشەرمىز" دەپ قويۇپ بېرىپ، مەلىكىنىڭ پىراقىدا بۇ غەزەلنى ئوقۇدى:

قىلدى پەلەكنىڭ گەردىشى ئول گۇلئۇزارىمدىن جۇدا،
كوڭلۇمنى بەرگەن ئومۇرلىك ئول رۇخسارى ماھىمدىن جۇدا.

ئۇ ئەردى بەستىم ماغدۇرى، بەختىم چىراغىنىڭ نۇرى،
ئاقتى كوزۇمنىڭ يامغۇرى بولغاچ شۇل يارىمدىن جۇدا.

ئەمدى كورەلمەسمەن ئەنى، ئۇ ھەم كورەلمەسلەر مېنى،
سۇندى ھاياتىمنىڭ بېغى بولدۇم باھارىمدىن جۇدا.

يارىم مېنى ئەيلەرمۇ يات، سۇرگەيمۇ بۇ ياقلارغا ئات،
قىلغايمۇ بىر كوڭلۇمنى شات، ئەيلەپ بۇ ھالىمدىن جۇدا.

قۇربان ئېتەي جانىمنى مەن، ساداقىتىم بارىمنى مەن،
ئېيتاي كىمگە ھالىمنى مەن؟ بولدۇم ئارامىمدىن جۇدا.

ھېچكىم مېنىڭدەك بولمىسۇن، ئوز ياردىن ئايرىلمىسۇن،
غۇنچە گۇلىن توزۇتمىسۇن بولدۇم ۋىسالىمدىن جۇدا.

شاھزادە پەررۇخ شۇنداق قىلىپ مەلىكىنى يوقىتىپ قويدى. ئۇ ھەر كۈنى بازارغا كىرىپ يارىنى ئىزلەپ يېنىپ چىقار ئىدى.

ئەلقىسسە، ئەمدى گەپنى گۇلرۇختىن ئىشىتكەيمىز:

ئۇل كېچە مەلىكە شاھزادىدىن ئايرىلىپ بىر سائەت يول ماڭدى، بوران توختىغاندا قارىسا، شاھزادە يوق. ئۇ، نائىلاج مىنگەن ئېتىنى قويۇپ بېرىپ شەھىرى رىكىنگە كىردى. كۆپ ئىزلىگەن بولسىمۇ، شاھزادە پەررۇخنى تاپالمىدى. يۈزىگە نىقاپ تارتىپ، سەھراغا چىقتى، ھەر تەرەپلەرگە باردى، كۈن كەچ بولدى. گۈلرۇخ شاھزادىنىڭ پىراقىدا يىغلاپ، دەرەخلەرگە قونۇپ سايراۋاتقان قۇشلارغا قاراپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

يەمەندە قېلىپتۇر گۈللۈك باغلىرىم،
شۇ يەرگە ئەي قۇشلار ئۇچۇپ بېرىڭلار.
سورىسا مۇبادا ئاتام ۋە ئانام،
ئۇلارغا قىزىڭلار ئاماندۇر دەڭلار!

ۋاپالىق يارىمنى بۈگۈن يۈتتۈردۈم،
شەمئى چىراغىمنى دىمەك ئۆچۈردۈم،
بەختىمنىڭ قۇشىنى باشتىن ئۇچۇردۇم،
يارىمنى كورسەڭلار ئاماندۇر دەڭلار!

جانىمدىن ئېزىزراق ئىدى دىلبەرىم،
پاك نىيەت - ئاقكۆڭۈل سوزى شەكەرىم،
قامىتى كېلىشكەن بويى ئەنبەرىم،
يارىمنى كورسەڭلار ئاماندۇر دەڭلار!

بارارغا يوقتۇركى مېنىڭ ماكانىم،
بىلمەيدۇ كىشىلەر نامۇ - نىشانىم،
سورىسا ئەگەردە ماھى تابانىم،
يېتىملىك دەردىدە ئاماندۇر دەڭلار!

پەررۇخىم نامىڭىز ئۇچمەس جاھاندىن،
ئىزلەيمەن قالغىچە سىزنى دەرماندىن،
كەچمەيمەن ئۇلسەممۇ سىزدەك ئوغلاندىن،
كورسەڭلار گەر ئۇنى ئاماندۇر دەڭلار!

گۈلرۇخ يولنى داۋام قىلدى. بىر گەمە ئۆي كورۇندى، گەمگە كىرىپ قارىغان ئىدى، بىر قېرى خاتۇن ئولتۇرۇپتۇ. قىز سالام بەردى، ئۇل قېرى خاتۇن ئورنىدىن قوپتى، گۈلرۇخ ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ ئولتۇردى. قېرى گەپ سوراپ: "ئەي قىزىم، سىز قەيەردىن، نىمە ئىش بىلەن بۇ يەرگە كېلىپ قالدىڭىز، قاياققا بارماقچىسىز؟" دىدى. مەلىكە ئۇنىڭغا قاراپ يىغلاپ تۇرۇپ توۋەندىكى مەسنۇنى ئوقۇدى:

Altun Oq

يەمەنلىك بىر مۇساپىر قىز ئېرۇرمەن،
پەلەكنىڭ گەردىشىدىن ئۇرگىلۇرمەن.

كوكۇل بەردىم شۇڭقار يەڭلىغ نىگارغا،
قېشى مىسلى قەلەم، كوزى خۇمارغا.

يېتىشتۇك بىر ئۇچۇقچىلىق - سەھراغا،
چىقىپ قاتتىق بوران ئالدى ئاراغا.

جۇدا قىلدى بوران ئۇشۇل يارىمدىن،
پەلەك لەرزى قىلدى مېنىڭ زارىمدىن.

تېنەپ يۇرۇپ كېلىپ قالدىم بۇ يەرگە،
ماكانىم يوق مېنىڭ ئەسلا كىرەرگە.

كىشى كەلتۇرسە ناگاھ شول يارىمنى،
سويۇنچىگە بېرەر ئەردىم بارىمنى.
...
سېنىڭ هالىڭ نىچۇك بولغاندۇر يارىم،
ساڭا قۇربان قىلاي جانىنى شۇڭقارىم.

قارا قاشلىق ئەي يارىم پىراقىڭ،
ماڭا بولدى زىيادە ئىشتىياقىڭ.

كويۇپ ئىشقىڭدا كۇل بولغان گادامەن،
بۇ ئىشقا چارە ئىزلەپ مۇپتىلا مەن.

پىراقىڭ جانغا تۇشتى ئەي شۇڭقارىم،
كورۇشمەكنى نېسىپ ئەتكەي خۇدايىم.

يەنە ئىزلەپ تېپىپ بارسام قېشىڭغا،
بولۇپ پەرۋانەدەك قونسام بېشىڭغا.

مەلىكە گۇلرۇخ بۇ نەزمىنى تۇگىتىپ، بىھۇش بولۇپ يىقىلدى. موماي مەلىكىنىڭ بېشىدىن يولەپ: "ئەي دىلدارى بىھۇش! خۇدايىتائالا ئىرادە قىلسا شۇل يار ۋاپادارىڭىزنى كورەرسىز، ئەگەر بارۇر - كېلۇر يېرىڭىز بولمىسا، بىر نەچچە كۇن مېنىڭ قېشىمدا تۇرغايسىز، تا جېنىم تېنىمدە باردۇر، خىزمىتىڭىزنى قىلۇرمەن!" دىدى.

موماي ھەر كۈنى چەرخ ئېگىرىپ، بازاردا يىپ سېتىپ كۈن ئالۇر ئىدى. گۈلرۇخ مومايغا ماڭا بىر كەشتىلىك خەسە، بىر مىسقال ئەۋرىشىم يىپ كەلتۈرۈپ بېرىڭ، مەنمۇ بىكار ئولتۇرماي، دىدى. موماي بۇ نەرسىلەرنى ئەكىلىپ بەردى. گۈلرۇخ ئۆزىنىڭ باش بارماق قولىنىڭ سۈرتى چۈشۈرۈلگەن مىسلىسىز چىرايلىق كەشتە تىكتى. ئۇ كەشتىنى ئالدىغان خېرىدار بولسا يۈز تەڭگىگە سېتىڭ، ئۇنىڭدىن ئارتۇق ياكى كەم ساتماڭ، دەپ تاپىلاپ مومايغا بەردى. ئۇ پەررۇخ مۇشۇ شەھەرگە كېلىپ قالغان بولسا، كەشتىنى تونۇۋالىدۇ، دەپ ئويلىغان ئىدى.

موماي كەشتىنى بازارغا ساتقىلى ئېلىپ چىقتى. ئول شەھەردە خوجا مۆكەددەر جاۋاھىرپۇرۇش ئىسىملىك بىر جوھۇد بار ئىدى. ئۇ كەشتىنى كورۈپ ھەۋەس قىلىپ قالدى. باھاسىنى سورىغان ئىدى، موماي يۈز تەڭگە! دەپ جاۋاپ بەردى. جوھۇد دەسلەپ باھانى تالىشىپ كوردى، كېيىن موماي دىگەن نەرقىدە ئېلىشقا مەجبۇر بولدى. جوھۇد كەشتىدىكى ئاجايىپ گۈزەل سۈرەتنى كورۈپ ھەيران قالغان ۋە "بۇنى قانداق چېۋەر قول نازىنىن تىككەندۇر" دەپ ئويلىغان ئىدى. موماي كەشتىنى سېتىپ بولۇپ، بازاردىن گوش، ياغ، گۈرۈچ ۋە يەنە بىر پارچە خەسە، ئىككى مىسقال يىپ ئېلىپ ئويگە قايتتى. گۈلرۇخ بىلەن موماي تاماق ئېتىپ يېيىشكەندىن كېيىن، گۈلرۇخ تۈن بويى ئۇخلىماي يەنە بىر دانە كەشتە پۈتكۈزدى. بۇ كەشتىمۇ ئاۋالقىغا ئوخشاشلا چىرايلىق ئىدى. موماي بازارغا كەشتىنى ئاپىرىپ يەنە خوجا مۆكەددەر بىلەن سودىلاشتى، كەشتىنى بەش يۈز تەڭگىگە ساتتى. يەنە ياغ، گوش، گۈرۈچ، خەسە ۋە يىپ قاتارلىقلارنى ئېلىپ قايتتى. خوجا مۆكەددەر كەشتىنى ئالغاندىن كېيىن ئويىگە ئاپىرىپ ئۇنى ئۇزاققىچە كورۈپ چىقتى. ئۇنىڭ ئىچىگە بىر ئوت كىرىۋېلىپ يۈرىگىنى كويدۇردى. ئۇ كەشتىنى تىككەن جانانىغا غايىۋانە ئاشىق - نىگاران بولغان ئىدى. جوھۇد شۇ كۈندىن باشلاپ دۇكانغا چىقماي كوكسىنى نەم يەرگە چاپلاپ كوزىدىن ياش تامچىتىپ، ئول سۈرەتتىن كوزىنى ئۈزمەي ياتتى. جوھۇدنىڭ بىر قېرى دەللە ئانىسى بار ئىدى. ئۇ ھىلە - مىكىردە شەيتانىغىمۇ دەرس بېرەلەيتتى. ئول قېرى ئوغلىنىڭ ھالىدىن خەۋەر تېپىپ: "ئى ئوغلۇم، ساڭا نىمە ۋەقە بولدى، كوز ئۈزمەيۋاتقىنىڭ نىمە سۈرەتتۇر؟" دەپ سورىدى. جوھۇد: "ئانا، بىر موماي ئىككى قېتىم بازارغا كەشتە ئېلىپ كىرگەن ئىدى، ئۇ كەشتىلەرنى مەن ئالتە يۈز تەڭگىگە سېتىۋالدىم. نىمە بالا بولدى، ئول كەشتىنى تىككەن چېۋەرگە ۋالىئى شەيدا بولۇپ قالدىم. ئۇنىڭ كىم، قەيەردە ئويى بارلىقىنى بىلمەيمەن، ئوغلۇڭنىڭ دەردى مانا شۇدۇر"، دەپ جاۋاپ بەردى. ئانىسى جوھۇدقا يول كورسىتىپ، "سەۋرە قىلغىل، ئۇنىڭ چارىسىنى قىلىپ ئارزۇيۇڭغا يەتكۈزەي، سەن بۇ ئويدە تۇرماي دۇكانغا چىق، ھىلىقى موماي كەلسە، دەرھال ماڭا خەۋەر قىلغىن!" — دىدى.

مەلىكە گۈلرۇخ ئۈچىنچى قېتىمدا موماي ئېلىپ كەلگەن خەسىگە ئۆزىنىڭ سۈرىتىنى ئەينەن كەشتىلەپ، باھاسىنى مىڭ تەڭگە توختىتىپ ئۇنى يەنە مومايغا بەردى. موماي كەشتىنى بازارغا ئاپىرىپ، خوجا مۆكەددەر گوھەر پۈرۈچقا ئوز نەرقىدە ساتتى. جوھۇد پۇلنى ئويدىن كەلتۈرۈپ بېرىمەن، دەپ مومايىنى توختىتىپ قويۇپ، ئانىسىنى باشلاپ كەلدى. موماي بازاردىن ياغ، گوش، گۈرۈچ ۋە رەخت ئېلىپ ئويىگە قايتتى. جوھۇدنىڭ ئانىسى ئۇنىڭ كەينىدىن ئەگىشىپ بېرىپ ئويىنى كورۇۋالدى.

ئەلقىسسە، ئەمدى گەپنى شاھزادە پەررۇختىن ئىشىتكەيمىز.

شاھزادە پەررۇخ گۈلرۇخنى ئىزلە ـ ئىزلە، رىسكىنگە كېلىپ قالىدى. ئۇ ئۇزى يالغۇز كوچىدا كېتىپ بېرىپ، بىر دۇكاندا ئېسىقلىق تۇرغان ئۈچ دانە كەشتە ياغلىقنى كورۇپ قالدى. شاھزادە كەشتىدىن گۈلرۇخنىڭ سۈرىتىنى كورۇپ، ئاھ تارتىپ دۇكان ئالدىدا بىھۇش بولۇپ يىقىلدى. جوھۇد بۇ ئەھۋالنى كورۇپ ھەيران بولدى. شاھزادە بىر سائەت ـ تىن كېيىن ھۇشىغا كەلدى. ئاندىن سۈرەتكە قاراپ بۇ غەزەلنى ئوقۇدى:

جۇدا مەن، داغىمەن دائىم، ئىشىم بولماق ئەلەم ئاندىن،
بۇ دەردىمنى كىتاپ قىلسام ئاشارلەر قانچە داستاندىن.

ھاياتىم نەخلىنى تەگرىم قۇرۇتتى تەقدىرى بىرلە،
كورۇڭ ئەي دوستلۇرۇم ئەمدى جۇدا مەن ئىنتىزارىمدىن.

نىگارىدىن يىراق تۇشكەن مۇساپىر بىر غېرىپتۇرمەن،
ئامان بول دەپ دۇئا قىلدىم مەن سۈرە قۇرئاندىن.

بۇ سۈرەتكە داۋادۇرمەن ئەقىل ـ ھۇشتىن ئازادۇرمەن،
تۈنۈ ـ كۈن زارۇ يىغلارمەن خەۋەر ئوقماي نىگارىمدىن.

شاھزادە گىريان قىلىپ تۇراتتى، جوھۇدنىڭ ئانىسى يېتىپ كېلىپ ئوغلىغا: "بۇ كىشى ـ نى ئويگە ئېلىپ بارغىل، نىمە دەردى بار، ئوقايلى!" دىدى. جوھۇد شاھزادىنى ئويىگە باشلىدى. ئويىدە قېرى دەللە پەررۇختقا "ئەي يىگىت، ئوز ئاشىقىدىن ئايرىلغان بىر مەشۇق سۈرىتىنى كەشتىلەپ بىزگە قالدۇرۇپ كەتكەن. ئۇ بۇ خىل يول بىلەن ئاشىقىنى ئىزلەپ يۈرىدۇ"، دىدى. شاھزادە: "مەن شۇ ئاشىق بولىمەن، بىز شۇنداق ئاشىق ـ مەشۇقلەردىندۇر ـ مىزكى، پەلەكنىڭ ئىشى بىزنى ئايرىپ مۇشۇنداق قىلىپ قويدى"، دىدى. قېرى دەللە ئوغلىنىڭ قۇلىغىغا: "مەھبۇبىڭىز شەرىك پەيدا بولۇپ قالدى، بۇنى تېزرەك يوقاتقىل" دەپ كۇسۇرلىدى. ئول جوھۇد پەررۇخنىڭ چاي ئىچىۋاتقان پىيالىسىگە پىنھان ھالدا بىھۇش دورىسى سېلى ـ ۋەتتى. پەررۇخ چاينى ئوتلاپ ھۇشىدىن كەتكەندىن كېيىن، كىيىملىرىنى سالدۇرۇپ ئېلىپ، ئۇنى بىر جەزىرىگە ئاپىرىپ تاشلاپ قويدى. ئەتىسى شاھزادىسىنىڭ يۈزىگە تاڭ شامىلى تېگىپ، ئۇ ھۇشىغا كەلدى ۋە ئوز ئەھۋالىنى كورۇپ بۇ مۇناجاتنى ئوقۇدى:

قادىر ئاللا، ئولەر بولدۇم بۇ چولدە،
مەن نەيلەيىن ياردىن خەۋەر بولمىسا؟
ئوزەڭ ساقلا ئولەر بولدۇم بۇ يەردە،
مەن نەيلەيىن ياردىن خەۋەر بولمىسا؟

ئىزلەپ يارىم خەۋىرىنى ئاڭلىسام،
ھىجىر ئوتىدا يۈرىگىمنى داغلىسام،

تېپىش ئۇچۇن ھىممەت قۇرىن باغلىسام،
مەن نەيلەيىن ياردىن خەۋەر بولمىسا

كەزدىم تىنماي بۇ دىياردا كوپ جاينى،
ئاقتۇردۇممەن قىشلاق، شەھەر، چول - ساينى،
تاپالمىدىم ھىچقەيەردىن ئول ئاينى،
مەن نەيلەيىن ياردىن خەۋەر بولمىسا.

قادىر ئاللا تېزرەك يەتكۇز يارىمغا،
ئالما، ئانار پىشقان گۇزەل باغىمغا،
كورۇپ ئۇنى كېلەي ئەسى ھالىمغا،
ئولسەم تۇزۇك، ياردىن خەۋەر بولمىسا.

ئەلقىسسە، ئەمدى گەپنى مەلىكە گۇلرۇختىن ئاڭلىغايمىز:

ئەتىسى جوھۇدنىڭ ئانىسى ھىلىگەرلىك لىباسىنى كىيىپ، بېشىدىن ئايىغىغىچە لىچەك ئارتىپ، بۇۋى سۇرىتىدە ياسىنىپ، مەلىكە گۇلرۇخ ئورۇنلاشقان مومايىنىڭ كۇلبىسىگە يېتىپ كەلدى. كىرىپ مەلىكىنىڭ ئالدىدا ئەدەپ بىلەن سالام قىلىغان ھالدا قول قوشتۇرۇپ تۇرۇپ: "ئەي جانان، مەھبۇپ دىلناۋاز! سىنىڭ بىر ئاشىغىڭ بار ئىكەن، ئۇ ئويىمىزگە كەلگىلى ئۇچ كۇن بولدى. تولىمۇ نالە - زار قىلىپ يىغلايدۇ، ئالدىغا تائام قويساق: شول يارىمنى كورمىگۇنچە تاماق يىمەسمەن، دەپ يىمەيدۇ. دۇنيادا ئاشىق بولا، ئۇنىڭچىلىك ئەقىدىلىك بولماس!" دەپ ئېيتتى. مەلىكە بۇ قېرى دەللىدىن: "ئۇنىڭ مېنىڭ ئاشىغىم ئىكەنلىگىنى قانداق ئۇختىلا؟" دەپ سورىغان ئىدى، موماي: "ئوزەڭنىڭ سۇرىتىنى كەشتىلەپ بازاردا ساتقۇزغان ئىكەنسەن، ئۇنى ئوغلۇم سېتىۋېلىپ دۇكاندا قويىغان ئىدى. ئول ئاشىغىڭ دۇكانغا كېلىپ سۇرەتنى كوردى - دە، بىھۇش بولدى، ئۇنى ئويگە ئاپىرىپ ئېسىگە كەلگەندە سورىساق: يۇتتۇرگەن يارىمنى سۇرەتتىن كورۇپ ئايلىنىپ كېتىپتىمەن، دىدى. مەن تەسەللى بېرىپ، تېپىشقا ياردەم بېرەي، دىدىم. كوچىمۇ - كوچا، ئويىمۇ - ئوي سۇرۇشتۇرۇپ، سىنى مۇشۇ ئويدىن تاپتىم. ئول يىگىتنىڭ ئېيتى شاھزادە پەررۇخ ئىكەن. خالىساڭ مەن بىلەن بىرگە بېرىپ ئاشىغىڭنى كورۇپ كەل!"، دىدى. گۇلرۇخ شاھزادىنىڭ ئىسمىنى ئاڭلاپ، بىھۇش بولۇپ يىقىلدى. بىر سائەتتىن كېيىن ھۇشىغا كېلىپ، خۇن جىگەرىدىن ئاھ ئۇرۇپ، بۇ مۇرەببەنى ئوقۇدى:

ئاڭلاپ سىنىڭ شۇل مۇبارەك ئېتىڭنى،
بولدى ئەجەپ كوڭلۇم خوشال، نىگارىم.
بىر كورۇشكە ئارزۇ بولدۇم يۇزۇڭنى،
كورۇشتۇرگەي ئىككىمىزنى خۇدايىم.

گەر كىشىنىڭ يارى بولسا يىراقتا،
مۇشۇ پەڭلىغ سارغىيۇرلەر پىراقتا،

ئىنسان بۇنداق دەرت تارتمىسۇن ھېچ ۋاقىتتا،
يوللىرىڭغا قاراپ قالدى نىگارىم.

ئارىمىزدا رەقىپ بىھەد تولادۇر،
كورەلمەستىن سېنى دىلىم يارادۇر،
ئۇچراشقاندا ئارزۇلىرىم قانادۇر،
بولماس سەنسىز مېنىڭ كوڭلۇم ئارامىم.

قىسمەتلەرگە نىلەرنى دەي ئەي جانان،
قۇلۇڭدۇرمەن، ئۆزۈڭ بولساڭ شاھ خوبان،
قەيەردىسەن، يېتەي ساڭا خىرامان،
پۈتتى ئەمدى مېنىڭ سەۋرى - چىدامىم.

ئەلقىسسە، گۇلرۇخ ئۇ ئۇيگە بېرىشنى ئىختىيار قىلىپ، يۈزىگە نىقاپ تارتىپ يولغا چىقتى. ئۇي ئىگىسى موماي ئارقىسىدىن ئۆزىتىپ: "ئەي مەلىكەم! مېنى ھەرگىز ئۇنتۇپ قالماڭ!" دەپ ئىلتىجا قىلدى. ئول دەللە مەلىكىنى كەينىگە سېلىپ، خوشاللىقتىن تېپىرسىگە سىغماي، ئۇنى ئوغلىنىڭ خاس ھوجرىسىغا ئېلىپ كىردى. مەلىكە قارىسا ھوجرىدا شاملار يېقىلىپ، توشەكلەر سېلىنغان، شاھزادىدىن دېرەك يوق، پەقەت بىر چارا كوز جوھۇد يالغۇز ئولتۇرۇپتۇ. مەلىكە ئۇنى كورۇپ ھەيران بولدى ۋە ئۆزىنىڭ قىلتاققا چۈشۈرۈلگەنلىگىنى بىلدى. جوھۇد مەلىكىنى كورگەندىن كېيىن، بىر دەردى مىڭ بولۇپ، ئەسلا ئولتۇرالمىدى. ئۇ: "كەلگەن قەدەملىرىگە مۇبارەك بولسۇن!" دەپ بىر تەخسە جاۋاھىرنى گۇلرۇخنىڭ ئالدىغا قويدى ۋە ھوجرا ئىشىگىنى مەھكەم قىلدى. يامان نىيىتىنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۇچۇن چارا كوزلىرىنى پاقىرىتىپ، ھىجىيىپ تۇرۇپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئەي، خېنىم، ئۇزلىرىگە ئەرزىم بار،
مېڭىش ھەم تۇرۇشلىرى ئۇزدۇر.
دەي دىسەم يۈرىگىمدە دەرزىم بار،
ئولتۇرۇپ ھەم قوپۇشلىرى ئۇزدۇر.

ساچلىرىدۇر خۇددى نەفىس تارە،
ئوت سالۇرلەر كوڭۇلگە ھەر بارە،
چىدىشىمغا يوقتۇر ئەمدى ھېچ چارە،
قاشلىرى قىرغان قەلەم، چاچلىرى قۇندۇزدۇر.

بويلىرى سوخسور، كوزلىرى گەۋھەر،
گۇل كەبى نازۇك، ھىدلىرى ئەنبەر،

AltunQ

ئىلتىپاتلىرىغا بولسام مۇيەسسەر،
جامالىلىرىدىن تۇنمۇ كۈندۈزدۇر.

مەلىكە ئۇنىڭغا: "ئەي دەيۈز، مەن بۇ يەرگە سېنى دەپ كەلمىگەن ئىدىم، سېنىڭ ئاناڭ قېرى دەللە مېنى ئالداپتۇ. سەن مېنى بوزەك قىلمەن، دەپ خام - خىيال قىلما، بەربىر ھېچنىمىگە ئىگە بولالمايسەن! ــ دىدى. جوھۇد بۇ گەپكە كونمەي، بارغانسېرى ھەددىدىن ئاشتى. مەلىكە يېنىدىن خەنجەرنى ئالدى. "ئەي ئىبلىس! قولۇڭنى تارت، بولمىسا سېنىمۇ، ئۆزەمنىمۇ ھالاك قىلمەن!" دىدى ئۇ. بولۇۋاتقان جودانى ئاڭلاپ، جوھۇدنىڭ ئانىسى ئىشكنى قاقتى. جوھۇد ئانىسىغا ئىشكنى ئېچىپ بەردى. "سەۋرى قىلغىل ئوغلۇم، مەلىكە ھەرقاچان سېنىڭ، ئۇ كېيىنچە سوزۇڭگە ئۇناپمۇ قالار، تاغارغا بېسۋالغان ئۇننى ھەرقاچان يىگىلى بولىدۇ"، دىدى موماي. شۇ ئارىلىقتا مەلىكە جوھۇدنىڭ ھوجرىسىدىن قېچىپ چىقىپ، ئەينەك دەرىزىلىك بالاخانا ئۆيگە چىقىۋالدى. ئۇ، ئۆيدە ئولتۇرۇپ جوھۇدتىن قۇتۇلۇش چارىلىرىنى ئويلىدى.

ئەلقىسسە، ئەمدى گەپنى شاھزادە پەررۇختىن ئىشىتكەيمىز:

شاھزادە بازارغا كىرىپ، بىر كوچىدا كېتىپ باراتتى، ئالدىغا بىر تۇمۇرچى يولۇقتى، تۇمۇرچى پەررۇخقا: "ئەي يىگىت، مەن كورەك باسقىلى ئادەم ئىزلەپ كېتىپ باراتتىم، ئۇبدان ئۇچراپ قالدىڭىز، بۇگۇن ماڭا ياردەملەشسىڭىز، ئىش ھەققىڭىزنى تولىسەم"، دەپ ئېيتتى. شاھزادە ماقۇللۇق بىلدۇردى. تۇمۇرچىنىڭ دۇكىنى ئول جوھۇدنىڭ ئۆيىنىڭ ئارقا تەرىپىگە جايلاشقان ئىدى. شاھزادە دۇكانغا كىرىپ كورەك بېسىشقا كىرىشتى. تۇمۇرچى شاھزادىنىڭ ماھارىتىگە ھەيران قالدى. شاھزادە كەچ كىرگەندە ئىشىنى تۇگىتىپ، ئىككى تەڭگە ئىش ھەققىنى ئېلىپ ئۇ دۇكاندىن چىقتى. ئۇ، كوچىدا يارىنى يادلاپ بۇ مۇرەببەنى ئوقۇدى:

نىگارىم ئىشقىدا ئاز قالدى جانىم،
دىلىم كويدى، تىلىم كەلدى ناۋاغا.
تېنىمدە قالمىدى زەررە ماجالىم،
ناۋانى باشلىدىم يىغلاپ خۇداغا.

ساماندەك ساغىرىپ توكتۇم يېشىمنى،
خۇدايىم ئوڭشىغاي ئاخىر بېشىمنى،
بىرورلەر يەتكۈزۈپ سۆيگەن كىشىمنى،
مېنىڭدەك ناتىۋان ئاجىز گاداغا.

ئۇنىڭدىن ئايرىلىپ سەرسانە بولدۇم،
ۋىسالىنى تىلەپ مەستانە بولدۇم،
يېنىپ شەمئىدە پەرۋانە بولدۇم،
سېلىپتۇر ئول مېنى بۇنداغ بالاغا.

ئەلقىسسە، گۇلرۇخ قېچىش ئامالىنى ئويلاپ بالىخانىدا ئولتۇرغىنىدا، كوچا تەرەپتىن بىيىت ئوقۇغان تونۇش ئاۋاز ئاڭلاندى. قارىسا، پەررۇخ پەرىشان ھالدا ئۆزى تۇرغان ئۆي تەرەپكە كېلىۋېتىپتۇ. مەلىكە دەرھال بىر پارچە خەت يېزىپ ئۇنىڭ يولىغا تاشلىدى. پەررۇخ بالىخانا ئالدىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ يولدا تۇرغان خەتنى كوردى ۋە ئۇنى ئېلىپ ئوقۇدى. خەتتە شۇنداق يېزىلغان ئىدى:

"ئېقىدەتكەش ۋە ھىدايەت ئەندىش، نىكو خىيال، پىسەندە ئەپئال ئاپتابى تەلەتلىك، مۇشتىرى سائادەتلىك، جاندىن ئېزىز، قەندىن لەزىز، ئاشىقى دىلناۋاز، بۇلبۇلدەك خوش ئاۋاز شاھزادە پەررۇخقا! با مۇخالىپتا ئايرىلغان، ھىجران شامى-لىدا سورۇلغان ۋە ئىش رەنجىدىن بەرگىلىرى سۇنغان كېمىنە گۇلرۇختىن سەدھى سالام!

مۇددايىم شۇلكى، بىچارە مەشۇقلىرى گوھەر سەدەپتىن ئايرىلغاندەك، كىيىك تاغدىن ئايرىلغاندەك، بۇلبۇل قىزىلگۇلدىن ئايرىلغاندەك، قاراڭغۇ كېچىدە ئايرىلىپ چوللەردە يۈرۈپ بۇ شەھەرگە كېلىپ قالدىم. بىر نەچچە سائەت بولدى، خوجا مۇكەددەر جەۋھەر پۇرۇش دىگەن جوھۇدنىڭ مىكىرلىك قىلتىغىغا گىرىپتار بولدۇم. ئەتە — دۇشەنبە كۇنى يېرىم كېچە بولغاندا، بىر ئات ئېلىپ تومۇرچى كوچىسىنىڭ كەينى بىلەن بالىخانىلىق ئۆينىڭ ئارقىسىغا كېلىپ تۇرسىڭىز! قاچماقتىن باشقا چارە يوقتۇر."

خەتنىڭ كەينىگە بولسا بۇ غەزەل پۇتۇگلىك ئىدى:

"ئەي سابا ئەيغىل مېنىڭ ئەرزىمنى ئول شوخ يارىغا،
قامىتى شامشاد كەبى ئول كوزلىرى خۇمارىغا.

تەندە تاقەت قالمىدى، ھەم جاندا راھەت قالمىدى،
ھەم دۇئا بىرلە سالام بولسۇن ئۇشول بىچارىغا.

كوزدە شەرىم، دىلدا سەۋرىم، ئەلدە قەدرىم يوق مېنىڭ،
سەن ئىنايەت ئەيلىگىل ئاجىز زەئىپىنىڭ ھالىغا.

كەتتى باشىمدىن ھۇشۇم ئۇچتى قولۇمدىن بەخت قۇشۇم،
تاغۇ-تاشلار ئىرىگەي مەندەك يېتىمنىڭ زارىغا.

بىلمىگەي ھېچكىم تۇرار جايىمنى، يوقتۇر سىردىشىم،
قۇتقۇزۇپ ئالغىل، قويۇپ بەرمەي مېنى ئەغيارىغا.

نامە تامام ۋەسسالام، مەھبۇبەڭ گۇلرۇختىن".

ئەلقىسسە، شاھزادە ئول كېچىنى بىدارلىق بىلەن ئۆتكۈزدى. ئەتىسى ئاتنى قويۇپ بەرگەن

چولگە بىرىپ ئاتنى تىپىپ، يىرىم كىچە بولغاندا ئۇنى شەھەرگە ئىلىپ كىردى. بەختكە قارشى، ئۇ ئادىشىپ تومۇرچى كوچىسىغا ماڭدىم دەپ باشقا بىر خالتا كوچىغا كىرىپ قىلىپ، ھىچيەرنى بەرق ئىتەلمەي، ئىتىنىڭ يۈگىنىنى تۇتقىنىچە ئولتۇرۇپ قالدى. بۇ چاغدا شاھزادىنى ئۇيقۇ غەپلەت قىلدى. ئۇ كوزىنىڭ ئاچچىغىنى سەل-پەل چىقىرىۋىلىش ئۇچۇن ئاتنى پۇتىغ' باغلاپ قويۇپ، تامغا يولەنگىنىچە مۈگدەشكە باشلىدى. بۇ چاغدا بىر ئوغرى كوچىغا چىققان بولۇپ، ئوغۇرلايدىغان نەرسە تاپالماي تەنتىپ يۇرەتتى. ئۇ، بۇ يەردىن ئوتتى. قارىسا بىر ئادەم پۇتىغا ئاتىنىڭ چولۋۇرىنى باغلاپ قويۇپ ئۇخلاپ قاپتۇ. ئوغرى پۇرسەتنى غەنىمەت بىلىپ، ئاتنىڭ چولۋۇرىنى كەستى-دە، ئۇنى مىنىپ تومۇرچى كوچىسىغا كىرىپ كەتتى. ئۇ قورقۇپ كىتىپ باراتتى. ئەينەكلىك بالخانا ئالدىغا كەلگەندە نىقاپ تارتقان بىرو بالىخانىدىن ئاغامچا بىلەن سىرىلىپ چۈشۈپ، ئۇنىڭ كەينىگە مىنگىشىۋالدى. ئوغرى قورقۇپ كەتكەنلىكتىن ئاتنى بولۇشىغا چاپتۇردى. گۈلرۇخ ئات ئۈستىدە كىتىۋىتىپ ئاتنى تونۇدى. لىكىن مىنگۈچىنىڭ پەررۇخ ئەمەسلىگىنى بايقىدى. ئوغرىمۇ كەينىگە قاراپ، چاچلىرى ئاتنىڭ ئىككى يىنىغا چۈشۈپ تۇرغان، نىقاپ ئىچىدە جامالى ئاپتاپتەك شولا ئۇرۇپ تۇرغان بىر ساھىپجامالنى كوردى. ئۇ ئاتنى چاپتۇرغىنىچە ئۇدۇل ئويىگە يىتىپ كەلدى. شۇندىلا گۈلرۇخ ئۇنىڭ ئوغرى ئىكەنلىگىنى بىلدى. ئۇ: ئولۇمدىن قىچىپ يەنە ئولتۇرگۈچىگە ئۇچراپتىمەن، بۇنىڭغا بىر چارە قىلمىغىم لازىم، دەپ ئويلىدى. ئوغرى مىنگەشتۇرۇپ ئىلىپ كەلگىنىنىڭ گۈزەل بىر قىز ئىكەنلىگىنى كورۇپ، ئۇنىڭغا قارىستا يامان نىيەتتە بولدى. گۈلرۇخ ئۇنى ئالداپ قۇتۇلماقچى بولۇپ: "ئەي كىشى! مەن سىنى دەپ ئوز ئىرىمدىن ۋاز كىچىپ، ئارقاڭدىن كەلدىم، ئەگەر سەن ھەم مىنى ياخشى كورسەڭ، شاراپ كەلتۇرگىل!" دەپ ئىيتتى.

ئوغرى شاراپ كەلتۇردى. ئۇ مەشئەلنى ياندۇرۇپ قويۇپ چىنىگە شاراپ قۇيۇپ، گۈلرۇخقا تۇتتى. گۈلرۇخ: "مەن ساڭا ئاشىقتۇرمەن، مەن ساقى بولاي، مەن ئۇچۇنمۇ، ئوزۇڭ ئۇچۇنمۇ سەن ئىچكىل!" دىدى ۋە دەممۇ-دەم قۇيۇپ بىرىپ ئوغىرىنى غەرق مەس قىلىپ قويدى. ئوغرى خاقىراپ، ئولۇكتەك ئۇخلاشقا باشلىدى. مەلىكە ۋاقتنى غەنىمەت بىلىپ، يۈزىگە نىقاپ تارتىپ قولىغا بىر دانە ھاسا ئىلىپ قاچتى ۋە كەيقىبات شەھرىگە يول ئالدى. ئۇ يولدا كىتىۋىتىپ بۇ غەزەلنى ئوقۇدى:

بۇ غىرىپلىقتا كىتەر بولدى ئىزىز باشىم مىنىڭ،
يا ئاتام يوق، يا ئانام يىرق، يا قىرىنداشىم مىنىڭ.

ھەر زامان يادىمغا يەتسە سەن نىگارىم سوزلىرى،
لەھزە-لەھزە قان بولۇر بۇ كوزدىكى ياشىم مىنىڭ.

ئايرىلىپ سەندىن نىگارىم مىڭ نادامەت ئەيلىدىم،
بار ئىكەن قىسمەتتە بىر قاتتىق قارا تاشىم مىنىڭ.

بۇ ئېزىز جانىمدىن ئارتۇق مېھرىۋانىم سەن ئۇزۇك،
تاپمىدىم مەن قايدىدۇر سەن ئەي قارا قاشىم مېنىڭ؟

مەلىكە گۇلرۇخ كەيقىبات شەھرىگە قاراپ مېڭىۋەردى.

ئەلقىسسە، كەيقىبات سۇلتانلىغىنىڭ ھوكۇمەت غەزىنىسىدە بىر جان جاھاننامە بولۇپ، مۇبادا پادىشا ئۆلۈپ قالسا، ئۇنىڭ يۈزى تۇتۇلۇپ قالاتتى، ئۆلگەن پادىشانىڭ ئورنىغا كىم پادىشا بولماقچى بولسا، ئۇنىڭ يۈزىدە ئەكس ئېتەتتى. شۇ كۈنلەردە كەيقىبات دىيارىنىڭ پادىشاھى كىرۇخ ئۆلۈپ قالغان ئىدى. گۇلرۇخ كەيقىباتقا يېقىنلىشىپ كېلىۋاتقاندا، پادىشاغا ماتەم تۇتۇش ئاياقلىشىپ كەيقىباتنىڭ ئېتىۋېتىلگەن دەرۋازىسى ئېچىۋېتىلگەن ئىدى. ۋەزىر-ئەمىرلار دەرۋازا ئالدىدا جاھاننامىگە قاراپ ئولتۇراتتى، ئۇنىڭ يۈزىدە بىردىن-بىر ساھىپجامال ئايال ئەكس ئەتتى. دەرۋازا ئالدىغا يېتىپ قالغان گۇلرۇخ ئۆزىنى جاھاننامە يۈزىدە كۆرۈپ ھەيران قالدى. ۋەزىر-ئەمىرلار ۋە پۈتۈن شەھەر خەلقى: "مۇبارەك بولسۇن!" دېيىشىپ، ئۇنىڭ پادىشا بولغانلىقىنى تەبرىكلەشتى. گۇلرۇخ: "مەن بىر مۇساپىر مەزلۇمەمەن، پادىشا بولۇشقا لاياقىتىم يوق، مېنى بۇنداق مەسخىرە قىلماڭلار!" دىدى. ئەمىرلار: "بۇ خىلدا پادىشا تۇرغۇزۇش بىزنىڭ ئادىتىمىز، بۇ جاھاننامە سىز ئۈچۈن ئېچىلىپتۇ، شۇڭا سىزنى پادىشا قىلدۇق"، دېيىشتى ۋە ئۇنى شاھانە سەرۇپا كىيدۈرۈپ، بېشىغا تاج تاقاپ ئالتۇن تەخت ئۈستىدە ئولتۇرغۇزدى. يېڭى پادىشانىڭ شەرىپى ئۈچۈن، ئەلگە ئالتۇن-كۈمۈش ۋە لەئلى-ياقۇتلار ئېھسان قىلىندى، ئۇندىن كېيىن ۋەزىر-ئەمىرلارنىڭ ھەممىسى ئالدى-كەينى تىزىلىپ، كاناي-سۇنايلار چېلىپ داغدۇغا بىلەن تەنتەنە قىلىشتى.

مەلىكە گۇلرۇخ تەختتى سەلتەنەتكە چىققاندىن كېيىن، دولەتنى ئەدلى-ئادالەت بىلەن ئىدارە قىلىپ، خەلقىنىڭ ھىمايىسىگە مۇيەسسەر بولدى. ياخشىلارنى كوتىرىپ، يامانلارنى جازالاپ، دولەتتە تىنچلىق ۋە يۈكسۈلۈش بەرپا قىلدى. ھەممە ئادەم ئۇنىڭ قابىلىيىتىگە تەھسىن ئوقۇشتى.

گۇلرۇخ تەخت ئۈستىدە شاھزادىنى ياد ئېتىپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

كورۇك بۇ پانى دۇنيانى مېنى ياردىن جۇدا قىلدى،
ئېغىر كۈنلەر سېلىپ باشقا ئۇزاق جەۋرى-جاپا قىلدى.

گۈزەل يارىنىڭ پىراقىدا تۈمەن تۈرلۈك ئازاپ چەكتىم،
مېنى ئاخىر خۇداۋەندا بۇ يۇرتقا پادىشا قىلدى.

قەيەردە سەن گۈزەل شۇڭقار تاپاي ئىزلەپ سېنى ھەر بار،
سېنىڭ بىرلە كورۇشمەكنى نىگارىڭ مۇددىئا قىلدى.

سەنسىز كوڭلۇم ئارامى يوق، بۇ شاتلىقنىڭ خۇرامى يوق،
سېنى يادىمغا كەلتۈرسەم كۆلۈپ كوڭلۇم جۇلا قىلدى.

مېنىڭدىن ھىچ ئۈمىت ئۈزمە، كوڭۇلنى ئۆزگىگە بولمە،
كېتەر ھىجران تۈنى ئاخىر ھەرنە قىلسا خۇدا قىلدى.

گۈلرۇخ شاھزادىنى تېپىش مەقسىدىدە، شەھەر تېشىدىكى توت يولنىڭ دوقمۇشىغا مۇنار ئورناتتى ۋە ئۇنىڭغا ئۆز قولى بىلەن سۈرىتىنى نەقىش قىلدى. بۇ ئالتۇندىن ھەل بېرىلگەن مۇنارىغا مۇئەككەل قىلىپ، بىر نەچچە ياساۋۇلنى ئورۇنلاشتۇردى. ئۇلارغا كىمكى سۈرەتنى كۆرۈپ پەريات ئۇرۇپ يىغلىسا، دەرھال ئۆزىگە خەۋەر قىلىشنى تاپىلىدى. ئۇندىن باشقا، پەررۇخنىڭ ئىز-دېرىكىنى قىلىپ، باشقا جايلارغىمۇ چاپارلار ئەۋەتتى.

ئەلقىسسە، ئەمدى گەپنى جوھۇددىن ئىشىتكەيمىز:

گۈلرۇخ قېچىپ كەتكەندىن كېيىن، جوھۇد ئۇنى كۆپ ئىزلىدى، ئەمما ھېچيەردىن دېرىكىنى ئالالمىدى. ئۇ، ئىزلە-ئىزلە كەيقۇبات شەھرىگە كېلىپ قالدى. توت يولنىڭ دوقمۇشىدىكى مۇنارغا سىزىلغان سۈرەتنى كوردى ۋە گۈلرۇخنى تونۇپ پەريات ئۇرۇپ يىغلىدى. ياساۋۇللار ئۇنى تۇتۇۋېلىپ، پۇت-قوللىرىنى يەرگە تەككۈزمەي مەلىكىنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كەلدى. مەلىكە ئۇنى زىندانغا تاشلىدى.

جوھۇدنىڭ ئانىسى ئوغلىنى ئىزلەپ چىقتى. ئۇمۇ يۈرە-يۈرە، مۇنارە ئورنىتىلغان جايغا كېلىپ قالدى. ئۇ سۈرەتنى كۆرۈپ بۇ ئوغلۇمنىڭ مەھبۇبىنىڭ سۈرىتى ئەمەسمۇ؟ دەپ ئاھ ئۇرۇپ يىغلىدى. ياساۋۇللار بۇ قېرىنىمۇ ئاپىرىپ زىندانغا تاشلىدى.

ئول كېچە ھىلىقى ئوغرى ئۆيىدە ھاراق ئىچىپ مەست بولۇپ يىقىلغان ئىدى. ئۇ ئەتىسى ھوشىغا كېلىپ مەلىكىنىڭ قېچىپ كەتكەنلىكىنى بىلدى. ئۇ ئەلەمگە چىدىماي، نالە-زار قىلىپ، مەلىكىنىڭ پىراقىدا بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

تاشنى باغرىغا يېقىپ، باغرىنى تاش قىلغان خېنىم،
ئۆزىنى ئالدىمدا ۋاقتىنچە ياۋاش قىلغان خېنىم،
كۆيدۈرۈپ ئىشقىدا ھالىمغا چىداش قىلغان خېنىم،
بىۋاپالىق ئەيلىبان سىرىنى پاش قىلغان خېنىم.

سەن نېچۈن بۇنداق قىلىپ ئىككى كۆزۈمنى ياشلىدىڭ؟
يىغلىتىپ مەن خەستەنى دوزاق ئوتىغا تاشلىدىڭ؟
كۆلدۈرۈپ كىملەرنى سەن، نەلەردە ئويناپ ياشنىدىڭ؟
قايىنىتىپ ھەر ئان ئىچىمنى خۇددى داش قىلغان خېنىم.

نە ئەۋەن تاپتىڭ مېنىڭدىن ھېچ گۇناھىم بىلمىدىم،
ئول كېچە تۇتتۇڭ شاراپنى، مەن "سۇمۇرمەيتىم" دېدىم،
زورلۇدۇڭ، كۆڭلۈڭ ئۈچۈن ئىچتىم، لېكىن رەنجىتمىدىم،
بىر كېچە ئۇلپەت بولۇپ يالغان ئاداش قىلغان خېنىم.

تاشلاپ ئەتمەي بىر يولى، قاي جايدا بولساڭ ياد ئەت،
ئەرتە-ئاخشامدا كېلىپ كۆڭلۈمنى خۇرسەند-شاد ئەت،

Altunoq

هەق تائالادىن تىلەي ئۆمرۈمنى باغ ئاباد ئەت،
ھوسنىنى ئالدىمدا مىسلى نۇر قۇياش قىلغان خېنىم.

ئوي-خىيالىڭنى پەقەتلا بىلمىدىم ئەي دىلرەبا،
رەھمى قىلماي زەررىچە بولدۇڭ دېرەكسىز سەن جۇدا،
روزى مەھشەردە ئۇنى ئادىل سوراپ قويغاي خۇدا،
رەنجىتىپ، دەردتە مەجەزىمنى سولاش قىلغان خېنىم.

ئوغرى ئاخىرى دەرتكە چىدىيالماي، مەلىكىنى ئىزلەپ يولغا چىقتى. ئۇ ھەم ماڭا-ماڭا، ئول مۇنارنىڭ ئالدىغا يېتىپ باردى. ئۇمۇ سۇرەتنى كۆرۈپ گىريان بولغانلىقتىن، ياساۋۇللار تەرىپىدىن تۇتۇلۇپ زىندانغا تاشلاندى.

ئەلقىسسە، ئەمدى گەپنى شاھزادە پەررۇختىن ئىشىتكەيمىز:
ئول كېچە شاھزادە پەررۇخ كوچىدا ئۇخلاپ قالغان ئىدى، بىر ئاۋاز قۇلىقىغا كىرىپ ئويغاندى. قارىسا، پۇتىغا باغلاپ قويغان ئات يوق، مىرشاپلار يولدا چىراقلىرىنى يېقىپ، دۇمباقلىرىنى چېلىپ كېلىشىۋېتىپتۇ. پەررۇخ ئاستىلا ئۆزىنى بىر ياققا ئالدى. تاڭ يورىدى. ئۇ گۇلرۇخنى ئانچىنان ئىزلىدى، يە گۇلرۇختىن، يە ئاتتىن دېرەك ئالالمىدى. شاھزادە بىر قەلەندەرنىڭ ئالدىغا بېرىپ، ئۆزىنىڭ شاھزادىلىق لىباسلىرىنى ئۇنىڭغا سېلىپ بەردى، بەدىلىگە قەلەندەرنىڭ جەندە-كۇلاھلىرىنى تېگىشىپ ئالدى. ئۇ قەلەندەرچە كىيىنىپ يەمەن دىيارىغا ئەزم قىلدى. يولدا كېتىۋېتىپ يارنى سېغىنىپ خۇن-جىگەردىن ئاھ ئۇرۇپ، بۇ مۇناجاتنى ئوقۇدى:

كۆڭلى جانلىقنى يارىتقان ئەي خۇدا!
قىل ماڭا رەھمەت ئىنايەتنى بۈگۈن.
جۇملە ئادەمگە ئۆزەڭسەن پادىشا،
قىل ماڭا رەھمەت، ئىنايەتنى بۈگۈن.

دەرت ئەلەملىك بىر غېرىبمەن ئۆلگىچە،
جان چىقار ئول شوخى يارىم كۆرگىچە،
مەن نىتەي، شەھرى يەمەنگە بارغىچە،
قىل ماڭا رەھمەت، ئىنايەتنى بۈگۈن.

سەن ئىگەمسەن، مەن قۇلۇڭمەن بىرۇبار،
ئاھ ئۇرارمەن پۇرقىتىڭدە يار-يار،
ھەر قاچان مەن رەھمىتىڭگە ئىنتىزار،
قىل ماڭا رەھمەت، ئىنايەتنى بۈگۈن.

قادىرا، يەتكىل قەلەندەر دادىغا،
سال قۇلاق چەككەن پىغانۇ زارىغا،
يەتكۈزۈرسەن ئول قەلەمقاش يارىغا،
قىل ماڭا رەھمەت، ئىنايەتنى بۇگۈن.

چەرخ ئۆرۈپ بارغۇنچە گۈلرۇخ قاشىغا،
سالما دەرتنى مەن پىقىرنىڭ باشىغا،
كىم چىدار بۇ كوزلىرىمنىڭ ياشىغا،
قىل ماڭا رەھمەت، ئىنايەتنى بۇگۈن.

ئەلقىسسە، شاھزادە پەررۇخ شەھرى كەيقىباتقا يىقىنلاشقاندا، يىراقتىن ئىگىز بىر مۇنارە كورۇندى. ئۇ، بىر ئاز يول مىڭىپ ئول مۇنارە ئالدىغا يىتىپ كەلدى. مۇنارىدىكى سۈرەتنى كوردى. ئۇ، "ھەر يەرگە بارسام بۇ سۈرەتنى كورىمەن، لىكىن ئوزىنى كورەلمەيمەن، ئاھ، كورگۈلۈك!" دەپ بىھۇش بولۇپ يىقىلدى. ياساۋۇللار ئۇنى پادىشاغا مەلۇم قىلدى. گۈلرۇخ ئۇنىڭ ئوز مەھبۇبى ئىكەنلىگىنى سىزىپ ياساۋۇللارغا: "ئۇنى ئازار بەرمەي ئىززەت-ئىكراملار بىلەن ئالدىمغا ئىلىپ كىلىڭلار!" دەپ بۇيىرىدى. ياساۋۇللار پەرماننى ئادا قىلىپ، شاھزادىنى ئوردىغا ئىلىپ كەلدى. گۈلرۇخ يۈزىگە نىقاپ تارتىپ، ئول كەلگۈچىنى يىنىدا ئولتۇرغۇزدى. ئاندىن سوئال سوراپ: ئەي يىگىت، سىز نىمە ئۇچۇن بۇنداق ئاۋارە بولۇپ يۈرىسىز؟ — دىدى. پەررۇخ: ئەي شاھى ئالەم! بىر مەرغۇپ مەھبۇبەم بار ئىدى، بۇنىڭدىن ئايرىلغىلى بىر يىرىم يىل بولۇپتۇر، ھەر بارە سۈرىتىنى كورىمەن، ئوزىنى كورەلمەيمەن. ئەمما ئۇنىڭ ھالى نىچۇك كويدا ئىكەن؟ — دەپ بۇ بىيىتنى ئوقۇدى:

پەلەكنىڭ گەردىشى بىرلە ئۇشۇل ياردىن جۇدا بولدۇم،
يۈرەكنىڭ ئاتىشى بىرلە ئۇشول ياردىن جۇدا بولدۇم.

نىتەي يارنىڭ ئىتى ئۇچتى، بىغىمدىن بۇلبۇلۇم كوچتى،
غىرىپلىق دەرت-ئەلەم يەتتى ئۇشول ياردىن جۇدا بولدۇم.

نىگارىم ئىشقىدا شەيدا قەلەندەرمەن، چىكەرمەن ئاھ،
رەقىپلەر مۇددىئى ئاگاھ ئۇشول ياردىن جۇدا بولدۇم.

ئىتى گۈلرۇخ ئىدى زادە، مىنىڭ پەررۇخ شاھزادە،
جۇدا بولماققا ئىرادە ئۇشول ياردىن جۇدا بولدۇم.

شاھزادە غەزەلنى ئوقۇپ، بىھۇش بولۇپ يىقىلدى، مەلىكە ئۇنىڭ يۈزىگە سۇ سەپتى. شاھزادە ھۇشىغا كەلدى. مەلىكە نىقاپ ئىچىدە كوزىگە ياش ئالدى، لىكىن تۇيدۇرمىدى.

ئۇ شۇ كۇنلا مۇنار بىلەن قوشۇپ سۇرىتىنى ۋەيران قىلدى. ئۇ شاھزادىگە: "ئەي يىگىت! بىر يۈز قىرىق شەھەردىكى قىز-ئاياللارنىڭ ھەممىسىنى كەلتۈرۈپ ئالدىڭدىن بىر بىرلەپ ئوتكۇزەي، ئۇلار ئىچىدىن يارىڭنى تېپىۋالغىن!" دەپ ئېيتتى. ئۇ شۇنىڭ بىلەن پۈتۈن ئا-ياللارنى يىغدۇردى. يەتتە كونگىچە ئات-كالا سويدۇرۇپ ئۇلارغا ئاش بەردى. ئاياللار پەررۇخنىڭ ئالدىدىن بىر بىرلەپ ئوتكۇزۇلدى. ئەمما پەررۇخ بۇلاردىن ھېچبىرىنى "بۇ مېنىڭ مەھبۇبەم" دەپ ئېيتمىدى. يەتتىنچى كۇنى ۋەزىر شاھزادىنى ئوردىغا ئېلىپ كىردى. بۇ چاغدا، شامال گۇلرۇخنىڭ نىقاۋىنى كوتىرىۋەتتى. شاھزادە شۇ ھامان ئۇنىڭ يۈزىنى كورۇپ قالدى. مەلىكە ئۇنى يېنىغا ئولتۇرغۇزۇپ "مەھبۇبەڭنى تاپتىڭمۇ؟" دەپ سورىدى. شاھزادە "ھە، ھازىر خەۋىرىنى ئالدىم!" دىدى. مەلىكە: سېنىڭ يارىڭ قايىدىدۇر؟ ماڭا ئەيتقىل، ئەكەلدۇرەي، مۇرادىڭغا يەتكۇزەي!" دىدى. پەررۇخ مەلىكىگە قاراپ تۇرۇپ، بۇ غەزەلنى ئوقۇدى:

بولمايىن ئەسلا سېنىڭدەك يار-جاناندىن جۇدا،
بەھرىراقتۇر بەلكى بۇندىن بولغىنىم جاندىن جۇدا.

بىزنى بۇ زالىم پەلەك قىيناپ نە كويغا سالمىدى؟!
كورمەيىن خوشلۇقنى، بولدۇق دوست-قەدىرداندىن جۇدا.

ياش توكۇپ قىلدۇق ناۋالار يادلىنىپ بىر-بىرىمىز،
قۇمرى بولغاندەك گوياكى باغۇ-بوستاندىن جۇدا.

مەلىكە تاقەت قىلالماي يۈزىدىن نىقاۋىنى ئالدى، ھەر ئىككىسى بىر بىرىنى كورۇپ بىھۇش بولدى. ئۇلار ھۇشىغا كەلگەندىن كېيىن، مۇڭدىشىپ باشلىرىدىن ئوتۇشكەن ۋەقەلەر-نى بايان قىلىشتى. گۇلرۇخ شاھزادىغا شاھانە سەروپايلارنى كەيدۇرۇپ، ئۇنى ئوز تەختىدە ئولتۇرغۇزدى. ئوردا ئەھلى پەررۇخنىڭ پادىشا بولغانلىغىنى تەبرىكلىدى. تەبلى نەقىقارىلار چېلىنىپ، ئۇ ئىشقا داغ-دۇغا قىلىندى.

ئەلقىسسە، بىر كۇنى مەلىكە بىلەن گۇلرۇخ جام جاھانىنامەنى قوللىرىغا ئېلىپ ئۇنىڭغا نەزەر تاشلاشتى. جاھانىنامەدىن شاھزادىنىڭ ئاتا-ئانىسىنىڭ، ئۇنىڭ پىراقىدا يىغلاپ ئولۇپ كەتكەنلىگى مەلۇم بولدى. ئۇلار جاھانىنامىنى يەمەن دىيارىغا توغرىلىغان ئىدى، ئۇنىڭدا پادىشاھى خەيبەرنىڭ يەمەنگە كېلىپ خۇسۇمەت بىلەن مەلىكە گۇلرۇخنىڭ ئاتىسىنى زىندانغا تاشلىغانلىغى نامايان بولدى. ئۇلار بۇ ئەھۋاللاردىن خەۋەر تېپىپ زار-زار يىغلاشتى. ئۇلار مەسلىھەتلىشىپ يەمەنگە بېرىپ گۇلرۇخنىڭ ئاتىسى قىلىچخاننى زىنداندىن قۇتۇلدۇ-رۇشنى، قەندىھارغا بېرىپ پەررۇخنىڭ مەرھۇم ئاتا-ئانىسىنىڭ قەۋرىسىنى زىيارەت قىلىشنى قارار قىلىشتى. شۇندىن كېيىن، شاھزادە پەررۇخ لەشكەرلەرنى جەمى قىلىشقا ئەمىر قىلدى. ئۈچ لەك لەشكەر جەمى قىلىندى، نامدار پالۋانلارنىڭ بارلىغى چاقىرتىلدى. ئۇلار ياخشى سائەتنى تاللاپ يولغا چىقتى. ئانداغ لەشكەركەشلىك قىلىندىلەركى، بىر مىڭ يەتتە يۈز

نەپەر قۇرئەنداز ھوكىما سەپىنىڭ ئالدىدا ماڭدى. ئەسكەرلەرنىڭ كىيىمى قىزىل مەخمەلدىن، ئاتلارنىڭ جابدۇقلىرى ئالتۇن-كۈمۈشتىن ئاراستە قىلىندى. شاھزادە بىلەن مەلىكە ئۈچۈن ئىگە-جابدۇقلىرىغا لەئلى-ياقۇتتىن كوز قويۇلغان، زەر زەيور بىلەن زىننەتلەنگەن ئىككى ئات تەييارلاندى. ھەربىر قوشۇن بىردىن ئالتۇن توغ كوتەردى. ئۇلار نۇرغۇن مەنزىل-ماراھىللەرنى ئارقىدا قالدۇرۇپ، ئاخىرى ئەينىلھايات ناملىق چارباققا يېتىپ كەلدى. بۇ يەرگە پادىشاھى خەيبەرنىڭ خاس خىزمەتچىلىرى ئورۇنلىشۇالغان ئىدى. كەلگەنلەر ئۇلارنى تۇتۇپ دەرەخلەرگە باغلاپ قويىدى. پەررۇخ بىلەن مەلىكە ئاۋال پادىشاھى خەيبەرگە نامە ئەۋەتىپ كورمەكچى بولدى. ئەلچىلەر نامىنى ئېلىپ يەمەنگە ئاتلاندى.

ئەلقىسسە، پادىشاھى خەيبەر كەيقىباتتىن ئەلچىلەر كەپتۇ، دەپ ئاڭلاپ، كىرىشكە ئىجازەت بەردى، پادىشا نامىنى ئوقۇتۇپ ئاڭلىدى. نامىدە مۇنداق دەپ يېزىلىپتۇ:

شاھزادە پەررۇخ بىلەن مەلىكە گۇلرۇختىن پادىشاھى خەيبەرگە سالام!

خەۋەر تېپىلغايكىم، مەن مەلىكە گۇلرۇخ قىزى قىلىچخاندۇرمەن. بىر شاھزادىگە كوڭۇل ئالدۇرۇپ، سەندىن قېچىپ، چول-جەزىرىلەردە يۇرۇپ، مېھنەت-مۇشەققەتلەر تارتىپ، ئاخىرى خۇدايىتالانىڭ تەقدىرى بىلەن دىيارى كەيقىباتقا سۇلتان بولدۇم. سەن بىزنىڭ زىمىنىمىز يەمەننى بېسىۋېلىپ، خالايىقلارنى ئەسىر قىلىپ، ئاتامنى زىندانغا سېلىپتۇرسەن. ساڭا بىزدىن بۇيرۇق: يەمەندىن كەلگەن يولۇڭ بىلەن ئوز مەملىكىتىڭ خەيبەرگە قايت، ئەگەر بۇ سوزۇمگە ئۇنىماي گەدەنكەشلىك قىلىدىكەنسەن، ھەر نە يامانلىقنى ئوزەڭدىن كورگىل.

نەزمە:

"ئەگەردە ياخشىلىقنى بىلسەڭ ئەي شاھ،
كى خەيبەر سارى غارەم ئەيلىگىل راھ.

قوبۇل ئەتمەي سوزۇم قىلساڭ يامانلىغ،
قىلۇرمەن ئاتلىنىپ جانىڭغا جاپا.

كىرۇرمەن سەن بىلەن يالغۇز غازاتقا،
مەدەت بەرگەي زەپەرگە ئول شاھىنشا.

كېيىن قىلساڭ پۇشايمان پايدا بەرمەس،
سۇرۇپ ئىتتەك، قېنىڭ قىلغايمەن دەريا.

ئارام بەرمەي سۇرۇپ خەيبەرگە بارىپ،
قىلۇرمەن تەختىڭنى گۇم، سېنى رەسۋا.

پادىشا خەيبەر نامىنى ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن، بېشىغا ئاسمان يىقىلغاندەك بولدى. ئۇ: "ئەي ۋەزىر-ئەمىرلار! كورۇڭلار، بۇ ئاتىسىدىن قارغىش ئالغان نائەھلى قىزنى!

ھەددىدىن ئېشىپ مۇنداق ئەخمىقانە سۆزلەرنى قىلىپتۇ، بۇ ئەلچىلەرنى تۇتۇپ ئۆلتۈرۈڭلار!“ دەپ ۋاقىرىدى. ۋەزىر-ئەمىرلار: ”شاھىمىز، سەۋرى قىلسىلا، خوتۇن كىشى دېگەننىڭ قىلغان سۆزىنىڭ ئەتىۋارى يوق، ئادەمنى ئۆلتۈرمەك ئاسان، ئۆلتۈرگەندىن كېيىن تىرىلدۈرگىلى بولمايدۇ، بۇلارنى ئۆلتۈرۈپ قويساق، ئاداۋەت كۆپىيىدۇ، ئەلچىگە ئۆلۈم يوق دېگەن سۆز بار، بىزمۇ چىرايلىقچە بىر پارچە نامە يېزىپ ئەۋەرتىپ باقايلى، ئاتىسى بىزنىڭ ئىلكىمىزدە بولغانلىقتىن، ئۇل قىز باش ئېگىپ تەسلىم بولسا ئەجەپ ئەمەس“، دېيىشتى. بۇ گەپكە پادىشا ماقۇل بولدى. پادىشاھى خەيبەرنىڭ ئەلچىلىرى نامىنى ئېلىپ ئەيىنلاھايات چار بېغىغا يېتىپ باردى. ئەلچىلەر پادىشا پەررۇخ بىلەن مەلىكە گۈلرۇخنى كۆرۈپ: ”دۇنيادا مۇنداقمۇ سەلتەنەتلىك پادىشا بولامدىغان؟“ دەپ ھەيران قېلىشتى ۋە نامىنى ئۇلارغا تەسلىكتە تۇتۇپ بەردى. نامىنىڭ مەزمۇنى مۇنداق ئىدى:

پادىشاھى خەيبەردىن مەلىكە گۈلرۇخقا سۆز شۇلكى، سەن ئۇل چاغدا مەندىن قېچىپ بىر بويىنى يوغاننى تېپىپ، ئۇنى باشلاپ كېلىپ، ماڭا ئاھانەتلىك سۆزلەر بىلەن نامە يېزىپ ئەۋەرتىپسەن. ئەلچىلىرىڭنى ئۆلتۈرەر ئىدىم، ھالا سەۋرى قىلدىم. ھېلى ھەم بولسا مېنى دېگىل، گۇناھىڭدىن ئۆتۈپ، ئاتاڭنى زىنداندىن خالاس قىلاي، ئەگەر سۆزۈمگە ئەمەل قىلمىساڭ، مەندىن رەنجىمىگىل، جانىڭغا كۆللى بالالەرنى سالۇرمەن، نامە تامام ۋەسسالام“.

گۈلرۇخ نامەنى ئوقۇپ دەرغەزەپ بولدى، ئەلچىلەرنىڭ قۇلاق، بۇرۇنلىرىنى كېسىپ، ئۇلارنى بويۇنلىرىغا ئېسىپ، ”ھەرنە كورگىنىڭنى دېگىل“ دەپ ھەيدىۋەتتى. ئۇندىن كېيىن لەشكەرلىرىنى ئېلىپ داغدۇغا بىلەن يەمەنگە قاراپ يۈرۈش قىلدى. ئۇلار بىرنەچچە كۈن يول يۈرۈپ شەھەرگە يېقىن بىر جايغا كېلىپ چۈشتى. پادىشاھى خەيبەر قايتىپ كەلگەن ئەلچىلەرنى كورۇپ، ئەلەمگە چىدىماي، ساراسىمىلىق ئىچىدە لەشكەرلىرىنى يىغىشقا بۇيرۇق بەردى. بىر لەك ئوتتۇزمىڭ لەشكەر جەمى بولدى. ئەتىسى ھەر ئىككى تەرەپنىڭ لەشكەرلىرى بىر بىرىگە قارشى سەپ تۈزدى. گۈلرۇخ شاھزادىدىن رۇخسەت ئېلىپ، ھەممىدىن ئاۋال مەيدانغا چۈشتى. ئۇ قارشى تەرەپكە قاراپ: ”ئەي جېنىدىن تويغان ھارامزەدىلەر، قېنى قايسىڭ جېنىڭدىن تويدۇڭ؟ مەيدانغا چۈش!“ دەپ ۋاقىرىدى. پادىشاھى خەيبەر كوردىكى، مەلىكە گۈلرۇخنىڭ ئۆزى مەيدانغا چۈشۈپتۇ. پادىشاھى خەيبەر دەرھال مەيدانغا چۈشمەكچى بولدى. ھوكمالىرى قۇرئى سېلىپ ئۇنى توستى. ئۇلار: ”پادىشانىڭ بۇ مەيدانغا چۈشمىگى خەتەرلىك ۋە ئەيىپ ئىشتۇر. چۈنكى ئەركىشى بىلەن خاتۇن كىشى جەڭ قىلىشقا بولمىغاي“، دېيىشتى. پادىشاھى خەيبەر ئۆزىنىڭ قىزى مېھرىنازغا: ”مەيدانغا سەن چۈشكىل!“ دەپ ئەمىر قىلدى. مېھرىناز يىگىرمە توت مىڭ قىز بىلەن جەڭ ياراغلىرىنى ئېلىپ، جەڭ مەيدانغا كىرىپ كەلدى. ئۇلارنىڭ كەيگەن كىيىملىرىنىڭ ھەيۋىتىدىن ئەتراپلىق قىزىللىققا چۈمۈلگەندەك بولدى. مېھرىناز مەلىكە گۈلرۇخقا ”سەن جاھىللىق قىلما، دادامغا خوتۇن بولغىل، مەن گۇناھىڭنى تىلەۋالاي، قالغانلارنىڭ ئەدىۋىنى بولسا ئۆزەم بېرىدەن“ دېدى. مەلىكە: ”ئەدىۋىنى بېرىشنى مەندىن ئۆگەن“ دېدى-دە، كەلگەنچە كېلىپ ئۇنىڭ بېلىدىن تۇتۇۋېلىپ، ئاتتىن ئۈزۈپ ئالدى-دە، يەرگە ئۇردى. مېھرىنازنىڭ ئۇستىخانلىرى چۇل-چۇل بولۇپ، ئاغزىدىن قان يېنىپ، ئۇ شۇ سائەتتىلا تىن تارتماي ئۆلدى. پادىشاھى خەيبەر بۇ ئەھۋالنى كورۇپ: ”ئەي قىزلار! بالامنىڭ

AltunOq

ئىنتىقامىنى ئالماي نېمىشقا قاراپ تۇرىسىلەر؟" دەپ ئاچچىق ۋاقىرىدى. يىگىرمە تۆت مىڭ قىز لەشكەرنىڭ ھەممىسىلا مەلىكە گۈلرۇخقىلا قاراپ ئات سالدى. گۈلرۇخمۇ ياۋلىرىغا ئۆزىنى ئانداغ ئۇردىلەركى، يەر - زېمىن زىل - زىلىگە كەلدى. ئۇ، ئۇلارنى گاھى قىلىچ بىلەن، گاھى خەنجەر بىلەن ھۇجۇم قىلىپ پاراكەندە قىلدى. ئۇ ھەر قېتىم زەربە بىلەن ئۇرغاندا تۆت - بەشلەپ قىزنىڭ بېشى چېچى بىلەن يىرگۇشۇپ، يەرگە دومىلاپ چۈشەتتى. جەڭ مەيدانىدا كېسىلگەن باشلار مۇنارىدەك بولۇپ، قانلار دەرىيادەك ئاقتى. دۈشمەننىڭ ئايال ئەسكەرلىرىدىن ئون بىر مىڭى ئۆلدى. پادىشاھى خەيبەر بۇ مەغلۇبىيەتتىن غەزەپكە كېلىپ، بىر لەك ئوتتۇز مىڭ ئەسكىرىنىڭ ھەممىسىنى جەڭگە ئاتلاندۇردى. شاھزادە پەررۇخنىڭ ئەسكەرلىرىمۇ ھۇجۇمغا ئۆتتى. ئىككى دەريايى لەشكەر بىر بىرلىرى بىلەن گىرەلىشىپ ئۈچ كېچە - كۈندۈز ئانداغ جەڭ قىلدىلەركى، ئۆلگۈچىلەرنىڭ كاللىسى سايىنىڭ تېشىدەك يېتىپ كەتتى. تۆكۈلگەن قانلار ھەممە يەرگە سەلدەك يامىرىدى. ئاخىرى، پادىشا خەيبەر چىدالىشلىق بېرەلمەي، قويرۇغىنى خادا قىلىپ، شەھرى خەيبەرگە قاراپ قاچتى. پەررۇخ بىلەن گۈلرۇخنىڭ قوشۇنى ئۇنى قوغلاپ ماڭدى. قوغلاپ كېلىۋاتقان قوشۇن قاچقانلارنىڭ بىر مۇنچىلىرىنى ئۆلتۈردى بىر مۇنچىلىرىنى ئەسىرگە ئالدى. پادىشاھى خەيبەرنى بولسا، سالغا تاشلاپ تۇتۇۋېلىپ ئۇنى ئاتىنىڭ قويرۇغىغا سۆرىتىپ ئۆلتۈردى. ئۇلار دەرىيادەك بېسىپ بېرىپ شەھرى خەيبەرنى ئىگەللىدى. شەھەر خەلقى پادىشاھى خەيبەرنىڭ زۇلمىدىن قۇتۇلغانلىقىغا خوشال بولۇپ، قىزغىن تەنتەنە قىلىشتى. مەلىكە گۈلرۇخ بىلەن شاھزادە پەررۇخ بۇ يەردىكى خەلققە شەپقەت قولىنى سوزۇپ، ئۇلارغا قىلىدىن كېلىشىچە ياخشىلىقلارنى قىلدى. ئۇندىن كېيىن، ئۇلار يەمەنگە قايتىپ بېرىپ قىلىچخاننى زىنداندىن قۇتۇلدۇردى. قىلىچخان قايتىدىن تەختكە چىقتى. پەررۇخ بىلەن گۈلرۇخ پادىشانىڭ ئالدىدا، بېشىدىن ئۆتكۈزگەن سەرگۈزەشتىلەرنى سۆزلەپ، خالايىقنى ھەيران قالدۇردى. ئاردىن ئازراق ۋاقت ئۆتتى. پەررۇخ ئۆزىنىڭ قەندىھارغا بېرىش ئارزۇسىنى ئېيتتى. گۈلرۇخ: "ئەي قەدىردانىم! سەن قەندىھارغا بېرىپ كەلگۈنچە مەن قانداقمۇ تاقەت قىلىپ تۇرالايمەن، قەندىھار بىلەن يەمەننىڭ ئارىلىقى بىر يېرىم يىللىق يول ئەمەسمۇ؟" دىدى. شاھزادە: "سۆيۈملىكىم، بېرىپ كەلمىسەم بولمايدۇ، مەندىن ئايرىلىپ كۆپ تاقەت قىلدىڭ، يەنە ئازراق سەۋرى قىل، ئاتا - ئانامنىڭ تۇپرىقىنى يوقلاپ، ھايات بولساملا قايتىپ كېلىمەن" دەپ ئېيتتى ۋە يولغا چىقىشقا ئالدىرىدى. شاھزادىگە ھەمرا بولغىلى 20 كىشى قوشۇپ بېرىلدى. نۇرغۇن مال - دۇنيا تەق قىلىپ بېرىلدى. مەلىكە گۈلرۇخ شاھزادىنى تۆت يۈز قىز بىلەن تۆت كۈنلۈك يەرگە بېرىپ ئۇزىتىپ قويدى. ئاشىق - مەشۇقلار خوشلىشىش ئالدىدا بىر بىرىگە قاراپ نەزمە ئوقۇشتى:

گۈلرۇخ:

كېتەر بولدۇڭ قەندىھارغا بۇ يەردىن،
گۈزەل يارىم سەنسىز قانداق قىلارمەن؟
كېتەر بولدۇڭ ئۆز يۇرتۇڭغا يول ئېلىپ،
سەن بولمىساڭ يارىم قانداق چىدارمەن.

پەررۇخ:

تەقدىر مېنى سالدى بۇگۈن بۇ كويغا.
ئامان بولسام ئاخىر بىر كۈن كېلەرمەن.
ئىلاجىم يوق مېنىڭ، كىردىم بۇ يولغا،
خوش قال يارىم تىرىك بولسام كېلەرمەن.

گۈلرۇخ:

مېنى تاشلاپ كەتسەڭ ئەگەر نىگارىم،
مۇمكىن قەدەر پاتراق كەلگىن خۇمارىم!
كېچە - كۈندۈز يولۇڭدىدۇر نىگاھىم،
سەن بولمىساڭ يارىم قانداق چىدارمەن؟

پەررۇخ:

پەريات ئۇرۇپ ئەپغان قىلىپ يىغلىما،
يۇرىگىڭنى ئەلەم بىلەن تىلغىما،
خوشال ئۆتسۇن ئۆمرىڭ سېنىڭ دائىما،
خوش قال يارىم تىرىك بولسام كېلەرمەن.

گۈلرۇخ:

تىرىكلىكتە كىم ئايرىلۇر ياردىن؟
جان رىشتىنى، يۇرىگىنىڭ پاردىن،
قايسى بۇلبۇل كېتەر گۈلزار جايىدىن،
سەن بولمىساڭ يارىم قانداق چىدارمەن؟

پەررۇخ:

ۋەدەم شۇلدۇر: بۇدا كەتسەم سېنىڭدىن،
قايتىپ كېلىپ ئايرىلمايمەن يېنىڭدىن،
بۇ گېپىمگە ئىشەن گۈلۈم دىلىڭدىن،
ئامان بولسام قىشىڭغا مەن كېلەرمەن.

گۈلرۇخ:

خەير جېنىم مېھرىۋانىم يولۇڭ بولسۇن،
مەنزىللەردە مېنىڭ يادىم گۈلۈڭ بولسۇن،
پات قايتىپ كەل، ئۇزاق كۈتكەن تويۇڭ بولسۇن،
سەن بولمىساڭ يارىم قانداق چىدارمەن.

مەلىكە شاھزادىنى يولغا سېلىپ، كەينىدىن قاراپ تۇرۇپ، ئۇنىڭ قارىسى كوزدىن يوقالغاندىن كېيىن سارايغا قايتىپ كەلدى.

ئەلقىسسە، ئەمدى گەپنى شاھزادە پەررۇختىن ئاڭلىغايمىز: شاھزادە يىگىرمە نەپەر ھەمراسى بىلەن نەچچە ئايلاپ يول مېڭىپ، ئاخىرى قەندىھار تەۋەسىگە يېقىنلاشتى، ئۇ ئاتا-ئانىسى ۋە يار-بۇرادەرلىرىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈپ زار-زار يىغلاپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

گوھەر ئەپشان شەھرىم مانا كۆرۈندى،
ئاتام قۇرغان چار باغلىرىم ئامانمۇ؟
كۆرۈپ شەھرىم كۆڭلۇم ئەجەپ سۆيۈندى،
تۇغۇلۇپ ئۆسكەن يۇرت-ماكانىم ئامانمۇ؟

پەلەك ماڭا كۆپ غەملەرنى يەتكۈزدى،
ھەيدەپ يىراق ئۆزگە ئەلگە كەتكۈزدى،
ھەر قەدەمدە كۆرمىگەن جاپا چەككۈزدى،
يار-بۇرادەر تۇققانلىرىم ئامانمۇ؟

كېچە-كۈندۈز خىزمەت قىلغان غۇلاملار،
ئاھۇ كۆزلۈك كېنىزەكلەر، خادەملەر،
ئېزىز ئانا ۋەتەندىكى ئادەملەر،
سېغىنىپ كەلدىم، سىلەر ئېسەن-ئامانمۇ؟

كىشى كۆرسە مېنى بىلمەي كىم بۇ دىگەي،
ئاتىم بىلسە، ئاتا-ئانامنى ياد ئەيلىگەي،
ئۆز يېرىمگە كەلگىنىمدىن شاد ئەيلىگەي،
پۈتكۈل ۋەزىر ئەمرالىرىم ئامانمۇ؟

ئۇ شەھەرگە كىردى. خالايىقلار شاھزادىنى ئەسلا تونۇمىدى. بەزىلىرى ئۇنى كۆرۈپ: "بۇ ئوغۇل خەلىپە قەندىھارغا ھەجەپ ئوخشايدىكەن!" دېيىشتى. شاھزادە ئاتا-ئانىسىنىڭ ماڭغان-تۇرغان يەرلىرىگە قەدەم بېسىپ، بوۋىسىدىن قالغان ئەينەكلىك ئوردىغا چۈشتى. خالايىقلار "بۇ كىمدۇ؟" دەپ ھەيران بولۇشتى. كۆپ ئۆتمەي، ئۇنىڭ شاھزادە پەررۇخ ئىكەنلىگى مەلۇم بولدى. كېنىزەكلەر شاھزادىنىڭ قېشىغا كېلىشىپ، زار-زار يىغلاشتى. چوڭ-كىچىك شاھزادىنىڭ مەرھۇم ئاتا-ئانىسىغا قارىلىق تۇتتى. شاھزادە گورۇستانلىققا بېرىپ، ئاتا-ئانىسىنىڭ قەۋرىسىنى قۇچاقلاپ، ئۆپكە-ئۆپكىسىنى باسالمىغان ھالدا، تاغۇ-تاشلار ئېرىپ كەتكۈدەك يىغلاپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

پەريات ئۇرۇپ قىلسام پىغان ئاتام سېنى كۆرەرمەنمۇ؟
ياقام يىرتىپ بولسام بەريان ئانام سېنى كۆرەرمەنمۇ؟

نىتەي، نىتەي، جانىم نىتەي، باشىمنى مەن توھپە ئېتەي،
قەۋرەڭنى مەن كوزگە سۇرتەي ئاتام سېنى كورەرمەنمۇ؟

دۇنيا كىمگە ۋاپا قىلدى؟ يەر قوينىغا بارىن ئالدى،
يەتىم بولۇپ بالاڭ قالدى، ئانام سېنى كورەرمەنمۇ؟

مەنسۇر يەڭلىغ دارغا چىقسام ئىبراھىمدەك ئوتقا كىرسەم،
زىكرىيادەك ھەرە قويسام ئاتام سېنى كورەرمەنمۇ؟

قولۇڭ تۇتسۇن قىلىچ كويزا، ئۇلپەت بولسۇن پاتەم ـ زوھرا،
جايىڭ بولسۇن جەننەت ـ مەئۋا، ئانام سېنى كورەرمەنمۇ؟

قىرىق كۇن خەتمە ـ قۇرئان ئوقۇسام نەزرەڭگە مىڭ قوينى سويسام،
توت يۇز قۇلنى ئازات قىلسام، ئاتام سېنى كورەرمەنمۇ؟

ئوتكەن ئومرۇم بەربات بولدى، ئىچىم چەندان غەمگە تولدى،
ئاتام سەنسىز نىتەي ئەمدى، ئاتام سېنى كورەرمەنمۇ؟

ئەلقىسسە، شاھزادە ئاتا ـ ئانىسىنىڭ نەزىر ـ چىرىغىنى ئوتكۇزدى. ئۇلار ئۇچۇن مەچىت، مەدرىس سالدۇردى. ۋەخپىلىك يەر سېتىۋالدى. قالغان مال ـ مۇلكىنى كەمبەغەل يەتىم ـ يېسىرلارغا تارقىتىپ بەردى. يۇرتنىڭ يېڭى پادشاسى شاھزادىنىڭ قايتىپ كەلگەنلىگىنى كورۇپ: "پادشالىغىم قولدىن كەتمىگىدى" دەپ ئەندىشە قىلغان ئىدى. شاھزادىنىڭ يەمەنگە بېرىشىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، ئۇنىڭ كوڭلى جايىغا چۇشۇپ، شاھزادىنى يوللۇق تۇتۇپ ئۇزىتىپ قويۇش نىيىتىگە كەلدى. شاھزادىنىڭ ئاغىنىلىرىدىن يىگىرمە يىگىت شاھزادىگە ھەمرا بولۇپ بىللە كېتىشنى ئىختىيار قىلدى. شاھزادە شەھەر خەلقى ۋە ئۇرۇق ـ تۇققان قوۋىم ـ قېرىنداشلىرى بىلەن خوشلىشىپ يولغا راۋان بولدى.

ئەلقىسسە، ئەمدى گەپنى قىلىچخاندىن ئىشىتكەيمىز:

قىلىچخاننىڭ بىر ۋەزىرى بولۇپ، پۇل ۋە مال ـ مۇلكى بەھەد نۇرغۇن ئىدى. ئۇ ھەممە ۋەزىرلەرنىڭ كاتتىسى بولۇپ، مەلىكە گۇلرۇخقا پىنھان ئاشىق بولۇپ يۇرەتتى. ئۇ شاھزادە بىلەن گۇلرۇخ رىكىنگە كەتكەندىن كېيىن، بۇ ئىشقتىن ئۇمىدىنى ئۇزگەن ئىدى. مەلىكە قايتىپ كېلىۋىدى، ئۇنىڭ كونا يارىسى يەنە قوزغالدى. ئۇ مەلىكىنى نەدە كورسە، ئاھ ـ ۋاھ تارتىپ، شۇ ئەتراپتىن كېتەلمەيدىغان، ئويىگىمۇ بارمايدىغان بولۇپ قالدى.
خاتۇنى بۇ ئەھۋالنى سېزىپ، نەچچە قېتىم ئۇنى ئويىگىمۇ ئېلىپ كەتتى، ئاخىرى ۋەزىر مەلىكىنىڭ دەردىدە بىمار بولۇپ ئويدە يېتىپ قالدى. ئۇ، ھال سوراپ كەلگەنلەرگە مەلىكىنى تەرىپ قىلىپ، خاتۇننى سەت كورۇپ بۇ بېيىتنى ئوقۇيتتى:

گۇلرۇخۇم ئون تورت ياشار، كىرگەندە ئون بەش ياشىغا،
ئەي خوتۇن قىلغۇم نەزەر دائىم ئۇنىڭ كوز، قاشىغا.

ئولكى ئونبەشتىن ئوتۇپ يەتسە يىگىرمە ياشىغا،
كوزلىدىم، پىيىغا چۈشتۇم، باقمىدىم ھىچ باشقىغا.

سەن قىرى ئوتتۇزدىن ئاشتىڭ رەڭگى - رويىڭ بەكمۇ سەت،
سىنى كويدۇرسەم بىسىپ قايناق ئۇماچىنىڭ داشىغا.

سوغىقى ئاشقان قىرى بەستىمدە ماغدىر قويمىدىڭ،
پات ئولۇم بەرسۇن خۇدايىم سەن قىرى قاقۋاشىغا.

ۋەزىرنىڭ خاتۇنى بۇ سوزلەرنى ئىشىتىپ: "ئەي نىيىتى بۇزۇلغان جۇۋايىنىمەك، ئوز ۋاقتىدا مەنمۇ چىرايلىق قىز ئىدىم، ساڭا تېگىپ چوكان بولدۇم، كېيىن بالا تۇغۇپ جۇۋان بولدۇم. ھالا بۇ كۇنلەرگە يېتىپ، بىر گۇلنى تېپىپ ئەمدى مېنى سەت كوردۇڭمۇ؟ سەن ئاتامدىن قالغان پۇل، مال ۋە قۇل - كېنىزەكلەرنىڭ يۇزىدىن پادىشاغا باش ۋەزىر بولمىغانمىدىڭ؟" دەپ خاپا بوادى. بىر كۇنى ۋەزىرنىڭ يېنىغا ئولۇمدىن ئېشىپ قالغان مەككارلىقتا شەيتانغا دەرس ئوتىدىغان بىر رەەچى كەمپىر كىرىپ كەادى. ۋەزىر كەمپىرگە "ئەي ئانا، ماڭا بىر رەم ئېچىپ بەرسىلە؟" دىدى. كەمپىر رەم سالدى ۋە مۇنداق دىدى: "ئەي ۋەزىرى ئەزەم! ئوزلىرى پىر نازىنىن قىزغا ئاشىق بىقارار بولۇپلا، ئەمما بۇ قىز سىلىگە مۇيەسسەر بولمايدۇ، ھەتتا يۇزىنىمۇ كورەلمەيدىكەنلا!" ۋەزىر: "ئانداغ بولسا، قانداغ قىلسام ئاڭا ئىگە بولالايمەن، ماڭا يول كورسەتسىلە!" دىدى ۋە ئۇنىڭ ئالدىغا يۇز دىنار ئالتۇن قويدى. كەمپىر ناھايىتى مىننەتدار بولۇپ: "ئېيتمىشلارغا قارىغاندا، ئول رەنانىڭ يارى يۇرتىغا كېتىپتۇ، مېنىڭچە بۇ ياخشى پۇرسەتتۇر. شاھزادە بۇ يەرگە يېتىپ كېلىشتىن بۇرۇنلا ئۇنى يوقىتىش كېرەك، مەلىكە ئوزلىرىنىڭ بولىدۇ"، دىدى. ۋەزىر: "ئەي ئانا! ھەرنە ئىش بولسا ئوزلىرىنىڭ قولىدىن كېلىدۇ. بۇنىڭ ئىلاجىنى ئوزلىرى قىلىمالا!" دەپ ئۇنىڭ ئالدىغا يەنە مىڭ دىنار ئالتۇن قويدى. ئول كەمپىر بۇ پۇلنى كورۇپ خوشاللىقىنى ئىچىگە سىغدۇرالماي بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

پۇلنى كورسە ھەر كىمنىڭ كوزى ئويناپ كېتىدۇ،
پۇلى بارنىڭ ھەر ئىشى ئەپلىككىنە پۇتىدۇ.

كىشى بولسا گەر بېخىل تاپماس مۇرات ئايىۇ - يىل،
مەينەتچىلىك ئىچىدە دەردۇ - ھەسرەت يۇتىدۇ.

سېخى بولسا گەر كىشى، روناق تاپار ھەر ئىشى،
قولۇڭ ئوچۇق بولسىلا ئىشىڭ ئاسان پۇتىدۇ.

AltunOq

بولۇپ مەھبۇپقا ئەسىر كويگەن بولساڭ ئەي ۋەزىر،
كورگىل بۇڭا تېز تەدبىر، بولمىسا پەيت ئوتىدۇ.

كەلتۇر قەغەز ـ قەلەمنى، چاقىرىپ كەل ئوغاۋنى،
يارىڭغا ئۇ چىرايلىق بىر نامىنى پۇتىدۇ.

قىلغىل سوزۇڭ بايانە، قۇرغا تىزسۇن دۇردانە،
ئوقۇسا يارىڭ سېغىنىپ ياشلىرىنى توكىدۇ.

ۋەزىر دەرھال ئۇ قېرىنىڭ ئوغلىنى چاقىرتىپ كەلدى، رەمچى كەمپىرنىڭ ئوغلى راسا كېلىشتۇرۇپ بىر پارچە يالغان نامە پۇتتى. بۇ رەمچى كەمپىرنىڭ جادۇگەرلىك خىسلىتى بار ئىدى. نامە تەييار بولغاندىن كېيىن، ئۇ دۇرۇت ئوقۇپ، ئوزىگە ھۇرۇپ بىر سېھىرلىق ئىتقا ئايلاندى ـ دە، نامىنى چىشلەپ ۋەزىرنىڭ ئويىدىن ئۇچقاندەك چېپىپ چىقىپ كەتتى. ئۇ پادىشا سارىيى ئەتراپىغا يېتىپ باردى ۋە بىر ئىسمىيات بىلەن مۇشۇك سۇرىتىگە كىرىپ، پادىشا تۇرغان ئويىنىڭ مورىسىدىن ئوي ئىچىگە چۇشۇپ كەتتى. ئۇ ئوي ئىچىدە پادىشانىڭ سېلىنغلىق تۇرغان تونىنى تېپىپ، ئۇنىڭ يانچۇغىدىن پادىشانىڭ موھورىنى تېپىپ، ئۇنى ئېلىپ كەلگەن نامەگە باستى. موھۇرنى يەنە تونىنىڭ يانچۇغىغا سېلىپ قويۇپ، ئوينىڭ مورىسىدىن يامىشىپ چىقىپ، چاپقىنىچە ۋەزىرنىڭ ئويىگە يېتىپ كەلدى ۋە ئەسلى قىياپىتىگە قايتتى. ئەتىسى ۋەزىر ئۇچ نەپەر كاززاپنى تېپىپ، ئۇلارنى نامە بىلەن پەررۇخنىڭ ئالدىغا ماڭغۇزدى. بۇ كاززاپلار يەتتە كۇن يول يۇرۇپ، پەرھات قازغان مەشھۇر تاغنىڭ تۇۋىگە يېتىپ كەلدى. ئۇلار بۇ يەردە قىرىق نەپەر ھەمراسى بىلەن كېلىۋاتقان شاھزادە پەررۇخقا يولۇقتى ۋە نامەنى ئۇنىڭغا تۇتۇپ بەردى. نامەگە مۇنداق سوزلەر پۇتۇلگەن ئىدى.

"... قەيناتىلىرى قىلىچخاندىن، قەيناتىلىرى مەسۇمەخاندىن، بالا نىھايە، قۇللۇق ئاداسىدىن مەپھۇم بولغايكىم، يىگىرمە كۇن بولدى، مەھبۇبىلىرى ـــ مەلىكە گۇلرۇخ ئالەمدىن ئوتتى. قازاغا رىزا بولۇپ، بالاغا سەبرى قىلماق كېرەك. تەقدىرگە ھېچ چارە يوقتۇر، دىدار قىيامەتكە باقى قالدى. ئىسەنالىكلىرىنى سوراپ موھۇرىنى بېسىپ ئالدىلىرىغا خەۋەر ئەۋەتتىم، ۋاقىپ بولغايلا".

شاھزادە پەررۇخ بۇ نامىنى ئوقۇپ پەريات كوتىرىپ، شۇ زامان بىھۇش بولدى. بىر سائەتتىن كېيىن، ئۇ ھۇشىغا كېلىپ خەت ئېلىپ كەلگۇچىلەردىن:

ـــ مەلىكە ئالەمدىن كېتەر ۋاقتىدا نىمە دەپ كوز يۇمدى؟ ـــ دەپ سورىدى. ئۇلار: "ئوزلىرىنى يادلاپ، ئاھ، شاھزادە پەررۇخ! دەپ تىنىقىدىن توختىدى"، دەپ جاۋاپ بېرىشتى. شاھزادە بۇنى ئاڭلاپ: "ئول بىچارە مېنى دەپ ئولگەن بولسا، مەن ئۇنىڭسىز ھاياتنى نىمە قىلاي!" دەپ قاتتىق بىر ئاھ تارتىپ شۇ ھامان جان تەسلىم قىلدى، يارانلىرى ئۇنى يۇيۇپ ـ تاراپ، شۇ زاماننىڭ رەسمىيەتلىرى بىلەن دەپنە قىلدى، قەۋرىسىگە تۇغ ـ ئەلەملەر قاددى.

گەپنى ئەمدى مەلىكە گۇلرۇختىن ئىشىتكەيمىز:

ئەلقىسسە، مەلىكە گۇلرۇخ شاھزادە پەررۇخنىڭ ۋاپات بولغانلىقىنى ئاڭلاپ، توت يۈز كېنىزەكنىڭ ھەمرالىقىدا دەرھال يولغا چىقىپ، كېچە-كۈندۈز يول يۈرۈپ پەرھات تېغىغا يېتىپ كەلدى. مەلىكە پەررۇخنىڭ يىگىتلىرىدىن شاھزادىنىڭ ئۆلۈمى توغرىسىدا سوراشتۇردى. ئۇلار گۇلرۇخقا: "ئاتىلىرى موھۇرنى بېسىپ، ئوزلىرىنى ئولدى دەپ نامە ئەۋەتكەن ئىكەن، شاھزادە بۇ ئەلەمگە چىدىيالماي قازا تاپتى"، دېيىشتى. مەلىكە رەڭگى ئۆچكەن، كوز ياپرىقىدەك تىترىگەن ھالدا ئۇلاردىن: "شاھزادە مەن توغرىلىق نىمە دىدى؟" دەپ سورىدى. يىگىتلەر گۇلرۇخقا پەرۇخنىڭ ئولۇمى ئالدىدىن ئېيتقان سوزلىرىنى ئېيتىپ بەردى ۋە ساقلاپ قويۇشقان نامىنى ئۇنىڭغا سۇندى. مەلىكە نامىنى ئوقۇپ: "ئەي بىۋاپا ئاتام! يالغان سوزلەپ يارىمنى ئولتۇرۇپسەن، يارىم مېنى ئولدى، دەپ مەن ئۈچۈن جان نىسار قىلىپتۇ، ئۇ ئولگەن يەردە، مەن نىمە ئۈچۈن تىرىك قالىدىكەنمەن!"، دىدى-دە، قولىدىكى قىلىچ بىلەن پەررۇخنىڭ قەۋرىسىنى بىر ئۇرۇپ ئىككى پارە قىلدى. شاھزادىنىڭ جەسىدى نامايان بولدى. گۇلرۇخ "ئاھ، پەررۇخۇم!"، دەپ ئۇنىڭغا ئوزىنى ئاتتى، ئۇنى قۇچاقلاپ، يۈزىنى-يۈزىگە سۈرتۈپ، كوز ياشلىرىنى سەلدەك ئاققۇزۇپ يىغلىدى. تاغۇ-تاشلار ئۇنىڭ يىغانىنىڭ ئەكس سادासىنى ياندۇردى. گۇلرۇخ يىغلا-يىغلا ھۇشىدىن كەتتى ۋە قايتىلاپ كوزىنى ئاچمىدى. ئۇ، شۇ ھالەتتە جان تەسلىم قىلغان ئىدى. يىگىتلەر ئاشىق-مەشۇقلارنى بىر قەۋرىگە دەپنە قىلدى. قەۋرە بېشىغا تۇغ-ئەلەملەر ئورنىتىلدى. بۇ يەردە قىرىق قىز ۋە قىرىق يىگىت قالدى. قالغانلار ئوز يوللىرىغا راۋان بولدى. قالغانلار قۇدۇق كولاپ، سۇ چىقىرىپ، زىرائەت تېرىپ، بۇ جاينى باغۇ-بوستانلىق كەنتكە ئايلاندۇردى. بۇ قىرىق ھەمرا، كۈنلەرنىڭ بىرىدە كېچىسى ئوخشاشلا چۈش كوردى: شاھزادە پەررۇخ بىلەن مەلىكە گۇلرۇخ كاتتا بىر باغدا قول تۇتۇشۇپ سەيرى-تاماشا قىلىپ يۈرگەنمىش ھەم بۇ قىرىق جۈپ كىشىنىڭ ھەر بىرىگە بىردىن ئالما تۇتۇپ بەرگەنمىش... بۇلار ئويغىنىپ قارىسا، راستىنلا قوللىرىدا بىردىن ئالما تۇرۇپتۇ. ئۇلار، كورگەن چۈشلىرىنى بىر بىرىگە ئېيتىشىپ يىغلاشتى، ئۇلار بۇ ئىككى ئاشىق-مەشۇقنىڭ تويى قىيامەتكە باقى قالدى، دېيىشتى.

ئۇيغۇر خەلق ماقال - تەمسىللىرىدىن

كىپەكتە قۇۋۋەت يوق،
ئابدالدا ئۇيات.

كالاڭغا كوڭۇل بولمىچە،
بالاڭغا كوڭۇل بول.

كىيىك ئوقسىزغا ئۇچراپتۇ،
بالا يوقسۇزغا.

ھارۋىكەشنىڭ جابدۇغى پۈتمەس.

يامان ياماندىن قورقىدۇ،
كەتمەن ساماندىن.

بىر كەپتەردە قىرىق قىزنىڭ ئىشقى بار.

ئاقىلنىڭ ئىشى تۈگمەس،
گالۋاڭنىڭ غېمى.

كوچەت تىكسەڭ پۈتاپ تۇر،
تۇز لىم ئالىسەن.
بىكار بولساڭ كىتاپ كور،
بىلىم ئالىسەن.

دوستلىرىڭ يوق باغدىن،
دوستلىرىڭ بار تاغ ياخشى.

كوڭۇل ئۇخلىمىسا كوز ئۇخلىماس.

دۈشمەندىن ئاش يېگىچە
تاغدىن تاش يە.

چەت بىنانىڭ تۈلكىسى كوپ،
خوشامەتچىنىڭ كۈلكىسى.

ساپال ئۈچۈن ساق قالغىچە،
گوھەر ئۈچۈن كۈكۈن بول.

ئۈچكىنىڭ مويى تۈگمەس،
بەگنىڭ ئويى.

كورپە سالسا تىز ئۇيىتار،
داستىخان سالسا يۈز.

ياتنىڭ سوزى ياندىن ئۆتەر،
تۇققاننىڭ جاندىن.

ئىش قۇرالىڭ ساز بولسا،
مۇشەققىتىڭ ئاز بولۇر.

ئەرنى گوۋالىقتا ياراتقان،
قوينى قۇربانلىقتا.

ئىلىپ قاچقىچە تىرىپ قاچ.

كۆپنى يامانلىغان كوزىسىز قالار.

تەگلدە نان بولسا،
بىلەكتە جان بولىدۇ.

كوسىيىڭ ئۇزۇن بولسا،
قولۇڭ كويمەس.

كوزى كىچىكتىن كوڭلى تار يامان.

جىم ئاققان سۇمۇ غەرق قىلار.

مەسچىتكە مورا يوق،
ئادەتكە دورا.

تەمسىز قوغۇننىڭ ئۇرۇغى كوپ.

تاقتا يامغۇر كارقىلماس،
قىلىنغا گەپ.

سويمىگەنگە سۇركەلمە.

ھالال ناننىڭ مىھنىتى يوق.

ئاچنىڭ ئاچچىغى يامان،
توقنىڭ شوخلىغى.

ئويۇك ئورماندا بولسا
ئوتوندىن غەم يىمە.

يىقىلىپ چۇشۇپ يولنى ئەيىپلىمە.

بازىرى يىقىن باي بولماس،
مازىرى يىقىن خار.

ئەخلاق — قىزنىڭ زىننىتى.

كىچىكنىڭ داۋاسى تولا،
قىرىننىڭ باناسى.

چايانىدىن ئىلتىپات كۇتمە،
زالىمدىن شەپقەت.

قىزىنى كىپەككە ئال،
ئانىسىنى ئالتۇنغا.

بىلەككە قارىماي يۇرەككە قارا.

نىيىتى ياماننىڭ كوڭلى ئالا.

ئاغزى يۇمشاق گوش يەيدۇ،
ئاغزى قاتتىق مۇش.

ئادەم ئەتكەنگە تازىم ئەت.
ئالغان پايدا، ساتقان زىيان.

ياخشى ئاتنىڭ تۇۋىغىدىن چاك چىقماس.

كىچىككىنە تاش، ياردىدۇ باش.

يەي دىسە چىشى ئاغرىپتۇ،
بىرەي دىسە ئىچى.

ئەدەپتىن ئەلا مىزان يوق،
ئەدەپلىكنىڭ كوڭلى توق.

قارىغۇنىڭ تىلىگى ئىككى كوز.

ئولۇكنىڭ كوزىدىن قورق،
ئۇرۇشقاقنىڭ سوزىدىن.

نامەرتكە سوزساڭ بويىنۇڭنى،
پۇچەك ياڭاقتا تولدۇرار قويىنۇڭنى.

قولۇڭ ياغ بولسا خوشناڭغا سۇۋا.

ئىچىق بىشىدا دەرەخ ئايىنماس،
باي ئويىدە كەمبەغەل.

ئەدەپ - ئەخلاق بازاردا سىتىلماس،
ئەدەپسىزگە ھىچكىمشى قىتىلماس.

ئۇستا ئوۋچى شىر ئاتار،
ئۇستا دىخان بوز ئاچار.

خوشامەتچى بولماي دىسەڭ
تاماخور بولما.

خوشناڭ يىغلىغاندا سەن كولمە.

ئىچى تارغا دۇنيامۇ تار كىلەر.

ئىشلەپ يىگەن لەززەتلىك،
تىلەپ يىگەن مىننەتلىك.

ئەقىللىق ئۆزىدىن كورەر،
نادان باشقىدىن.

خوشناڭ ساڭا ياقمىسمۇ،
سەن خوشناڭغا ياق.

خوشناڭ كەلسە ئاشقا
چىرايىڭ بولمىسۇن باشقا.

ياخشى خوشنا دەرتكە داۋا،
ئوسال خوشنا باشقا بالا.

غەيرەتلىك كىشىنىڭ غەيۋىتى بولماس،
غەيرەتسىز كىشىنىڭ هورمىتى.

تەلۋىگە تاياق تۇتقازماڭ،
بوۋاقىقا ماياق.

هۇنىرى يوق ئەردىن مىكيان ياخشى.

بىلمىلىك ئويلاپ تاپار،
بىلمىسىز كولاپ.

نەپسىنى يىققان سۇلتان بولۇر،
يىغمىغىنى ئۇلتاڭ بولۇر.

ئىرىنچەكنىڭ ئەتىسى تۈگمەس،
تاماخورنىڭ پەتىسى.

كوچەتنى سۇندۇرغىچە،
قولۇڭنى قايرىپ كور.

هال تارتقان ئورۇق قالار،
ماي تارتقان قورۇق.

دۇشمىنىڭ ئۆلسە هازا تۇتما،
ۋاپاسىزدىن يار تۇتما.

يەككە قولدىن چاۋاك چىقماس،
يۇختا ئىشتىن كاۋاك.

بېشى يوقنىڭ ئىشى يوق،
يۇرتى يوقنىڭ جېنى يوق.

ئىسسىغى يوق كاڭدىن كات ياخشى،
ۋاپاسىز تۇققاندىن يات.

توپلىغۇچى: ماخمۇتجان ئىسلام

دەريا

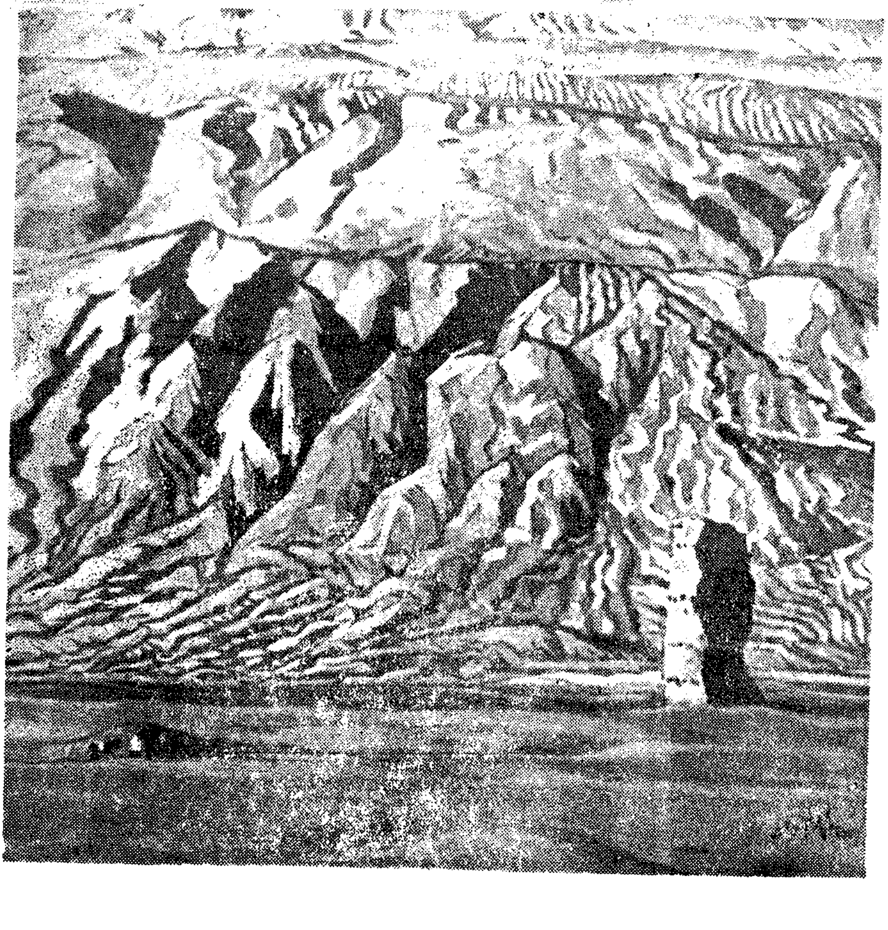

يالقۇنتاغ

源泉总第9期（维吾尔文）
维吾尔古典文学和民间文学丛刊

新疆人民出版社编辑出版
（乌鲁木齐市解放路306号）
新疆新华书店发行　新疆新华印刷厂印刷
787×1092 毫米 16 开本 18印张 1 插页
1983年1月第1版　1983年8月第1次印刷
印数：1——12,300

统一书号：M10098·734　定价：1.00元